നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ഥേരീഗാഥാ-അട്ഠകഥാ

൧. ഏകകനിപാതോ

൧. അഞ്ഞതരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഇദാനി ഥേരീഗാഥാനം അത്ഥസംവണ്ണനായ ഓകാസോ അനുപ്പത്തോ. തത്ഥ യസ്മാ ഭിക്ഖുനീനം ആദിതോ യഥാ പബ്ബജ്ജാ ഉപസമ്പദാ ച പടിലദ്ധാ, തം പകാസേത്വാ അത്ഥസംവണ്ണനായ കരീയമാനായ തത്ഥ തത്ഥ ഗാഥാനം അട്ഠുപ്പത്തിം വിഭാവേതും സുകരാ ഹോതി സുപാകടാ ച, തസ്മാ തം പകാസേതും ആദിതോ പട്ഠായ സങ്ഖേപതോ അയം അനുപുബ്ബികഥാ -

അയഞ്ഹി ലോകനാഥോ ''മനുസ്സത്തം ലിങ്ഗസമ്പത്തീ''ത്യാദിനാ വുത്താനി അട്ഠങ്ഗാനി സമോധാനേത്വാ ദീപങ്കരസ്സ ഭഗവതോ പാദമൂലേ കതമഹാഭിനീഹാരോ സമതിംസപാരമിയോ പൂരേന്തോ ചതുവീസതിയാ ബുദ്ധാനം സന്തികേ ലദ്ധബ്യാകരണോ അനുക്കമേന പാരമിയോ പൂരേത്വാ ഞാതത്ഥചരിയായ ലോകത്ഥചരിയായ ബുദ്ധത്ഥചരിയായ ച കോടിം പത്വാ തുസിതഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവതാഹി ബുദ്ധഭാവായ -

> ''കാലോ ഖോ തേ മഹാവീര, ഉപ്പജ്ജ മാതുകുച്ഛിയം;
> സദേവകം താരയന്തോ, ബുജ്ഝസ്സു അമതം പദ''ന്തി. (ബു॰ വം॰ ൧.൬൭)
> -

ആയാചിതമനുസ്സൂപപത്തികോ താസം ദേവതാനം പടിഞ്ഞം ദത്വാ, കതപഞ്ചമഹാവിലോകനോ സക്യരാജകുലേ സുദ്ധോദനമഹാരാജസ്സ ഗേഹേ സതോ സമ്പജാനോ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കന്തോ ദസമാസേ സതോ സമ്പജാനോ തത്ഥ ഠത്വാ, സതോ സമ്പജാനോ തതോ നിക്ഖന്തോ ലുമ്ബിനീവനേ ലദ്ധാഭിജാതികോ വിവിധാ ധാതിയോ ആദിം കത്വാ മഹതാ പരിഹാരേന സമ്മദേവ പരിഹരിയമാനോ അനുക്കമേന വുഡ്ഢിപ്പത്തോ തീസു പാസാദേസു വിവിധനാടകജനപരിവുതോ ദേവോ വിയ സമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ ജിണ്ണബ്യാധിമതദസ്സനേന ജാതസംവേഗോ ഞാണസ്സ പരിപാകതം ഗതത്താ, കാമേസു ആദീനവം നേക്ഖമ്മേ ച ആനിസംസം ദിസ്വാ, രാഹുലകുമാരസ്സ ജാതദിവസേ ഛന്നസഹായോ കണ്ഡകം അസ്സരാജം ആരുയ്ഹ , ദേവതാഹി വിവടേന ദ്വാരേന അഡ്ഢരത്തികസമയേ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ, തേനേവ രത്താവസേസേന തീണി രജ്ജാനി അതിക്കമിത്വാ അനോമാനദീതീരം പത്വാ ഘടികാരമഹാബ്രഹ്മുനാ ആനീതേ അരഹത്തദ്ധജേ ഗഹേത്വാ പബ്ബജിതോ, താവദേവ വസ്സസട്ഠികത്ഥേരോ വിയ ആകപ്പസമ്പന്നോ ഹുത്വാ, പാസാദികേന ഇരിയാപഥേന അനുക്കമേന രാജഗഹം പത്വാ, തത്ഥ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പണ്ഡവപബ്ബതപബ്ഭാരേ പിണ്ഡപാതം പരിഭുഞ്ജിത്വാ, മാഗധരാജേന രജ്ജേന

നിമന്തിയമാനോ തം പടിക്ഖിപിത്വാ, ഭഗ്ഗവസ്സാരാമം ഗന്ത്വാ, തസ്സ സമയം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തതോ ആള്ളാരുദകാനം സമയം പരിഗ്ഗണ്ഹിത്വാ, തം സബ്ബം അനലങ്കരിത്വാ അനുക്കമേന ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ തത്ഥ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരികം കത്വാ, തായ അരിയധമ്മപടിവേധസ്സാഭാവം ഞത്വാ "നായം മഗ്ഗോ ബോധായാ"തി ഓള്ളാരികം ആഹാരം ആഹരന്തോ കതിപാഹേന ബലം ഗാഹേത്വാ വിസാഖാപുണ്ണമദിവസേ സുജാതായ ദിന്നം വരഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ, സുവണ്ണപാതിം നദിയാ പടിസോതം ഖിപിത്വാ, "അജ്ജ ബുദ്ധോ ഭവിസ്സാമീ"തി കതസന്നിട്ഠാനോ സായന്ഹസമയേ **കാള്ളേന** നാഗരാജേന അഭിത്ഥുതിഗുണോ ബോധിമണ്ഡം ആരുയ്ഹ അചലട്ഠാനേ പാചീനലോകധാതുഅഭിമുഖോ അപരാജിതപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം വീരിയം അധിട്ഠായ, സൂരിയേ അനത്ഥങ്ഗതേയേവ മാരബലം വിധമിത്വാ, പഠമയാമേ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരിത്വാ , മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേത്വാ, പച്ഛിമയാമേ പടിച്ചസമുപ്പാദേ ഞാണം ഓതാരേത്വാ, അനുലോമപടിലോമം പച്ചയാകാരം സമ്മസന്തോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സബ്ബബുദ്ധേഹി അധിഗതം അനഞ്ഞസാധാരണം സമ്മാസമ്ബോധിം അധിഗന്ത്വാ, നിബ്ബാനാരമ്മണായ ഫലസമാപത്തിയാ തത്ഥേവ സത്താഹം വീതിനാമേത്വാ, തേനേവ നയേന ഇതരസത്താഹേപി ബോധിമണ്ഡേയേവ വീതിനാമേത്വാ, രാജായതനമൂലേ മധുപിണ്ഡികഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ, പുന അജപാലനിഗ്രോധമൂലേ നിസിന്നോ ധമ്മതായ ധമ്മഗമ്ഭീരതം പച്ചവേക്ഖിത്വാ അപ്പോസ്സുക്കതായ ചിത്തേ നമന്തേ മഹാബ്രഹ്മുനാ ആയാചിതോ ബുദ്ധചക്ഖുനാ ലോകം വോലോകേന്തോ തിക്ഖിന്ദ്രിയമുദിന്ദ്രിയാദിഭേദേ സത്തേ ദിസ്വാ മഹാബ്രഹ്മുനാ ധമ്മദേസനായ കതപടിഞ്ഞോ "കസ്സ നു ഖോ അഹം പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യ"ന്തി ആവജ്ജേന്തോ ആള്ളാരുദകാനം കാലങ്കതഭാവം ഞത്വാ, "ബഹുപകാരാ ഖോ മേ പഞ്ചവഗ്ഗിയാ ഭിക്ഖൂ, യേ മം പധാനപഹിതത്തം ഉപട്ഠഹിംസു, യംനൂനാഹം പഞ്ചവഗ്ഗിയാനം ഭിക്ഖൂനം പഠമം ധമ്മം ദേസേയ്യ"ന്തി (മഹാവ॰ ൧൦) ചിന്തേത്വാ, ആസാള്ഹിപുണ്ണമായം മഹാബോധിതോ ബാരാണസിം ഉദ്ദിസ്സ അട്ഠാരസയോജനം മഗ്ഗം പടിപന്നോ അന്തരാമഗ്ഗേ ഉപകേന ആജീവകേന സദ്ധിം മന്തേത്വാ, അനുക്കമേന ഇസിപതനം പത്വാ തത്ഥ പഞ്ചവഗ്ഗിയേ സഞ്ഞാപേത്വാ "ദ്വേമേ, ഭിക്ഖവേ, അന്താ പബ്ബജിതേന ന സേവിതബ്ബാ"തിആദിനാ (മഹാവ॰ ൧൩; സം॰ നി॰ ൫.൧൦൮൧; പടി॰ മ॰ ൨.൩൦) ധമ്മചക്കപവത്തനസുത്തന്തദേസനായ അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞപ്പമുഖാ അട്ഠാരസബ്രഹ്മകോടിയോ ധമ്മാമതം പായേത്വാ പാടിപദേ ഭദ്ദിയത്ഥേരം, പക്ഖസ്സ ദുതിയായം വപ്പത്ഥേരം, പക്ഖസ്സ തതിയായം മഹാനാമത്ഥേരം, ചതുത്ഥിയം അസ്സജിത്ഥേരം, സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാപേത്വാ, പഞ്ചമിയം പന പക്ഖസ്സ അനത്തലക്ഖണസുത്തന്തദേസനായ (മഹാവ॰ ൨൦; സം॰ നി॰ ൩.൫൯) സബ്ബേപി അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ തതോ പരം യസദാരകപ്പമുഖേ പഞ്ചപണ്ണാസപുരിസേ, കപ്പാസികവനസണ്ഡേ തിംസമത്തേ ഭദ്ദവഗ്ഗിയേ, ഗയാസീസേ പിട്ഠിപാസാണേ സഹസ്സമത്തേ പുരാണജടിലേതി ഏവം മഹാജനം അരിയഭൂമിം ഓതാരേത്വാ ബിമ്ബിസാരപ്പമുഖാനി ഏകാദസനഹുതാനി സോതാപത്തിഫലേ നഹുതം സരണത്തയേ പതിട്ഠാപേത്വാ വേള്ളുവനം പടിഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥ വിഹരന്തോ അസ്സജിത്ഥേരസ്സ വാഹസാ അധിഗതപഠമമഗ്ഗേ സഞ്ചയം ആപുച്ഛിത്വാ, സദ്ധിം പരിസായ അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതേ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേ അഗ്ഗഫലം സച്ഛികത്വാ സാവകപാരമിയാ മത്ഥകം പത്തേ അഗ്ഗസാവകട്ഠാനേ ഠപേത്വാ കാള്ളുദായിത്ഥേരസ്സ അഭിയാചനായ കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ, മാനത്ഥദ്ധേ ഞാതകേ യമകപാടിഹാരിയേന ദമേത്വാ,

പിതരം അനാഗാമിഫലേ, മഹാപജാപതിം സോതാപത്തിഫലേ പടിട്ഠാപേത്വാ , നന്ദകുമാരം രാഹുലകുമാരഞ്ച പബ്ബാജേത്വാ, സത്ഥാ പുനദേവ രാജഗഹം പച്ചാഗച്ഛി.

അഥാപരേന സമയേന സത്ഥരി വേസാലിം ഉപനിസ്സായ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തേ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാവ അരഹത്തം സച്ഛികത്വാ പരിനിബ്ബായി. അഥ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ പബ്ബജ്ജായ ചിത്തം ഉപ്പജ്ജി, തതോ രോഹിനീനദീതീരേ കലഹവിവാദസുത്തന്തദേസനായ (സു॰ നി॰ വ്വന്നവ്വ ആദയോ) പരിയോസാനേ നിക്ഖമിത്വാ, പബ്ബജിതാനം പഞ്ചന്നം കുമാരസതാനം പാദപരിചാരികാ എകജ്ഝാസയാവ ഹുത്വാ മഹാപജാപതിയാ സന്തികം ഗന്ത്വാ, സബ്ബാവ ''സത്ഥു സന്തികേ പബ്ബജിസ്സാമാ''തി മഹാപജാപതിം ജേട്ഠികം കത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഗന്തുകാമാ അഹേസും. അയഞ്ച മഹാപജാപതി പുബ്ബേപി എകവാരം സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ നാലത്ഥ, തസ്മാ കപ്പകം പക്കോസാപേത്വാ കേസേ ഛിന്ദാപേത്വാ കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ സബ്ബാ താ സാകിയാനിയോ ആദായ വേസാലിം ഗന്ത്വാ ആനന്ദത്ഥേരേന ദസബലം യാചാപേത്വാ, അട്ഠഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണേന പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദഞ്ച അലത്ഥ. ഇതരാ പന സബ്ബാപി എകതോ ഉപസമ്പന്നാ അഹേസും. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ. വിത്ഥാരതോ പനേതം വത്ഥു തത്ഥ തത്ഥ പാളിയം (ചൂളവ॰ ൪൦൨) ആഗതമേവ.

എവം ഉപസമ്പന്നാ പന മഹാപജാപതി സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ എകമന്തം അട്ഠാസി. അഥസ്സാ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. സാ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. സേസാ ച പഞ്ചസതഭിക്ഖുനിയോ നന്ദകോവാദപരിയോസാനേ (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൮) അരഹത്തം പാപുണിംസു. എവം ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ സുപ്പതിട്ഠിതേ പുഥുഭൂതേ തത്ഥ തത്ഥ ഗാമനിഗമജനപദരാജധാനീസു കുലിത്ഥിയോ കുലസുണ്ഹായോ കുലകുമാരികായോ ബുദ്ധസുബുദ്ധതം ധമ്മസുധമ്മതം സങ്ഘസുപ്പടിപത്തിതഞ്ച സുത്വാ, സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ സംസാരേ ച ജാതസംവേഗാ അത്തനോ സാമികേ മാതാപിതരോ ഞാതകേ ച അനുജാനാപേത്വാ, സാസനേ ഉരം ദത്വാ പബ്ബജിംസു. പബ്ബജിത്വാ ച സീലാചാരസമ്പന്നാ സത്ഥുനോ ച തേസം ഥേരാനഞ്ച സന്തികേ ഓവാദം ലഭിത്വാ ഘടേന്തിയോ വായമന്തിയോ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം സച്ഛാകംസു. താഹി ഉദാനാദിവസേന തത്ഥ തത്ഥ ഭാസിതാ ഗാഥാ പച്ഛാ സങ്ഗീതികാരകേഹി എകജ്ഝം കത്വാ എകകനിപാതാദിവസേന സങ്ഗീതിം ആരോപയിംസു ''ഇമാ **ഥേരീഗാഥാ** നാമാ''തി. താസം നിപാതാദിവിഭാഗോ ഹേട്ഠാ വുത്തോയേവ. തത്ഥ നിപാതേസു എകകനിപാതോ ആദി. തത്ഥപി -

൧. ''സുഖം സുപാഹി ഥേരികേ, കത്വാ ചോളേന പാരുതാ;
ഉപസന്തോ ഹി തേ രാഗോ, സുക്ഖഡാകംവ കുമ്ഭിയ''ന്തി. -

അയം ഗാഥാ ആദി. തസ്സാ കാ ഉപ്പത്തി? അതീതേ കിര അഞ്ഞതരാ കുലധീതാ കോണാഗമനസ്സ ഭഗവതോ കാലേ സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം നിമന്തേത്വാ ദുതിയദിവസേ സാഖാമണ്ഡപം കാരേത്വാ വാലികം അത്ഥരിത്വാ ഉപരി വിതാനം ബന്ധിത്വാ ഗന്ധപുപ്ഫാദീഹി പൂജം കത്വാ സത്ഥു കാലം ആരോചാപേസി. സത്ഥാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. സാ ഭഗവന്തം വന്ദിത്വാ പണീതേന ഖാദനീയേന ഭോജനീയേന പരിവിസിത്വാ,

ഭഗവന്തം ഭുത്താവിം ഓനീതപത്തപാണിം തിചീവരേന അച്ഛാദേസി. തസ്സാ ഭഗവാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. സാ യാവതായുകം പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം സുഗതീസു ഏവ സംസരന്തീ കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, സംസാരേ ജാതസംവേഗാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി ഭിക്ഖുനിസീലം പൂരേത്വാ, പുഥുജ്ജനകാലകിരിയം കത്വാ, സഗ്ഗേ നിബ്ബത്താ ഏകം ബുദ്ധന്തരം സഗ്ഗസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വേസാലിയം ഖത്തിയമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. തം ഥിരസന്തസരീരതായ **ഥേരികാ**തി വോഹരിംസു. സാ വയപ്പത്താ കുലപ്പദേസാദിനാ സമാനജാതികസ്സ ഖത്തിയകുമാരസ്സ മാതാപിതൂഹി ദിന്നാ പതിദേവതാ ഹുത്വാ വസന്തീ സത്ഥു വേസാലിഗമനേ സാസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ, അപരഭാഗേ മഹാപജാപതിഗോതമീഥേരിയാ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പബ്ബജ്ജായ രുചിം ഉപ്പാദേത്വാ "അഹം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി സാമികസ്സാരോചേസി. സാമികോ നാനുജാനാതി. സാ പന കതാധികാരതായ യഥാസുതം ധമ്മം പച്ചവേക്ഖിത്വാ രൂപാരൂപധമ്മേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ വിപസ്സനം അനുയുത്താ വിഹരതി.

അഥേകദിവസം മഹാനസേ ബ്യഞ്ജനേ പച്ചമാനേ മഹതീ അഗ്ഗിജാലാ ഉട്ഠഹി. സാ അഗ്ഗിജാലാ സകലഭാജനം തടതടായന്തം ഝായതി. സാ തം ദിസ്വാ തദേവാരമ്മണം കത്വാ സുട്ഠുതരം അനിച്ചതം ഉപട്ഠഹന്തം ഉപധാരേത്വാ തതോ തത്ഥ ദുക്ഖാനിച്ചാനത്തതഞ്ച ആരോപേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അനുക്കമേന ഉസ്സുക്കാപേത്വാ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠഹി. സാ തതോ പട്ഠായ ആഭരണം വാ അലങ്കാരം വാ ന ധാരേതി. സാ സാമികേന "കസ്മാ ത്വം, ഭദ്ദേ, ഇദാനി പുബ്ബേ വിയ ആഭരണം വാ അലങ്കാരം വാ ന ധാരേസീ"തി വുത്താ അത്തനോ ഗിഹിഭാവേ അഭബ്ബഭാവം ആരോചേത്വാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേസി. സോ വിസാഖോ ഉപാസകോ വിയ ധമ്മദിന്നം മഹതാ പരിഹാരേന മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികം നേത്വാ "ഇമം, അയ്യേ, പബ്ബാജേഥാ"തി ആഹ. അഥ മഹാപജാപതിഗോതമീ തം പബ്ബാജേത്വാ ഉപസമ്പാദേത്വാ വിഹാരം നേത്വാ സത്ഥാരം ദസ്സേസി. സത്ഥാപിസ്സാ പകതിയാ ദിട്ഠാരമ്മണമേവ വിഭാവേന്തോ **"സുഖം സുപാഹീ"**തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **സുഖ**ന്തി ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ. **സുപാഹീ**തി ആണത്തിവചനം. **ഥേരികേ**തി ആമന്തനവചനം. **കത്വാ ചോളേന പാരുതാ**തി അപ്പിച്ഛതായ നിയോജനം. **ഉപസന്തോ ഹി തേ രാഗോ**തി പടിപത്തികിത്തനം. **സുക്ഖഡാകംവാ**തി ഉപസമേതബ്ബസ്സ കിലേസസ്സ അസാരഭാവനിദസ്സനം. **കുമ്ഭിയ**ന്തി തദാധാരസ്സ അനിച്ചതുച്ഛാദിഭാവനിദസ്സനം.

സുഖന്തി ചേതം ഇട്ഠാധിവചനം. സുഖേന നിദുക്ഖാ ഹുത്വാതി അത്ഥോ. **സുപാഹീ**തി നിപജ്ജനിദസ്സനഞ്ചേതം ചതുന്നം ഇരിയാപഥാനം, തസ്മാ ചത്താരോപി ഇരിയാപഥേ സുഖേനേവ കപ്പേഹി സുഖം വിഹരാതി അത്ഥോ. **ഥേരികേ**തി ഇദം യദിപി തസ്സാ നാമകിത്തനം, പചുരേന അന്വത്ഥസഞ്ഞാഭാവതോ പന ഥിരേ സാസനേ ഥിരഭാവപ്പത്തേ, ഥിരേഹി സീലാദിധമ്മേഹി സമന്നാഗതേതി അത്ഥോ. **കത്വാ ചോളേന പാരുതാ**തി പംസുകൂലചോളേഹി ചീവരം കത്വാ അച്ഛാദിതസരീരാ തം നിവത്ഥാ ചേവ പാരുതാ ച. **ഉപസന്തോ ഹി തേ രാഗോ**തി ഹി-സദ്ദോ ഹേതുഅത്ഥോ. യസ്മാ തവ സന്താനേ ഉപ്പജ്ജനകകാമരാഗോ ഉപസന്തോ അനാഗാമിമഗ്ഗഞാണഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢോ,

ഇദാനി തദവസേസം രാഗം അഗ്ഗമഗ്ഗഞാണഗ്ഗിനാ ദഹേത്വാ സുഖം സുപാഹീതി അധിപ്പായോ. **സുക്ഖഡാകംവ കുമ്ഭിയ**ന്തി യഥാ തം പക്കേ ഭാജനേ അപ്പകം ഡാകബ്യഞ്ജനം മഹതിയാ അഗ്ഗിജാലായ പച്ചമാനം ഝായിത്വാ സുസ്സന്തം വൂപസമ്മതി, യഥാ വാ ഉദകമിസ്സേ ഡാകബ്യഞ്ജനേ ഉദ്ധനം ആരോപേത്വാ പച്ചമാനേ ഉദകേ വിജ്ജമാനേ തം ചിച്ചിടായതി ചിടിചിടായതി, ഉദകേ പന ഛിന്നേ ഉപസന്തമേവ ഹോതി, ഏവം തവ സന്താനേ കാമരാഗോ ഉപസന്തോ, ഇതരമ്പി വൂപസമേത്വാ സുഖം സുപാഹീതി.

ഥേരീ ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകം ഗതത്താ സത്ഥു ദേസനാവിലാസേന ച ഗാഥാപരിയോസാനേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൧.൨൬-൩൦).

"കോണാഗമനബുദ്ധസ്സ, മണ്ഡപോ കാരിതോ മയാ;
ധുവം തിചീവരംദാസിം, ബുദ്ധസ്സ ലോകബന്ധുനോ.

"യം യം ജനപദം യാമി, നിഗമേ രാജധാനിയോ;
സബ്ബത്ഥ പൂജിതോ ഹോമി, പുഞ്ഞകമ്മസ്സിദം ഫലം.

"കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
നാഗീവ ബന്ധനം ഛേത്വാ, വിഹരാമി അനാസവാ.

"സ്വാഗതം വത മേ ആസി, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സന്തികേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

"പടിസമ്ഭിദാ ചതസ്സോ, വിമോക്ഖാപി ച അട്ഠിമേ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന"ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ ഥേരീ ഉദാനേന്തീ തമേവ ഗാഥം അഭാസി, തേനായം ഗാഥാ തസ്സാ ഥേരിയാ ഗാഥാ അഹോസി. തത്ഥ ഥേരിയാ വുത്തഗാഥായ അനവസേസോ രാഗോ പരിഗ്ഗഹിതോ അഗ്ഗമഗ്ഗേന തസ്സ വൂപസമസ്സ അധിപ്പേതത്താ. രാഗവൂപസമേനേവ ചേത്ഥ സബ്ബേസമ്പി കിലേസാനം വൂപസമോ വുത്തോതി ദട്ഠബ്ബം തദേകട്ഠതായ സബ്ബേസം കിലേസധമ്മാനം വൂപസമസിദ്ധിതോ. തഥാ ഹി വുച്ചതി -

"ഉദ്ധച്ചവിചികിച്ഛാഹി, യോ മോഹോ സഹജോ മതോ;
പഹാനേകട്ഠഭാവേന, രാഗേന സരണോ ഹി സോ"തി.

യഥാ ചേത്ഥ സബ്ബേസം സംകിലേസാനം വൂപസമോ വുത്തോ, ഏവം സബ്ബത്ഥാപി തേസം വൂപസമോ വുത്തോതി വേദിതബ്ബം. പുബ്ബഭാഗേ തദങ്ഗവസേന, സമഥവിപസ്സനാക്ഖണേ വിക്ഖമ്ഭനവസേന, മഗ്ഗക്ഖണേ സമുച്ഛേദവസേന, ഫലക്ഖണേ പടിപ്പസ്സദ്ധിവസേന വൂപസമസിദ്ധിതോ. തേന ചതുബ്ബിധസ്സാപി പഹാനസ്സ സിദ്ധി വേദിതബ്ബാ . തത്ഥ തദങ്ഗപ്പഹാനേന സീലസമ്പദാസിദ്ധി, വിക്ഖമ്ഭനപഹാനേന സമാധിസമ്പദാസിദ്ധി, ഇതരേഹി പഞ്ഞാസമ്പദാസിദ്ധി ദസ്സിതാ ഹോതി പഹാനാഭിസമയോപസിജ്ഝനതോ. യഥാ ഭാവനാഭിസമയം സാധേതി തസ്മിം അസതി തദഭാവതോ, തഥാ സച്ഛികിരിയാഭിസമയം പരിഞ്ഞാഭിസമയഞ്ച സാധേതി ഏവാതി. ചതുരാഭിസമയസിദ്ധിയാ തിസ്സോ സിക്ഖാ, പടിപത്തിയാ തിവിധകല്യാണതാ,

സത്തവിസുദ്ധിയോ ച പരിപുണ്ണാ ഇമായ ഗാഥായ പകാസിതാ ഹോന്തീതി വേദിതബ്ബം. **അഞ്ഞതരാഥേരീ** അപഞ്ഞാതാ നാമഗോത്താദിവസേന അപാകടാ, ഏകാ ഥേരീ ലക്ഖണസമ്പന്നാ ഭിക്ഖുനീ ഇമം ഗാഥം അഭാസീതി അധിപ്പായോ.

അഞ്ഞതരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. മുത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

൨. ''മുത്തേ മുച്ചസ്സു യോഗേഹി, ചന്ദോ രാഹുഗ്ഗഹാ ഇവ;
വിപ്പമുത്തേന ചിത്തേന, അനണാ ഭുഞ്ജ പിണ്ഡക''ന്തി. -

അയം മുത്തായ നാമ സിക്ഖമാനായ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥാരം രഥിയം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ പീതിവേഗേന സത്ഥു പാദമൂലേ അവകുജ്ജാ നിപജ്ജി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ അപരാപരം സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, **മുത്താ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നതായ വീസതിവസ്സകാലേ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ സിക്ഖമാനാവ ഹുത്വാ കമ്മട്ഠാനം കഥാപേത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോതി. സാ ഏകദിവസം ഭത്തകിച്ചം കത്വാ പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ ഥേരീനം ഭിക്ഖുനീനം വത്തം ദസ്സേത്വാ ദിവാട്ഠാനം ഗന്ത്വാ രഹോ നിസിന്നാ വിപസ്സനായ മനസികാരം ആരഭി. സത്ഥാ സുരഭിഗന്ധകുടിയാ നിസിന്നോവ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ തസ്സാ പുരതോ നിസിന്നോ വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ **''മുത്തേ മുച്ചസ്സു യോഗേഹീ''**തി ഇമം ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **മുത്തേ**തി തസ്സാ ആലപനം. **മുച്ചസ്സു യോഗേഹീ**തി മഗ്ഗപടിപാടിയാ കാമയോഗാദീഹി ചതൂഹി യോഗേഹി മുച്ച, തേഹി വിമുത്തചിത്താ ഹോഹി. യഥാ കിം? **ചന്ദോ രാഹുഗ്ഗഹാ ഇവാ**തി രാഹുസങ്ഖാതോ ഗഹതോ ചന്ദോ വിയ ഉപക്കിലേസതോ മുച്ചസ്സു. **വിപ്പമുത്തേന ചിത്തേനാ**തി അരിയമഗ്ഗേന സമുച്ഛേദവിമുത്തിയാ സുട്ഠു വിമുത്തേന ചിത്തേന, ഇത്ഥം ഭൂതലക്ഖണേ ചേതം കരണവചനം. **അനണാ ഭുഞ്ജ പിണ്ഡക**ന്തി കിലേസഇണം പഹായ അനണാ ഹുത്വാ രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജേയ്യാസി. യോ ഹി കിലേസേ അപ്പഹായ സത്ഥാരാ അനുഞ്ഞാതപച്ചയേ പരിഭുഞ്ജതി, സോ സാണോ പരിഭുഞ്ജതി നാമ. യഥാഹ ആയസ്മാ ബാകുലോ - ''സത്താഹമേവ ഖോ അഹം, ആവുസോ, സാണോ രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജി''ന്തി (മ॰ നി॰ ൩.൨൧൧). തസ്മാ സാസനേ പബ്ബജിതേന കാമച്ഛന്ദാദിഇണം പഹാനായ അനണേന ഹുത്വാ സദ്ധാദേയ്യം പരിഭുഞ്ജിതബ്ബം. **പിണ്ഡക**ന്തി ദേസനാസീസമേവ, ചത്താരോപി പച്ചയേതി അത്ഥോ. **അഭിണ്ഹം ഓവദതീ**തി അരിയമഗ്ഗപ്പത്തിയാ ഉപക്കിലേസേ വിസോധേന്തോ ബഹുസോ ഓവാദം ദേതി.

സാ തസ്മിം ഓവാദേ ഠത്വാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൧.൩൧-൩൭) -

''വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ, ലോകജേട്ഠസ്സ താദിനോ;

രഥിയം പടിപന്നസ്സ, താരയന്തസ്സ പാണിനോ.

“ഘരതോ നിക്ഖമിത്വാന, അവകുജ്ജാ നിപജ്ജഹം;
അനുകമ്പകോ ലോകനാഥോ, സിരസി അക്കമീ മമ.

“അക്കമിത്വാന സിരസി, അഗമാ ലോകനായകോ;
തേന ചിത്തപ്പസാദേന, തുസിതം അഗമാസഹം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ സാ തമേവ ഗാഥം ഉദാനേസി. പരിപുണ്ണസിക്ഖാ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ അപരഭാഗേ പരിനിബ്ബാനകാലേപി തമേവ ഗാഥം പച്ചഭാസീതി.

മുത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. പുണ്ണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

പുണ്ണേ പൂരസ്സു ധമ്മേഹീതി പുണ്ണായ നാമ സിക്ഖമാനായ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ബുദ്ധസുഞ്ഞേ ലോകേ ചന്ദഭാഗായ നദിയാ തീരേ കിന്നരയോനിയം നിബ്ബത്താ. ഏകദിവസം തത്ഥ അഞ്ഞതരം പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ നളമാലായ തം പൂജേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ അട്ഠാസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. **പുണ്ണാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നതായ വീസതിവസ്സാനി വസമാനാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിത്വാ സിക്ഖമാനാ ഏവ ഹുത്വാ വിപസ്സനം ആരഭി. സത്ഥാ തസ്സാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോ ഏവ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ -

൩. “പുണ്ണേ പൂരസ്സു ധമ്മേഹി, ചന്ദോ പന്നരസേരിവ;
പരിപുണ്ണായ പഞ്ഞായ, തമോഖന്ധം പദാലയാ”തി. - ഇമം ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **പുണ്ണേ**തി തസ്സാ ആലപനം. **പൂരസ്സു ധമ്മേഹീ**തി സത്തതിംസബോധിപക്ഖിയധമ്മേഹി പരിപുണ്ണാ ഹോഹി. **ചന്ദോ പന്നരസേരിവാ**തി ര-കാരോ പദസന്ധികരോ. പന്നരസേ പുണ്ണമാസിയം സബ്ബാഹി കലാഹി പരിപുണ്ണോ ചന്ദോ വിയ. **പരിപുണ്ണായ പഞ്ഞായാ**തി സോളസന്നം കിച്ചാനം പാരിപൂരിയാ പരിപുണ്ണായ അരഹത്തമഗ്ഗപഞ്ഞായ. **തമോഖന്ധം പദാലയാ**തി മോഹക്ഖന്ധം അനവസേസതോ ഭിന്ദ സമുച്ഛിന്ദ. മോഹക്ഖന്ധപദാലനേന സഹേവ സബ്ബേപി കിലേസാ പദാലിതാ ഹോന്തീതി.

സാ തം ഗാഥം സുത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ૨.൭.൩൭-൪൪) -

“ചന്ദഭാഗാനദീതീരേ, അഹോസിം കിന്നരീ തദാ;
അദ്ദസം വിരജം ബുദ്ധം, സയമ്ഭും അപരാജിതം.

“പസന്നചിത്താ സുമനാ, വേദജാതാ കതഞ്ജലീ;

നളമാലം ഗഹേത്വാന, സയമ്ഭും അഭിപൂജയിം.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ കിന്നരീദേഹം, അഗച്ഛിം തിദസം ഗതിം.

“ഛത്തിംസദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
ദസന്നം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സംവേജേത്വാന മേ ചിത്തം, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“ചതുന്നവുതിതോ കപ്പേ, യം പുപ്ഫമഭിപൂജയിം;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, പുപ്ഫപൂജായിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ സാ ഥേരീ തമേവ ഗാഥം ഉദാനേസി. അയമേവ ചസ്സാ അഞ്ഞാബ്യാകരണഗാഥാ അഹോസീതി.

പുണ്ണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. തിസ്സാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

തിസ്സേ സിക്ഖസ്സു സിക്ഖായാതി തിസ്സായ സിക്ഖമാനായ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനിത്വാ സമ്ഭതകുസലപച്ചയാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപിലവത്ഥുസ്മിം സക്യരാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ ബോധിസത്തസ്സ ഓരോധഭൂതാ പച്ഛാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സദ്ധിം നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോതി. തസ്സാ സത്ഥാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ -

൪. “തിസ്സേ സിക്ഖസ്സു സിക്ഖായ, മാ തം യോഗാ ഉപച്ചഗും;
സബ്ബയോഗവിസംയുത്താ, ചര ലോകേ അനാസവാ”തി. - ഗാഥം അഭാസി;

തത്ഥ **തിസ്സേ**തി തസ്സാ ആലപനം. **സിക്ഖസ്സു സിക്ഖായാ**തി അധിസീലസിക്ഖാദികായ തിവിധായ സിക്ഖായ സിക്ഖ, മഗ്ഗസമ്പയുത്താ തിസ്സോ സിക്ഖായോ സമ്പാദേഹീതി അത്ഥോ. ഇദാനി താസം സമ്പാദനേ കാരണമാഹ **“മാ തം യോഗാ ഉപച്ചഗു”**ന്തി മനുസ്സത്തം, ഇന്ദ്രിയാവേകല്ലം, ബുദ്ധുപ്പാദോ, സദ്ധാപടിലാഭോതി ഇമേ യോഗാ സമയാ ദുല്ലഭക്ഖണാ തം മാ അതിക്കമും. കാമയോഗാദയോ ഏവ വാ ചത്താരോ **യോഗാ** തം **മാ ഉപച്ചഗും** മാ അഭിഭവേയ്യും. **സബ്ബയോഗവിസംയുത്താ**തി സബ്ബേഹി കാമയോഗാദീഹി യോഗേഹി വിമുത്താ തതോ ഏവ അനാസവാ ഹുത്വാ ലോകേ ചര, ദിട്ഠസുഖവിഹാരേന വിഹരാഹീതി അത്ഥോ.

സാ തം ഗാഥം സുത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം പാപുണീതി ആദിനയോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

തിസ്സാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭-൧൨. തിസ്സാദിഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

തിസ്സേ യുഞ്ജസ്സു ധമ്മേഹീതി തിസ്സായ ഥേരിയാ ഗാഥാ . തസ്സാ വത്ഥു **തിസ്സാ**സിക്ഖമാനായ വത്ഥുസദിസം. അയം പന ഥേരീ ഹുത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. യഥാ ച അയം, ഏവം ഇതോ പരം **ധീരാ, വീരാ, മിത്താ, ഭദ്രാ, ഉപസമാ**തി പഞ്ചന്നം ഥേരീനം വത്ഥു ഏകസദിസമേവ. സബ്ബാപി ഇമാ കപിലവത്ഥുവാസിനിയോ ബോധിസത്തസ്സ ഓരോധഭൂതാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സദ്ധിം നിക്ഖന്താ ഓഭാസഗാഥായ ച അരഹത്തം പത്താ ഠപേത്വാ സത്തമിം. സാ പന ഓഭാസഗാഥായ വിനാ പഗേവ സത്ഥു സന്തികേ ലദ്ധം ഓവാദം നിസ്സായ വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ അരഹത്തം പാപുണിത്വാ ഉദാനവസേന "വീരാ വീരേഹീ"തി ഗാഥം അഭാസി. ഇതരാപി അരഹത്തം പത്വാ -

൭. "തിസ്സേ യുഞ്ജസ്സു ധമ്മേഹി, ഖണോ തം മാ ഉപച്ചഗാ;
ഖണാതീതാ ഹി സോചന്തി, നിരയമ്ഹി സമപ്പിതാ.

൮. "ധീരേ നിരോധം ഫുസേഹി, സഞ്ഞാവൂപസമം സുഖം;
ആരാധയാഹി നിബ്ബാനം, യോഗക്ഖേമമനുത്തരം.

൯. "വീരാ വീരേഹി ധമ്മേഹി, ഭിക്ഖുനീ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ;
ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹനം.

൧൦. "സദ്ധായ പബ്ബജിത്വാന, മിത്തേ മിത്തരതാ ഭവ;
ഭാവേഹി കുസലേ ധമ്മേ, യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ.

൧൧. "സദ്ധായ പബ്ബജിത്വാന, ഭദ്രേ ഭദ്രരതാ ഭവ;
ഭാവേഹി കുസലേ ധമ്മേ, യോഗക്ഖേമമനുത്തരം.

൧൨. "ഉപസമേ തരേ ഓഘം, മച്ചുധേയ്യം സുദുത്തരം;
ധാരേഹി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹന"ന്തി. - ഗാഥായോ അഭാസിംസു;

തത്ഥ **യുഞ്ജസ്സു ധമ്മേഹീ**തി സമഥവിപസ്സനാധമ്മേഹി അരിയേഹി ബോധിപക്ഖിയധമ്മേഹി ച യുഞ്ജ യോഗം കരോഹി. **ഖണോ തം മാ ഉപച്ചഗാ**തി യോ ഏവം യോഗഭാവനം ന കരോതി, തം പുഗ്ഗലം പതിരൂപദേസേ ഉപ്പത്തിക്ഖണോ, ഛന്നം ആയതനാനം അവേകല്ലക്ഖണോ, ബുദ്ധുപ്പാദക്ഖണോ, സദ്ധായ പടിലദ്ധക്ഖണോ, സബ്ബോപി അയം ഖണോ അതിക്കമതി നാമ. സോ ഖണോ തം മാ അതിക്കമി. **ഖണാതീതാ**തി യേ ഹി ഖണം അതീതാ, യേ ച പുഗ്ഗലേ സോ ഖണോ അഭീതോ, തേ നിരയമ്ഹി സമപ്പിതാ ഹുത്വാ സോചന്തി, തത്ഥ നിബ്ബത്തിത്വാ മഹാദുക്ഖം പച്ചനുഭവന്തീതി അത്ഥോ.

നിരോധം ഫുസേഹീതി കിലേസനിരോധം ഫുസ്സ പടിലഭ. **സഞ്ഞാവൂപസമം സുഖം, ആരാധയാഹി നിബ്ബാന**ന്തി കാമസഞ്ഞാദീനം പാപസഞ്ഞാനം ഉപസമനിമിത്തം അച്ചന്തസുഖം നിബ്ബാനം ആരാധേഹി.

വീരാ വീരേഹി ധമ്മേഹീതി വീരിയപധാനതായ വീരേഹി തേജുസ്സദേഹി അരിയമഗ്ഗധമ്മേഹി **ഭാവിതിന്ദ്രിയാ** വഡ്ഢിതസദ്ധാദിഇന്ദ്രിയാ വീരാ ഭിക്ഖുനീ വത്ഥുകാമേഹി സവാഹനം കിലേസമാരം ജിനിത്വാ ആയതിം പുനബ്ഭവാഭാവതോ അന്തിമം ദേഹം ധാരേതീതി ഥേരീ അഞ്ഞം വിയ കത്വാ അത്താനം ദസ്സേതി.

മിത്തേതി തം ആലപതി. **മിത്തരതാ**തി കല്യാണമിത്തേസു അഭിരതാ. തത്ഥ സക്കാരസമ്മാനകരണതാ ഹോഹി. **ഭാവേഹി കുസലേ ധമ്മേ**തി അരിയമഗ്ഗധമ്മേ വഡ്ഢേഹി. **യോഗക്ഖേമസ്സാ**തി അരഹത്തസ്സ നിബ്ബാനസ്സ ച പത്തിയാ അധിഗമായ.

ഭദ്രേതി തം ആലപതി. **ഭദ്രരതാ**തി ഭദ്രേസു സീലാദിധമ്മേസു രതാ അഭിരതാ ഹോഹി. **യോഗക്ഖേമമനുത്തര**ന്തി ചതൂഹി യോഗേഹി ഖേമം അനുപദ്ദവം അനുത്തരം നിബ്ബാനം, തസ്സ പത്തിയാ കുസലേ ബോധിപക്ഖിയധമ്മേ ഭാവേഹീതി അത്ഥോ.

ഉപസമേതി തം ആലപതി. **തരേ ഓഘം മച്ചുധേയ്യം സുദുത്തര**ന്തി മച്ചു ഏത്ഥ ധീയതീതി മച്ചുധേയ്യം, അനുപചിതകുസലസമ്ഭാരേഹി സുട്ഠു ദുത്തരന്തി സുദുത്തരം, സംസാരമഹോഘം **തരേ** അരിയമഗ്ഗനാവായ തരേയ്യാസി. **ധാരേഹി അന്തിമം ദേഹ**ന്തി തസ്സ തരണേനേവ അന്തിമദേഹധരാ ഹോഹീതി അത്ഥോ.

തിസ്സാദിഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിട്ഠിതാ പഠമവഗ്ഗവണ്ണനാ.

൧൧. മുത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സുമുത്താ സാധുമുത്താമ്ഹീതിആദികാ മുത്താഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ കുസലം ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കോസലജനപദേ **ഓഘാതകസ്സ** നാമ ദലിദ്ദബ്രാഹ്മണസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, തം വയപ്പത്തകാലേ മാതാപിതരോ ഏകസ്സ ഖുജ്ജബ്രാഹ്മണസ്സ അദംസു. സാ തേന ഘരാവാസം അരോചന്തീ തം അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോതി. തസ്സാ ബഹിദ്ധാരമ്മണേസു ചിത്തം വിധാവതി, സാ തം നിഗ്ഗണ്ഹന്തീ ''സുമുത്താ സാധുമുത്താമ്ഹീ''തി ഗാഥം വദന്തീയേവ വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** -

''പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മേസു ചക്ഖുമാ;
പാണിനേ അനുഗണ്ഹന്തോ, പിണ്ഡായ പാവിസീ പുരം.

''തസ്സ ആഗച്ഛതോ സത്ഥു, സബ്ബേ നഗരവാസിനോ;
ഹട്ഠതുട്ഠാ സമാഗന്ത്വാ, വാലികാ ആകിരിംസു തേ.

''വീഥിസമ്മജ്ജനം കത്വാ, കദലിപുണ്ണകദ്ധജേ;
ധൂമം ചുണ്ണഞ്ച മാസഞ്ച, സക്കാരം കച്ച സത്ഥുനോ.

''മണ്ഡപം പടിയാദേത്വാ, നിമന്തേത്വാ വിനായകം;

മഹാദാനം ദദിത്വാന, സമ്ബോധിം അഭിപത്ഥയി.

‘‘പദുമുത്തരോ മഹാവീരോ, ഹാരകോ സബ്ബപാണിനം;
അനുമോദനിയം കത്വാ, ബ്യാകാസി അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ.

‘‘സതസഹസ്സേ അതിക്കന്തേ, കപ്പോ ഹേസ്സതി ഭദ്ദകോ;
ഭവാഭവേ സുഖം ലദ്ധാ, പാപുണിസ്സസി ബോധിയം.

‘‘ഹത്ഥകമ്മഞ്ച യേ കേചി, കതാവീ നരനാരിയോ;
അനാഗതമ്ഹി അദ്ധാനേ, സബ്ബാ ഹേസ്സന്തി സമ്മുഖാ.

‘‘തേന കമ്മവിപാകേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ഉപ്പന്നദേവഭവനേ, തുയ്ഹം താ പരിചാരികാ.

‘‘ദിബ്ബം സുഖമസങ്ഖ്യേയ്യം, മാനുസഞ്ച അസങ്ഖിയം;
അനുഭോന്തി ചിരം കാലം, സംസരിമ്ഹ ഭവാഭവേ.

‘‘സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, യം കമ്മമകരിം തദാ;
സുഖുമാലാ മനുസ്സേസു, അഥോ ദേവപുരേസു ച.

‘‘രൂപം ഭോഗം യസം ആയും, അഥോ കിത്തിസുഖം പിയം;
ലഭാമി സതതം സബ്ബം, സുകതം കമ്മസമ്പദം.

‘‘പച്ഛിമേ ഭവേ സമ്പത്തേ, ജാതാഹം ബ്രാഹ്മണേ കുലേ;
സുഖുമാലഹത്ഥപാദാ , രമണിയേ നിവേസനേ.

‘‘സബ്ബകാലമ്പി പഥവീ, ന പസ്സാമനലങ്കതം;
ചിക്ഖല്ലഭൂമിം അസുചിം, ന പസ്സാമി കുദാചനം.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ ഉദാനേന്തീ -

൧൧. ‘‘സുമുത്താ സാധുമുത്താമ്ഹി, തീഹി ഖുജ്ജേഹി മുത്തിയാ;
ഉദുക്ഖലേന മുസലേന, പതിനാ ഖുജ്ജകേന ച;
മുത്താമ്ഹി ജാതിമരണാ, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ’’തി. - ഇമം ഗാഥം അഭാസി;

തത്ഥ **സുമുത്താ**തി സുട്ഠു മുത്താ. **സാധുമുത്താമ്ഹീ**തി സാധു സമ്മദേവ മുത്താ അമ്ഹി. കുതോ പന സുമുത്താ സാധുമുത്താതി ആഹ **‘‘തീഹി ഖുജ്ജേഹി മുത്തിയാ’’**തി, തീഹി വങ്കേഹി പരിമുത്തിയാതി അത്ഥോ. ഇദാനി താനി സരൂപതോ ദസ്സേന്തീ **‘‘ഉദുക്ഖലേന മുസലേന, പതിനാ ഖുജ്ജകേന ചാ’’**തി ആഹ. ഉദുക്ഖലേ ഹി ധഞ്ഞം പക്ഖിപന്തിയാ പരിവത്തേന്തിയാ മുസലേന കോട്ടേന്തിയാ ച പിട്ഠി ഓനാമേതബ്ബാ ഹോതീതി ഖുജ്ജകരണഹേതുതായ തദുഭയം ‘‘ഖുജ്ജ’’ന്തി വുത്തം. സാമികോ പനസ്സാ ഖുജ്ജോ ഏവ. ഇദാനി യസ്സാ മുത്തിയാ നിദസ്സനവസേന തീഹി ഖുജ്ജേഹി മുത്തി വുത്താ. തമേവ ദസ്സേന്തീ **‘‘മുത്താമ്ഹി ജാതിമരണാ’’**തി വത്വാ തത്ഥ കാരണമാഹ **‘‘ഭവനേത്തി**

സമൂഹതാ”തി. തസ്സത്ഥോ - ന കേവലമഹം തീഹി ഖുജ്ജേഹി ഏവ മുത്താ, അഥ ഖോ സബ്ബസ്മാ ജാതിമരണാപി, യസ്മാ സബ്ബസ്സാപി ഭവസ്സ നേത്തി നായികാ തണ്ഹാ അഗ്ഗമഗ്ഗേന മയാ സമുഗ്ഘാടിതാതി.

മുത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ധമ്മദിന്നാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഛന്ദജാതാ അവസായീതി ധമ്മദിന്നാഥേരിയാ ഗാഥാ. സാ കിര പദുമുത്തരബുദ്ധകാലേ ഹംസവതീനഗരേ പരാധീനവുത്തികാ ഹുത്വാ ജീവന്തീ നിരോധതോ വുട്ഠിതസ്സ അഗ്ഗസാവകസ്സ പൂജാസക്കാരപുബ്ബകം ദാനം ദത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ. തതോ ചവിത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ **ഫുസ്സസ്സ** ഭഗവതോ കാലേ സത്ഥു വേമാതികഭാതികാനം കമ്മികസ്സ ഗേഹേ വസമാനാ ദാനം പടിച്ച “ഏകം ദേഹീ”തി സാമികേന വുത്തേ ദ്വേ ദേന്തീ, ബഹും പുഞ്ഞം കത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ **കികിസ്സ** കാസികരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ വിസാഖസ്സ സേട്ഠിനോ ഗേഹം ഗതാ.

അഥേകദിവസം വിസാഖോ സേട്ഠി സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ അനാഗാമീ ഹുത്വാ ഘരം ഗന്ത്വാ പാസാദം അഭിരുഹന്തോ സോപാനമത്ഥകേ ഠിതായ ധമ്മദിന്നായ പസാരിതഹത്ഥം അനാലമ്ബിത്വാവ പാസാദം അഭിരുഹിത്വാ ഭുഞ്ജമാനോപി തുണ്ഹീഭൂതോവ ഭുഞ്ജി. ധമ്മദിന്നാ തം ഉപധാരേത്വാ, “അയ്യപുത്ത, കസ്മാ ത്വം അജ്ജ മമ ഹത്ഥം നാലമ്ബി, ഭുഞ്ജമാനോപി ന കിഞ്ചി കഥേസി, അത്ഥി നു ഖോ കോചി മയ്ഹം ദോസോ”തി ആഹ. വിസാഖോ “ധമ്മദിന്നേ, ന തേ ദോസോ അത്ഥി, അഹം പന അജ്ജ പട്ഠായ ഇത്ഥിസരീരം ഫുസിതും ആഹാരേ ച ലോലഭാവം കാതും അനരഹോ, താദിസോ മയാ ധമ്മോ പടിവിദ്ധോ. ത്വം പന സചേ ഇച്ഛസി, ഇമസ്മിംയേവ ഗേഹേ വസ. നോ ചേ ഇച്ഛസി, യത്തകേന ധനേന തേ അത്ഥോ, തത്തകം ഗഹേത്വാ കുലഘരം ഗച്ഛാഹീ”തി ആഹ. “നാഹം, അയ്യപുത്ത, തയാ വന്തവമനം ആചമിസ്സാമി, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഹീ”തി. വിസാഖോ “സാധു, ധമ്മദിന്നേ”തി തം സുവണ്ണസിവികായ ഭിക്ഖുനിഉപസ്സയം പേസേസി. സാ പബ്ബജിത്വാ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ കതിപാഹം തത്ഥ വസിത്വാ വിവേകവാസം വസിതുകാമാ ആചരിയുപജ്ഝായാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ, “അയ്യാ, ആകിണ്ണട്ഠാനേ മയ്ഹം ചിത്തം ന രമതി, ഗാമകാവാസം ഗച്ഛാമീ”തി ആഹ. ഭിക്ഖുനിയോ തം ഗാമകാവാസം നയിംസു. സാ തത്ഥ വസന്തീ അതീതേ മദ്ദിതസങ്ഖാരതായ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൯൭-൧൨൨) -

“പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

“തദാഹം ഹംസവതിയം, കുലേ അഞ്ഞതരേ അഹും;
പരകമ്മകാരീ ആസിം, നിപകാ സീലസംവുതാ.

“പദുമുത്തരബുദ്ധസ്സ, സുജാതോ അഗ്ഗസാവകോ;
വിഹാരാ അഭിനിക്ഖമ്മ, പിണ്ഡപാതായ ഗച്ഛതി.

“ഘടം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തീ, തദാ ഉദകഹാരികാ;
തം ദിസ്വാ അദദം പൂപം, പസന്നാ സേഹി പാണിഭി.

“പടിഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥേവ, നിസിന്നോ പരിഭുഞ്ജി സോ;
തതോ നേത്വാന തം ഗേഹം, അദാസിം തസ്സ ഭോജനം.

“തതോ മേ അയ്യകോ തുട്ഠോ, അകരീ സുണിസം സകം;
സസ്സുയാ സഹ ഗന്ത്വാന, സമ്ബുദ്ധം അഭിവാദയിം.

“തദാ സോ ധമ്മകഥികം, ഭിക്ഖുനിം പരികിത്തയം;
ഠപേസി ഏതദഗ്ഗമ്ഹി, തം സുത്വാ മുദിതാ അഹം.

“നിമന്തയിത്വാ സുഗതം, സസങ്ഘം ലോകനായകം;
മഹാദാനം ദദിത്വാന, തം ഠാനമഭിപത്ഥയിം.

“തതോ മം സുഗതോ ആഹ, ഘനനിന്നാദസുസ്സരോ;
മമുപട്ഠാനനിരതേ, സസങ്ഘപരിവേസികേ.

“സദ്ധമ്മസ്സവനേ യുത്തേ, ഗുണവദ്ധിതമാനസേ;
ഭദ്ദേ ഭവസ്സു മുദിതാ, ലച്ഛസേ പണിധീഫലം.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
ധമ്മദിന്നാതി നാമേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

“തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, യാവജീവം മഹാമുനിം;
മേത്തചിത്താ പരിചരിം, പച്ചയേഹി വിനായകം.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

“ഛട്ഠാ തസ്സാസഹം ധീതാ, സുധമ്മാ ഇതി വിസ്സുതാ;
ധമ്മം സുത്വാ ജിനഗ്ഗസ്സ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം.

“അനുജാനി ന നോ താതോ, അഗാരേവ തദാ മയം;
വീസവസ്സസഹസ്സാനി , വിചരിമ്ഹ അതന്ദിതാ.

“കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം , രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, മുദിതാ സത്ത ധീതരോ.

“സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സത്തമീ സങ്ഘദായികാ.

“ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, പടാചാരാ ച കുണ്ഡലാ;
ഗോതമീ ച അഹഞ്ചേവ, വിസാഖാ ഹോതി സത്തമീ.

“തേഹി കമ്മേഹി സുകതേഹി, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ഗിരിബ്ബജപുരുത്തമേ;
ജാതാ സേട്ഠികുലേ ഫീതേ, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനേ.

“യദാ രൂപഗുണൂപേതാ, പഠമേ യോബ്ബനേ ഠിതാ;
തദാ പരകുലം ഗന്ത്വാ, വസിം സുഖസമപ്പിതാ.

“ഉപേത്വാ ലോകസരണം, സുണിത്വാ ധമ്മദേസനം;
അനാഗാമിഫലം പത്തോ, സാമികോ മേ സുബുദ്ധിമാ.

“തദാഹം അനുജാനേത്വാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
നചിരേനേവ കാലേന, അരഹത്തമപാപുണിം.

“തദാ ഉപാസകോ സോ മം, ഉപഗന്ത്വാ അപുച്ഛഥ;
ഗമ്ഭീരേ നിപുണേ പഞ്ഹേ, തേ സബ്ബേ ബ്യാകരിം അഹം.

“ജിനോ തസ്മിം ഗുണേ തുട്ഠോ, ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി മം;
ഭിക്ഖുനിം ധമ്മകഥികം, നാഞ്ഞം പസ്സാമി ഏദിസിം.

“ധമ്മദിന്നാ യഥാ ധീരാ, ഏവം ധാരേഥ ഭിക്ഖവോ;
ഏവാഹം പണ്ഡിതാ ഹോമി, നായകേനാനുകമ്പിതാ.

“പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ.

“യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
പരചിത്താനി ജാനാമി, സത്ഥുസാസനകാരികാ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, വിസുദ്ധാസിം സുനിമ്മലാ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൩൪-൭൩);

അരഹത്തം പന പത്വാ "മയ്ഹം മനം മത്ഥകം പത്തം, ഇദാനി ഇധ വസിത്വാ കിം കരിസ്സാമി, രാജഗഹമേവ ഗന്ത്വാ സത്ഥാരഞ്ച വന്ദിസ്സാമി, ബഹൂ ച മേ ഞാതകാ പുഞ്ഞാനി കരിസ്സന്തീ"തി ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം രാജഗഹമേവ പച്ചാഗതാ. വിസാഖോ തസ്സാ ആഗതഭാവം സുത്വാ തസ്സാ അധിഗമം വീമംസന്തോ പഞ്ചക്ഖന്ധാദിവസേന പഞ്ഹം പുച്ഛി. ധമ്മദിന്നാ സുനിസിതേന സത്ഥേന കുമുദനാളേ ഛിന്ദന്തീ വിയ പുച്ഛിതം പുച്ഛിതം പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേസി. വിസാഖോ സബ്ബം പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനനയം സത്ഥു ആരോചേസി. സത്ഥാ "പണ്ഡിതാ, വിസാഖ, ധമ്മദിന്നാ ഭിക്ഖുനീ"തിആദിനാ തം പസംസന്തോ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന സദ്ധിം സംസന്ദേത്വാ ബ്യാകതഭാവം പവേദേത്വാ തമേവ ചൂളവേദല്ലസുത്തം (മ॰ നി॰ ൧.൪൬൦) അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ തം ധമ്മകഥികാനം ഭിക്ഖുനീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. യദാ പന സാ തസ്മിം ഗാമകാവാസേ വസന്തീ ഹേട്ഠിമമഗ്ഗേ അധിഗന്ത്വാ അഗ്ഗമഗ്ഗത്ഥായ വിപസ്സനം പട്ഠപേസി, തദാ -

൧൨."ഛന്ദജാതാ അവസായീ, മനസാ ച ഫുടാ സിയാ;
കാമേസു അപ്പടിബദ്ധചിത്താ, ഉദ്ധംസോതാതി വുച്ചതീ"തി. -

ഇമം ഗാഥം അഭാസി.

തത്ഥ **ഛന്ദജാതാ**തി അഗ്ഗഫലത്ഥം ജാതച്ഛന്ദാ. **അവസായീ**തി അവസായോ വുച്ചതി അവസാനം നിട്ഠാനം, തമ്പി കാമേസു അപ്പടിബദ്ധചിത്തതായ "ഉദ്ധംസോതാ"തി വക്ഖമാനത്താ സമണകിച്ചസ്സ നിട്ഠാനം വേദിതബ്ബം, ന യസ്സ കസ്സചി, തസ്മാ പദദ്വയേനാപി അപ്പത്തമാനസാ അനുത്തരം യോഗക്ഖേമം പത്ഥയമാനാതി അയമത്ഥോ വുത്തോ ഹോതി. **മനസാ ച ഫുടാ സിയാ**തി ഹേട്ഠിമേഹി തീഹി മഗ്ഗചിത്തേഹി നിബ്ബാനം ഫുടാ ഫുസിതാ ഭവേയ്യ. **കാമേസു അപ്പടിബദ്ധചിത്താ**തി അനാഗാമിമഗ്ഗവസേന കാമേസു ന പടിബദ്ധചിത്താ. **ഉദ്ധംസോതാ**തി ഉദ്ധമേവ മഗ്ഗസോതോ സംസാരസോതോ ച ഏതിസ്സാതി ഉദ്ധംസോതാ. അനാഗാമിനോ ഹി യഥാ അഗ്ഗമഗ്ഗോ ഉപ്പജ്ജതി, ന അഞ്ഞോ, ഏവം അവിഹാദീസു ഉപ്പന്നസ്സ യാവ അകനിട്ഠാ ഉദ്ധമേവ ഉപ്പത്തി ഹോതീതി.

ധമ്മദിന്നാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. വിസാഖാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

കരോഥ ബുദ്ധസാസനന്തി വിസാഖായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. തസ്സാ വത്ഥു ധീരാഥേരിയാവത്ഥുസദിസമേവ. സാ അരഹത്തം പത്വാ വിമുത്തിസുഖേന വീതിനാമേന്തീ -

൧൩."കരോഥ ബുദ്ധസാസനം, യം കത്വാ നാനുതപ്പതി;
ഖിപ്പം പാദാനി ധോവിത്വാ, ഏകമന്തേ നിസീദഥാ"തി. -

ഇമായ ഗാഥായ അഞ്ഞം ബ്യാകാസി.

തത്ഥ **കരോഥ ബുദ്ധസാസന**ന്തി ബുദ്ധസാസനം ഓവാദഅനുസിട്ഠിം കരോഥ, യഥാനുസിട്ഠം പടിപജ്ജഥാതി അത്ഥോ. **യം കത്വാ നാനുതപ്പതീ**തി അനുസിട്ഠിം കത്വാ കരണഹേതു ന അനുതപ്പതി തക്കരസ്സ സമ്മദേവ അധിപ്പായാനം

സമിജ്ഝനതോ. **ഖിപ്പം പാദാനി ധോവിത്വാ, ഏകമന്തേ നിസീദഥാതി** ഇദം യസ്മാ സയം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ ആചരിയുപജ്ഝായാനം വത്തം ദസ്സേത്വാ അത്തനോ ദിവാട്ഠാനേ പാദേ ധോവിത്വാ രഹോ നിസിന്നാ സദത്ഥം മത്ഥകം പാപേസി, തസ്മാ തത്ഥ അഞ്ഞേപി നിയോജേന്തീ അവോച.

വിസാഖാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. സുമനാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ധാതുയോ ദുക്ഖതോ ദിസ്വാതി സുമനായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. തസ്സാ വത്ഥു തിസ്സാഥേരിയാ വത്ഥുസദിസം. ഇമിസ്സാപി ഹി സത്ഥാ ഓഭാസം വിസ്സജ്ജേത്വാ പുരതോ നിസിന്നോ വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ -

൧൪."ധാതുയോ ദുക്ഖതോ ദിസ്വാ, മാ ജാതിം പുനരാഗമി;
ഭവേ ഛന്ദം വിരാജേത്വാ, ഉപസന്താ ചരിസ്സസീ"തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹ. സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പാപുണി .

തത്ഥ **ധാതുയോ ദുക്ഖതോ ദിസ്വാതി** സസന്തതിപരിയാപന്നാ ചക്ഖാദിധാതുയോ ഇതരാപി ച ഉദയബ്ബയപടിപീളനാദിനാ "ദുക്ഖാ"തി ഞാണചക്ഖുനാ ദിസ്വാ. **മാ ജാതിം പുനരാഗമീ**തി പുന ജാതിം ആയതിം പുനബ്ഭവം മാ ഉപഗച്ഛി . **ഭവേ ഛന്ദം വിരാജേത്വാതി** കാമഭവാദികേ സബ്ബസ്മിം ഭവേ തണ്ഹാഛന്ദം വിരാഗസങ്ഖാതേന മഗ്ഗേന പജഹിത്വാ. **ഉപസന്താ ചരിസ്സസീ**തി സബ്ബസോ പഹീനകിലേസതായ നിബ്ബുതാ വിഹരിസ്സസി.

ഏത്ഥ ച "ധാതുയോ ദുക്ഖതോ ദിസ്വാ"തി ഇമിനാ ദുക്ഖാനുപസ്സനാമുഖേന വിപസ്സനാ ദസ്സിതാ. "ഭവേ ഛന്ദം വിരാജേത്വാ"തി ഇമിനാ മഗ്ഗോ, "ഉപസന്താ ചരിസ്സസീ"തി ഇമിനാ സഉപാദിസേസാ നിബ്ബാനധാതു, "മാ ജാതിം പുനരാഗമീ"തി ഇമിനാ അനുപാദിസേസാ നിബ്ബാനധാതു ദസ്സിതാതി ദട്ഠബ്ബം.

സുമനാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൫. ഉത്തരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

കായേന സംവുതാ ആസിന്തി ഉത്തരായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. തസ്സാപി വത്ഥു തിസ്സാഥേരിയാ വത്ഥുസദിസം. സാപി ഹി സക്യകുലപ്പസുതാ ബോധിസത്തസ്സ ഓരോധഭൂതാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സദ്ധിം നിക്ഖന്താ ഓഭാസഗാഥായ അരഹത്തം പത്വാ പന -

൧൫."കായേന സംവുതാ ആസിം, വാചായ ഉദ ചേതസാ;
സമൂലം തണ്ഹമബ്ബുയ്ഹ, സീതിഭൂതാമ്ഹി നിബ്ബുതാ"തി. -

ഉദാനവസേന തമേവ ഗാഥം അഭാസി.

തത്ഥ **കായേന സംവുതാ ആസി**ന്തി കായികേന സംവരേന സംവുതാ അഹോസിം. **വാചായാ**തി വാചസികേന സംവരേന സംവുതാ ആസിന്തി യോജനാ, പദദ്വയേനാപി സീലസംവരമാഹ. **ഉദാ**തി അഥ. **ചേതസാ**തി

സമാധിചിത്തേന, ഏതേന വിപസ്സനാഭാവനമാഹ. **സമൂലം തണ്ഹമബ്ബുയ്ഹാ**തി സാനുസയം, സഹ വാ അവിജ്ജായ തണ്ഹം ഉദ്ധരിത്വാ. അവിജ്ജായ ഹി പടിച്ഛാദിതാദീനവേ ഭവത്തയേ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജതി.

അപരോ നയോ - **കായേന സംവുതാ**തി സമ്മാകമ്മന്തേന സബ്ബസോ മിച്ഛാകമ്മന്തസ്സ പഹാനാ മഗ്ഗസംവരേനേവ കായേന സംവുതാ ആസിം. **വാചായാ**തി സമ്മാവാചായ സബ്ബസോ മിച്ഛാവാചായ പഹാനാ മഗ്ഗസംവരേനേവ വാചായ സംവുതാ ആസിന്തി അത്ഥോ. **ചേതസാ**തി സമാധിനാ. ചേതോസീസേന ഹേത്ഥ സമ്മാസമാധി വുത്തോ, സമ്മാസമാധിഗ്ഗഹണേനേവ മഗ്ഗലക്ഖണേന ഏകലക്ഖണാ സമ്മാദിട്ഠിആദയോ മഗ്ഗധമ്മാ ഗഹിതാവ ഹോന്തീതി, മഗ്ഗസംവരേന അഭിജ്ഝാദികസ്സ അസംവരസ്സ അനവസേസതോ പഹാനം ദസ്സിതം ഹോതി. തേനേവാഹ "സമൂലം തണ്ഹമബ്ബുയ്ഹാ"തി. **സീതിഭൂതാമ്ഹി നിബ്ബുതാ**തി സബ്ബസോ കിലേസപരിളാഹാഭാവേന സീതിഭാവപ്പത്താ അനുപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ നിബ്ബുതാ അമ്ഹീതി.

ഉത്തരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൬. വുഡ്ഢപബ്ബജിതസുമനാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സുഖം ത്വം വുഡ്ഢികേ സേഹീതി സുമനായ വുഡ്ഢപബ്ബജിതായ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ കുസലം ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം മഹാകോസലരഞ്ഞോ ഭഗിനീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ സത്ഥാരാ രഞ്ഞോ പസേനദിസ്സ കോസലസ്സ "ചത്താരോ ഖോ മേ, മഹാരാജ, ദഹരാതി ന ഉഞ്ഞാതബ്ബാ"തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൧.൧൧൨) ദേസിതം ധമ്മം സുത്വാ ലദ്ധപ്പസാദാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠായ പബ്ബജിതുകാമാപി "അയ്യികം പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി ചിരകാലം വീതിനാമേത്വാ അപരഭാഗേ അയ്യികായ കാലങ്കതായ രഞ്ഞാ സദ്ധിം മഹഗ്ഘാനി അത്ഥരണപാവുരണാനി ഗാഹാപേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സങ്ഘസ്സ ദാപേത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠിതാ പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ തസ്സാ ഞാണപരിപാകം ദിസ്വാ -

൧൬."സുഖം ത്വം വുഡ്ഢികേ സേഹി, കത്വാ ചോളേന പാരുതാ;
ഉപസന്തോ ഹി തേ രാഗോ, സീതിഭൂതാസി നിബ്ബുതാ"തി. -

ഇമം ഗാഥം അഭാസി. സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ഉദാനവസേന തമേവ ഗാഥം അഭാസി. ഇദമേവ ചസ്സാ അഞ്ഞാബ്യാകരണം അഹോസി, സാ താവദേവ പബ്ബജി. ഗാഥായ പന **വുഡ്ഢികേ**തി വുഡ്ഢേ, വയോവുഡ്ഢേതി അത്ഥോ. അയം പന സീലാദിഗുണേഹിപി വുഡ്ഢാ, ഥേരിയാ വുത്തഗാഥായ ചതുത്ഥപാദേ സീതിഭൂതാസി നിബ്ബുതാതി യോജേതബ്ബം. സേസം വുത്തനയമേവ.

വുഡ്ഢപബ്ബജിതസുമനാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൭. ധമ്മാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

പിണ്ഡപാതം ചരിത്വാനാതി ധമ്മായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനിത്വാ സമ്ഭതപുഞ്ഞസമ്ഭാരാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ പതിരൂപസ്സ സാമികസ്സ ഗേഹം ഗന്ത്വാ സാസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിതുകാമാ ഹുത്വാ സാമികേന അനനുഞ്ഞാതാ പച്ഛാ സാമികേ കാലങ്കതേ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ഏകദിവസം ഭിക്ഖായ ചരിത്വാ വിഹാരം ആഗച്ഛന്തീ പരിപതിത്വാ തമേവ ആരമ്മണം കത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ -

൧൭."പിണ്ഡപാതം ചരിത്വാന, ദണ്ഡമോലുബ്ഭ ദുബ്ബലാ;
വേധമാനേഹി ഗത്തേഹി, തത്ഥേവ നിപതിം ഛമാ;
ദിസ്വാ ആദീനവം കായേ, അഥ ചിത്തം വിമുച്ചി മേ"തി. -

ഉദാനവസേന ഇമം ഗാഥം അഭാസി.

തത്ഥ **പിണ്ഡപാതം ചരിത്വാന, ദണ്ഡമോലുബ്ഭാ**തി പിണ്ഡപാതത്ഥായ യട്ഠിം ഉപത്ഥമ്ഭേന നഗരേ വിചരിത്വാ ഭിക്ഖായ ആഹിണ്ഡിത്വാ. **ഛമാ**തി ഛമായം ഭൂമിയം, പാദാനം അവസേന ഭൂമിയം നിപതിന്തി അത്ഥോ. **ദിസ്വാ ആദീനവം കായേ**തി അസുഭാനിച്ചദുക്ഖാനത്തതാദീഹി നാനപ്പകാരേഹി സരീരേ ദോസം പഞ്ഞാചക്ഖുനാ ദിസ്വാ. **അഥ ചിത്തം വിമുച്ചി മേ**തി ആദീനവാനുപസ്സനായ പരതോ പവത്തേഹി നിബ്ബിദാനുപസ്സനാദീഹി വിക്ഖമ്ഭനവസേന മമ ചിത്തം കിലേസേഹി വിമുച്ചിത്വാ പുന മഗ്ഗഫലേഹി യഥാക്കമം സമുച്ഛേദവസേന ചേവ പടിപ്പസ്സദ്ധിവസേന ച സബ്ബസോ വിമുച്ചി വിമുത്തം, ന ദാനിസ്സാ വിമോചേതബ്ബം അത്ഥീതി. ഇദമേവ ചസ്സാ അഞ്ഞാബ്യാകരണം അഹോസീതി.

ധമ്മാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൮. സങ്ഘാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഹിത്വാ ഘരേ പബ്ബജിത്വാതി സങ്ഘായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. തസ്സാ വത്ഥു ധീരാഥേരിയാ വത്ഥുസദിസം. ഗാഥാ പന -

൧൮."ഹിത്വാ ഘരേ പബ്ബജിത്വാ, ഹിത്വാ പുത്തം പസും പിയം;
ഹിത്വാ രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച, അവിജ്ജഞ്ച വിരാജിയ;
സമൂലം തണ്ഹമബ്ബുയ്ഹ, ഉപസന്താമ്ഹി നിബ്ബുതാ"തി. - ഗാഥം അഭാസി;

തത്ഥ **ഹിത്വാ**തി ഛഡ്ഡേത്വാ. **ഘരേ**തി ഗേഹം. ഘരസദ്ദോ ഹി ഏകസ്മിമ്പി അഭിധേയ്യേ കദാചി ബഹൂസു ബീജം വിയ രൂള്ഹിവസേന വോഹരീയതി. **ഹിത്വാ പുത്തം പസും പിയ**ന്തി പിയായിതബ്ബേ പുത്തേ ചേവ ഗോമഹിംസാദികേ പസൂ ച തപ്പടിബദ്ധഛന്ദരാഗപ്പഹാനേന പഹായ. **ഹിത്വാ രാഗഞ്ച ദോസഞ്ചാ**തി രജ്ജനസഭാവം രാഗം, ദുസ്സനസഭാവം ദോസഞ്ച അരിയമഗ്ഗേന സമുച്ഛിന്ദിത്വാ. **അവിജ്ജഞ്ച വിരാജിയാ**തി സബ്ബാകുസലേസു പുബ്ബങ്ഗമം മോഹഞ്ച വിരാജേത്വാ മഗ്ഗേന സമുഗ്ഘാടേത്വാ ഇച്ചേവ അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

സങ്ഘാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏകകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ദുകനിപാതോ

൧. അഭിരൂപനന്ദാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദുകനിപാതേ **ആതുരം അസുചിം പൂതി**ന്തിആദികാ അഭിരൂപനന്ദായ സിക്ഖമാനായ ഗാഥാ. അയം കിര വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ബന്ധുമതീനഗരേ ഗഹപതിമഹാസാലസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സരണേസു ച സീലേസു ച പതിട്ഠിതാ സത്ഥരി പരിനിബ്ബുതേ ധാതുചേതിയം രതനപടിമണ്ഡിതേന സുവണ്ണച്ഛത്തേന പൂജം കത്വാ, കാലങ്കത്വാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തിത്വാ അപരാപരം സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപിലവത്ഥുനഗരേ ഖേമകസ്സ സക്കസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നിബ്ബത്തി. **നന്ദാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ അത്തഭാവസ്സ അതിവിയ രൂപസോഭഗ്ഗപ്പത്തിയാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ അഭിരൂപനന്ദാത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. തസ്സാ വയപ്പത്തായ വാരേയ്യദിവസേയേവ വരഭൂതോ സക്യകുമാരോ കാലമകാസി. അഥ നം മാതാപിതരോ അകാമം പബ്ബാജേസും.

സാ പബ്ബജിത്വാപി രൂപം നിസ്സായ ഉപ്പന്നമദാ ''സത്ഥാ രൂപം വിവണ്ണേതി ഗരഹതി അനേകപരിയായേന രൂപേ ആദീനവം ദസ്സേതീ''തി ബുദ്ധുപട്ഠാനം ന ഗച്ഛതി. ഭഗവാ തസ്സാ ഞാണപരിപാകം ഞത്വാ മഹാപജാപതിം ആണാപേസി ''സബ്ബാപി ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഓവാദം ആഗച്ഛന്തൂ''തി. സാ അത്തനോ വാരേ സമ്പത്തേ അഞ്ഞം പേസേസി. ഭഗവാ ''വാരേ സമ്പത്തേ അത്തനാവ ആഗന്തബ്ബം, ന അഞ്ഞാ പേസേതബ്ബാ''തി ആഹ. സാ സത്ഥു ആണം ലങ്ഘിതും അസക്കോന്തീ ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ബുദ്ധുപട്ഠാനം അഗമാസി. ഭഗവാ ഇദ്ധിയാ ഏകം അഭിരൂപം ഇത്ഥിരൂപം മാപേത്വാ പുന ജരാജിണ്ണം ദസ്സേത്വാ സംവേഗം ഉപ്പാദേത്വാ -

൧൯. ''ആതുരം അസുചിം പൂതിം, പസ്സ നന്ദേ സമുസ്സയം;
അസുഭായ ചിത്തം ഭാവേഹി, ഏകഗ്ഗം സുസമാഹിതം.

൨൦. ''അനിമിത്തഞ്ച ഭാവേഹി, മാനാനുസയമുജ്ജഹ;
തതോ മാനാഭിസമയാ, ഉപസന്താ ചരിസ്സസീ''തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. താസം അത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയോ ഏവ. ഗാഥാപരിയോസാനേ അഭിരൂപനന്ദാ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** -

''നഗരേ ബന്ധുമതിയാ, ബന്ധുമാ നാമ ഖത്തിയോ;
തസ്സ രഞ്ഞോ അഹും ഭരിയാ, ഏകജ്ഝം ചാരയാമഹം.

''രഹോഗതാ നിസീദിത്വാ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ;
ആദായ ഗമനീയഞ്ഹി, കുസലം നത്ഥി മേ കതം.

''മഹാഭിതാപം കടുകം, ഘോരരൂപം സുദാരുണം;
നിരയം നൂന ഗച്ഛാമി, ഏത്ഥ മേ നത്ഥി സംസയോ.

“ഏവാഹം ചിന്തയിത്വാന, പഹംസേത്വാന മാനസം;
രാജാനം ഉപഗന്ത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവിം.

“ഇത്ഥീ നാമ മയം ദേവ, പുരിസാനുഗതാ സദാ;
ഏകം മേ സമണം ദേഹി, ഭോജയിസ്സാമി ഖത്തിയ.

“അദാസി മേ മഹാരാജാ, സമണം ഭാവിതിന്ദ്രിയം;
തസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാന, പരമന്നേന പൂരയിം.

“പൂരയിത്വാ പരമന്നം, സഹസ്സഗ്ഘനകേനഹം;
വത്ഥയുഗേന ഛാദേത്വാ, അദാസിം തുട്ഠമാനസാ.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“സഹസ്സം ദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സഹസ്സം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“പദേസരജ്ജം വിപുലം, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയം;
നാനാവിധം ബഹും പുഞ്ഞം, തസ്സ കമ്മഫലാ തതോ.

“ഉപ്പലസ്സേവ മേ വണ്ണാ, അഭിരൂപാ സുദസ്സനാ;
ഇത്ഥീ സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നാ, അഭിജാതാ ജുതിന്ധരാ.

“പച്ഛിമേ ഭവസമ്പത്തേ, അജായിം സാകിയേ കുലേ;
നാരീസഹസ്സപാമോക്ഖാ, സുദ്ധോദനസുതസ്സഹം.

“നിബ്ബിന്ദിത്വാ അഗാരേഹം, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
സത്തമിം രത്തിം സമ്പത്വാ, ചതുസച്ചം അപാപുണിം.

“ചീവരപിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയഞ്ച സേനാസനം;
പരിമേതും ന സക്കോമി, പിണ്ഡപാതസ്സിദം ഫലം.

“യം മയ്ഹം പുരിമം കമ്മം, കുസലം ജനിതം മുനി;
തുയ്ഹത്ഥായ മഹാവീര, പരിചിണ്ണം ബഹും മയാ.

“ഏകതിംസേ ഇതോ കപ്പേ, യം ദാനമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, പിണ്ഡപാതസ്സിദം ഫലം.

“ദുവേ ഗതീ പജാനാമി, ദേവത്തം അഥ മാനുസം;
അഞ്ഞം ഗതിം ന ജാനാമി, പിണ്ഡപാതസ്സിദം ഫലം.

“ഉച്ചേ കുലേ പജാനാമി, തയോ സാലേ മഹാധനേ;
അഞ്ഞം കുലം ന ജാനാമി, പിണ്ഡപാതസ്സിദം ഫലം.

“ഭവാഭവേ സംസരിത്വാ, സുക്കമൂലേന ചോദിതാ;
അമനാപം ന പസ്സാമി, സോമനസ്സകതം ഫലം.

‘‘ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമി മഹാമുനേ.

‘‘പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

‘‘അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മമ മഹാവീര, ഉപ്പന്നം തവ സന്തികേ.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി.

അരഹത്തം പത്വാ പന സാ സയമ്പി ഉദാനവസേന തായേവ ഗാഥാ അഭാസി, ഇദമേവ ചസ്സാ അഞ്ഞാബ്യാകരണം അഹോസീതി.

അഭിരൂപനന്ദാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ജേന്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

യേ ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാതിആദികാ ജേന്തായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. തസ്സാ അതീതം പച്ചുപ്പന്നഞ്ച വത്ഥു അഭിരൂപനന്ദാവത്ഥുസദിസം. അയം പന വേസാലിയം ലിച്ഛവിരാജകുലേ നിബ്ബത്തീതി അയമേവ വിസേസോ. സത്ഥാരാ ദേസിതം ധമ്മം സുത്വാ ദേസനാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പത്വാ അത്തനാ അധിഗതം വിസേസം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പീതിവസേന -

൨൧. ‘‘യേ ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ, മഗ്ഗാ നിബ്ബാനപത്തിയാ;
ഭാവിതാ തേ മയാ സബ്ബേ, യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതാ.

൨൨. ‘‘ദിട്ഠോ ഹി മേ സോ ഭഗവാ, അന്തിമോയം സമുസ്സയോ;
വിക്ഖീണോ ജാതിസംസാരോ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ’’തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **യേ ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ**തി യേ ഇമേ സതിധമ്മവിചയവീരിയപീതിപസ്സദ്ധിസമാധിഉപേക്ഖാസങ്ഖാതാ ബോധിയാ യഥാവുത്തായ ധമ്മസാമഗ്ഗിയാ , ബോധിസ്സ വാ ബുജ്ഝനകസ്സ തംസമങ്ഗിനോ പുഗ്ഗലസ്സ അങ്ഗഭൂതത്താ ‘‘ബോജ്ഝങ്ഗാ’’തി ലദ്ധനാമാ സത്ത ധമ്മാ. **മഗ്ഗാ നിബ്ബാനപത്തിയാ**തി നിബ്ബാനാധിഗമസ്സ ഉപായഭൂതാ. **ഭാവിതാ തേ മയാ സബ്ബേ, യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതാ**തി തേ സത്തതിംസ ബോധിപക്ഖിയധമ്മാ സബ്ബേപി മയാ യഥാ ബുദ്ധേന ഭഗവതാ ദേസിതാ, തഥാ മയാ ഉപ്പാദിതാ ച വഡ്ഢിതാ ച.

ദിട്ഠോ ഹി മേ സോ ഭഗവാതി **ഹി**-സദ്ദോ ഹേതുഅത്ഥോ. യസ്മാ സോ ഭഗവാ ധമ്മകായോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അത്തനാ അധിഗതഅരിയധമ്മദസ്സനേന ദിട്ഠോ, തസ്മാ അന്തിമോയം സമുസ്സയോതി യോജനാ. അരിയധമ്മദസ്സനേന ഹി ബുദ്ധാ ഭഗവന്തോ അഞ്ഞേ ച അരിയാ ദിട്ഠാ നാമ ഹോന്തി, ന രൂപകായദസ്സനമത്തേന. യഥാഹ - ‘‘യോ ഖോ, വക്കലി, ധമ്മം പസ്സതി, സോ മം പസ്സതീ’’തി (സം॰ നി॰ ൩.൮൭) ച ‘‘സുതവാ ച ഖോ, ഭിക്ഖവേ,

അരിയസാവകോ അരിയാനം ദസ്സാവീ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൨൦; സം॰ നി॰ ൩.൧) ച ആദി. സേസം വുത്തനയമേവ.

ജേന്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. സുമങ്ഗലമാതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സുമുത്തികാതിആദികാ സുമങ്ഗലമാതായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ കുസലം ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ദലിദ്ദകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ അഞ്ഞതരസ്സ നളകാരസ്സ ദിന്നാ പഠമഗബ്ഭേയേവ പച്ഛിമഭവികം പുത്തം ലഭി. തസ്സ **സുമങ്ഗലോ**തി നാമം അഹോസി. തതോ പട്ഠായ സാ **സുമങ്ഗലമാതാ**തി പഞ്ഞായിത്ഥ. യസ്മാ പനസ്സാ നാമഗോത്തം ന പാകടം, തസ്മാ ''അഞ്ഞതരാ ഥേരീ ഭിക്ഖുനീ അപഞ്ഞാതാ''തി പാളിയം വുത്തം. സോപിസ്സാ പുത്തോ വിഞ്ഞുതം പത്തോ പബ്ബജിത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ **സുമങ്ഗലത്ഥേരോ**തി പാകടോ അഹോസി. തസ്സ മാതാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ഏകദിവസം ഗിഹികാലേ അത്തനാ ലദ്ധദുക്ഖം പച്ചവേക്ഖിത്വാ സംവേഗജാതാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ഉദാനേന്തീ -

൨൩. ''സുമുത്തികാ സുമുത്തികാ, സാധുമുത്തികാമ്ഹി മുസലസ്സ;
അഹിരികോ മേ ഛത്തകം വാപി, ഉക്ഖലികാ മേ ദേഡ്ഡുഭം വാതി.

൨൪. ''രാഗഞ്ച അഹം ദോസഞ്ച, ചിച്ചിടി ചിച്ചിടീതി വിഹനാമി;
സാ രുക്ഖമൂലമുപഗമ്മ, 'അഹോ സുഖ'ന്തി സുഖതോ ഝായാമീ''തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **സുമുത്തികാ**തി സുമുത്താ. ക-കാരോ പദപൂരണമത്തം, സുട്ഠു മുത്താ വതാതി അത്ഥോ. സാ സാസനേ അത്തനാ പടിലദ്ധസമ്പത്തിം ദിസ്വാ പസാദവസേന, തസ്സാ വാ പസംസാവസേന ആമന്തേത്വാ വുത്തം ''സുമുത്തികാ സുമുത്തികാ''തി. യം പന ഗിഹികാലേ വിസേസതോ ജിഗുച്ഛതി, തതോ വിമുത്തിം ദസ്സേന്തീ **''സാധുമുത്തികാമ്ഹീ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **സാധുമുത്തികാമ്ഹീ**തി സമ്മദേവ മുത്താ വത അമ്ഹി. **മുസലസ്സാ**തി മുസലതോ. അയം കിര ദലിദ്ദഭാവേന ഗിഹികാലേ സയമേവ മുസലകമ്മം കരോതി, തസ്മാ ഏവമാഹ. **അഹിരികോ മേ**തി മമ സാമികോ അഹിരികോ നില്ലജ്ജോ, സോ മമ ന രുച്ചതീതി വചനസേസോ. പകതിയാവ കാമേസു വിരത്തചിത്തതായ കാമാധിമുത്താനം പവത്തിം ജിഗുച്ഛന്തീ വദതി. **ഛത്തകം വാപീ**തി ജീവിതഹേതുകേന കരീയമാനം ഛത്തകമ്പി മേ ന രുച്ചതീതി അത്ഥോ. വാ-സദ്ദോ അവുത്തസമുച്ചയത്ഥോ, തേന പേളാചങ്കോടകാദിം സങ്ഗണ്ഹാതി. വേളുദണ്ഡാദീനി ഗഹേത്വാ ദിവസേ ദിവസേ ഛത്താദീനം കരണവസേന ദുക്ഖജീവിതം ജിഗുച്ഛന്തീ വദതി. ''അഹിതകോ മേ വാതോ വാതീ''തി കേചി വത്വാ അഹിതകോ ജരാവഹോ ഗിഹികാലേ മമ സരീരേ വാതോ വായതീതി അത്ഥം വദന്തി. അപരേ പന ''അഹിതകോ പരേസം ദുഗ്ഗന്ധതരോ ച മമ സരീരതോ വാതോ വായതീ''തി അത്ഥം വദന്തി. **ഉക്ഖലികാ മേ ദേഡ്ഡുഭം വാതീ**തി മേ മമ ഭത്തപചനഭാജനം

ചിരപാരിവാസികഭാവേന അപരിസുദ്ധതായ ഉദകസപ്പഗന്ധം വായതി, തതോ അഹം സാധുമുത്തികാമ്ഹീതി യോജനാ.

രാഗഞ്ച അഹം ദോസഞ്ച, ചിച്ചിടി ചിച്ചിടീതി വിഹനാമീതി അഹം കിലേസജേട്ഠകം രാഗഞ്ച ദോസഞ്ച ചിച്ചിടി ചിച്ചിടീതി ഇമിനാ സദ്ദേന സദ്ധിം വിഹനാമി വിനാസേമി, പജഹാമീതി അത്ഥോ. സാ കിര അത്തനോ സാമികം ജിഗുച്ഛന്തീ തേന ദിവസേ ദിവസേ ഫാലിയമാനാനം സുക്ഖാനം വേളുദണ്ഡാദീനം സദ്ദം ഗരഹന്തീ തസ്സ പഹാനം രാഗദോസപഹാനേന സമം കത്വാ അവോച. **സാ രുക്ഖമൂലമുപഗമ്മാ**തി സാ അഹം സുമങ്ഗലമാതാ വിവിത്തം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമിത്വാ. **സുഖതോ ഝായാമീ**തി സുഖന്തി ഝായാമി, കാലേന കാലം സമാപജ്ജന്തീ ഫലസുഖം നിബ്ബാനസുഖഞ്ച പടിസംവേദിയമാനാ ഫലജ്ഝാനേന ഝായാമീതി അത്ഥോ. **അഹോ സുഖ**ന്തി ഇദം പനസ്സാ സമാപത്തിതോ പച്ഛാ പവത്തമനസികാരവസേന വുത്തം, പുബ്ബാഭോഗവസേനാതിപി യുജ്ജതേവ.

സുമങ്ഗലമാതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. അഡ്ഢകാസിഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

യാവ കാസിജനപദോതിആദികാ അഡ്ഢകാസിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയം കിര കസ്സപസ്സ ദസബലസ്സ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖുനിസീലേ ഠിതം അഞ്ഞതരം പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തം ഖീണാസവത്ഥേരിം ഗണികാവാദേന അക്കോസിത്വാ, തതോ ചുതാ നിരയേ പച്ചിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കാസികരട്ഠേ ഉളാരവിഭവേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വുദ്ധിപ്പത്താ പുബ്ബേ കതസ്സ വചീദുച്ചരിതസ്സ നിസ്സന്ദേന ഠാനതോ പരിഭട്ഠാ ഗണികാ അഹോസി. നാമേന **അഡ്ഢകാസീ** നാമ. തസ്സാ പബ്ബജ്ജാ ച ദൂതേന ഉപസമ്പദാ ച **ഖന്ധകേ** ആഗതായേവ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> തേന ഖോ പന സമയേന അഡ്ഢകാസീ ഗണികാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിതാ ഹോതി. സാ ച സാവത്ഥിം ഗന്തുകാമാ ഹോതി ''ഭഗവതോ സന്തികേ ഉപസമ്പജ്ജിസ്സാമീ''തി. അസ്സോസും ഖോ ധുത്താ - ''അഡ്ഢകാസീ കിര ഗണികാ സാവത്ഥിം ഗന്തുകാമാ''തി. തേ മഗ്ഗേ പരിയുട്ഠിംസു. അസ്സോസി ഖോ അഡ്ഢകാസീ ഗണികാ ''ധുത്താ കിര മഗ്ഗേ പരിയുട്ഠിതാ''തി. ഭഗവതോ സന്തികേ ദൂതം പാഹേസി - ''അഹഞ്ഹി ഉപസമ്പജ്ജിതുകാമാ, കഥം നു ഖോ മയാ പടിപജ്ജിതബ്ബ''ന്തി? അഥ ഖോ ഭഗവാ ഏതസ്മിം നിദാനേ ഏതസ്മിം പകരണേ ധമ്മിം കഥം കത്വാ ഭിക്ഖൂ ആമന്തേസി - ''അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, ദൂതേനപി ഉപസമ്പാദേതു''ന്തി (ചൂളവ॰ ൪൩൦).

ഏവം ലദ്ധൂപസമ്പദാ പന വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൪.൧൯൭-൨൦൩) -

> ''ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
> കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“തദാഹം പബ്ബജിത്വാന, തസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ;
സംവുതാ പാതിമോക്ഖമ്ഹി, ഇന്ദ്രിയേസു ച പഞ്ചസു.

“മത്തഞ്ഞുനീ ച അസനേ, യുത്താ ജാഗരിയേപി ച;
വസന്തീ യുത്തയോഗാഹം, ഭിക്ഖുനിം വിഗതാസവം.

“അക്കോസിം ദുട്ഠചിത്താഹം, ഗണികേതി ഭണിം തദാ;
തേന പാപേന കമ്മേന, നിരയമ്ഹി അപച്ചിസം.

“തേന കമ്മാവസേസേന, അജായിം ഗണികാകുലേ;
ബഹുസോവ പരാധീനാ, പച്ഛിമായ ച ജാതിയം.

“കാസീസു സേട്ഠികുലജാ, ബ്രഹ്മചാരീബലേനഹം;
അച്ഛരാ വിയ ദേവേസു, അഹോസിം രൂപസമ്പദാ.

“ദിസ്വാന ദസ്സനീയം മം, ഗിരിബ്ബജപുരുത്തമേ;
ഗണികത്തേ നിവേസേസും, അക്കോസനബലേന മേ.

“സാഹം സുത്വാന സദ്ധമ്മം, ബുദ്ധസേട്ഠേന ദേസിതം;
പുബ്ബവാസനസമ്പന്നാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“തദൂപസമ്പദത്ഥായ, ഗച്ഛന്തീ ജിനസന്തികം;
മഗ്ഗേ ധുത്തേ ഠിതേ സുത്വാ, ലഭിം ദൂതോപസമ്പദം.

“സബ്ബകമ്മം പരിക്ഖീണം, പുഞ്ഞം പാപം തഥേവ ച;
സബ്ബസംസാരമുത്തിണ്ണാ , ഗണികത്തഞ്ച ഖേപിതം.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമി മഹാമുനേ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മമ മഹാവീര, ഉപ്പന്നം തവ സന്തികേ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൪.൧൬൯-൧൯൮);

അരഹത്തം പന പത്വാ ഉദാനവസേന -

൨൫. “യാവ കാസിജനപദോ, സുങ്കോ മേ തത്തകോ അഹു;
തം കത്വാ നേഗമോ അഗ്ഘം, അഡ്ഢേനഗ്ഘം ഠപേസി മം.

൨൬. “അഥ നിബ്ബിന്ദഹം രൂപേ, നിബ്ബിന്ദഞ്ച വിരജ്ജഹം;
മാ പുന ജാതിസംസാരം, സന്ധാവേയ്യം പുനപ്പുനം;
തിസ്സോ വിജ്ജാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **യാവ കാസിജനപദോ, സുങ്കോ മേ തത്തകോ അഹൂ**തി കാസീസു ജനപദേസു ഭവോ സുങ്കോ കാസിജനപദോ, സോ യാവ യത്തകോ, തത്തകോ മയ്ഹം സുങ്കോ അഹു അഹോസി. കിത്തകോ പന സോതി? സഹസ്സമത്തോ. കാസിരട്ഠേ കിര തദാ സുങ്കവസേന ഏകദിവസം രഞ്ഞോ ഉപ്പജ്ജനകആയോ അഹോസി സഹസ്സമത്തോ, ഇമായപി പുരിസാനം ഹത്ഥതോ ഏകദിവസം ലദ്ധധനം തത്തകം. തേന വുത്തം - ''യാവ കാസിജനപദോ, സുങ്കോ മേ തത്തകോ അഹൂ''തി. സാ പന കാസിസുങ്കപരിമാണതായ **കാസീ**തി സമഞ്ഞം ലഭി. തത്ഥ യേഭുയ്യേന മനുസ്സാ സഹസ്സം ദാതും അസക്കോന്താ തതോ ഉപഡ്ഢം ദത്വാ ദിവസഭാഗമേവ രമിത്വാ ഗച്ഛന്തി, തേസം വസേനായം **അഡ്ഢകാസീ**തി പഞ്ഞായിത്ഥ. തേന വുത്തം - **''തം കത്വാ നേഗമോ അഗ്ഘം, അഡ്ഢേനഗ്ഘം ഠപേസി മ''**ന്തി. തം പഞ്ചസതമത്തം ധനം അഗ്ഘം കത്വാ നേഗമോ നിഗമവാസിജനോ ഇത്ഥിരതനഭാവേന അനഗ്ഘമ്പി സമാനം അഡ്ഢേന അഗ്ഘം നിമിത്തം അഡ്ഢകാസീതി സമഞ്ഞാവസേന മം ഠപേസി, തഥാ മം വോഹരീതി അത്ഥോ.

അഥ നിബ്ബിന്ദഹം രൂപേതി ഏവം രൂപൂപജീവിനീ ഹുത്വാ ഠിതാ. അഥ പച്ഛാ സാസനം നിസ്സായ രൂപേ അഹം നിബ്ബിന്ദിം ''ഇതിപി രൂപം അനിച്ചം, ഇതിപിദം രൂപം ദുക്ഖം, അസുഭ''ന്തി പസ്സന്തീ തത്ഥ ഉക്കണ്ഠിം. **നിബ്ബിന്ദഞ്ച വിരജ്ജഹ**ന്തി നിബ്ബിന്ദന്തീ ചാഹം തതോ പരം വിരാഗം ആപജ്ജിം. നിബ്ബിന്ദഗ്ഗഹണേന ചേത്ഥ തരുണവിപസ്സനം ദസ്സേതി, വിരാഗഗ്ഗഹണേന ബലവവിപസ്സനം. ''നിബ്ബിന്ദന്തോ വിരജ്ജതി വിരാഗാ വിമുച്ചതീ''തി ഹി വുത്തം. **മാ പുന ജാതിസംസാരം, സന്ധാവേയ്യം പുനപ്പുന**ന്തി ഇമിനാ നിബ്ബിന്ദനവിരജ്ജനാകാരേ നിദസ്സേതി. **തിസ്സോ വിജ്ജാ**തിആദിനാ തേസം മത്ഥകപ്പത്തിം, തം വുത്തനയമേവ.

അഡ്ഢകാസിഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. ചിത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

കിഞ്ചാപി ഖോമ്ഹി കിസികാതിആദികാ ചിത്തായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ഇതോ ചതുന്നവുതികപ്പേ ചന്ദഭാഗായ നദിയാ തീരേ കിന്നരയോനിയം നിബ്ബത്തി. സാ ഏകദിവസം ഏകം പച്ചേകബുദ്ധം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ നളപുപ്ഫേഹി പൂജം കത്വാ വന്ദിത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ പക്കാമി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ സത്ഥു രാജഗഹപ്പവേസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാ പച്ഛാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ മഹല്ലികാകാലേ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തീ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** -

''ചന്ദഭാഗാനദീതീരേ , അഹോസിം കിന്നരീ തദാ;
അദ്ദസം വിരജം ബുദ്ധം, സയമ്ഭും അപരാജിതം.

''പസന്നചിത്താ സുമനാ, വേദജാതാ കതഞ്ജലീ;

നളമാലം ഗഹേത്വാന, സയമ്ഭും അഭിപൂജയിം.

‘‘തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ കിന്നരീദേഹം, അഗച്ഛിം തിദസം ഗതിം.

‘‘ഛത്തിംസദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
ദസന്നം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സംവേജേത്വാന മേ ചിത്തം, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

‘‘ചതുന്നവുതിതോ കപ്പേ, യം പുപ്ഫമഭിപൂജയിം;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, പുപ്ഫപൂജായിദം ഫലം.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി.
സാ പന അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ -

൨൭. ‘‘കിഞ്ചാപി ഖോമ്ഹി കിസികാ, ഗിലാനാ ബാള്ഹദുബ്ബലാ;
ദണ്ഡമോലുബ്ഭ ഗച്ഛാമി, പബ്ബതം അഭിരൂഹിയ.

൨൮. ‘‘സങ്ഘാടിം നിക്ഖിപിത്വാന, പത്തകഞ്ച നികുജ്ജിയ;
സേലേ ഖമ്ഭേസിമത്താനം, തമോഖന്ധം പദാലിയാ’’തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **കിഞ്ചാപി ഖോമ്ഹി കിസികാതി** യദിപി അഹം ജരാജിണ്ണാ അപ്പമംസലോഹിതഭാവേന കിസസരീരാ അമ്ഹി. **ഗിലാനാ ബാള്ഹദുബ്ബലാതി** ധാതുവികാരേന ഗിലാനാ, തേനേവ ഗേലഞ്ഞേന അതിവിയ ദുബ്ബലാ. **ദണ്ഡമോലുബ്ഭ ഗച്ഛാമീതി** യത്ഥ കത്ഥചി ഗച്ഛന്തീ കത്തരയട്ഠിം ആലമ്ബിത്വാവ ഗച്ഛാമി. **പബ്ബതം അഭിരൂഹിയാതി** ഏവം ഭൂതാപി വിവേകകാമതായ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതം അഭിരുഹിത്വാ.

സങ്ഘാടിം നിക്ഖിപിത്വാനാതി സന്തരുത്തരാ ഏവ ഹുത്വാ യഥാസംഹതം അംസേ ഠപിതം സങ്ഘാടിം ഹത്ഥപാസേ ഠപേത്വാ. **പത്തകഞ്ച നികുജ്ജിയാതി** മയ്ഹം വലഞ്ജനമത്തികാപത്തം അധോമുഖം കത്വാ ഏകമന്തേ ഠപേത്വാ. **സേലേ ഖമ്ഭേസിമത്താനം, തമോഖന്ധം പദാലിയാതി** പബ്ബതേ നിസിന്നാ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ അപദാലിതപുബ്ബം മോഹക്ഖന്ധം പദാലേത്വാ, തേനേവ ച മോഹക്ഖന്ധപദാലനേന അത്താനം അത്തഭാവം ഖമ്ഭേസിം, മമ സന്താനം ആയതിം അനുപ്പത്തിധമ്മതാപാദനേന വിക്ഖമ്ഭേസിന്തി അത്ഥോ.

ചിത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. മേത്തികാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

കിഞ്ചാപി ഖോമ്ഹി ദുക്ഖിതാതിആദികാ മേത്തികായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം പുഞ്ഞം ഉപചിനന്തീ സിദ്ധത്ഥസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ

വിഞ്ഞുതം പത്വാ സത്ഥു ചേതിയേ രതനേന പടിമണ്ഡിതായ മേഖലായ പൂജം അകാസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. സേസം അനന്തരേ വുത്തസദിസം. അയം പന പടിഭാഗകൂടം അഭിരുഹിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തീ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൧.൨൦-൨൫) -

“സിദ്ധത്ഥസ്സ ഭഗവതോ, ഥൂപകാരാപികാ അഹും;
മേഖലികാ മയാ ദിന്നാ, നവകമ്മായ സത്ഥുനോ.

“നിട്ഠിതേ ച മഹാഥൂപേ, മേഖലം പുനദാസഹം;
ലോകനാഥസ്സ മുനിനോ, പസന്നാ സേഹി പാണിഭി.

“ചതുന്നവുതിതോ കപ്പേ, യം മേഖലമദം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ഥൂപകാരസ്സിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൨൯. “കിഞ്ചാപി ഖോമ്ഹി ദുക്ഖിതാ, ദുബ്ബലാ ഗതയോബ്ബനാ;
ദണ്ഡമോലുബ്ഭ ഗച്ഛാമി, പബ്ബതം അഭിരൂഹിയ.

൩൦. “നിക്ഖിപിത്വാന സങ്ഘാടിം, പത്തകഞ്ച നികുജ്ജിയ;
നിസിന്നാ ചമ്ഹി സേലമ്ഹി, അഥ ചിത്തം വിമുച്ചി മേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ദുക്ഖിതാ**തി രോഗാഭിഭവേന ദുക്ഖിതാ സഞ്ജാതദുക്ഖാ ദുക്ഖപ്പത്താ. **ദുബ്ബലാ**തി തായ ചേവ ദുക്ഖപ്പത്തിയാ, ജരാജിണ്ണതായ ച ബലവിരഹിതാ. തേനാഹ **“ഗതയോബ്ബനാ”**തി, അദ്ധഗതാതി അത്ഥോ.

അഥ ചിത്തം വിമുച്ചി മേതി സേലമ്ഹി പാസാണേ നിസിന്നാ ചമ്ഹി, അഥ തദനന്തരം വീരിയസമതായ സമ്മദേവ യോജിതത്താ മഗ്ഗപടിപാടിയാ സബ്ബേഹിപി ആസവേഹി മമ ചിത്തം വിമുച്ചി. സേസം വുത്തനയമേവ.

മേത്തികാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മിത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിന്തിആദികാ അപരായ മിത്തായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഖത്തിയകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ബന്ധുമസ്സ രഞ്ഞോ അന്തേപുരികാ ഹുത്വാ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ സാവികം ഏകം ഖീണാസവത്ഥേരിം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ ഹുത്വാ തസ്സാ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ പണീതസ്സ ഖാദനീയഭോജനീയസ്സ പൂരേത്വാ മഹഗ്ഘേന സാടകയുഗേന സദ്ധിം അദാസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന

ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കപിലവത്ഥുസ്മിം സക്യരാജകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ അഹോസി. സാ അപരഭാഗേ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ വ.ഫ.ർന്ന-ഒൻ) -

"നഗരേ ബന്ധുമതിയാ, ബന്ധുമാ നാമ ഖത്തിയോ;
തസ്സ രഞ്ഞോ അഹും ഭരിയാ, ഏകജ്ഝം ചാരയാമഹം.

"രഹോഗതാ നിസീദിത്വാ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ;
ആദായ ഗമനീയഞ്ഹി, കുസലം നത്ഥി മേ കതം.

"മഹാഭിതാപം കടുകം, ഘോരരൂപം സുദാരുണം;
നിരയം നൂന ഗച്ഛാമി, ഏത്ഥ മേ നത്ഥി സംസയോ.

"രാജാനം ഉപസങ്കമ്മ, ഇദം വചനമബ്രവിം;
ഏകം മേ സമണം ദേഹി, ഭോജയിസ്സാമി ഖത്തിയ.

"അദാസി മേ മഹാരാജാ, സമണം ഭാവിതിന്ദ്രിയം;
തസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാന, പരമന്നേന പൂരയിം.

"പൂരയിത്വാ പരമന്നം, ഗന്ധാലേപം അകാസഹം;
ജാലേന പിദഹിത്വാന, വത്ഥയുഗേന ഛാദയിം.

"ആരമ്മണം മമം ഏതം, സരാമി യാവജീവിതം;
തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

"തിംസാനം ദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
മനസാ പത്ഥിതം മയ്ഹം, നിബ്ബത്തതി യഥിച്ഛിതം.

"വീസാനം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
ഓചിതത്താവ ഹുത്വാന, സംസരാമി ഭവേസ്വഹം.

"സബ്ബബന്ധനമുത്താഹം , അപേതാ മേ ഉപാദികാ;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

"ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, യം ദാനമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, പിണ്ഡപാതസ്സിദം ഫലം.

"കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന"ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ വ.ഫ.ർന്ന-ഒൻ);

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഉദാനവസേന -

ന.ഫ. "ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിം, യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ;
പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ച, അട്ഠങ്ഗസുസമാഗതം.

൩൮.“ഉപോസഥം ഉപാഗച്ഛിം, ദേവകായാഭിനന്ദിനീ;
സാജ്ജ ഏകേന ഭത്തേന, മുണ്ഡാ സങ്ഘാടിപാരുതാ;
ദേവകായം ന പത്ഥേഹം, വിനേയ്യ ഹദയേ ദര”ന്തി. - ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസി**ന്തി ചതുദ്ദസന്നം പൂരണീ ചാതുദ്ദസീ, പഞ്ചദസന്നം പൂരണീ പഞ്ചദസീ, തം ചാതുദ്ദസിം പഞ്ചദസിഞ്ച, പക്ഖസ്സാതി സമ്ബന്ധോ. അച്ചന്തസംയോഗേ ചേതം ഉപയോഗവചനം. **യാ ച പക്ഖസ്സ അട്ഠമീ,** തഞ്ചാതി യോജനാ. **പാടിഹാരിയപക്ഖഞ്ചാ**തി പരിഹരണകപക്ഖഞ്ച ചാതുദ്ദസീപഞ്ചദസീഅട്ഠമീനം യഥാക്കമം ആദിതോ അന്തതോ വാ പവേസനിഗ്ഗമവസേന ഉപോസഥസീലസ്സ പരിഹരിതബ്ബപക്ഖഞ്ച തേരസീപാടിപദസത്തമീനവമീസു ചാതി അത്ഥോ. **അട്ഠങ്ഗസുസമാഗത**ന്തി പാണാതിപാതാ വേരമണിആദീഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സുട്ഠു സമന്നാഗതം. **ഉപോസഥം ഉപാഗച്ഛി**ന്തി ഉപവാസം ഉപഗമിം, ഉപവസിന്തി അത്ഥോ. യം സന്ധായ വുത്തം -

“പാണം ന ഹനേ ന ചാദിന്നമാദിയേ, മുസാ ന ഭാസേ ന ച മജ്ജപോ സിയാ;
അബ്രഹ്മചരിയാ വിരമേയ്യ മേഥുനാ, രത്തിം ന ഭുഞ്ജേയ്യ വികാലഭോജനം.

“മാലം ന ധാരേ ന ച ഗന്ധമാചരേ, മഞ്ചേ ഛമായം വ സയേഥ സന്ഥതേ;
ഏതഞ്ഹി അട്ഠങ്ഗികമാഹുപോസഥം, ബുദ്ധേന ദുക്ഖന്തഗുനാ പകാസിത”ന്തി. (സു॰ നി॰ ൪൦൨-൪൦൩);

ദേവകായാഭിനന്ദിനീതി തത്രൂപപത്തിആകങ്ഖാവസേന ചാതുമഹാരാജികാദിം ദേവകായം അഭിപത്ഥേന്തീ ഉപോസഥം ഉപാഗച്ഛിന്തി യോജനാ. **സാജ്ജ ഏകേന ഭത്തേനാ**തി സാ അഹം അജ്ജ ഇമസ്മിംയേവ ദിവസേ ഏകേന ഭത്തഭോജനക്ഖണേന. **മുണ്ഡാ സങ്ഘാടിപാരുതാ**തി മുണ്ഡിതകേസാ സങ്ഘാടിപാരുതസരീരാ ച ഹുത്വാ പബ്ബജിതാതി അത്ഥോ. **ദേവകായം ന പത്ഥേഹ**ന്തി അഗ്ഗമഗ്ഗസ്സ അധിഗതത്താ കഞ്ചി ദേവനികായം അഹം ന പത്ഥയേ. തേനേവാഹ - **“വിനേയ്യ ഹദയേ ദര”**ന്തി, ചിത്തഗതം കിലേസദരഥം സമുച്ഛേദവസേന വിനേത്വാതി അത്ഥോ. ഇദമേവ ചസ്സാ അഞ്ഞാബ്യാകരണം അഹോസി.

മിത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. അഭയമാതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഉദ്ധം പാദതലാതിആദികാ അഭയമാതായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ പുഞ്ഞാനി ഉപചിനന്തീ തിസ്സസ്സ ഭഗവതോ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥാരം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ പത്തം ഗഹേത്വാ കടച്ഛുമത്തം ഭിക്ഖം അദാസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ താദിസേന കമ്മനിസ്സന്ദേന

ഉജ്ജേനിയം പദുമവതീ നാമ നഗരസോഭിണീ അഹോസി. രാജാ ബിമ്ബിസാരോ തസ്സാ രൂപസമ്പത്തിആദികേ ഗുണേ സുത്വാ പുരോഹിതസ്സ ആചിക്ഖി - “ഉജ്ജേനിയം കിര പദുമവതീ നാമ ഗണികാ അഹോസി, തമഹം ദട്ഠുകാമോമ്ഹീ”തി. പുരോഹിതോ “സാധു, ദേവാ”തി മന്തബലേന **കുമ്ഭീരം** നാമ യക്ഖം ആവഹേത്വാ യക്ഖാനുഭാവേന രാജാനം താവദേവ ഉജ്ജേനീനഗരം നേസി. രാജാ തായ സദ്ധിം ഏകരത്തിം സംവാസം കപ്പേസി. സാ തേന ഗബ്ഭം ഗണ്ഹി. രഞ്ഞോ ച ആരോചേസി - “മമ കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ പതിട്ഠഹീ”തി. തം സുത്വാ രാജാ നം “സചേ പുത്തോ ഭവേയ്യ, വഡ്ഢേത്വാ മമം ദസ്സേഹീ”തി വത്വാ നാമമുദ്ദികം ദത്വാ അഗമാസി. സാ ദസമാസച്ചയേന പുത്തം വിജായിത്വാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ **അഭയോ**തി നാമം അകാസി. പുത്തഞ്ച സത്തവസ്സികകാലേ “തവ പിതാ ബിമ്ബിസാരമഹാരാജാ”തി രഞ്ഞോ സന്തികം പഹിണി. രാജാ തം പുത്തം പസ്സിത്വാ പുത്തസിനേഹം പടിലഭിത്വാ കുമാരകപരിഹാരേന വഡ്ഢേസി. തസ്സ സദ്ധാപടിലാഭോ പബ്ബജ്ജാ വിസേസാധിഗമോ ച ഹേട്ഠാ ആഗതോയേവ. തസ്സ മാതാ അപരഭാഗേ പുത്തസ്സ അഭയത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ നചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൩൩-൩൦) -

“പിണ്ഡചാരം ചരന്തസ്സ, തിസ്സനാമസ്സ സത്ഥുനോ;
കടച്ഛുഭിക്ഖം പഗ്ഗയ്ഹ, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സദാസഹം.

“പടിഗ്ഗഹേത്വാ സമ്ബുദ്ധോ, തിസ്സോ ലോകഗ്ഗനായകോ;
വീഥിയാ സണ്ഠിതോ സത്ഥാ, അകാ മേ അനുമോദനം.

“കടച്ഛുഭിക്ഖം ദത്വാന, താവതിംസം ഗമിസ്സസി;
ഛത്തിംസദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തം കരിസ്സസി.

“പഞ്ഞാസം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തം കരിസ്സസി;
മനസാ പത്ഥിതം സബ്ബം, പടിലച്ഛസി സബ്ബദാ.

“സമ്പത്തിം അനുഭോത്വാന, പബ്ബജിസ്സസി കിഞ്ചനാ;
സബ്ബാസവേ പരിഞ്ഞായ, നിബ്ബായിസ്സസിനാസവാ.

“ഇദം വത്വാന സമ്ബുദ്ധോ, തിസ്സോ ലോകഗ്ഗനായകോ;
നഭം അബ്ഭുഗ്ഗമീ വീരോ, ഹംസരാജാവ അമ്ബരേ.

“സുദിന്നം മേ ദാനവരം, സുയിട്ഠാ യാഗസമ്പദാ;
കടച്ഛുഭിക്ഖം ദത്വാന, പത്താഹം അചലം പദം.

“ദ്വേനവുതേ ഇതോ കപ്പേ, യം ദാനമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ഭിക്ഖാദാനസ്സിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പുത്തേന അഭയത്ഥേരേന ധമ്മം കഥേന്തേന ഓവാദവസേന യാ ഗാഥാ ഭാസിതാ, ഉദാനവസേന സയമ്പി താ

ഏവ പച്ചുദാഹരന്തീ -

൩൩.''ഉദ്ധം പാദതലാ അമ്മ, അധോ വേ കേസമത്ഥകാ;
പച്ചവേക്ഖസ്സുമം കായം, അസുചിം പൂതിഗന്ധികം.

൩൪.''ഏവം വിഹരമാനായ, സബ്ബോ രാഗോ സമൂഹതോ;
പരിളാഹോ സമുച്ഛിന്നോ, സീതിഭൂതാമ്ഹി നിബ്ബുതാ''തി. - ആഹ;

തത്ഥ പഠമഗാഥായ താവ അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - **അമ്മ** പദുമവതി, പാദതലതോ ഉദ്ധം കേസമത്ഥകതോ അധോ നാനപ്പകാരഅസുചിപൂരിതായ **അസുചിം** സബ്ബകാലം പൂതിഗന്ധവായനതോ **പൂതിഗന്ധികം,** ഇമം കുച്ഛിതാനം ആയതനതായ **കായം** സരീരം ഞാണചക്ഖുനാ പച്ചവേക്ഖസ്സൂതി. അയഞ്ഹി തസ്സാ പുത്തേന ഓവാദദാനവസേന ഭാസിതാ ഗാഥാ.

സാ തം സുത്വാ അരഹത്തം പത്വാ ഉദാനേന്തീ ആചരിയപൂജാവസേന തമേവ ഗാഥം പഠമം വത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം കഥേന്തീ **"ഏവം വിഹരമാനായാ"**തി ദുതിയം ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഏവം വിഹരമാനായാ**തി ഏവം മമ പുത്തേന അഭയത്ഥേരേന ''ഉദ്ധം പാദതലാ''തിആദിനാ ദിന്നേ ഓവാദേ ഠത്വാ സബ്ബകായം അസുഭതോ ദിസ്വാ ഏകഗ്ഗചിത്താ തത്ഥ ഭൂതുപാദായഭേദേ രൂപധമ്മേ തപ്പടിബദ്ധേ വേദനാദികേ അരൂപധമ്മേ പരിഗ്ഗഹേത്വാ തത്ഥ തിലക്ഖണം ആരോപേത്വാ അനിച്ചാനുപസ്സനാദിവസേന വിഹരമാനായ. **സബ്ബോ രാഗോ സമൂഹതോ**തി വുട്ഠാനഗാമിനിവിപസ്സനായ മഗ്ഗേന ഘടിതായ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അഗ്ഗമഗ്ഗേന സബ്ബോ രാഗോ മയാ സമൂഹതോ സമുഗ്ഘാടിതോ. **പരിളാഹോ സമുച്ഛിന്നോ**തി തതോ ഏവ സബ്ബോ കിലേസപരിളാഹോ സമ്മദേവ ഉച്ഛിന്നോ, തസ്സ ച സമുച്ഛിന്നത്താ ഏവ **സീതിഭൂതാ** സഉപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ നിബ്ബുതാ അമ്ഹീതി.

അഭയമാതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അഭയാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അഭയേ ഭിദുരോ കായോതിആദികാ അഭയത്ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം പുഞ്ഞം ഉപചിനന്തീ സിഖിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഖത്തിയമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ **അരുണ**രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസി. രാജാ തസ്സാ ഏകദിവസം ഗന്ധസമ്പന്നാനി സത്ത ഉപ്പലാനി അദാസി. സാ താനി ഗഹേത്വാ ''കിം മേ ഇമേഹി പിളന്ധന്തേഹി. യംനൂനാഹം ഇമേഹി ഭഗവന്തം പൂജേസ്സാമീ''തി ചിന്തേത്വാ നിസീദി. ഭഗവാ ച ഭിക്ഖാചാരവേലായം രാജനിവേസനം പാവിസി . സാ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ തേഹി പുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഉജ്ജേനിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ അഭയമാതുസഹായികാ ഹുത്വാ തായ പബ്ബജിതായ തസ്സാ സിനേഹേന സയമ്പി പബ്ബജിത്വാ തായ സദ്ധിം രാജഗഹേ വസമാനാ ഏകദിവസം അസുഭദസ്സനത്ഥം സീതവനം അഗമാസി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ തസ്സാ അനുഭൂതപുബ്ബം ആരമ്മണം പുരതോ

കത്വാ തസ്സാ ഉദ്ധുമാതകാദിഭാവം പകാസേസി. തം ദിസ്വാ സംവേഗമാനസാ അട്ഠാസി. സത്ഥാ ഓഭാസം ഫരിത്വാ പുരതോ നിസിന്നം വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ -

൩൮. “അഭയേ ഭിദുരോ കായോ, യത്ഥ സത്താ പുഥുജ്ജനാ;
നിക്ഖിപിസ്സാമിമം ദേഹം, സമ്പജാനാ സതീമതീ.

൩൯. “ബഹൂഹി ദുക്ഖധമ്മേഹി, അപ്പമാദരതായ മേ;
തണ്ഹക്ഖയോ അനുപ്പത്തോ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി. സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൧.൭൧-൯൦) -

“നഗരേ അരുണവതിയാ, അരുണോ നാമ ഖത്തിയോ;
തസ്സ രഞ്ഞോ അഹും ഭരിയാ, വാരിതം വാരയാമഹം.

“സത്തമാലം ഗഹേത്വാന, ഉപ്പലാ ദേവഗന്ധികാ;
നിസജ്ജ പാസാദവരേ, ഏവം ചിന്തേസി താവദേ.

“കിം മേ ഇമാഹി മാലാഹി, സിരസാരോപിതാഹി മേ;
വരം മേ ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ, ഞാണമ്ഹി അഭിരോപിതം.

“സമ്ബുദ്ധം പടിമാനേന്തീ, ദ്വാരാസന്നേ നിസീദഹം;
യദാ ഏഹിതി സമ്ബുദ്ധോ, പൂജയിസ്സം മഹാമുനിം.

“കകുധോ വിലസന്തോവ, മിഗരാജാവ കേസരീ;
ഭിക്ഖുസങ്ഘേന സഹിതോ, ആഗച്ഛി വീഥിയാ ജിനോ.

“ബുദ്ധസ്സ രംസിം ദിസ്വാന, ഹട്ഠാ സംവിഗ്ഗമാനസാ;
ദ്വാരം അവാപുരിത്വാന, ബുദ്ധസേട്ഠമപൂജയിം.

“സത്ത ഉപ്പലപുപ്ഫാനി, പരികിണ്ണാനി അമ്ബരേ;
ഛദിം കരോന്തോ ബുദ്ധസ്സ, മത്ഥകേ ധാരയന്തി തേ.

“ഉദഗ്ഗചിത്താ സുമനാ, വേദജാതാ കതഞ്ജലീ;
തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“മഹാനേലസ്സ ഛാദനം, ധാരേന്തി മമ മുദ്ധനി;
ദിബ്ബഗന്ധം പവായാമി, സത്തുപ്പലസ്സിദം ഫലം.

“കദാചി നീയമാനായ, ഞാതിസങ്ഘേന മേ തദാ;
യാവതാ പരിസാ മയ്ഹം, മഹാനേലം ധരീയതി.

“സത്തതി ദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സബ്ബത്ഥ ഇസ്സരാ ഹുത്വാ, സംസരാമി ഭവാഭവേ.

“തേസട്ഠി ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സബ്ബേ മമനുവത്തന്തി, ആദേയ്യവചനാ അഹും.

“ഉപ്പലസ്സേവ മേ വണ്ണോ, ഗന്ധോ ചേവ പവായതി;
ദുബ്ബണ്ണിയം ന ജാനാമി, ബുദ്ധപൂജായിദം ഫലം.

“ഇദ്ധിപാദേസു കുസലാ, ബോജ്ഝങ്ഗഭാവനാരതാ;
അഭിഞ്ഞാപാരമിപ്പത്താ, ബുദ്ധപൂജായിദം ഫലം.

“സതിപട്ഠാനകുസലാ, സമാധിഝാനഗോചരാ;
സമ്മപ്പധാനമനുയുത്താ, ബുദ്ധപൂജായിദം ഫലം.

“വീരിയം മേ ധുരധോരയ്ഹം, യോഗക്ഖേമാധിവാഹനം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“ഏകതിംസേ ഇതോ കപ്പേ, യം പുപ്ഫമഭിപൂജയിം;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ബുദ്ധപൂജായിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ ૨.൧.൭൧-൯൦);

അരഹത്തം പന പത്വാ ഉദാനേന്തീ താ ഏവ ഗാഥാ പരിവത്തിത്വാ അഭാസി.

തത്ഥ **അഭയേ**തി അത്താനമേവ ആലപതി. **ഭിദുരോ**തി ഭിജ്ജനസഭാവോ, അനിച്ചോതി അത്ഥോ. **യത്ഥ സത്താ പുഥുജ്ജനാ**തി യസ്മിം ഖണേന ഭിജ്ജനസീലേ അസുചിദുഗ്ഗന്ധജേഗുച്ഛപടിക്കൂലസഭാവേ കായേ ഇമേ അന്ധപുഥുജ്ജനാ സത്താ ലഗ്ഗാ ലഗ്ഗിതാ. **നിക്ഖിപിസ്സാമിമം ദേഹ**ന്തി അഹം പന ഇമം ദേഹം പൂതികായം പുന അനാദാനേന നിരപേക്ഖാ ഖിപിസ്സാമി ഛഡ്ഡേസ്സാമി. തത്ഥ കാരണമാഹ **“സമ്പജാനാ സതീമതീ”**തി.

ബഹൂഹി ദുക്ഖധമ്മേഹീതി ജാതിജരാദീഹി അനേകേഹി ദുക്ഖധമ്മേഹി ഫുട്ഠായാതി അധിപ്പായോ. **അപ്പമാദരതായാ**തി തായ ഏവ ദുക്ഖോതിണ്ണതായ പടിലദ്ധസംവേഗത്താ സതിഅവിപ്പവാസസങ്ഖാതേ അപ്പമാദേ രതായ. സേസം വുത്തനയമേവ. ഏത്ഥ ച സത്ഥാരാ ദേസിതനിയാമേന -

“നിക്ഖിപാഹി ഇമം ദേഹം, അപ്പമാദരതായ തേ;
തണ്ഹക്ഖയം പാപുണാഹി, കരോഹി ബുദ്ധസാസന”ന്തി. -

പാഠോ , ഥേരിയാ വുത്തനിയാമേനേവ പന സംഗീതിം ആരോപിതത്താ. **അപ്പമാദരതായ തേ**തി അപ്പമാദരതായ തയാ ഭവിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

അഭയാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സാമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തുന്തിആദികാ സാമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനിത്വാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കോസമ്ബിയം ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ **സാമാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ വിഞ്ഞുതം പത്താ സാമാവതിയാ ഉപാസികായ

പിയസഹായികാ ഹുത്വാ തായ കാലങ്കതായ സഞ്ജാതസംവേഗാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച സാമാവതികം ആരബ്ഭ ഉപ്പന്നസോകം വിനോദേതും അസക്കോന്തീ അരിയമഗ്ഗം ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖി. അപരഭാഗേ ആസനസാലായ നിസിന്നസ്സ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ ഓവാദം സുത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ തതോ സത്തമേ ദിവസേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ തം പകാസേന്തീ -

൩൭.''ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും, വിഹാരാ ഉപനിക്ഖമിം;
അലദ്ധാ ചേതസോ സന്തിം, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ;
തസ്സാ മേ അട്ഠമീ രത്തി, യതോ തണ്ഹാ സമൂഹതാ.

൩൮.''ബഹൂഹി ദുക്ഖധമ്മേഹി, അപ്പമാദരതായ മേ;
തണ്ഹക്ഖയോ അനുപ്പത്തോ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന''ന്തി. -

ഉദാനവസേന ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും, വിഹാരാ ഉപനിക്ഖമി**ന്തി ''മമ വസനകവിഹാരേ വിപസ്സനാമനസികാരേന നിസിന്നാ സമണകിച്ചം മത്ഥകം പാപേതും അസക്കോന്തീ ഉതുസപ്പായാഭാവേന നനു ഖോ മയ്ഹം വിപസ്സനാ മഗ്ഗേന ഘട്ടേതീ''തി ചിന്തേത്വാ ചത്താരോ പഞ്ച ചാതി നവ വാരേ വിഹാരാ ഉപസ്സയതോ ബഹി നിക്ഖമിം. തേനാഹ **''അലദ്ധാ ചേതസോ സന്തിം, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ''**തി. തത്ഥ **ചേതസോ സന്തി**ന്തി അരിയമഗ്ഗസമാധിം സന്ധായാഹ. **ചിത്തേ അവസവത്തിനീ**തി വീരിയസമതായ അഭാവേന മമ ഭാവനാചിത്തേ ന വസവത്തിനീ. സാ കിര അതിവിയ പഗ്ഗഹിതവീരിയാ അഹോസി. **തസ്സാ മേ അട്ഠമീ രത്തീ**തി യതോ പട്ഠായ ആനന്ദത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ഓവാദം പടിലഭിം, തതോ പട്ഠായ രത്തിന്ദിവമതന്ദിതാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ രത്തിയം ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും വിഹാരതോ നിക്ഖമിത്വാ മനസികാരം പവത്തേന്തീ വിസേസം അനധിഗന്ത്വാ അട്ഠമിയം രത്തിയം വീരിയസമതം ലഭിത്വാ മഗ്ഗപടിപാടിയാ കിലേസേ ഖേപേസിന്തി അത്ഥോ. തേന വുത്തം - ''തസ്സാ മേ അട്ഠമീ രത്തി, യതോ തണ്ഹാ സമൂഹതാ''തി. സേസം വുത്തനയമേവ.

സാമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദുകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. തികനിപാതോ

൧. അപരാസാമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

തികനിപാതേ **പണ്ണവീസതിവസ്സാനീ**തിആദികാ അപരായ സാമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ചന്ദഭാഗായ നദിയാ തീരേ കിന്നരയോനിയം നിബ്ബത്തി. സാ തത്ഥ കിന്നരേഹി സദ്ധിം കീളാപസുതാ വിചരതി. അഥേകദിവസം സത്ഥാ തസ്സാ കുസലബീജരോപനത്ഥം തത്ഥ ഗന്ത്വാ നദീതീരേ ചങ്കമി. സാ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ ഹട്ഠതുട്ഠാ സളലപുപ്ഫാനി ആദായ സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ തേഹി പുപ്ഫേഹി ഭഗവന്തം പൂജേസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കോസമ്ബിയം കുലഘരേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ സാമാവതിയാ സഹായികാ ഹുത്വാ തസ്സാ മതകാലേ സംവേഗജാതാ പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചവീസതി വസ്സാനി ചിത്തസമാധാനം അലഭിത്വാ മഹല്ലികാകാലേ സുഗതോവാദം ലഭിത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൨൨-൨൯) -

"ചന്ദഭാഗാനദീതീരേ, അഹോസിം കിന്നരീ തദാ;
അദ്ദസാഹം ദേവദേവം, ചങ്കമന്തം നരാസഭം.

"ഓചിനിത്വാന സളലം, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സദാസഹം;
ഉപസിങ്ഘി മഹാവീരോ, സളലം ദേവഗന്ധികം.

"പടിഗ്ഗഹേത്വാ സമ്ബുദ്ധോ, വിപസ്സീ ലോകനായകോ;
ഉപസിങ്ഘി മഹാവീരോ, പേക്ഖമാനായ മേ തദാ.

"അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാന, വന്ദിത്വാ ദ്വിപദുത്തമം;
സകം ചിത്തം പസാദേത്വാ, തതോ പബ്ബതമാരുഹിം.

"ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, യം പുപ്ഫമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ബുദ്ധപൂജായിദം ഫലം.

"കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന"ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൩൯. "പണ്ണവീസതി വസ്സാനി, യതോ പബ്ബജിതായ മേ;
നാഭിജാനാമി ചിത്തസ്സ, സമം ലദ്ധം കുദാചനം.

൪൦. "അലദ്ധാ ചേതസോ സന്തിം, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ;
തതോ സംവേഗമാപാദിം, സരിത്വാ ജിനസാസനം.

൪൧. "ബഹൂഹി ദുക്ഖധമ്മേഹി, അപ്പമാദരതായ മേ;
തണ്ഹക്ഖയോ അനുപ്പത്തോ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
അജ്ജ മേ സത്തമീ രത്തി, യതോ തണ്ഹാ വിസോസിതാ"തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ചിത്തസ്സ സമ**ന്തി ചിത്തസ്സ വൂപസമം, ചേതോസമഥമഗ്ഗഫലസമാധീതി അത്ഥോ.

തതോതി തസ്മാ ചിത്തവസം വത്തേതും അസമത്ഥഭാവതോ. **സംവേഗമാപാദി**ന്തി സത്ഥരി ധരന്തേപി പബ്ബജിതകിച്ചം മത്ഥകം പാപേതും അസക്കോന്തീ പച്ഛാ കഥം പാപയിസ്സാമീതി സംവേഗം ഞാണുത്രാസം ആപജ്ജിം. **സരിത്വാ ജിനസാസന**ന്തി കാണകച്ഛപോപമാദിസത്ഥുഓവാദം (സം॰ നി॰ ൫.൧൧൧൭; മ॰ നി॰ ൩.൨൫൨) അനുസ്സരിത്വാ. സേസം വുത്തനയമേവ.

അപരാസാമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഉത്തമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തുന്തിആദികാ ഉത്തമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ബന്ധുമതീനഗരേ അഞ്ഞതരസ്സ കുടുമ്ബികസ്സ ഗേഹേ ഘരദാസീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ വയപ്പത്താ അത്തനോ അയ്യകാനം വേയ്യാവച്ചം കരോന്തീ ജീവതി. തേന ച സമയേന ബന്ധുമരാജാ പുണ്ണമീദിവസേ ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ പുരേഭത്തം ദാനാനി ദത്വാ പച്ഛാഭത്തം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുണാതി. അഥ മഹാജനാ യഥാ രാജാ പടിപജ്ജതി, തഥേവ പുണ്ണമീദിവസേ ഉപോസഥങ്ഗാനി സമാദായ വത്തന്തി. അഥസ്സാ ദാസിയാ ഏതദഹോസി - ''ഏതരഹി ഖോ മഹാരാജാ മഹാജനാ ച ഉപോസഥങ്ഗാനി സമാദായ വത്തന്തി, യംനൂനാഹം ഉപോസഥദിവസേസു ഉപോസഥസീലം സമാദായ വത്തേയ്യ''ന്തി. സാ തഥാ കരോന്തീ സുപരിസുദ്ധം ഉപോസഥസീലം രക്ഖിത്വാ താവതിംസേസു നിബ്ബത്താ അപരാപരം സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ തം മത്ഥകം പാപേതും നാസക്ഖി. പടാചാരാ ഥേരീ തസ്സാ ചിത്താചാരം ഞത്വാ ഓവാദമദാസി. സാ തസ്സാ ഓവാദേ ഠത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൧-൨൧) -

''നഗരേ ബന്ധുമതിയാ, ബന്ധുമാ നാമ ഖത്തിയോ;
ദിവസേ പുണ്ണമായ സോ, ഉപവസി ഉപോസഥം.

''അഹം തേന സമയേന, കുമ്ഭദാസീ അഹം തഹിം;
ദിസ്വാ സരാജകം സേനം, ഏവാഹം ചിന്തയിം തദാ.

''രാജാപി രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ, ഉപവസി ഉപോസഥം;
സഫലം നൂന തം കമ്മം, ജനകായോ പമോദിതോ.

''യോനിസോ പച്ചവേക്ഖിത്വാ, ദുഗ്ഗച്ചഞ്ച ദലിദ്ദതം;
മാനസം സമ്പഹംസിത്വാ, ഉപവസിം ഉപോസഥം.

''അഹം ഉപോസഥം കത്വാ, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാസനേ;

തേന കമ്മേന സുകതേന, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“തത്ഥ മേ സുകതം ബ്യമ്ഹം, ഉബ്ഭയോജനമുഗ്ഗതം;
കൂടാഗാരവരൂപേതം, മഹാസനസുഭൂസിതം.

“അച്ഛരാ സതസഹസ്സാ, ഉപതിട്ഠന്തി മം സദാ;
അഞ്ഞേ ദേവേ അതിക്കമ്മ, അതിരോചാമി സബ്ബദാ.

“ചതുസട്ഠിദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
തേസട്ഠിചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“സുവണ്ണവണ്ണാ ഹുത്വാന, ഭവേസു സംസരാമഹം;
സബ്ബത്ഥ പവരാ ഹോമി, ഉപോസഥസ്സിദം ഫലം.

“ഹത്ഥിയാനം അസ്സയാനം, രഥയാനഞ്ച സീവികം;
ലഭാമി സബ്ബമേവേതം, ഉപോസഥസ്സിദം ഫലം.

“സോണ്ണമയം രൂപിമയം, അഥോപി ഫലികാമയം;
ലോഹിതങ്ഗമയഞ്ചേവ, സബ്ബം പടിലഭാമഹം.

“കോസേയ്യകമ്ബലിയാനി, ഖോമകപ്പാസികാനി ച;
മഹഗ്ഘാനി ച വത്ഥാനി, സബ്ബം പടിലഭാമഹം.

“അന്നം പാനം ഖാദനീയം, വത്ഥസേനാസനാനി ച;
സബ്ബമേതം പടിലഭേ, ഉപോസഥസ്സിദം ഫലം.

“വരഗന്ധഞ്ച മാലഞ്ച, ചുണ്ണകഞ്ച വിലേപനം;
സബ്ബമേതം പടിലഭേ, ഉപോസഥസ്സിദം ഫലം.

“കൂടാഗാരഞ്ച പാസാദം, മണ്ഡപം ഹമ്മിയം ഗുഹം;
സബ്ബമേതം പടിലഭേ, ഉപോസഥസ്സിദം ഫലം.

“ജാതിയാ സത്തവസ്സാഹം, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
അഡ്ഢമാസേ അസമ്പത്തേ, അരഹത്തമപാപുണിം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, യം കമ്മമകരിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ഉപോസഥസ്സിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൪൨. “ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും, വിഹാരാ ഉപനിക്ഖമിം;
അലദ്ധാ ചേതസോ സന്തിം, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ.

൪൩.“സാ ഭിക്ഖുനിം ഉപാഗച്ഛിം, യാ മേ സദ്ധായികാ അഹു;
സാ മേ ധമ്മമദേസേസി, ഖന്ധായതനധാതുയോ.

൪൪.“തസ്സാ ധമ്മം സുണിത്വാന, യഥാ മം അനുസാസി സാ;
സത്താഹം ഏകപല്ലങ്കേന, നിസീദിം പീതിസുഖസമപ്പിതാ;
അട്ഠമിയാ പാദേ പസാരേസിം, തമോഖന്ധം പദാലിയാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **സാ ഭിക്ഖുനിം ഉപാഗച്ഛിം , യാ മേ സദ്ധായികാ അഹൂ**തി യാ മയാ സദ്ധാതബ്ബാ സദ്ധേയ്യവചനാ അഹോസി, തം ഭിക്ഖുനിം സാഹം ഉപഗച്ഛിം ഉപസങ്കമിം, പടാചാരാഥേരിം സന്ധായ വദതി. “സാ ഭിക്ഖുനീ ഉപഗച്ഛി, യാ മേ സാധയികാ”തിപി പാഠോ. സാ പടാചാരാ ഭിക്ഖുനീ അനുകമ്പായ മം ഉപഗച്ഛി, യാ മയ്ഹം സദത്ഥസ്സ സാധികാതി അത്ഥോ. **സാ മേ ധമ്മമദേസേസി, ഖന്ധായതനധാതുയോ**തി സാ പടാചാരാ ഥേരീ “ഇമേ പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ഇമാനി ദ്വാദസായതനാനി, ഇമാ അട്ഠാരസ ധാതുയോ”തി ഖന്ധാദികേ വിഭജിത്വാ ദസ്സേന്തീ മയ്ഹം ധമ്മം ദേസേസി.

തസ്സാ ധമ്മം സുണിത്വാനാതി തസ്സാ പടിസമ്ഭിദാപ്പത്തായ ഥേരിയാ സന്തികേ ഖന്ധാദിവിഭാഗപുബ്ബങ്ഗമം അരിയമഗ്ഗം പാപേത്വാ ദേസിതസണ്ഹസുഖുമവിപസ്സനാധമ്മം സുത്വാ. **യഥാ മം അനുസാസി സാ**തി സാ ഥേരീ യഥാ മം അനുസാസി ഓവദി, തഥാ പടിപജ്ജന്തീ പടിപത്തിം മത്ഥകം പാപേത്വാപി സത്താഹം ഏകപല്ലങ്കേന നിസീദിം. കഥം? **പീതിസുഖസമപ്പിതാ**തി ഝാനമയേന പീതിസുഖേന സമങ്ഗീഭൂതാ. **അട്ഠമിയാ പാദേ പസാരേസിം, തമോഖന്ധം പദാലിയാ**തി അനവസേസം മോഹക്ഖന്ധം അഗ്ഗമഗ്ഗേന പദാലേത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ പല്ലങ്കം ഭിന്ദന്തീ പാദേ പസാരേസിം. ഇദമേവ ചസ്സാ അഞ്ഞാബ്യാകരണം അഹോസി.

ഉത്തമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. അപരാ ഉത്തമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

യേ ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാതിആദികാ അപരായ ഉത്തമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ബന്ധുമതീനഗരേ കുലദാസീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സാ ഏകദിവസം സത്ഥു സാവകം ഏകം ഖീണാസവത്ഥേരം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ തീണി മോദകാനി അദാസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കോസലജനപദേ അഞ്ഞതരസ്മിം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ജനപദചാരികം ചരന്തസ്സ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിത്വാ നചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൩൦-൩൩) -

“നഗരേ ബന്ധുമതിയാ, കുമ്ഭദാസീ അഹോസഹം;
മമ ഭാഗം ഗഹേത്വാന, ഗച്ഛം ഉദകഹാരികാ.

‘‘പന്ഥമ്ഹി സമണം ദിസ്വാ, സന്തചിത്തം സമാഹിതം;
പസന്നചിത്താ സുമനാ, മോദകേ തീണിദാസഹം.

‘‘തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ഏകനവുതികപ്പാനി, വിനിപാതം ന ഗച്ഛഹം.

‘‘സമ്പത്തി തം കരിത്വാന, സബ്ബം അനുഭവിം അഹം;
മോദകേ തീണി ദത്വാന, പത്താഹം അചലം പദം.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി.
അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൪൬. ‘‘യേ ഇമേ സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ, മഗ്ഗാ നിബ്ബാനപത്തിയാ;
ഭാവിതാ തേ മയാ സബ്ബേ, യഥാ ബുദ്ധേന ദേസിതാ.

൪൭. ‘‘സുഞ്ഞതസ്സാനിമിത്തസ്സ, ലാഭിനീഹം യദിച്ഛകം;
ഓരസാ ധീതാ ബുദ്ധസ്സ, നിബ്ബാനാഭിരതാ സദാ.

൪൮. ‘‘സബ്ബേ കാമാ സമുച്ഛിന്നാ, യേ ദിബ്ബാ യേ ച മാനുസാ;
വിക്ഖീണോ ജാതിസംസാരോ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **സുഞ്ഞതസ്സാനിമിത്തസ്സ, ലാഭിനീഹം യദിച്ഛക**ന്തി സുഞ്ഞതസമാപത്തിയാ ച അനിമിത്തസമാപത്തിയാ ച അഹം യദിച്ഛകം ലാഭിനീ, തത്ഥ യം യം സമാപജ്ജിതും ഇച്ഛാമി യത്ഥ യത്ഥ യദാ യദാ, തം തം തത്ഥ തത്ഥ തദാ തദാ സമാപജ്ജിത്വാ വിഹരാമീതി അത്ഥോ. യദിപി ഹി സുഞ്ഞതാപ്പണിഹിതാദിനാമകസ്സ യസ്സ കസ്സചിപി മഗ്ഗസ്സ സുഞ്ഞതാദിഭേദം തിവിധമ്പി ഫലം സമ്ഭവതി. അയം പന ഥേരീ സുഞ്ഞതാനിമിത്തസമാപത്തിയോവ സമാപജ്ജതി. തേന വുത്തം - ‘‘സുഞ്ഞതസ്സാനിമിത്തസ്സ, ലാഭിനീഹം യദിച്ഛക’’ന്തി. യേഭുയ്യവസേന വാ ഏതം വുത്തം. നിദസ്സനമത്തമേതന്തി അപരേ.

യേ ദിബ്ബാ യേ ച മാനുസാതി യേ ദേവലോകപരിയാപന്നാ യേ ച മനുസ്സലോകപരിയാപന്നാ വത്ഥുകാമാ, തേ സബ്ബേപി തപ്പടിബദ്ധഛന്ദരാഗപ്പഹാനേന മയാ സമ്മദേവ ഉച്ഛിന്നാ, അപരിഭോഗാരഹാ കതാ . വുത്തഞ്ഹി - ‘‘അഭബ്ബോ, ആവുസോ, ഖീണാസവോ ഭിക്ഖു കാമേ പരിഭുഞ്ജിതും. സേയ്യഥാപി പുബ്ബേ അഗാരിയഭൂതോ’’തി. സേസം വുത്തനയമേവ.

അപരാ ഉത്തമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ദന്തികാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദിവാവിഹാരാ നിക്ഖമ്മാതിആദികാ ദന്തികായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ബുദ്ധസുഞ്ഞകാലേ ചന്ദഭാഗായ നദിയാ തീരേ കിന്നരയോനിയം

നിബ്ബത്തി. സാ ഏകദിവസം കിന്നരേഹി സദ്ധിം കീളന്തീ വിചരമാനാ അദ്ദസ അഞ്ഞതരം പച്ചേകബുദ്ധം അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നം. ദിസ്വാന പസന്നമാനസാ ഉപസങ്കമിത്വാ സാലപുപ്ഫേഹി പൂജം കത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കാമി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം കോസലരഞ്ഞോ പുരോഹിതബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ജേതവനപടിഗ്ഗഹണേ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ പച്ഛാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ രാജഗഹേ വസമാനാ ഏകദിവസം പച്ഛാഭത്തം ഗിജ്ഝകൂടം അഭിരുഹിത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നാ ഹത്ഥാരോഹകസ്സ അഭിരുഹനത്ഥായ പാദം പസാരേന്തം ഹത്ഥിം ദിസ്വാ തദേവ ആരമ്മണം കത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ വ.വ.വ്വന്റ-ൻന്റ) -

“ചന്ദഭാഗാനദീതീരേ , അഹോസിം കിന്നരീ തദാ;
അദ്ദസം വിരജം ബുദ്ധം, സയമ്ഭും അപരാജിതം.

“പസന്നചിത്താ സുമനാ, വേദജാതാ കതഞ്ജലീ;
സാലമാലം ഗഹേത്വാന, സയമ്ഭും അഭിപൂജയിം.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ കിന്നരീദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“ഛത്തിംസദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
മനസാ പത്ഥിതം മയ്ഹം, നിബ്ബത്തതി യഥിച്ഛിതം.

“ദസന്നം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
ഓചിതത്താവ ഹുത്വാന, സംസരാമി ഭവേസ്വഹം.

“കുസലം വിജ്ജതേ മയ്ഹം, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
പൂജാരഹാ അഹം അജ്ജ, സക്യപുത്തസ്സ സാസനേ.

“വിസുദ്ധമനസാ അജ്ജ, അപേതമനപാപികാ;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“ചതുന്നവുതിതോ കപ്പേ, യം ബുദ്ധമഭിപൂജയിം;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, സാലമാലായിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഉദാനവസേന -

ർവ്വ. “ദിവാവിഹാരാ നിക്ഖമ്മ, ഗിജ്ഝകൂടമ്ഹി പബ്ബതേ;
നാഗം ഓഗാഹമുത്തിണ്ണം, നദീതീരമ്ഹി അദ്ദസം.

ർൻ. “പുരിസോ അങ്കുസമാദായ, ‘ദേഹി പാദ’ന്തി യാചതി;
നാഗോ പസാരയീ പാദം, പുരിസോ നാഗമാരുഹി.

൫൦. “ദിസ്വാ അദന്തം ദമിതം, മനുസ്സാനം വസം ഗതം;

തതോ ചിത്തം സമാധേസിം, ഖലു തായ വനം ഗതാ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **നാഗം ഓഗാഹമുത്തിണ്ണ**ന്തി ഹത്ഥിനാഗം നദിയം ഓഗാഹം കത്വാ ഓഗയ്ഹ തതോ ഉത്തിണ്ണം. “ഓഗയ്ഹ മുത്തിണ്ണ”ന്തി വാ പാഠോ. മ-കാരോ പദസന്ധികരോ. **നദീതീരമ്ഹി അദ്ദസ**ന്തി ചന്ദഭാഗായ നദിയാ തീരേ അപസ്സിം.

കിം കരോന്തന്തി ചേതം ദസ്സേതും വുത്തം **“പുരിസോ”**തിആദി. തത്ഥ **‘ദേഹി പാദ’ന്തി യാചതീ**തി “പാദം ദേഹി”ഇതി പിട്ഠിആരോഹനത്ഥം പാദം പസാരേതും സഞ്ഞം ദേതി, യഥാപരിചിതഞ്ഹി സഞ്ഞം ദേന്തോ ഇധ യാചതീതി വുത്തോ.

ദിസ്വാ അദന്തം ദമിതന്തി പകതിയാ പുബ്ബേ അദന്തം ഇദാനി ഹത്ഥാചരിയേന ഹത്ഥിസിക്ഖായ ദമിതദമഥം ഉപഗമിതം. കീദിസം ദമിതം? **മനുസ്സാനം വസം ഗതം** യം യം മനുസ്സാ ആണാപേന്തി, തം തം ദിസ്വാതി യോജനാ. **തതോ ചിത്തം സമാധേസിം, ഖലു തായ വനം ഗതാ**തി **ഖലൂ**തി അവധാരണത്ഥേ നിപാതോ. **തതോ** ഹത്ഥിദസ്സനതോ പച്ഛാ, **തായ** ഹത്ഥിനോ കിരിയായ ഹേതുഭൂതായ, **വനം** അരഞ്ഞം ഗതാ ചിത്തം സമാധേസിംയേവ. കഥം? “അയമ്പി നാമ തിരച്ഛാനഗതോ ഹത്ഥീ ഹത്ഥിദമകസ്സ വസേന ദമഥം ഗതോ, കസ്മാ മനുസ്സഭൂതായ ചിത്തം പുരിസദമകസ്സ സത്ഥു വസേന ദമഥം ന ഗമിസ്സതീ”തി സംവേഗജാതാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അഗ്ഗമഗ്ഗസമാധിനാ മമ ചിത്തം സമാധേസിം അച്ചന്തസമാധാനേന സബ്ബസോ കിലേസേ വേപേസിന്തി അത്ഥോ.

ദന്തികാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഉബ്ബിരിഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അമ്മ, ജീവാതിആദികാ ഉബ്ബിരിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്താ ഏകദിവസം മാതാപിതൂസു മങ്ഗലം അനുഭവിതും ഗേഹന്തരഗതേസു അദുതിയാ സയം ഗേഹേ ഓഹീനാ ഉപകട്ഠായ വേലായ ഭഗവതോ സാവകം ഏകം ഖീണാസവത്ഥേരം ഗേഹദ്വാരസമീപേന ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ ഭിക്ഖം ദാതുകാമാ, “ഭന്തേ, ഇധ പവിസഥാ”തി വത്വാ ഥേരേ ഗേഹം പവിട്ഠേ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന ഥേരം വന്ദിത്വാ ഗോനകാദീഹി ആസനം പഞ്ഞാപേത്വാ അദാസി. നിസീദി ഥേരോ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ. സാ പത്തം ഗഹേത്വാ പിണ്ഡപാതസ്സ പൂരേത്വാ ഥേരസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. ഥേരോ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന താവതിംസേസു നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഉളാരദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ തതോ ചുതാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ **ഉബ്ബിരീ**തി ലദ്ധനാമാ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ അഹോസി. സാ വയപ്പത്തകാലേ കോസലരഞ്ഞാ അത്തനോ ഗേഹം നീതാ, കതിപയസംവച്ഛരാതിക്കമേന ഏകം ധീതരം ലഭി. തസ്സാ **ജീവന്തീ**തി നാമം അകംസു . രാജാ തസ്സാ ധീതരം ദിസ്വാ തുട്ഠമാനസോ ഉബ്ബിരിയാ അഭിസേകം

അദാസി. ധീതാ പനസ്സാ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ കാലമകാസി. മാതാ യത്ഥ തസ്സാ സരീരനിക്ഖേപോ കതോ, തം സുസാനം ഗന്ത്വാ ദിവസേ ദിവസേ പരിദേവതി. ഏകദിവസം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഥോകം നിസീദിത്വാ ഗതാ അചിരവതീനദിയാ തീരേ ഠത്വാ ധീതരം ആരബ്ഭ പരിദേവതി. തം ദിസ്വാ സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം യഥാനിസിന്നോവ അത്താനം ദസ്സേത്വാ "കസ്മാ വിപ്പലപസീ"തി പുച്ഛി. "മമ ധീതരം ആരബ്ഭ വിപ്പലപാമി, ഭഗവാ"തി. "ഇമസ്മിം സുസാനേ ഝാപിതാ തവ ധീതരോ ചതുരാസീതിസഹസ്സമത്താ, താസം കതര സന്ധായ വിപ്പലപസീ"തി. താസം തം തം ആളാഹനട്ഠാനം ദസ്സേത്വാ -

൫൧. "അമ്മ ജീവാതി വനമ്ഹി കന്ദസി, അത്താനം അധിഗച്ഛ ഉബ്ബിരി;
ചുല്ലാസീതിസഹസ്സാനി, സബ്ബാ ജീവസനാമികാ;
ഏതമ്ഹാളാഹനേ ദഡ്ഢാ, താസം കമനുസോചസീ"തി. -
സഉപഡ്ഢഗാഥമാഹ;

തത്ഥ, **അമ്മ, ജീവാ**തി മാതുപചാരനാമേന ധീതുയാ ആലപനം, ഇദഞ്ചസ്സാ വിപ്പലപനാകാരദസ്സനം. **വനമ്ഹി കന്ദസീ**തി വനമജ്ഝേ പരിദേവസി. **അത്താനം അധിഗച്ഛ ഉബ്ബിരീ**തി ഉബ്ബിരി തവ അത്താനമേവ താവ ബുജ്ഝസ്സു യാഥാവതോ ജാനാഹി. **ചുല്ലാസീതിസഹസ്സാനീ**തി ചതുരാസീതിസഹസ്സാനി. **സബ്ബാ ജീവസനാമികാ**തി താ സബ്ബാപി ജീവന്തി, യാ സമാനനാമികാ. **ഏതമ്ഹാളാഹനേ ദഡ്ഢാ**തി ഏതമ്ഹി സുസാനേ ഝാപിതാ. **താസം കമനുസോചസീ**തി താസു ജീവന്തീനാമാസു ചതുരാസീതിസഹസ്സമത്താസു കം സന്ധായ ത്വം അനുസോചസി അനുസോകം ആപജ്ജസീതി ഏവം സത്ഥാരാ ധമ്മേ ദേസിതേ ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ വിപസ്സനം ആരഭിത്വാ സത്ഥു ദേസനാവിലാസേന അത്തനോ ച ഹേതുസമ്പത്തിയാ യഥാഠാതാവ വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അഗ്ഗഫലേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാസി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൩൭-൬൩) -

"നഗരേ ഹംസവതിയാ, അഹോസിം ബാലികാ തദാ;
മാതാ ച മേ പിതാ ചേവ, കമ്മന്തം അഗമംസു തേ.

"മജ്ഝന്ഹികമ്ഹി സൂരിയേ, അദ്ദസം സമണം അഹം;
വീഥിയാ അനുഗച്ഛന്തം, ആസനം പഞ്ഞപേസഹം.

"ഗോനകാവികതികാഹി, പഞ്ഞപേത്വാ മമാസനം;
പസന്നചിത്താ സുമനാ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

"സന്തത്താ കുഥിതാ ഭൂമി, സൂരോ മജ്ഝന്ഹികേ ഠിതോ;
മാലുതാ ച ന വായന്തി, കാലോ ചേവേത്ഥ മേഹിതി.

"പഞ്ഞത്തമാസനമിദം, തവത്ഥായ മഹാമുനി;
അനുകമ്പം ഉപാദായ, നിസീദ മമ ആസനേ.

"നിസീദി തത്ഥ സമണോ, സുദന്തോ സുദ്ധമാനസോ;
തസ്സ പത്തം ഗഹേത്വാന, യഥാരദ്ധം അദാസഹം.

"തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;

ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“തത്ഥ മേ സുകതം ബ്യമ്ഹം, ആസനേന സുനിമ്മിതം;
സട്ഠിയോജനമുബ്ബേധം, തിംസയോജനവിത്ഥതം.

“സോണ്ണമയാ മണിമയാ, അഥോപി ഫലികാമയാ;
ലോഹിതങ്ഗമയാ ചേവ, പല്ലങ്കാ വിവിധാ മമ.

“തൂലികാവികതികാഹി, കട്ടിസ്സചിത്തകാഹി ച;
ഉദ്ധഏകന്തലോമീ ച, പല്ലങ്കാ മേ സുസണ്ഠിതാ.

“യദാ ഇച്ഛാമി ഗമനം, ഹാസഖിഡ്ഡസമപ്പിതാ;
സഹ പല്ലങ്കസേട്ഠേന, ഗച്ഛാമി മമ പത്ഥിതം.

“അസീതിദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സത്തതിചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“ഭവാഭവേ സംസരന്തീ, മഹാഭോഗം ലഭാമഹം;
ഭോഗേ മേ ഊനതാ നത്ഥി, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“ദുവേ ഭവേ സംസരാമി, ദേവത്തേ അഥ മാനുസേ;
അഞ്ഞേ ഭവേ ന ജാനാമി, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“ദുവേ കുലേ പജായാമി, ഖത്തിയേ ചാപി ബ്രാഹ്മണേ;
ഉച്ചാകുലീനാ സബ്ബത്ഥ, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“ദോമനസ്സം ന ജാനാമി, ചിത്തസന്താപനം മമ;
വേവണ്ണിയം ന ജാനാമി, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“ധാതിയോ മം ഉപട്ഠന്തി, ഖുജ്ജാ ചേലാപികാ ബഹൂ;
അങ്കേന അങ്കം ഗച്ഛാമി, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“അഞ്ഞാ ന്ഹാപേന്തി ഭോജേന്തി, അഞ്ഞാ രമേന്തി മം സദാ;
അഞ്ഞാ ഗന്ധം വിലിമ്പന്തി, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“മണ്ഡപേ രുക്ഖമൂലേ വാ, സുഞ്ഞാഗാരേ വസന്തിയാ;
മമ സങ്കപ്പമഞ്ഞായ, പല്ലങ്കോ ഉപതിട്ഠതി.

“അയം പച്ഛിമകോ മയ്ഹം, ചരിമോ വത്തതേ ഭവോ;
അജ്ജാപി രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, യം ദാനമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ഏകാസനസ്സിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം”ന്തി.
അരഹത്തേ പന പതിട്ഠായ അത്തനാ അധിഗതവിസേസം പകാസേന്തീ -

൧൦. “അബ്ബഹീ തവ മേ സല്ലം, ദുദ്ദസം ഹദയസ്സിതം;

യം മേ സോകപരേതായ, ധീതുസോകം ബ്യപാനുദി.

൫൬. “സാജ്ജ അബ്ബൂള്ഹസല്ലാഹം, നിച്ഛാതാ പരിനിബ്ബുതാ;
ബുദ്ധം ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച, ഉപേമി സരണം മുനി”ന്തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, ദുദ്ദസം ഹദയസ്സിത**ന്തി അനുപചിതകുസലസമ്ഭാരേഹി യാഥാവതോ ദുദ്ദസം മമ ചിത്തസന്നിസ്സിതം പീളാജനനതോ ദുന്നീഹരണതോ അന്തോ തുദനതോ ച “സല്ല”ന്തി ലദ്ധനാമം സോകം തണ്ഹഞ്ച **അബ്ബഹീ** വത നീഹരി വത. **യം മേ സോകപരേതായാ**തി യസ്മാ സോകേന അഭിഭൂതായ മയ്ഹം ധീതുസോകം **ബ്യപാനുദി** അനവസേസതോ നീഹരി, തസ്മാ അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലന്തി യോജനാ.

സാജ്ജ അബ്ബൂള്ഹസല്ലാഹന്തി സാ അഹം അജ്ജ സബ്ബസോ ഉദ്ധടതണ്ഹാസല്ലാ തതോ ഏവ നിച്ഛാതാ പരിനിബ്ബുതാ. **മുനി**ന്തി സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധം തദുപദേസിതമഗ്ഗഫലനിബ്ബാനപഭേദം നവവിധലോകുത്തര**ധമ്മഞ്ച,** തത്ഥ പതിട്ഠിതം അട്ഠഅരിയപുഗ്ഗലസമൂഹസങ്ഖാതം **സങ്ഘഞ്ച,** അനുത്തരേഹി തേഹി യോജനതോ സകലവട്ടദുക്ഖവിനാസനതോ ച **സരണം** താണം ലേണം പരായണന്തി, **ഉപേമി** ഉപഗച്ഛാമി ബുജ്ഝാമി സേവാമി ചാതി അത്ഥോ.

ഉബ്ബിരിഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. സുക്കാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

കിംമേ കതാ രാജഗഹേതിആദികാ സുക്കായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ബന്ധുമതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്താ ഉപാസികാഹി സദ്ധിം വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിത്വാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ പടിഭാനവതീ അഹോസി. സാ തത്ഥ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ പുഥുജ്ജനകാലകിരിയമേവ കത്വാ തുസിതേ നിബ്ബത്തി. തഥാ സിഖിസ്സ ഭഗവതോ, വേസ്സഭുസ്സ ഭഗവതോ കാലേതി ഏവം തിണ്ണം സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം സാസനേ സീലം രക്ഖിത്വാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ അഹോസി, തഥാ കകുസന്ധസ്സ, കോണാഗമനസ്സ, കസ്സപസ്സ ച ഭഗവതോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ വിസുദ്ധസീലാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മകഥികാ അഹോസി.

ഏവം സാ തത്ഥ തത്ഥ ബഹും പുഞ്ഞം ഉപചിനിത്വാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹനഗരേ ഗഹപതിമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, **സുക്കാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ വിഞ്ഞുതം പത്താ സത്ഥു രാജഗഹപവേസനേ ലദ്ധപ്പസാദാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ അപരഭാഗേ ധമ്മദിന്നായ ഥേരിയാ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സഞ്ജാതസംവേഗാ തസ്സാ ഏവ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ നചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൪.൧൩൩-൧൪൨) -

‘‘ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, വിപസ്സീ നാമ നായകോ;
ഉപ്പജ്ജി ചാരുദസ്സനോ, സബ്ബധമ്മവിപസ്സകോ.

‘‘തദാഹം ബന്ധുമതിയം, ജാതാ അഞ്ഞതരേ കുലേ;
ധമ്മം സുത്വാന മുനിനോ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

‘‘ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ, പടിഭാനവതീ തഥാ;
വിചിത്തകഥികാ ചാപി, ജിനസാസനകാരികാ.

‘‘തദാ ധമ്മകഥം കത്വാ, ഹിതായ ജനതം ബഹും;
തതോ ചുതാഹം തുസിതം, ഉപപന്നാ യസസ്സിനീ.

‘‘ഏകത്തിംസേ ഇതോ കപ്പേ, സിഖീ വിയ സിഖീ ജിനോ;
തപന്തോ യസസാ ലോകേ, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

‘‘തദാപി പബ്ബജിത്വാന, ബുദ്ധസാസനകോവിദാ;
ജോതേത്വാ ജിനവാക്യാനി, തതോപി തിദിവം ഗതാ.

‘‘ഏകത്തിംസേവ കപ്പമ്ഹി, വേസ്സഭൂ നാമ നായകോ;
ഉപ്പജ്ജിത്ഥ മഹാഞാണീ, തദാപി ച തഥേവഹം.

‘‘പബ്ബജിത്വാ ധമ്മധരാ, ജോതയിം ജിനസാസനം;
ഗന്ത്വാ മരുപുരം രമ്മം, അനുഭോസിം മഹാസുഖം.

‘‘ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, കകുസന്ധോ ജിനുത്തമോ;
ഉപ്പജ്ജി നരസരണോ, തദാപി ച തഥേവഹം.

‘‘പബ്ബജിത്വാ മുനിമതം, ജോതയിത്വാ യഥായുകം;
തതോ ചുതാഹം തിദിവം, അഗം സഭവനം യഥാ.

‘‘ഇമസ്മിംയേവ കപ്പമ്ഹി, കോണാഗമനനായകോ;
ഉപ്പജ്ജി ലോകസരണോ, അരണോ അമതങ്ഗതോ.

‘‘തദാപി പബ്ബജിത്വാന, സാസനേ തസ്സ താദിനോ;
ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ, ജോതയിം ജിനസാസനം.

‘‘ഇമസ്മിംയേവ കപ്പമ്ഹി, കസ്സപോ മുനിമുത്തമോ;
ഉപ്പജ്ജി ലോകസരണോ, അരണോ മരണന്തഗൂ.

‘‘തസ്സാപി നരവീരസ്സ, പബ്ബജിത്വാന സാസനേ;
പരിയാപുടസദ്ധമ്മാ, പരിപുച്ഛാ വിസാരദാ.

‘‘സുസീലാ ലജ്ജിനീ ചേവ, തീസു സിക്ഖാസു കോവിദാ;
ബഹും ധമ്മകഥം കത്വാ, യാവജീവം മഹാമുനേ.

‘‘തേന കമ്മവിപാകേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ഗിരിബ്ബജപുരുത്തമേ;
ജാതാ സേട്ഠികുലേ ഫീതേ, മഹാരതനസഞ്ചയേ.

“യദാ ഭിക്ഖുസഹസ്സേന, പരിവുതോ ലോകനായകോ;
ഉപാഗമി രാജഗഹം, സഹസ്സക്ഖേന വണ്ണിതോ.

“ദന്തോ ദന്തേഹി സഹ പുരാണജടിലേഹി, വിപ്പമുത്തോ വിപ്പമുത്തേഹി;
സിങ്ഗീനിക്ഖസവണ്ണോ, രാജഗഹം പാവിസി ഭഗവാ.

“ദിസ്വാ ബുദ്ധാനുഭാവം തം, സുത്വാവ ഗുണസഞ്ചയം;
ബുദ്ധേ ചിത്തം പസാദേത്വാ, പൂജയിം തം യഥാബലം.

“അപരേന ച കാലേന, ധമ്മദിന്നായ സന്തികേ;
അഗാരാ നിക്ഖമിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“കേസേസു ഛിജ്ജമാനേസു, കിലേസേ ഝാപയിം അഹം;
ഉഗ്ഗഹിം സാസനം സബ്ബം, പബ്ബജിത്വാ ചിരേനഹം.

“തതോ ധമ്മമദേസേസിം, മഹാജനസമാഗമേ;
ധമ്മേ ദേസിയമാനമ്ഹി, ധമ്മാഭിസമയോ അഹു.

“നേകപാണസഹസ്സാനം, തം വിദിത്വാതിവിമ്ഹിതോ;
അഭിപ്പസന്നോ മേ യക്ഖോ, ഭമിത്വാന ഗിരിബ്ബജം.

“കിംമേ കതാ രാജഗഹേ മനുസ്സാ, മധും പീതാവ അച്ഛരേ;
യേ സുക്കം ന ഉപാസന്തി, ദേസേന്തിം അമതം പദം.

“തഞ്ച അപ്പടിവാനീയം, അസേചനകമോജവം;
പിവന്തി മഞ്ഞേ സപ്പഞ്ഞാ, വലാഹകമിവദ്ധഗൂ.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമി മഹാമുനേ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മമ മഹാവീര, ഉപ്പന്നം തവ സന്തികേ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ പഞ്ചസതഭിക്ഖുനിപരിവാരാ മഹാധമ്മകഥികാ അഹോസി. സാ ഏകദിവസം രാജഗഹേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ കതഭത്തകിച്ചാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം പവിസിത്വാ സന്നിസിന്നായ മഹതിയാ പരിസായ മധുഭണ്ഡം പീളേത്വാ സുമധുരം പായേന്തീ വിയ അമതേന അഭിസിഞ്ചന്തീ വിയ ധമ്മം ദേസേതി. പരിസാ ചസ്സാ ധമ്മകഥം ഓഹിതസോതാ അവിക്ഖിത്തചിത്താ സക്കച്ചം സുണാതി. തസ്മിം ഖണേ ഥേരിയാ ചങ്കമനകോടിയം രുക്ഖേ

അധിവത്ഥാ ദേവതാ ധമ്മദേസനായ പസന്നാ രാജഗഹം പവിസിത്വാ രഥിയായ രഥിയം സിങ്ഘാടകേന സിങ്ഘാടകം വിചരിത്വാ തസ്സാ ഗുണം വിഭാവേന്തീ -

൫൪. ''കിംമേ കതാ രാജഗഹേ മനുസ്സാ, മധും പീതാവ അച്ഛരേ;
യേ സുക്കം ന ഉപാസന്തി, ദേസേന്തിം ബുദ്ധസാസനം.

൫൫. ''തഞ്ച അപ്പടിവാനീയം, അസേചനകമോജവം;
പിവന്തി മഞ്ഞേ സപ്പഞ്ഞാ, വലാഹകമിവദ്ധഗൂ''തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **കിംമേ കതാ രാജഗഹേ മനുസ്സാ**തി ഇമേ രാജഗഹേ മനുസ്സാ കിം കതാ, കിസ്മിം നാമ കിച്ചേ ബ്യാവടാ. **മധും പീതാവ അച്ഛരേ**തി യഥാ ഭണ്ഡമധും ഗഹേത്വാ മധും പീതവന്തോ വിസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ സീസം ഉക്ഖിപിതും ന സക്കോന്തി , ഏവം ഇമേപി ധമ്മസഞ്ഞായ വിസഞ്ഞിനോ ഹുത്വാ മഞ്ഞേ സീസം ഉക്ഖിപിതും ന സക്കോന്തി, കേവലം അച്ഛന്തിയേവാതി അധിപ്പായോ. **യേ സുക്കം ന ഉപാസന്തി, ദേസേന്തിം ബുദ്ധസാസന**ന്തി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ സാസനം യാഥാവതോ ദേസേന്തിം പകാസേന്തിം സുക്കം ഥേരിം യേ ന ഉപാസന്തി ന പയിരുപാസന്തി. തേ ഇമേ രാജഗഹേ മനുസ്സാ കിം കതാതി യോജനാ.

തഞ്ച അപ്പടിവാനീയന്തി തഞ്ച പന ധമ്മം അനിവത്തിതഭാവാവഹം നിയ്യാനികം, അഭിക്കന്തതായ വാ യഥാ സോതുജനസവനമനോഹരഭാവേന അനപനീയം, **അസേചനകം** അനാസിത്തകം പകതിയാവ മഹാരസം തതോ ഏവ ഓജവന്തം. ''ഓസധ''ന്തിപി പാളി. വട്ടദുക്ഖബ്യാധിതികിച്ഛായ ഓസധഭൂതം. **പിവന്തി മഞ്ഞേ സപ്പഞ്ഞാ, വലാഹകമിവദ്ധഗൂ**തി വലാഹകന്തരതോ നിക്ഖന്തം ഉദകം നിരുദകകന്താരേ പഥഗാ വിയ തം ധമ്മം സപ്പഞ്ഞാ പണ്ഡിതപുരിസാ പിവന്തി മഞ്ഞേ പിവന്താ വിയ സുണന്തി.

മനുസ്സാ തം സുത്വാ പസന്നമാനസാ ഥേരിയാ സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ സക്കച്ചം ധമ്മം സുണിംസു. അപരഭാഗേ ഥേരിയാ ആയുപരിയോസാനേ പരിനിബ്ബാനകാലേ സാസനസ്സ നിയ്യാനികഭാവവിഭാവനത്ഥം അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തീ -

൫൬. ''സുക്കാ സുക്കേഹി ധമ്മേഹി, വീതരാഗാ സമാഹിതാ;
ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹന''ന്തി. - ഇമം ഗാഥം അഭാസി;

തത്ഥ **സുക്കാ**തി സുക്കാഥേരീ അത്താനമേവ പരം വിയ ദസ്സേതി. **സുക്കേഹി ധമ്മേഹീ**തി സുപരിസുദ്ധേഹി ലോകുത്തരധമ്മേഹി. **വീതരാഗാ സമാഹിതാ**തി അഗ്ഗമഗ്ഗേന സബ്ബസോ വീതരാഗാ അരഹത്തഫലസമാധിനാ സമാഹിതാ. സേസം വുത്തനയമേവ.

സുക്കാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സേലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

നത്ഥി നിസ്സരണം ലോകേതിആദികാ സേലായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം

ഉപചിനന്തീ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്താ മാതാപിതൂഹി സമാനജാതികസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദിന്നാ, തേന സദ്ധിം ബഹൂനി വസ്സസതാനി സുഖസംവാസം വസിത്വാ തസ്മിം കാലങ്കതേ സയമ്പി അദ്ധഗതാ വയോഅനുപ്പത്താ സംവേഗജാതാ കിംകുസലഗവേസിനീ കാലേന കാലം ആരാമേന ആരാമം വിഹാരേന വിഹാരം അനുവിചരതി "സമണബ്രാഹ്മണാനം സന്തികേ ധമ്മം സോസ്സാമീ"തി. സാ ഏകദിവസം സത്ഥു ബോധിരുക്ഖം ഉപസങ്കമിത്വാ "യദി ബുദ്ധോ ഭഗവാ അസമോ അസമസമോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ, ദസ്സേതു മേ അയം ബോധി പാടിഹാരിയ"ന്തി നിസീദി. തസ്സാ തഥാ ചിത്തുപ്പാദസമനന്തരമേവ ബോധി പജ്ജലി, സബ്ബസോവണ്ണമയാ സാഖാ ഉട്ഠഹിംസു, സബ്ബാ ദിസാ വിരോചിംസു. സാ തം പാടിഹാരിയം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ ഗരുചിത്തീകാരം ഉപട്ഠപേത്വാ സിരസി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ സത്തരത്തിന്ദിവം തത്ഥേവ നിസീദി. സത്തമേ ദിവസേ ഉളാരം പൂജാസക്കാരം അകാസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ആളവീരട്ഠേ ആളവികസ്സ രഞ്ഞോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. **സേലാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. ആളവികസ്സ പന രഞ്ഞോ ധീതാതി കത്വാ **ആളവികാ**തിപി നം വോഹരന്തി. സാ വിഞ്ഞുതം പത്താ സത്ഥരി ആളവകം ദമേത്വാ തസ്സ ഹത്ഥേ പത്തചീവരം ദത്വാ തേന സദ്ധിം ആളവീനഗരം ഉപഗതേ ദാരികാ ഹുത്വാ രഞ്ഞാ സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ അഹോസി. സാ അപരഭാഗേ സഞ്ജാതസംവേഗാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ സങ്ഖാരേ സമ്മസന്തീ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നത്താ പരിപക്കഞാണാ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൯൪-൯൭) -

"നഗരേ ഹംസവതിയാ, ചാരികീ ആസഹം തദാ;
ആരാമേന ച ആരാമം, ചരാമി കുസലത്ഥികാ.

"കാളപക്ഖമ്ഹി ദിവസേ, അദ്ദസം ബോധിമുത്തമം;
തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ, ബോധിമൂലേ നിസീദഹം.

"ഗരുചിത്തം ഉപട്ഠേത്വാ, സിരേ കത്വാന അഞ്ജലിം;
സോമനസ്സം പവേദേത്വാ, ഏവം ചിന്തേസി താവദേ.

"യദി ബുദ്ധോ അമിതഗുണോ, അസമപ്പടിപുഗ്ഗലോ;
ദസ്സേതു പാടിഹീരം മേ, ബോധി ഓഭാസതു അയം.

"സഹ ആവജ്ജിതേ മയ്ഹം, ബോധി പജ്ജലി താവദേ;
സബ്ബസോണ്ണമയാ ആസി, ദിസാ സബ്ബാ വിരോചതി.

"സത്തരത്തിന്ദിവം തത്ഥ, ബോധിമൂലേ നിസീദഹം;
സത്തമേ ദിവസേ പത്തേ, ദീപപൂജം അകാസഹം.

"ആസനം പരിവാരേത്വാ, പഞ്ചദീപാനി പജ്ജലും;
യാവ ഉദേതി സൂരിയോ, ദീപാ മേ പജ്ജലും തദാ.

"തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“തത്ഥ മേ സുകതം ബ്യമ്ഹം, പഞ്ചദീപാതി വുച്ചതി;
സട്ഠിയോജനമുബ്ബേധം, തിംസയോജനവിത്ഥതം.

“അസങ്ഖിയാനി ദീപാനി, പരിവാരേ ജലിംസു മേ;
യാവതാ ദേവഭവനം, ദീപാലോകേന ജോതതി.

“പരമ്മുഖാ നിസീദിത്വാ, യദി ഇച്ഛാമി പസ്സിതും;
ഉദ്ധം അധോ ച തിരിയം, സബ്ബം പസ്സാമി ചക്ഖുനാ.

“യാവതാ അഭികങ്ഖാമി, ദട്ഠും സുഗതദുഗ്ഗതേ;
തത്ഥ ആവരണം നത്ഥി, രുക്ഖേസു പബ്ബതേസു വാ.

“അസീതിദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം;
സതാനം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“യം യം യോനുപപജ്ജാമി, ദേവത്തം അഥ മാനുസം;
ദീപസതസഹസ്സാനി, പരിവാരേ ജലന്തി മേ.

“ദേവലോകാ ചവിത്വാന, ഉപ്പജ്ജിം മാതുകുച്ഛിയം;
മാതുകുച്ഛിഗതാ സന്തീ, അക്ഖി മേ ന നിമീലതി.

“ദീപസതസഹസ്സാനി, പുഞ്ഞകമ്മസമങ്ഗിതാ;
ജലന്തി സൂതികാഗേഹേ, പഞ്ചദീപാനിദം ഫലം.

“പച്ഛിമേ ഭവേ സമ്പത്തേ, മാനസം വിനിവത്തയിം;
അജരാമതം സീതിഭാവം, നിബ്ബാനം ഫസ്സയിം അഹം.

“ജാതിയാ സത്തവസ്സാഹം, അരഹത്തമപാപുണിം;
ഉപസമ്പാദയീ ബുദ്ധോ, ഗുണമഞ്ഞായ ഗോതമോ.

“മണ്ഡപേ രുക്ഖമൂലേ വാ, സുഞ്ഞാഗാരേ വസന്തിയാ;
തദാ പജ്ജലതേ ദീപം, പഞ്ചദീപാനിദം ഫലം.

“ദിബ്ബചക്ഖുവിസുദ്ധം മേ, സമാധികുസലാ അഹം;
അഭിഞ്ഞാപാരമിപ്പത്താ, പഞ്ചദീപാനിദം ഫലം.

“സബ്ബവോസിതവോസാനാ, കതകിച്ചാ അനാസവാ;
പഞ്ചദീപാ മഹാവീര, പാദേ വന്ദാമി ചക്ഖുമ.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, യം ദീപമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, പഞ്ചദീപാനിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ ഥേരീ സാവത്ഥിയം വിഹരന്തീ ഏകദിവസം പച്ഛാഭത്തം സാവത്ഥിതോ നിക്ഖമിത്വാ ദിവാവിഹാരത്ഥായ അന്ധവനം പവിസിത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. അഥ നം മാരോ വിവേകതോ വിച്ഛേദേതുകാമോ അഞ്ഞാതകരൂപേന ഉപഗന്ത്വാ -

൭൭."നത്ഥി നിസ്സരണം ലോകേ, കിം വിവേകേന കാഹസി;
ഭുഞ്ജാഹി കാമരതിയോ, മാഹു പച്ഛാനുതാപിനീ"തി. - ഗാഥമാഹ;

തസ്സത്ഥോ - ഇമസ്മിം ലോകേ സബ്ബസമയേസുപി ഉപപരിക്ഖിയമാനേസു **നിസ്സരണം** നിബ്ബാനം നാമ നത്ഥി തേസം തേസം സമണബ്രാഹ്മണാനം ഛന്ദസോ പടിഞ്ഞായമാനം വോഹാരമത്തമേവേതം, തസ്മാ **കിം വിവേകേന കാഹസി** ഏവരൂപേ സമ്പന്നപഠമവയേ ഠിതാ ഇമിനാ കായവിവേകേന കിം കരിസ്സസി? അഥ ഖോ **ഭുഞ്ജാഹി കാമരതിയോ** വത്ഥുകാമകിലേസകാമസന്നിസ്സിതാ ഖിഡ്ഡാരതിയോ പച്ചനുഭോഹി. കസ്മാ? **മാഹു പച്ഛാനുതാപിനീ** "യദത്ഥം ബ്രഹ്മചരിയം ചരാമി, തദേവ നിബ്ബാനം നത്ഥി, തേനേവേതം നാധിഗതം, കാമഭോഗാ ച പരിഹീനാ, അനത്ഥോ വത മയ്ഹ"ന്തി പച്ഛാ വിപ്പടിസാരിനീ മാ അഹോസീതി അധിപ്പായോ.

തം സുത്വാ ഥേരീ "ബാലോ വതായം മാരോ, യോ മമ പച്ചക്ഖഭൂതം നിബ്ബാനം പടിക്ഖിപതി. കാമേസു ച മം പവാരേതി, മമ ഖീണാസവഭാവം ന ജാനാതി. ഹന്ദ നം തം ജാനാപേത്വാ തജ്ജേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ -

൭൮."സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ, ഖന്ധാസം അധികുട്ടനാ;
യം ത്വം കാമരതിം ബ്രൂസി, അരതീ ദാനി സാ മമ.

൭൯."സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോക്ഖന്ധോ പദാലിതോ;
ഏവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തകാ"തി. - ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ;

തത്ഥ **സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ**തി കാമാ നാമ യേന അധിട്ഠിതാ, തസ്സ സത്തസ്സ വിനിവിജ്ഝനതോ നിസിതസത്തി വിയ സൂലം വിയ ച ദട്ഠബ്ബാ. **ഖന്ധാ**തി ഉപാദാനക്ഖന്ധാ. **ആസ**ന്തി തേസം. **അധികുട്ടനാ**തി ഛിന്ദനാധിട്ഠാനാ, അച്ഛാദാനട്ഠാനന്തി അത്ഥോ. യതോ ഖന്ധേ അച്ഛാദായ സത്താ കാമേഹി ഛേജ്ജഭേജ്ജം പാപുണന്തി. **യം ത്വം കാമരതിം ബ്രൂസി, അരതി ദാനി സാ മമാ**തി, പാപിമ, ത്വം യം കാമരതിം രമിതബ്ബം സേവിതബ്ബം കത്വാ വദസി, സാ ദാനി മമ നിരതിജാതികത്താ മീള്ഹസദിസാ, ന തായ മമ കോചി അത്ഥോ അത്ഥീതി.

തത്ഥ കാരണമാഹ **"സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ"**തിആദിനാ. തത്ഥ **ഏവം ജാനാഹീ**തി "സബ്ബസോ പഹീനതണ്ഹാവിജ്ജാ"തി മം ജാനാഹി, തതോ ഏവ ബലവിധമനവിസയാതിക്കമനേഹി **അന്തക** ലാമകാചാര, മാര, ത്വം മയാ **നിഹതോ** ബാധിതോ അസി, ന പനാഹം തയാ ബാധിതബ്ബോതി അത്ഥോ.

ഏവം ഥേരിയാ മാരോ സന്തജ്ജിതോ തത്ഥേവന്തരധായി. ഥേരീപി ഫലസമാപത്തിസുഖേന അന്ധവനേ ദിവസഭാഗം വീതിനാമേത്വാ സായന്ഹേ വസനട്ഠാനമേവ ഗതാ.

സേലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സോമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

യം തം ഇസീഹി പത്തബ്ബന്തിആദികാ സോമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം

ഉപചിനന്തീ സിഖിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഖത്തിയമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ അരുണരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ അഹോസീതി സബ്ബം അതീതവത്ഥു അഭയത്ഥേരിയാ വത്ഥുസദിസം. പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു പന അയം ഥേരീ തത്ഥ തത്ഥ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ ബിമ്ബിസാരസ്സ രഞ്ഞോ പുരോഹിതസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ **സോമാ**തി നാമം അഹോസി. സാ വിഞ്ഞുതം പത്താ സത്ഥു രാജഗഹപവേസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ അപരഭാഗേ സഞ്ജാതസംവേഗാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൧.൩൧, ൨൦-൯൦) -

"നഗരേ അരുണവതിയാ, അരുണോ നാമ ഖത്തിയോ;
തസ്സ രഞ്ഞോ അഹും ഭരിയാ, വാരിതം വാരയാമഹം.

"യാവതാ...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന"ന്തി. -
സബ്ബം അഭയത്ഥേരിയാ അപദാനസദിസം.

അരഹത്തം പന പത്വാ വിമുത്തിസുഖേന സാവത്ഥിയം വിഹരന്തീ ഏകദിവസം ദിവാവിഹാരത്ഥായ അന്ധവനം പവിസിത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസീദി. അഥ നം മാരോ വിവേകതോ വിച്ഛേദേതുകാമോ അദിസ്സമാനുരൂപോ ഉപഗന്ത്വാ ആകാസേ ഠത്വാ -

൬൦. "യം തം ഇസീഹി പത്തബ്ബം, ഠാനം ദുരഭിസമ്ഭവം;
ന തം ദ്വങ്ഗുലപഞ്ഞായ, സക്കാ പപ്പോതുമിത്ഥിയാ"തി. - ഇമം ഗാഥമാഹ;

തസ്സത്ഥോ - സീലക്ഖന്ധാദീനം ഏസനട്ഠേന "ഇസീ"തി ലദ്ധനാമേഹി ബുദ്ധാദീഹി മഹാപഞ്ഞേഹി പത്തബ്ബം, തം അഞ്ഞേഹി പന **ദുരഭിസമ്ഭവം** ദുന്നിപ്ഫാദനീയം. യം തം അരഹത്തസങ്ഖാതം പരമസ്സാസട്ഠാനം, ന തം ദ്വങ്ഗുലപഞ്ഞായ നിഹീനപഞ്ഞായ ഇത്ഥിയാ പാപുണിതും സക്കാ. ഇത്ഥിയോ ഹി സത്തട്ഠവസ്സകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബകാലം ഓദനം പചന്തിയോ പക്കുഥിതേ ഉദകേ തണ്ഡുലേ പക്ഖിപിത്വാ "ഏത്താവതാ ഓദനം പക്ക"ന്തി ന ജാനന്തി, പക്കുഥിയമാനേ പന തണ്ഡുലേ ദബ്ബിയാ ഉദ്ധരിത്വാ ദ്വീഹി അങ്ഗുലീഹി പീളേത്വാ ജാനന്തി, തസ്മാ **ദ്വങ്ഗുലിപഞ്ഞായാ**തി വുത്താ.

തം സുത്വാ ഥേരീ മാരം അപസാദേന്തീ -

൬൧. "ഇത്ഥിഭാവോ നോ കിം കയിരാ, ചിത്തമ്ഹി സുസമാഹിതേ;
ഞാണമ്ഹി വത്തമാനമ്ഹി, സമ്മാ ധമ്മം വിപസ്സതോ.

൬൨. "സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോക്ഖന്ധോ പദാലിതോ;
ഏവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തകാ"തി. -

ഇതരാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ഇത്ഥിഭാവോ നോ കിം കയിരാ**തി മാതുഗാമഭാവോ അമ്ഹാകം കിം കരേയ്യ, അരഹത്തപ്പത്തിയാ കീദിസം വിബന്ധം ഉപ്പാദേയ്യ. **ചിത്തമ്ഹി**

സുസമാഹിതേതി ചിത്തേ അഗ്ഗമഗ്ഗസമാധിനാ സുട്ഠു സമാഹിതേ. **ഞാണമ്ഹി വത്തമാനമ്ഹീ**തി തതോ അരഹത്തമഗ്ഗഞാണേ പവത്തമാനേ. **സമ്മാ ധമ്മം വിപസ്സതോതി** ചതുസച്ചധമ്മം പരിഞ്ഞാദിവിധിനാ സമ്മദേവ പസ്സതോ. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപോ - പാപിമ, ഇത്ഥീ വാ ഹോതു പുരിസോ വാ, അഗ്ഗമഗ്ഗേ അധിഗതേ അരഹത്തം ഹത്ഥഗതമേവാതി.

ഇദാനി തസ്സ അത്തനാ അധിഗതഭാവം ഉജുകമേവ ദസ്സേന്തീ **"സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ"**തി ഗാഥമാഹ. സാ വുത്തത്ഥായേവ.

സോമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തികനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചതുക്കനിപാതോ

൧. ഭദ്ദാകാപിലാനീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ചതുക്കനിപാതേ **പുത്തോ ബുദ്ധസ്സ ദായാദോ**തിആദികാ ഭദ്ദായ കാപിലാനിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. സാ കിര പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ സയമ്പി തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം പുഞ്ഞാനി കത്വാ തതോ ചുതാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ ബാരാണസിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ പതികുലം ഗന്ത്വാ, ഏകദിവസം അത്തനോ നനന്ദായ സദ്ധിം കലഹം കരോന്തീ തായ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പിണ്ഡപാതേ ദിന്നേ "അയം ഇമസ്സ ദാനം ദത്വാ ഉളാരസമ്പത്തിം ലഭിസ്സതീ"തി പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥതോ പത്തം ഗഹേത്വാ ഭത്തം ഛഡ്ഡേത്വാ കലലസ്സ പൂരേത്വാ അദാസി. മഹാജനോ ഗരഹി - "ബാലേ, പച്ചേകബുദ്ധോ തേ കിം അപരജ്ഝീ"തി? സാ തേസം വചനേന ലജ്ജമാനാ പുന പത്തം ഗഹേത്വാ കലലം നീഹരിത്വാ ധോവിത്വാ ഗന്ധചുണ്ണേന ഉബ്ബട്ടേത്വാ ചതുമധുരസ്സ പൂരേത്വാ ഉപരി ആസിത്തേന പദുമഗബ്ഭവണ്ണേന സപ്പിനാ വിജ്ജോതമാനം പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ "യഥാ അയം പിണ്ഡപാതോ ഓഭാസജാതോ, ഏവം ഓഭാസജാതം മേ സരീരം ഹോതൂ"തി പത്ഥനം പട്ഠപേസി. സാ തതോ ചവിത്വാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിയം മഹാവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. പുബ്ബകമ്മഫലേന ദുഗ്ഗന്ധസരീരാ മനുസ്സേഹി ജിഗുച്ഛിതബ്ബാ ഹുത്വാ സംവേഗജാതാ അത്തനോ ആഭരണേഹി സുവണ്ണിട്ഠകം കാരേത്വാ ഭഗവതോ ചേതിയേ പതിട്ഠപേസി, ഉപ്പലഹത്ഥേന ച പൂജം അകാസി. തേനസ്സാ സരീരം തസ്മിംയേവ ഭവേ സുഗന്ധം മനോഹരം ജാതം. സാ പതിനോ പിയാ മനാപാ ഹുത്വാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ തതോ ചുതാ സഗ്ഗേ നിബ്ബത്തി. തത്ഥാപി യാവജീവം ദിബ്ബസുഖം അനുഭവിത്വാ, തതോ ചുതാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ ധീതാ ഹുത്വാ തത്ഥ ദേവസമ്പത്തിസദിസം സമ്പത്തിം അനുഭവന്തീ ചിരകാലം പച്ചേകബുദ്ധേ ഉപട്ഠഹിത്വാ, തേസു പരിനിബ്ബുതേസു സംവേഗജാതാ താപസപബ്ബജ്ജായ പബ്ബജിത്വാ ഉയ്യാനേ വസന്തീ ഝാനാനി ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതാ സാഗലനഗരേ കോസിയഗോത്തസ്സ ബ്രാഹ്മണകുലസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ മഹതാ പരിഹാരേന വഡ്ഢിത്വാ വയപ്പത്താ മഹാതിത്ഥഗാമേ പിപ്ഫലികുമാരസ്സ ഗേഹം നീതാ. തസ്മിം പബ്ബജിതും നിക്ഖന്തേ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം മഹന്തഞ്ച ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ പബ്ബജ്ജത്ഥായ നിക്ഖമിത്വാ പഞ്ച വസ്സാനി തിത്ഥിയാരാമേ പവിസിത്വാ അപരഭാഗേ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദഞ്ച ലഭിത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൨൪൪-൩൧൩) -

"പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

"തദാഹു ഹംസവതിയം, വിദേഹോ നാമ നാമതോ;
സേട്ഠീ പഹൂതരതനോ, തസ്സ ജായാ അഹോസഹം.

“കദാചി സോ നരാദിച്ചം, ഉപേച്ച സപരിജ്ജനോ;
ധമ്മമസ്സോസി ബുദ്ധസ്സ, സബ്ബദുക്ഖഭയപ്പഹം.

“സാവകം ധുതവാദാനം, അഗ്ഗം കിത്തേസി നായകോ;
സുത്വാ സത്താഹികം ദാനം, ദത്വാ ബുദ്ധസ്സ താദിനോ.

“നിപച്ച സിരസാ പാദേ, തം ഠാനമഭിപത്ഥയിം;
സ ഹാസയന്തോ പരിസം, തദാ ഹി നരപുങ്ഗവോ.

“സേട്ഠിനോ അനുകമ്പായ, ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥ;
ലച്ഛസേ പത്ഥിതം ഠാനം, നിബ്ബുതോ ഹോഹി പുത്തക.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദോ, ഓരസോ ധമ്മനിമ്മിതോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവകോ.

“തം സുത്വാ മുദിതോ ഹുത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
മേത്തചിത്തോ പരിചരി, പച്ചയേഹി വിനായകം.

“സാസനം ജോതയിത്വാന, സോ മദ്ദിത്വാ കുതിത്ഥിയേ;
വേനേയ്യം വിനയിത്വാ ച, നിബ്ബുതോ സോ സസാവകോ.

“നിബ്ബുതേ തമ്ഹി ലോകഗ്ഗേ, പൂജനത്ഥായ സത്ഥുനോ;
ഞാതിമിത്തേ സമാനേത്വാ, സഹ തേഹി അകാരയി.

“സത്തയോജനികം ഥൂപം, ഉബ്ബിദ്ധം രതനാമയം;
ജലന്തം സതരംസിംവ, സാലരാജംവ ഫുല്ലിതം.

“സത്തസതസഹസ്സാനി, പാതിയോ തത്ഥ കാരയി;
നളഗ്ഗീ വിയ ജോതന്തീ, രതനേഹേവ സത്തഹി.

“ഗന്ധതേലേന പൂരേത്വാ, ദീപാനുജ്ജലയീ തഹിം;
പൂജനത്ഥായ മഹേസിസ്സ, സബ്ബഭൂതാനുകമ്പിനോ.

“സത്തസതസഹസ്സാനി, പുണ്ണകുമ്ഭാനി കാരയി;
രതനേഹേവ പുണ്ണാനി, പൂജനത്ഥായ മഹേസിനോ.

“മജ്ഝേ അട്ഠട്ഠകുമ്ഭീനം, ഉസ്സിതാ കഞ്ചനഗ്ഘിയോ;
അതിരോചന്തി വണ്ണേന, സരദേവ ദിവാകരോ.

“ചതുദ്വാരേസു സോഭന്തി, തോരണാ രതനാമയാ;
ഉസ്സിതാ ഫലകാ രമ്മാ, സോഭന്തി രതനാമയാ.

“വിരോചന്തി പരിക്ഖിത്താ, അവടംസാ സുനിമ്മിതാ;
ഉസ്സിതാനി പടാകാനി, രതനാനി വിരോചരേ.

“സുരത്തം സുകതം ചിത്തം, ചേതിയം രതനാമയം;
അതിരോചതി വണ്ണേന, സസഞ്ഝോവ ദിവാകരോ.

“ഥൂപസ്സ വേദിയോ തിസ്സോ, ഹരിതാലേന പൂരയി;
ഏകം മനോസിലായേകം, അഞ്ജനേന ച ഏകികം.

“പൂജം ഏതാദിസം രമ്മം, കാരേത്വാ വരവാദിനോ;
അദാസി ദാനം സങ്ഘസ്സ, യാവജീവം യഥാബലം.

“സഹാവ സേട്ഠിനാ തേന, താനി പുഞ്ഞാനി സബ്ബസോ;
യാവജീവം കരിത്വാന, സഹാവ സുഗതിം ഗതാ.

“സമ്പത്തിയോനുഭോത്വാന, ദേവത്തേ അഥ മാനുസേ;
ഛായാ വിയ സരീരേന, സഹ തേനേവ സംസരിം.

“ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, വിപസ്സീ നാമ നായകോ;
ഉപ്പജ്ജി ചാരുദസ്സനോ, സബ്ബധമ്മവിപസ്സകോ.

“തദായം ബന്ധുപതിയം, ബ്രാഹ്മണോ സാധുസമ്മതോ;
അഡ്ഢോ സന്തോ ഗുണേനാപി, ധനേന ച സുദുഗ്ഗതോ.

“തദാപി തസ്സാഹം ആസിം, ബ്രാഹ്മണീ സമചേതസാ;
കദാചി സോ ദിജവരോ, സങ്ഗമേസി മഹാമുനിം.

“നിസിന്നം ജനകായമ്ഹി, ദേസേന്തം അമതം പദം;
സുത്വാ ധമ്മം പമുദിതോ, അദാസി ഏകസാടകം.

“ഘരമേകേന വത്ഥേന, ഗന്ത്വാനേതം സ മബ്രവി;
അനുമോദ മഹാപുഞ്ഞം, ദിന്നം ബുദ്ധസ്സ സാടകം.

“തദാഹം അഞ്ജലിം കത്വാ, അനുമോദിം സുപീണിതാ;
സുദിന്നോ സാടകോ സാമി, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ താദിനോ.

“സുഖിതോ സജ്ജിതോ ഹുത്വാ, സംസരന്തോ ഭവാഭവേ;
ബാരാണസിപുരേ രമ്മേ, രാജാ ആസി മഹീപതി.

“തദാ തസ്സ മഹേസീഹം, ഇത്ഥിഗുമ്ബസ്സ ഉത്തമാ;
തസ്സാതി ദയിതാ ആസിം, പുബ്ബസ്നേഹേന ഭത്തുനോ.

“പിണ്ഡായ വിചരന്തേ തേ, അട്ഠ പച്ചേകനായകേ;
ദിസ്വാ പമുദിതോ ഹുത്വാ, ദത്വാ പിണ്ഡം മഹാരഹം.

“പുനോ നിമന്തയിത്വാന, കത്വാ രതനമണ്ഡപം;
കമ്മാരേഹി കതം പത്തം, സോവണ്ണം വത തത്തകം.

“സമാനേത്വാന തേ സബ്ബേ, തേസം ദാനമദാസി സോ;
സോണ്ണാസനേ പവിട്ഠാനം, പസന്നോ സേഹി പാണിഭി.

“തമ്പി ദാനം സഹാദാസിം, കാസിരാജേനഹം തദാ;
പുനാഹം ബാരാണസിയം, ജാതാ കാസികഗാമകേ.

“കുടുമ്ബികകുലേ ഫീതേ, സുഖിതോ സോ സഭാതുകോ;
ജേട്ഠസ്സ ഭാതുനോ ജായാ, അഹോസിം സുപതിബ്ബതാ.

“പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാന, കനിയസ്സ മമ ഭത്തുനോ;
ഭാഗന്നം തസ്സ ദത്വാന, ആഗതേ തമ്ഹി പാവദിം.

“നാഭിനന്ദിത്ഥ സോ ദാനം, തതോ തസ്സ അദാസഹം;
ഉഖാ ആനിയ തം അന്നം, പുനോ തസ്സേവ സോ അദാ.

“തദന്നം ഛഡ്ഡയിത്വാന, ദുട്ഠാ ബുദ്ധസ്സഹം തദാ;
പത്തം കലലപുണ്ണം തം, അദാസിം തസ്സ താദിനോ.

“ദാനേ ച ഗഹണേ ചേവ, അപചേ പദുസേപി ച;
സമചിത്തമുഖം ദിസ്വാ, തദാഹം സംവിജിം ഭുസം.

“പുനോ പത്തം ഗഹേത്വാന, സോധയിത്വാ സുഗന്ധിനാ,
പസന്നചിത്താ പൂരേത്വാ, സഘതം സക്കരം അദം.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, സുരൂപാ ഹോമി ദാനതോ;
ബുദ്ധസ്സ അപകാരേന, ദുഗ്ഗന്ധാ വദനേന ച.

“പുന കസ്സപവീരസ്സ, നിധായന്തമ്ഹി ചേതിയേ;
സോവണ്ണം ഇട്ഠകം വരം, അദാസിം മുദിതാ അഹം.

“ചതുജ്ജാതേന ഗന്ധേന, നിചയിത്വാ തമിട്ഠകം;
മുത്താ ദുഗ്ഗന്ധദോസമ്ഹാ, സബ്ബങ്ഗസുസമാഗതാ.

“സത്ത പാതിസഹസ്സാനി, രതനേഹേവ സത്തഹി;
കാരേത്വാ ഘതപൂരാനി, വട്ടീനി ച സഹസ്സസോ.

“പക്ഖിപിത്വാ പദീപേത്വാ, ഠപയിം സത്തപന്തിയോ;
പൂജനത്ഥം ലോകനാഥസ്സ, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

“തദാപി തമ്ഹി പുഞ്ഞമ്ഹി, ഭാഗിനീയി വിസേസതോ;
പുന കാസീസു സഞ്ജാതോ, സുമിത്താ ഇതി വിസ്സുതോ.

“തസ്സാഹം ഭരിയാ ആസിം, സുഖിതാ സജ്ജിതാ പിയാ;
തദാ പച്ചേകമുനിനോ, അദാസിം ഘനവേഠനം.

“തസ്സാപി ഭാഗിനീ ആസിം, മോദിത്വാ ദാനമുത്തമം;
പുനാപി കാസിരട്ഠമ്ഹി, ജാതോ കോലിയജാതിയാ.

“തദാ കോലിയപുത്താനം, സതേഹി സഹ പഞ്ചഹി;
പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധാനം, സതാനി സമുപട്ഠഹി.

“തേമാസം തപ്പയിത്വാന, അദാസി ച തിചീവരേ;
ജായാ തസ്സ തദാ ആസിം, പുഞ്ഞകമ്മപഥാനുഗാ.

“തതോ ചുതോ അഹു രാജാ, നന്ദോ നാമ മഹായസോ;
തസ്സാപി മഹേസീ ആസിം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനീ.

“തദാ രാജാ ഭവിത്വാന, ബ്രഹ്മദത്തോ മഹീപതി;
പദുമവതീപുത്താനം, പച്ചേകമുനിനം തദാ.

“സതാനി പഞ്ചനൂനാനി, യാവജീവം ഉപട്ഠഹിം;
രാജുയ്യാനേ നിവാസേത്വാ, നിബ്ബുതാനി ച പൂജയിം.

“ചേതിയാനി ച കാരേത്വാ, പബ്ബജിത്വാ ഉഭോ മയം;
ഭാവേത്വാ അപ്പമഞ്ഞായോ, ബ്രഹ്മലോകം അഗമ്ഹസേ.

“തതോ ചുതോ മഹാതിത്ഥേ, സുജാതോ പിപ്ഫലായനോ;
മാതാ സുമനദേവീതി, കോസിഗോത്തോ ദിജോ പിതാ.

“അഹം മദ്ദേ ജനപദേ, സാകലായ പുരുത്തമേ;
കപ്പിലസ്സ ദിജസ്സാസിം, ധീതാ മാതാ സുചീമതി.

“ഘനകഞ്ചനബിമ്ബേന, നിമ്മിനിത്വാന മം പിതാ;
അദാ കസ്സപധീരസ്സ, കാമേഹി വജ്ജിതസ്സമം.

“കദാചി സോ കാരുണികോ, ഗന്ത്വാ കമ്മന്തപേക്ഖകോ;
കാകാദികേഹി ഖജ്ജന്തേ, പാണേ ദിസ്വാന സംവിജി.

“ഘരേവാഹം തിലേ ജാതേ, ദിസ്വാനാതപതാപനേ;
കിമീ കാകേഹി ഖജ്ജന്തേ, സംവേഗമലഭിം തദാ.

“തദാ സോ പബ്ബജീ ധീരോ, അഹം തമനുപബ്ബജിം;
പഞ്ച വസ്സാനി നിവസിം, പരിബ്ബാജവതേ അഹം.

“യദാ പബ്ബജിതാ ആസി, ഗോതമീ ജിനപോസികാ;
തദാഹം തമുപഗന്ത്വാ, ബുദ്ധേന അനുസാസിതാ.

“ന ചിരേനേവ കാലേന, അരഹത്തമപാപുണിം;
അഹോ കല്യാണമിത്തത്തം, കസ്സപസ്സ സിരീമതോ.

“സുതോ ബുദ്ധസ്സ ദായാദോ, കസ്സപോ സുസമാഹിതോ;
പുബ്ബേനിവാസം യോ വേദി, സഗ്ഗാപായഞ്ച പസ്സതി.

“അഥോ ജാതിക്ഖയം പത്തോ, അഭിഞ്ഞാവോസിതോ മുനി;
ഏതാഹി തീഹി വിജ്ജാഹി, തേവിജ്ജോ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ.

“തഥേവ ഭദ്ദാകാപിലാനീ, തേവിജ്ജാ മച്ചുഹായിനീ;
ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജിത്വാ മാരം സവാഹനം.

‘‘ദിസ്വാ ആദീനവം ലോകേ, ഉഭോ പബ്ബജിതാ മയം;
ത്യമ്ഹ ഖീണാസവാ ദന്താ, സീതിഭൂതാമ്ഹ നിബ്ബുതാ.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ വ.ന.വർ-ന്ന൫ന);

അരഹത്തം പന പത്വാ പുബ്ബേനിവാസഞാണേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. തത്ഥ സാതിസയം കതാധികാരത്താ അപരഭാഗേ തം സത്ഥാ ജേതവനേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേസു ഠപേന്തോ പുബ്ബേനിവാസം അനുസ്സരന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ ഏകദിവസം മഹാകസ്സപത്ഥേരസ്സ ഗുണാഭിത്ഥവനപുബ്ബകം അത്തനോ കതകിച്ചതാദിവിഭാവനമുഖേന ഉദാനം ഉദാനേന്തീ -

൬൩. പുത്തോ ബുദ്ധസ്സ ദായാദോ, കസ്സപോ സുസമാഹിതോ;
പുബ്ബേനിവാസം യോവേദി, സഗ്ഗാപായഞ്ച പസ്സതി.

൬൪. ‘‘അഥോ ജാതിക്ഖയം പത്തോ, അഭിഞ്ഞാവോസിതോ മുനി;
ഏതാഹി തീഹി വിജ്ജാഹി, തേവിജ്ജോ ഹോതി ബ്രാഹ്മണോ.

൬൫. ‘‘തഥേവ ഭദ്ദാകാപിലാനീ, തേവിജ്ജാ മച്ചുഹായിനീ;
ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹനം.

൬൬. ‘‘ദിസ്വാ ആദീനവം ലോകേ, ഉഭോ പബ്ബജിതാ മയം;
ത്യമ്ഹ ഖീണാസവാ ദന്താ, സീതിഭൂതാമ്ഹ നിബ്ബുതാ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **പുത്തോ ബുദ്ധസ്സ ദായാദോ**തി ബുദ്ധാനുബുദ്ധഭാവതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അനുജാതസുതോ തതോ ഏവ തസ്സ ദായഭൂതസ്സ നവലോകുത്തരധമ്മസ്സ ആദാനേന ദായാദോ കസ്സപോ ലോകിയലോകുത്തരേഹി സമാധീഹി സുട്ഠു സമാഹിതചിത്തതായ **സുസമാഹിതോ. പുബ്ബേനിവാസം യോവേദീ**തി യോ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ പുബ്ബേനിവാസം അത്തനോ പരേസഞ്ച നിവുത്ഥക്ഖന്ധസന്താനം പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണേന പാകടം കത്വാ അവേദി അഞ്ഞാസി പടിവിജ്ഝി. **സഗ്ഗാപായഞ്ച പസ്സതീ**തി ഛബ്ബീസതിദേവലോകഭേദം സഗ്ഗം ചതുബ്ബിധം അപായഞ്ച ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഹത്ഥതലേ ആമലകം വിയ പസ്സതി.

അഥോ ജാതിക്ഖയം പത്തോതി തതോ പരം ജാതിക്ഖയസങ്ഖാതം അരഹത്തം പത്തോ. **അഭിഞ്ഞായ** അഭിവിസിട്ഠേന ഞാണേന അഭിഞ്ഞേയ്യം ധമ്മം അഭിജാനിത്വാ പരിഞ്ഞേയ്യം പരിജാനിത്വാ , പഹാതബ്ബം പഹായ , സച്ഛികാതബ്ബം സച്ഛികത്വാ **വോസിതോ** നിട്ഠം പത്തോ കതകിച്ചോ. ആസവക്ഖയപഞ്ഞാസങ്ഖാതം മോനം പത്തത്താ **മുനി**.

തഥേവ ഭദ്ദാകാപിലാനീതി യഥാ മഹാകസ്സപോ ഏതാഹി യഥാവുത്താഹി തീഹി വിജ്ജാഹി തേവിജ്ജോ മച്ചുഹായീ ച, തഥേവ ഭദ്ദാകാപിലാനീ തേവിജ്ജാ മച്ചുഹായിനീതി. തതോ ഏവ **ധാരേതി അന്തിമം ദേഹം, ജേത്വാ മാരം സവാഹനന്**തി അത്താനമേവ പരം വിയ കത്വാ ദസ്സേതി.

ഇദാനി യഥാ ഥേരസ്സ പടിപത്തി ആദിമജ്ഝപരിയോസാനകല്യാണാ, ഏവം മമപീതി ദസ്സേന്തീ **"ദിസ്വാ ആദീനവ"**ന്തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ത്യമ്ഹ ഖീണാസവാ ദന്താ**തി തേ മയം മഹാകസ്സപത്ഥേരോ അഹഞ്ച ഉത്തമേന ദമേന ദന്താ സബ്ബസോ ഖീണാസവാ ച അമ്ഹ. **സീതിഭൂതാമ്ഹ നിബ്ബുതാ**തി തതോ ഏവ കിലേസപരിളാഹാഭാവതോ സീതിഭൂതാ സഉപാദിസേസായ നിബ്ബാനധാതുയാ നിബ്ബുതാ ച അമ്ഹ ഭവാമാതി അത്ഥോ.

ഭദ്ദാകാപിലാനീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചതുക്കനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. പഞ്ചകനിപാതോ

൧. അഞ്ഞതരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

പഞ്ചകനിപാതേ **പണ്ണവീസതി വസ്സാനീ**തിആദികാ അഞ്ഞതരായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ദേവദഹനഗരേ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ ധാതീ ഹുത്വാ വഡ്ഢേസി. നാമഗോത്തതോ പന അപഞ്ഞാതാ അഹോസി. സാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ പബ്ബജിതകാലേ സയമ്പി പബ്ബജിത്വാ പഞ്ചവീസതി സംവച്ഛരാനി കാമരാഗേന ഉപദ്ദുതാ അച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പി കാലം ചിത്തേകഗ്ഗതം അലഭന്തീ ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദമാനാ ധമ്മദിന്നാഥേരിയാ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ കാമേഹി വിനിവത്തിതമാനസാ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഭാവനമനുയഞ്ജന്തീ ന ചിരസ്സേവ ഛളഭിഞ്ഞാ ഹുത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൬൭. ''പണ്ണവീസതി വസ്സാനി, യതോ പബ്ബജിതാ അഹം;
നാച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പി, ചിത്തസ്സൂപസമജ്ഝഗം.

൬൮. ''അലദ്ധാ ചേതസോ സന്തിം, കാമരാഗേനവസ്സുതാ;
ബാഹാ പഗ്ഗയ്ഹ കന്ദന്തീ, വിഹാരം പാവിസിം അഹം.

൬൯. ''സാ ഭിക്ഖുനിം ഉപാഗച്ഛിം, യാ മേ സദ്ധായികാ അഹു;
സാ മേ ധമ്മമദേസേസി, ഖന്ധായതനധാതുയോ.

൭൦. ''തസ്സാ ധമ്മം സുണിത്വാന, ഏകമന്തേ ഉപാവിസിം;
പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം.

൭൧. ''ചേതോപരിച്ചഞാണഞ്ച , സോതധാതു വിസോധിതാ;
ഇദ്ധീപി മേ സച്ഛികതാ, പത്തോ മേ ആസവക്ഖയോ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന''ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **നാച്ഛരാസങ്ഘാതമത്തമ്പീ**തി അച്ഛരാഘടിതമത്തമ്പി ഖണം അങ്ഗുലിഫോടനമത്തമ്പി കാലന്തി അത്ഥോ. **ചിത്തസ്സൂപസമജ്ഝഗ**ന്തി ചിത്തസ്സ ഉപസമം ചിത്തേകഗ്ഗം ന അജ്ഝഗന്തി യോജനാ, ന പടിലഭിന്തി അത്ഥോ.

കാമരാഗേനവസ്സുതാതി കാമഗുണസങ്ഖാതേസു വത്ഥുകാമേസു ദള്ഹതരാഭിനിവേസിതായ ബഹലേന ഛന്ദരാഗേന തിന്തചിത്താ.

ഭിക്ഖുനിന്തി ധമ്മദിന്നത്ഥേരിം സന്ധായ വദതി.

ചേതോപരിച്ചഞാണഞ്ചാതി ചേതോപരിയഞാണഞ്ച വിസോധിതന്തി സമ്ബന്ധോ, അധിഗതന്തി അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

അഞ്ഞതരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. വിമലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

മത്താ വണ്ണേന രൂപേനാതിആദികാ വിമലായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വേസാലിയം അഞ്ഞതരായ രൂപൂപജീവിനിയാ ഇത്ഥിയാ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. **വിമലാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ വയപ്പത്താ തഥേവ ജീവികം കപ്പേന്തീ ഏകദിവസം ആയസ്മന്തം മഹാമോഗ്ഗല്ലാനം വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ ഥേരസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഥേരം ഉദ്ദിസ്സ പലോഭനകമ്മം കാതും ആരഭി. "തിത്ഥിയേഹി ഉയ്യോജിതാ തഥാ അകാസീ"തി കേചി വദന്തി. ഥേരോ തസ്സാ അസുഭവിഭാവനമുഖേന സന്തജ്ജനം കത്വാ ഓവാദമദാസി. തം ഹേട്ഠാ ഥേരഗാഥായ ആഗതമേവ, തഥാ പന ഥേരേന ഓവാദേ ദിന്നേ സാ സംവേഗജാതാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ സാസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ അപരഭാഗേ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ ഘടേന്തീ വായമന്തീ ഹേതുസമ്പന്നതായ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൭൨."മത്താ വണ്ണേന രൂപേന, സോഭഗ്ഗേന യസേന ച;
യോബ്ബനേന ചുപത്ഥദ്ധാ, അഞ്ഞാസമതിമഞ്ഞിഹം.

൭൩."വിഭൂസേത്വാ ഇമം കായം, സുചിത്തം ബാലലാപനം;
അട്ഠാസിം വേസിദ്വാരമ്ഹി, ലുദ്ദോ പാസമിവോഡ്ഡിയ.

൭൪."പിളന്ധനം വിദംസേന്തീ, ഗുയ്ഹം പകാസികം ബഹും;
അകാസിം വിവിധം മായം, ഉജ്ഝഗ്ഘന്തീ ബഹും ജനം.

൭൫."സാജ്ജ പിണ്ഡം ചരിത്വാന, മുണ്ഡാ സങ്ഘാടിപാരുതാ;
നിസിന്നാ രുക്ഖമൂലമ്ഹി, അവിതക്കസ്സ ലാഭിനീ.

൭൬."സബ്ബേ യോഗാ സമുച്ഛിന്നാ, യേ ദിബ്ബാ യേ ച മാനുസാ;
ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, സീതിഭൂതാമ്ഹി നിബ്ബുതാ"തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **മത്താ വണ്ണേന രൂപേനാ**തി ഗുണവണ്ണേന ചേവ രൂപസമ്പത്തിയാ ച. **സോഭഗ്ഗേനാ**തി സുഭഗഭാവേന. **യസേനാ**തി പരിവാരസമ്പത്തിയാ. **മത്താ** വണ്ണമദരൂപമദസോഭഗ്ഗമദപരിവാരമദവസേന മദം ആപന്നാതി അത്ഥോ. **യോബ്ബനേന ചുപത്ഥദ്ധാ**തി യോബ്ബനമദേന ഉപരൂപരി ഥദ്ധാ യോബ്ബനനിമിത്തേന അഹങ്കാരേന ഉപത്ഥദ്ധചിത്താ അനുപസന്തമാനസാ. **അഞ്ഞാസമതിമഞ്ഞിഹ**ന്തി അഞ്ഞാ ഇത്ഥിയോ അത്തനോ വണ്ണാദിഗുണേഹി സബ്ബഥാപി അതിക്കമിത്വാ മഞ്ഞിം അഹം. അഞ്ഞാസം വാ ഇത്ഥീനം വണ്ണാദിഗുണേ അതിമഞ്ഞിം അതിക്കമിത്വാ അമഞ്ഞിം അവമാനം അകാസിം.

വിഭൂസിത്വാ ഇമം കായം, സുചിത്തം ബാലലാപനന്തി ഇമം നാനാവിധഅസുചിഭരിതം ജേഗുച്ഛം അഹം മമാതി ബാലാനം ലാപനതോ വാചനതോ ബാലലാപനം മമ കായം ഛവിരാഗകരണകേസട്ഠപനാദിനാ സുചിത്തം വത്ഥാഭരണേഹി വിഭൂസിത്വാ സുമണ്ഡിതപസാദിതം കത്വാ. **അട്ഠാസിം വേസിദ്വാരമ്ഹി, ലുദ്ദോ പാസമിവോഡ്ഡിയാ**തി മിഗലുദ്ദോ വിയ മിഗാനം ബന്ധനത്ഥായ ദണ്ഡവാകുരാദിമിഗപാസം, മാരസ്സ പാസഭൂതം

യഥാവുത്തം മമ കായം വേസിദ്വാരമ്ഹി വേസിയാ ഘരദ്വാരേ ഓഡ്ഡിയിത്വാ അട്ഠാസിം.

പിളന്ധനം വിദംസേന്തീ, ഗുയ്ഹം പകാസികം ബഹുന്തി ഊരുജങ്ഘഥനദസ്സനാദികം ഗുയ്ഹഞ്ചേവ പാദജാണുസിരാദികം പകാസഞ്ചാതി ഗുയ്ഹം പകാസികഞ്ച ബഹും നാനപ്പകാരം പിളന്ധനം ആഭരണം ദസ്സേന്തീ. **അകാസിം വിവിധം മായം, ഉജ്ഝഗ്ഘന്തീ ബഹും ജനന്തി** യോബ്ബനമദമത്തം ബഹും ബാലജനം വിപ്പലമ്ഭേതും ഹസന്തീ ഗന്ധമാലാവത്ഥാഭരണാദീഹി സരീരസഭാവപടിച്ഛാദനേന ഹസവിലാസഭാവാദീഹി തേഹി ച വിവിധം നാനപ്പകാരം വഞ്ചനം അകാസിം.

സാജ്ജ പിണ്ഡം ചരിത്വാന…പേ॰… അവിതക്കസ്സ ലാഭിനീതി സാ അഹം ഏവം പമാദവിഹാരിനീ സമാനാ അജ്ജ ഇദാനി അയ്യസ്സ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ മുണ്ഡാ സങ്ഘാടിപാരുതാ ഹുത്വാ പിണ്ഡം ചരിത്വാന ഭിക്ഖാഹാരം ഭുഞ്ജിത്വാ **നിസിന്നാ** രുക്ഖമൂലമ്ഹി രുക്ഖമൂലേ വിവിത്താസനേ നിസിന്നാ ദുതിയജ്ഝാനപാദകസ്സ അഗ്ഗഫലസ്സ അധിഗമേന അവിതക്കസ്സ ലാഭിനീ അമ്ഹീതി യോജനാ.

സബ്ബേ യോഗാതി കാമയോഗാദയോ ചത്താരോപി യോഗാ. **സമുച്ഛിന്നാ**തി പഠമമഗ്ഗാദിനാ യഥാരഹം സമ്മദേവ ഉച്ഛിന്നാ പഹീനാ. സേസം വുത്തനയമേവ.

വിമലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. സീഹാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അയോനിസോ മനസികാരാതിആദികാ സീഹായ ഥേരിയാ ഗാഥാ . അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വേസാലിയം സീഹസേനാപതിനോ ഭഗിനിയാ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ ''മാതുലസ്സ നാമം കരോമാ''തി **സീഹാ**തി നാമം അകംസു. സാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥാരാ സീഹസ്സ സേനാപതിനോ ധമ്മേ ദേസിയമാനേ തം ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച വിപസ്സനം ആരഭിത്വാപി ബഹിദ്ധാ പുഥുത്താരമ്മണേ വിധാവന്തം ചിത്തം നിവത്തേതും അസക്കോന്തീ സത്ത സംവച്ഛരാനി മിച്ഛാവിതക്കേഹി ബാധീയമാനാ ചിത്തസ്സാദം അലഭന്തീ ''കിം മേ ഇമിനാ പാപജീവിതേന , ഉബ്ബന്ധിത്വാ മരിസ്സാമീ''തി പാസം ഗഹേത്വാ രുക്ഖസാഖായം ലഗ്ഗിത്വാ തം അത്തനോ കണ്ഠേ പടിമുഞ്ചന്തീ പുബ്ബാചിണ്ണവസേന വിപസ്സനായ ചിത്തം അഭിനീഹരി, അന്തിമഭവികതായ പാസസ്സ ബന്ധനം ഗീവട്ഠാനേ അഹോസി, ഞാണസ്സ പരിപാകം ഗതത്താ സാ താവദേവ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തം പത്തസമകാലമേവ ച പാസബന്ധോ ഗീവതോ മുച്ചിത്വാ വിനിവത്തി. സാ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതാ ഉദാനവസേന -

൭൭. ''അയോനിസോ മനസികാരാ, കാമരാഗേന അട്ടിതാ;
അഹോസിം ഉദ്ധതാ പുബ്ബേ, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ.

൭൮. “പരിയുട്ഠിതാ ക്ലേസേഹി, സുഭസഞ്ഞാനുവത്തിനീ;
സമം ചിത്തസ്സ ന ലഭിം, രാഗചിത്തവസാനുഗാ.

൭൯. “കിസാ പണ്ഡു വിവണ്ണാ ച, സത്ത വസ്സാനി ചാരിഹം;
നാഹം ദിവാ വാ രത്തിം വാ, സുഖം വിന്ദിം സുദുക്ഖിതാ.

൮൦. “തതോ രജ്ജും ഗഹേത്വാന, പാവിസിം വനമന്തരം;
വരം മേ ഇധ ഉബ്ബന്ധം, യഞ്ച ഹീനം പുനാചരേ.

൮൧. “ദള്ഹപാസം കരിത്വാന, രുക്ഖസാഖായ ബന്ധിയ;
പക്ഖിപിം പാസം ഗീവായം, അഥ ചിത്തം വിമുച്ചി മേ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **അയോനിസോ മനസികാരാ**തി അനുപായമനസികാരേന, അസുഭേ സുഭന്തി വിപല്ലാസഗ്ഗാഹേന. **കാമരാഗേന അട്ടിതാ**തി കാമഗുണേസു ഛന്ദരാഗേന പീളിതാ. **അഹോസിം ഉദ്ധതാ പുബ്ബേ, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ**തി പുബ്ബേ മമ ചിത്തേ മയ്ഹം വസേ അവത്തമാനേ ഉദ്ധതാ നാനാരമ്മണേ വിക്ഖിത്തചിത്താ അസമാഹിതാ അഹോസിം.

പരിയുട്ഠിതാ ക്ലേസേഹി, സുഭസഞ്ഞാനുവത്തിനീതി പരിയുട്ഠാനപത്തേഹി കാമരാഗാദികിലേസേഹി അഭിഭൂതാ രൂപാദീസു സുഭന്തി പവത്തായ കാമസഞ്ഞായ അനുവത്തനസീലാ. **സമം ചിത്തസ്സ ന ലഭിം, രാഗചിത്തവസാനുഗാ**തി കാമരാഗസമ്പയുത്തചിത്തസ്സ വസം അനുഗച്ഛന്തീ ഈസകമ്പി ചിത്തസ്സ സമം ചേതോസമഥം ചിത്തേകഗ്ഗതം ന ലഭിം.

കിസാ പണ്ഡു വിവണ്ണാ ചാതി ഏവം ഉക്കണ്ഠിതഭാവേന കിസാ ധമനിസന്ഥതഗത്താ ഉപ്പണ്ഡുപ്പണ്ഡുകജാതാ തതോ ഏവ വിവണ്ണാ വിഗതഛവിവണ്ണാ ച ഹുത്വാ. **സത്ത വസ്സാനീ**തി സത്ത സംവച്ഛരാനി. **ചാരിഹ**ന്തി ചരിം അഹം. **നാഹം ദിവാ വാ രത്തിം വാ, സുഖം വിന്ദിം സുദുക്ഖിതാ**തി ഏവമഹം സത്തസു സംവച്ഛരേസു കിലേസദുക്ഖേന ദുക്ഖിതാ ഏകദാപി ദിവാ വാ രത്തിം വാ സമണസുഖം ന പടിലഭിം.

തതോതി കിലേസപരിയുട്ഠാനേന സമണസുഖാലാഭഭാവതോ. **രജ്ജും ഗഹേത്വാന പാവിസിം, വനമന്തര**ന്തി പാസരജ്ജും ആദായ വനന്തരം പാവിസിം. കിമത്ഥം പാവിസീതി ചേ ആഹ - **“വരം മേ ഇധ ഉബ്ബന്ധം, യഞ്ച ഹീനം പുനാചരേ”**തി യദഹം സമണധമ്മം കാതും അസക്കോന്തീ ഹീനം ഗിഹിഭാവം പുന ആചരേ ആചരേയ്യം അനുതിട്ഠേയ്യം, തതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന ഇമസ്മിം വനന്തരേ ഉബ്ബന്ധം ബന്ധിത്വാ മരണം മേ വരം സേട്ഠന്തി അത്ഥോ. **അഥ ചിത്തം വിമുച്ചി മേ**തി യദാ രുക്ഖസാഖായ ബന്ധപാസം ഗീവായം പക്ഖിപി, അഥ തദനന്തരമേവ വുട്ഠാനഗാമിനിവിപസ്സനാമഗ്ഗേന ഘടിതത്താ മഗ്ഗപടിപാടിയാ സബ്ബാസവേഹി മമ ചിത്തം വിമുച്ചി വിമുത്തം അഹോസീതി.

സീഹാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സുന്ദരീനന്ദാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ആതുരം അസുചിന്തിആദികാ സുന്ദരീനന്ദായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി കിര പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഝായിനീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ കുസലം ഉപചിനന്തീ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സക്യരാജകുലേ നിബ്ബത്തി. **നന്ദാ**തിസ്സാ നാമം അകംസു. അപരഭാഗേ രൂപസമ്പത്തിയാ സുന്ദരീനന്ദാ, ജനപദകല്യാണീതി ച പഞ്ഞായിത്ഥ. സാ അമ്ഹാകം ഭഗവതി സബ്ബഞ്ഞുതം പത്വാ അനുപുബ്ബേന കപിലവത്ഥും ഗന്ത്വാ നന്ദകുമാരഞ്ച രാഹുലകുമാരഞ്ച പബ്ബാജേത്വാ ഗതേ സുദ്ധോദനമഹാരാജേ ച പരിനിബ്ബുതേ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ രാഹുലമാതായ ച പബ്ബജിതായ ചിന്തേസി - ‘‘മയ്ഹം ജേട്ഠഭാതാ ചക്കവത്തിരജ്ജം പഹായ പബ്ബജിത്വാ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ ബുദ്ധോ ജാതോ, പുത്തോപിസ്സ രാഹുലകുമാരോ പബ്ബജി, ഭത്തോപി മേ നന്ദരാജാ, മാതാപി മഹാപജാപതിഗോതമീ, ഭഗിനീപി രാഹുലമാതാ പബ്ബജിതാ, ഇദാനാഹം ഗേഹേ കിം കരിസ്സാമി, പബ്ബജിസ്സാമീ’’തി ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഞാതിസിനേഹേന പബ്ബജി, നോ സദ്ധായ. തസ്മാ പബ്ബജിത്വാപി രൂപം നിസ്സായ ഉപ്പന്നമദാ. ‘‘സത്ഥാ രൂപം വിവണ്ണേതി ഗരഹതി, അനേകപരിയായേന രൂപേ ആദീനവം ദസ്സേതീ’’തി ബുദ്ധുപട്ഠാനം ന ഗച്ഛതീതിആദി സബ്ബം ഹേട്ഠാ അഭിരൂപനന്ദായ വത്ഥുസ്മിം വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. അയം പന വിസേസോ - സത്ഥാരാ നിമ്മിതം ഇത്ഥിരൂപം അനുക്കമേന ജരാഭിഭൂതം ദിസ്വാ അനിച്ചതോ ദുക്ഖതോ അനത്തതോ മനസികരോന്തിയാ ഥേരിയാ കമ്മട്ഠാനാഭിമുഖം ചിത്തം അഹോസി. തം ദിസ്വാ സത്ഥാ തസ്സാ സപ്പായവസേന ധമ്മം ദേസേന്തോ -

൮൨.‘‘ആതുരം അസുചിം പൂതിം, പസ്സ നന്ദേ സമുസ്സയം;
അസുഭായ ചിത്തം ഭാവേഹി, ഏകഗ്ഗം സുസമാഹിതം.

൮൩.‘‘യഥാ ഇദം തഥാ ഏതം, യഥാ ഏതം തഥാ ഇദം;
ദുഗ്ഗന്ധം പൂതികം വാതി, ബാലാനം അഭിനന്ദിതം.

൮൪.‘‘ഏവമേതം അവേക്ഖന്തീ, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതാ;
തതോ സകായ പഞ്ഞായ, അഭിനിബ്ബിജ്ഝ ദക്ഖിസ’’ന്തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

സാ ദേസനാനുസാരേന ഞാണം പേസേത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹി. തസ്സാ ഉപരിമഗ്ഗത്ഥായ കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖന്തോ ‘‘നന്ദേ, ഇമസ്മിം സരീരേ അപ്പമത്തകോപി സാരോ നത്ഥി, മംസലോഹിതലേപനോ ജരാദീനം വാസഭൂതോ, അട്ഠിപുഞ്ജമത്തോ ഏവായ’’ന്തി ദസ്സേതും -

‘‘അട്ഠിനം നഗരം കതം, മംസലോഹിതലേപനം;
യത്ഥ ജരാ ച മച്ചു ച, മാനോ മക്ഖോ ച ഓഹിതോ’’തി. (ധ॰ പ॰ ൧൫൦) -

ധമ്മപദേ ഇമം ഗാഥമാഹ.

സാ ദേസനാവസാനേ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൧൩൩-൨൧൯) -

‘‘പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

‘‘ഓവാദകോ വിഞ്ഞാപകോ, താരകോ സബ്ബപാണിനം;
ദേസനാകുസലോ ബുദ്ധോ, താരേസി ജനതം ബഹും.

‘‘അനുകമ്പകോ കാരുണികോ, ഹിതേസീ സബ്ബപാണിനം;
സമ്പത്തേ തിത്ഥിയേ സബ്ബേ, പഞ്ചസീലേ പതിട്ഠപി.

‘‘ഏവം നിരാകുലം ആസി, സുഞ്ഞതം തിത്ഥിയേഹി ച;
വിചിത്തം അരഹന്തേഹി, വസീഭൂതേഹി താദിഭി.

‘‘രതനാനട്ഠപഞ്ഞാസം, ഉഗ്ഗതോവ മഹാമുനി;
കഞ്ചനഗ്ഘിയസങ്കാസോ, ബാത്തിംസവരലക്ഖണോ.

‘‘വസ്സസതസഹസ്സാനി, ആയു വിജ്ജതി താവദേ;
താവതാ തിട്ഠമാനോ സോ, താരേസി ജനതം ബഹും.

‘‘തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹും;
നാനാരതനപജ്ജോതേ, മഹാസുഖസമപ്പിതാ.

‘‘ഉപേത്വാ തം മഹാവീരം, അസ്സോസിം ധമ്മദേസനം;
അമതം പരമസ്സാദം, പരമത്ഥനിവേദകം.

‘‘തദാ നിമന്തയിത്വാന, സസങ്ഘം ലോകനായകം;
ദത്വാ തസ്സ മഹാദാനം, പസന്നാ സേഹി പാണിഭി.

‘‘ഝായിനീനം ഭിക്ഖുനീനം, അഗ്ഗട്ഠാനമപത്ഥയിം;
നിപച്ച സിരസാ ധീരം, സസങ്ഘം ലോകനായകം.

‘‘തദാ അദന്തദമകോ, തിലോകസരണോ പഭൂ;
ബ്യാകാസി നരസാരഥി, ലച്ഛസേ തം സുപത്ഥിതം.

‘‘സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

‘‘തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
നന്ദാതി നാമ നാമേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

‘‘തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
മേത്തചിത്താ പരിചരിം, പച്ചയേഹി വിനായകം.

‘‘തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

‘‘തതോ ചുതാ യാമമഗം, തതോഹം തുസിതം ഗതാ;
തതോ ച നിമ്മാനരതിം, വസവത്തിപുരം തതോ.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, തസ്സ കമ്മസ്സ വാഹസാ;
തത്ഥ തത്ഥേവ രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“തതോ ചുതാ മനുസ്സത്തേ, രാജാനം ചക്കവത്തിനം;
മണ്ഡലീനഞ്ച രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“സമ്പത്തിം അനുഭോത്വാന, ദേവേസു മനുജേസു ച;
സബ്ബത്ഥ സുഖിതാ ഹുത്വാ, നേകകപ്പേസു സംസരിം.

“പച്ഛിമേ ഭവേ സമ്പത്തേ, സുരമ്മേ കപിലവ്ഹയേ;
രഞ്ഞോ സുദ്ധോദനസ്സാഹം, ധീതാ ആസിം അനിന്ദിതാ.

“സിരിയാ രൂപിനിം ദിസ്വാ, നന്ദിതം ആസി തം കുലം;
തേന നന്ദാതി മേ നാമം, സുന്ദരം പവരം അഹു.

“യുവതീനഞ്ച സബ്ബാസം, കല്യാണീതി ച വിസ്സുതാ;
തസ്മിമ്പി നഗരേ രമ്മേ, ഠപേത്വാ തം യസോധരം.

“ജേട്ഠോ ഭാതാ തിലോകഗ്ഗോ, പച്ഛിമോ അരഹാ തഥാ;
ഏകാകിനീ ഗഹട്ഠാഹം, മാതരാ പരിചോദിതാ.

“സാകിയമ്ഹി കുലേ ജാതാ, പുത്തേ ബുദ്ധാനുജാ തുവം;
നന്ദേനപി വിനാ ഭൂതാ, അഗാരേ കിന്നു അച്ഛസി.

“ജരാവസാനം യോബ്ബഞ്ഞം, രൂപം അസുചിസമ്മതം;
രോഗന്തമപിചാരോഗ്യം, ജീവിതം മരണന്തികം.

“ഇദമ്പി തേ സുഭം രൂപം, സസീകന്തം മനോഹരം;
ഭൂസനാനം അലങ്കാരം, സിരിസങ്ഘാടസംനിഭം.

“പുഞ്ജിതം ലോകസാരംവ, നയനാനം രസായനം;
പുഞ്ഞാനം കിത്തിജനനം, ഉക്കാകകുലനന്ദനം.

“ന ചിരേനേവ കാലേന, ജരാ സമധിസേസ്സതി;
വിഹായ ഗേഹം കാരുഞ്ഞേ, ചര ധമ്മമനിന്ദിതേ.

“സുത്വാഹം മാതു വചനം, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
ദേഹേന നതു ചിത്തേന, രൂപയോബ്ബനലാളിതാ.

“മഹതാ ച പയത്തേന, ഝാനജ്ഝേന പരം മമ;
കാതുഞ്ച വദതേ മാതാ, ന ചാഹം തത്ഥ ഉസ്സുകാ.

“തതോ മഹാകാരുണികോ, ദിസ്വാ മം കാമലാലസം;
നിബ്ബിന്ദനത്ഥം രൂപസ്മിം, മമ ചക്ഖുപഥേ ജിനോ.

“സകേന ആനുഭാവേന, ഇത്ഥിം മാപേസി സോഭിനിം;
ദസ്സനീയം സുരുചിരം, മമതോപി സുരൂപിനിം.

“തമഹം വിമ്ഹിതാ ദിസ്വാ, അതിവിമ്ഹിതദേഹിനിം;
ചിന്തയിം സഫലം മേതി, നേത്തലാഭഞ്ച മാനുസം.

“തമഹം ഏഹി സുഭഗേ, യേനത്ഥോ തം വദേഹി മേ;
കുലം തേ നാമഗോത്തഞ്ച, വദ മേ യദി തേ പിയം.

“ന വഞ്ചകാലോ സുഭഗേ, ഉച്ഛങ്ഗേ മം നിവാസയ;
സീദന്തീവ മമങ്ഗാനി, പസുപ്പയമുഹുത്തകം.

“തതോ സീസം മമങ്ഗേ സാ, കത്വാ സയി സുലോചനാ;
തസ്സാ നലാടേ പതിതാ, ലുദ്ധാ പരമദാരുണാ.

“സഹ തസ്സാ നിപാതേന, പിളകാ ഉപപജ്ജഥ;
പഗ്ഘരിംസു പഭിന്നാ ച, കുണപാ പുബ്ബലോഹിതാ.

“പഭിന്നം വദനഞ്ചാപി, കുണപം പൂതിഗന്ധനം;
ഉദ്ധുമാതം വിനിലഞ്ച, പുബ്ബഞ്ചാപി സരീരകം.

“സാ പവേദിതസബ്ബങ്ഗീ, നിസ്സസന്തീ മുഹും മുഹും;
വേദയന്തീ സകം ദുക്ഖം, കരുണം പരിദേവയി.

“ദുക്ഖേന ദുക്ഖിതാ ഹോമി, ഫുസയന്തി ച വേദനാ;
മഹാദുക്ഖേ നിമുഗ്ഗമ്ഹി, സരണം ഹോഹി മേ സഖീ.

“കുഹിം വദനസോതം തേ, കുഹിം തേ തുങ്ഗനാസികാ;
തമ്ബബിമ്ബവരോട്ഠന്തേ, വദനം തേ കുഹിം ഗതം.

“കുഹിം സസീനിഭം വണ്ണം, കമ്ബുഗീവാ കുഹിം ഗതാ;
ദോളാ ലോലാവ തേ കണ്ണാ, വേവണ്ണം സമുപാഗതാ.

“മകുളഖാരകാകാരാ, കലികാവ പയോധരാ;
പഭിന്നാ പൂതികുണപാ, ദുട്ഠഗന്ധിത്തമാഗതാ.

“വേദിമജ്ഝാവ സുസ്സോണീ, സൂനാവ നീതകിബ്ബിസാ;
ജാതാ അമജ്ഝഭരിതാ, അഹോ രൂപമസസ്സതം.

“സബ്ബം സരീരസഞ്ജാതം, പൂതിഗന്ധം ഭയാനകം;
സുസാനമിവ ബീഭച്ഛം, രമന്തേ യത്ഥ ബാലിസാ.

“തദാ മഹാകാരുണികോ, ഭാതാ മേ ലോകനായകോ;
ദിസ്വാ സംവിഗ്ഗചിത്തം മം, ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥ.

“ആതുരം കുണപം പൂതിം, പസ്സ നന്ദേ സമുസ്സയം;
അസുഭായ ചിത്തം ഭാവേഹി, ഏകഗ്ഗം സുസമാഹിതം.

“യഥാ ഇദം തഥാ ഏതം, യഥാ ഏതം തഥാ ഇദം;
ദുഗ്ഗന്ധം പൂതികം വാതി, ബാലാനം അഭിനന്ദിതം.

“ഏവമേതം അവേക്ഖന്തീ, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതാ;
തതോ സകായ പഞ്ഞായ, അഭിനിബ്ബിജ്ഝ ദക്ഖിസം.

“തതോഹം അതിസംവിഗ്ഗാ, സുത്വാ ഗാഥാ സുഭാസിതാ;
തത്രട്ഠിതാവഹം സന്തീ, അരഹത്തമപാപുണിം.

“യത്ഥ യത്ഥ നിസിന്നാഹം, സദാ ഝാനപരായണാ;
ജിനോ തസ്മിം ഗുണേ തുട്ഠോ, ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി മം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന **“ആതുരം അസുചി”**ന്തിആദിനാ സത്ഥാരാ ദേസിതാഹി തീഹി ഗാഥാഹി സദ്ധിം -

൮൫. “തസ്സാ മേ അപ്പമത്തായ, വിചിനന്തിയാ യോനിസോ;
യഥാഭൂതം അയം കായോ, ദിട്ഠോ സന്തരബാഹിരോ.

൮൬. “അഥ നിബ്ബിന്ദഹം കായേ, അജ്ഝത്തഞ്ച വിരജ്ജഹം;
അപ്പമത്താ വിസംയുത്താ, ഉപസന്താമ്ഹി നിബ്ബുതാ”തി. -

ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ഏവമേതം അവേക്ഖന്തീ…പേ॰… ദക്ഖിസ**ന്തി ഏതം ആതുരാദിസഭാവം കായം ഏവം “യഥാ ഇദം തഥാ ഏത”ന്തിആദിനാ വുത്തപ്പകാരേന **രത്തിന്ദിവം** സബ്ബകാലം അതന്ദിതാ ഹുത്വാ പരതോ ഘോസഹേതുകം സുതമയഞാണം മുഞ്ചിത്വാ, **തതോ** തംനിമിത്തം അത്തനി സമ്ഭൂതത്താ **സകായ**ഭാവനാമയായ **പഞ്ഞായ** യാഥാവതോ ഘനവിനിബ്ഭോഗകരണേന അഭിനിബ്ബിജ്ഝ, കഥം നു ഖോ **ദക്ഖിസം** പസ്സിസ്സന്തി ആഭോഗപുരേചാരികേന പുബ്ബഭാഗഞാണചക്ഖുനാ **അവേക്ഖന്തീ** വിചിനന്തീതി അത്ഥോ.

തേനാഹ **“തസ്സാ മേ അപ്പമത്തായാ”**തിആദി. തസ്സത്ഥോ - തസ്സാ മേ സതിഅവിപ്പവാസേന **അപ്പമത്തായ യോനിസോ** ഉപായേന അനിച്ചാദിവസേന വിപസ്സനാപഞ്ഞായ **വിചിനന്തിയാ** വീമംസന്തിയാ, **അയം** ഖന്ധപഞ്ചകസങ്ഖാതോ **കായോ** സസന്താനപരസന്താനവിഭാഗതോ **സന്തരബാഹിരോ** യഥാഭൂതം ദിട്ഠോ.

അഥ തഥാ ദസ്സനതോ പച്ഛാ **നിബ്ബിന്ദഹം കായേ** വിപസ്സനാപഞ്ഞാസഹിതായ മഗ്ഗപഞ്ഞായ അത്തഭാവേ നിബ്ബിന്ദിം, വിസേസതോവ അജ്ഝത്തസന്താനേ **വിരജ്ജി** വിരാഗം ആപജ്ജിം, അഹം യഥാഭൂതായ അപ്പമാദപടിപത്തിയാ മത്ഥകപ്പത്തിയാ **അപ്പമത്താ** സബ്ബസോ സംയോജനാനം സമുച്ഛിന്നത്താ **വിസംയുത്താ** ഉപസന്താ ച നിബ്ബുതാ ച അമ്ഹീതി.

സുന്ദരീനന്ദാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. നന്ദുത്തരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അഗ്ഗിം ചന്ദഞ്ചാതിആദികാ നന്ദുത്തരായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം

ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കുരുരട്ഠേ കമ്മാസധമ്മനിഗമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ , ഏകച്ചാനി വിജ്ജാട്ഠാനാനി സിപ്പായതനാനി ച ഉഗ്ഗഹേത്വാ നിഗണ്ഠപബ്ബജ്ജം ഉപഗന്ത്വാ, വാദപ്പസുതാ ജമ്ബുസാഖം ഗഹേത്വാ ഭദ്ദാകുണ്ഡലകേസാ വിയ ജമ്ബുദീപതലേ വിചരന്തീ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ഹം പുച്ഛിത്വാ പരാജയം പത്താ ഥേരസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൮൭. “അഗ്ഗിം ചന്ദഞ്ച സൂരിയഞ്ച, ദേവതാ ച നമസ്സിഹം;
നദീതിത്ഥാനി ഗന്ത്വാന, ഉദകം ഓരുഹാമിഹം.

൮൮. “ബഹൂവതസമാദാനാ, അഡ്ഢം സീസസ്സ ഓലിഖിം;
ഛമായ സേയ്യം കപ്പേമി, രത്തിം ഭത്തം ന ഭുഞ്ജഹം.

൮൯. “വിഭൂസാമണ്ഡനരതാ, ന്ഹാപനുച്ഛാദനേഹി ച;
ഉപകാസിം ഇമം കായം, കാമരാഗേന അട്ടിതാ.

൯൦. “തതോ സദ്ധം ലഭിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
ദിസ്വാ കായം യഥാഭൂതം, കാമരാഗോ സമൂഹതോ.

൯൧. “സബ്ബേ ഭവാ സമുച്ഛിന്നാ, ഇച്ഛാ ച പത്ഥനാപി ച;
സബ്ബയോഗവിസംയുത്താ, സന്തിം പാപുണി ചേതസോ”തി. -

ഇമാ പഞ്ച ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **അഗ്ഗിം ചന്ദഞ്ച സൂരിയഞ്ച, ദേവതാ ച നമസ്സിഹ**ന്തി അഗ്ഗിപ്പമുഖാ ദേവാതി ഇന്ദാനം ദേവാനം ആരാധനത്ഥം ആഹുതിം പഗ്ഗഹേത്വാ അഗ്ഗിഞ്ച, മാസേ മാസേ സുക്കപക്ഖസ്സ ദുതിയായ ചന്ദഞ്ച, ദിവസേ ദിവസേ സായം പാതം സൂരിയഞ്ച, അഞ്ഞാ ച ബാഹിരാ ഹിരഞ്ഞഗബ്ഭാദയോ ദേവതാ ച, വിസുദ്ധിമഗ്ഗം ഗവേസന്തീ നമസ്സിഹം നമക്കാരം അഹം അകാസിം. **നദീതിത്ഥാനി ഗന്ത്വാന, ഉദകം ഓരുഹാമിഹ**ന്തി ഗങ്ഗാദീനം നദീനം പൂജാതിത്ഥാനി ഉപഗന്ത്വാ സായം പാതം ഉദകം ഓതരാമി ഉദകേ നിമുജ്ജിത്വാ അങ്ഗസിഞ്ചനം കരോമി.

ബഹൂവതസമാദാനാതി പഞ്ചാതപതപ്പനാദി ബഹുവിധവതസമാദാനാ. ഗാഥാസുഖത്ഥം ബഹൂതി ദീഘകരണം. **അഡ്ഢം സീസസ്സ ഓലിഖി**ന്തി മയ്ഹം സീസസ്സ അഡ്ഢമേവ മുണ്ഡേമി. കേചി “അഡ്ഢം സീസസ്സ ഓലിഖിന്തി കേസകലാപസ്സ അഡ്ഢം ജടാബന്ധനവസേന ബന്ധിത്വാ അഡ്ഢം വിസ്സജ്ജേസി”ന്തി അത്ഥം വദന്തി. **ഛമായ സേയ്യം കപ്പേമീ**തി ഥണ്ഡിലസായിനീ ഹുത്വാ അനന്തരഹിതായ ഭൂമിയാ സയാമി. **രത്തിം ഭത്തം ന ഭുഞ്ജഹ**ന്തി രത്തൂപരതാ ഹുത്വാ രത്തിയം ഭോജനം ന ഭുഞ്ജിം.

വിഭൂസാമണ്ഡനരതാതി ചിരകാലം അത്തകിലമഥാനുയോഗേന കിലന്തകായാ “ഏവം സരീരസ്സ കിലമനേന നത്ഥി പഞ്ഞാസുദ്ധി. സചേ പന ഇന്ദ്രിയാനം തോസനവസേന സരീരസ്സ തപ്പനേന സുദ്ധി സിയാ”തി മന്ത്വാ ഇമം കായം അനുഗ്ഗണ്ഹന്തീ വിഭൂസായം മണ്ഡനേ ച രതാ വത്ഥാലങ്കാരേഹി അലങ്കരണേ ഗന്ധമാലാദീഹി മണ്ഡനേ ച അഭിരതാ. **ന്ഹാപനുച്ഛാദനേഹി ചാ**തി

സമ്ബാഹനാദീനി കാരേത്വാ ന്ഹാപനേന ഉച്ഛാദനേന ച. **ഉപകാസിം ഇമം കായന്തി** ഇമം മമ കായം അനുഗ്ഗണ്ഹിം സന്തപ്പേസിം. **കാമരാഗേന അട്ടിതാതി** ഏവം കായദള്ഹീബഹുലാ ഹുത്വാ അയോനിസോമനസികാരപച്ചയാ പരിയുട്ഠിതേന കാമരാഗേന അട്ടിതാ അഭിണ്ഹം ഉപദ്ദുതാ അഹോസിം.

തതോ സദ്ധം ലഭിത്വാനാതി ഏവം സമാദിന്നവതാനി ഭിന്ദിത്വാ കായദള്ഹീബഹുലാ വാദപ്പസുതാ ഹുത്വാ തത്ഥ തത്ഥ വിചരന്തീ തതോ പച്ഛാ അപരഭാഗേ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ലദ്ധോവാദാനുസാസനാ സദ്ധം പടിലഭിത്വാ. **ദിസ്വാ കായം യഥാഭൂതന്തി** സഹ വിപസ്സനായ മഗ്ഗപഞ്ഞായ ഇമം മമ കായം യഥാഭൂതം ദിസ്വാ അനാഗാമിമഗ്ഗേന സബ്ബസോ കാമരാഗോ സമൂഹതോ. തതോ പരം അഗ്ഗമഗ്ഗേന **സബ്ബേ ഭവാ സമുച്ഛിന്നാ, ഇച്ഛാ ച പത്ഥനാപി ചാതി** പച്ചുപ്പന്നവിസയാഭിലാസസങ്ഖാതാ ഇച്ഛാ ച ആയതിഭവാഭിലാസസങ്ഖാതാ പത്ഥനാപി സബ്ബേ ഭവാപി സമുച്ഛിന്നാതി യോജനാ . **സന്തിം പാപുണി ചേതസോതി** അച്ചന്തം സന്തിം അരഹത്തഫലം പാപുണിം അധിഗച്ഛിന്തി അത്ഥോ.

നന്ദുത്തരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. മിത്താകാളീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സദ്ധായ പബ്ബജിത്വാനാതിആദികാ മിത്താകാളിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ കുരുരട്ഠേ കമ്മാസധമ്മനിഗമേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്താ മഹാസതിപട്ഠാനദേസനായ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ സത്ത സംവച്ഛരാനി ലാഭസക്കാരഗിദ്ധികാ ഹുത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തീ തത്ഥ തത്ഥ വിചരിത്വാ അപരഭാഗേ യോനിസോ ഉമ്മുജ്ജന്തീ സംവേഗജാതാ ഹുത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൯൨. ‘‘സദ്ധായ പബ്ബജിത്വാന, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
വിചരിംഹം തേന തേന, ലാഭസക്കാരഉസ്സുകാ.

൯൩. ‘‘രിഞ്ചിത്വാ പരമം അത്ഥം, ഹീനമത്ഥം അസേവിഹം;
കിലേസാനം വസം ഗന്ത്വാ, സാമഞ്ഞത്ഥം ന ബുജ്ഝിഹം.

൯൪. ‘‘തസ്സാ മേ അഹു സംവേഗോ, നിസിന്നായ വിഹാരകേ;
ഉമ്മഗ്ഗപടിപന്നാമ്ഹി, തണ്ഹായ വസമാഗതാ.

൯൫. ‘‘അപ്പകം ജീവിതം മയ്ഹം, ജരാ ബ്യാധി ച മദ്ദതി;
പുരായം ഭിജ്ജതി കായോ, ന മേ കാലോ പമജ്ജിതും.

൯൬. ‘‘യഥാഭൂതമവേക്ഖന്തീ, ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയം;
വിമുത്തചിത്താ ഉട്ഠാസിം, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **വിചരിംഹം തേന തേന, ലാഭസക്കാരഉസ്സുകാതി** ലാഭേ ച സക്കാരേ ച ഉസ്സുകാ യുത്തപ്പയുത്താ ഹുത്വാ തേന തേന ബാഹുസച്ചധമ്മകഥാദിനാ

ലാഭുപ്പാദഹേതുനാ വിചരിം അഹം.

രിഞ്ചിത്വാ പരമം അത്ഥന്തി ഝാനവിപസ്സനാമഗ്ഗഫലാദിം ഉത്തമം അത്ഥം ജഹിത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ. **ഹീനമത്ഥം അസേവിഹ**ന്തി ചതുപച്ചയസങ്ഖാതആമിസഭാവതോ ഹീനം ലാമകം അത്ഥം അയോനിസോ പരിയേസനായ പടിസേവിം അഹം. **കിലേസാനം വസം ഗന്ത്വാ**തി മാനമദതണ്ഹാദീനം കിലേസാനം വസം ഉപഗന്ത്വാ **സാമഞ്ഞത്ഥം** സമണകിച്ചം **ന ബുജ്ഝിം** ന ജാനിം അഹം.

നിസിന്നായ വിഹാരകേതി മമ വസനകഓവരകേ നിസിന്നായ അഹു സംവേഗോ. കഥന്തി ചേ, ആഹ **"ഉമ്മഗ്ഗപടിപന്നാമ്ഹീ"**തി. തത്ഥ **ഉമ്മഗ്ഗപടിപന്നാമ്ഹീ**തി യാവദേവ അനുപാദായ പരിനിബ്ബാനത്ഥമിദം സാസനം, തത്ഥ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ കമ്മട്ഠാനം അമനസികരോന്തീ തസ്സ ഉമ്മഗ്ഗപടിപന്നാ അമ്ഹീതി. **തണ്ഹായ വസമാഗതാ**തി പച്ചയുപ്പാദനതണ്ഹായ വസം ഉപഗതാ.

അപ്പകം ജീവിതം മയ്ഹന്തി പരിച്ഛിന്നകാലാ വജ്ജിതതോ ബഹൂപദ്ദവതോ ച മമ ജീവിതം അപ്പകം പരിത്തം ലഹുകം. **ജരാ ബ്യാധി ച മദ്ദതീ**തി തഞ്ച സമന്തതോ ആപതിത്വാ നിപ്പോഥേന്താ പബ്ബതാ വിയ ജരാ ബ്യാധി ച മദ്ദതി നിമ്മഥതി. ''മദ്ദരേ''തിപി പാഠോ. **പുരായം ഭിജ്ജതി കായോ**തി അയം കായോ ഭിജ്ജതി പുരാ. യസ്മാ തസ്സ ഏകംസികോ ഭേദോ, തസ്മാ **ന മേ കാലോ പമജ്ജിതും** അയം കാലോ അട്ഠക്ഖണവജ്ജിതോ നവമോ ഖണോ, സോ പമജ്ജിതും ന യുത്തോതി തസ്സാഹും സംവേഗോതി യോജനാ.

യഥാഭൂതമവേക്ഖന്തീതി ഏവം ജാതസംവേഗാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അനിച്ചാദിമനസികാരേന യഥാഭൂതമവേക്ഖന്തീ. കിം അവേക്ഖന്തീതി ആഹ **"ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയ"**ന്തി. ''അവിജ്ജാസമുദയാ രൂപസമുദയോ''തിആദിനാ (പടി॰ മ॰ ൧.൫൦) സമപഞ്ഞാസപ്പഭേദാനം പഞ്ചന്നം ഉപാദാനക്ഖന്ധാനം ഉപ്പാദനിരോധഞ്ച ഉദയബ്ബയാനുപസ്സനായ അവേക്ഖന്തീ വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ മഗ്ഗപടിപാടിയാ സബ്ബസോ കിലേസേഹി ച ഭവേഹി ച വിമുത്തചിത്താ ഉട്ഠാസിം, ഉഭതോ ഉട്ഠാനേന മഗ്ഗേന ഭവത്തയതോ ചാതി വുട്ഠിതാ അഹോസിം. സേസം വുത്തനയമേവ.

മിത്താകാളീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സകുലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അഗാരസ്മിം വസന്തീതിആദികാ സകുലായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയം കിര പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ ആനന്ദസ്സ രഞ്ഞോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്താ, സത്ഥു വേമാതികഭഗിനീ **നന്ദാ**തി നാമേന. സാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരാ ഏകം ഭിക്ഖുനിം ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ ഉസ്സാഹജാതാ അധികാരകമ്മം കത്വാ സയമ്പി തം ഠാനന്തരം പത്ഥേന്തീ പണിധാനമകാസി. സാ തത്ഥ യാവജീവം ബഹും ഉളാരം കുസലകമ്മം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ അപരാപരം സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ പരിബ്ബാജകപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഏകചാരിനീ വിചരന്തീ ഏകദിവസം തേലഭിക്ഖായ ആഹിണ്ഡിത്വാ തേലം

ലഭിത്വാ തേന തേലേന സത്ഥു ചേതിയേ സബ്ബരത്തിം ദീപപൂജം അകാസി. സാ തതോ ചുതാ താവതിംസേ നിബ്ബത്തിത്വാ സുവിസുദ്ധദിബ്ബചക്ഖുകാ ഹുത്വാ ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദേവേസുയേവ സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്തി. **സകുലാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ വിഞ്ഞുതം പത്താ സത്ഥു ജേതവനപടിഗ്ഗഹണേ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ അപരഭാഗേ അഞ്ഞതരസ്സ ഖീണാസവത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ സഞ്ജാതസംവേഗാ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഘടേന്തീ വായമന്തീ ന ചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൧൩൧-൧൩൮) -

“പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

“ഹിതായ സബ്ബസത്താനം, സുഖായ വദതം വരോ;
അത്ഥായ പുരിസാജഞ്ഞോ, പടിപന്നോ സദേവകേ.

“യസഗ്ഗപത്തോ സിരിമാ, കിത്തിവണ്ണഗതോ ജിനോ;
പൂജിതോ സബ്ബലോകസ്സ, ദിസാ സബ്ബാസു വിസ്സുതോ.

“ഉത്തിണ്ണവിചികിച്ഛോ സോ, വീതിവത്തകഥംകഥോ;
സമ്പുണ്ണമനസങ്കപ്പോ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം.

“അനുപ്പന്നസ്സ മഗ്ഗസ്സ, ഉപ്പാദേതാ നരുത്തമോ;
അനക്ഖാതഞ്ച അക്ഖാസി, അസഞ്ജാതഞ്ച സഞ്ജനീ.

“മഗ്ഗഞ്ഞൂ ച മഗ്ഗവിദൂ, മഗ്ഗക്ഖായീ നരാസഭോ;
മഗ്ഗസ്സ കുസലോ സത്ഥാ, സാരഥീനം വരുത്തമോ.

“മഹാകാരുണികോ സത്ഥാ, ധമ്മം ദേസേതി നായകോ;
നിമുഗ്ഗേ കാമപങ്കമ്ഹി, സമുദ്ധരതി പാണിനേ.

“തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ ഖത്തിയനന്ദനാ;
സുരൂപാ സധനാ ചാപി, ദയിതാ ച സിരീമതീ.

“ആനന്ദസ്സ മഹാരഞ്ഞോ, ധീതാ പരമസോഭനാ;
വേമാതാ ഭഗിനീ ചാപി, പദുമുത്തരനാമിനോ.

“രാജകഞ്ഞാഹി സഹിതാ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതാ;
ഉപാഗമ്മ മഹാവീരം, അസ്സോസിം ധമ്മദേസനം.

“തദാ ഹി സോ ലോകഗരു, ഭിക്ഖുനിം ദിബ്ബചക്ഖുകം;
കിത്തയം പരിസാമജ്ഝേ, അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി തം.

“സുണിത്വാ തമഹം ഹട്ഠാ, ദാനം ദത്വാന സത്ഥുനോ;
പൂജിത്വാന ച സമ്ബുദ്ധം, ദിബ്ബചക്ഖും അപത്ഥയിം.

“തതോ അവോച മം സത്ഥാ, നന്ദേ ലച്ഛസി പത്ഥിതം;

പദീപധമ്മദാനാനം, ഫലമേതം സുനിച്ഛിതം.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
സകുലാ നാമ നാമേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“പരിബ്ബാജകിനീ ആസിം, തദാഹം ഏകചാരിനീ;
ഭിക്ഖായ വിചരിത്വാന, അലഭിം തേലമത്തകം.

“തേന ദീപം പദീപേത്വാ, ഉപട്ഠിം സബ്ബസംവരിം;
ചേതിയം ദ്വിപദഗ്ഗസ്സ, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, തസ്സ കമ്മസ്സ വാഹസാ;
പജ്ജലന്തി മഹാദീപാ, തത്ഥ തത്ഥ ഗതായ മേ.

“തിരോകുട്ടം തിരോസേലം, സമതിഗ്ഗയ്ഹ പബ്ബതം;
പസ്സാമഹം യദിച്ഛാമി, ദീപദാനസ്സിദം ഫലം.

“വിസുദ്ധനയനാ ഹോമി, യസസാ ച ജലാമഹം;
സദ്ധാപഞ്ഞാവതീ ചേവ, ദീപദാനസ്സിദം ഫലം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ജാതാ വിപ്പകുലേ അഹം;
പഹൂതധനധഞ്ഞമ്ഹി, മുദിതേ രാജപൂജിതേ.

“അഹം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നാ, സബ്ബാഭരണഭൂസിതാ;
പുരപ്പവേസേ സുഗതം, വാതപാനേ ഠിതാ അഹം.

“ദിസ്വാ ജലന്തം യസസാ, ദേവമനുസ്സസക്കതം;
അനുബ്യഞ്ജനസമ്പന്നം, ലക്ഖണേഹി വിഭൂസിതം.

“ഉദഗ്ഗചിത്താ സുമനാ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം;
ന ചിരേനേവ കാലേന, അരഹത്തമപാപുണിം.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
പരചിത്താനി ജാനാമി, സത്ഥുസാസനകാരികാ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;

ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, വിസുദ്ധാസിം സുനിമ്മലാ.

“പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തിസമൂഹതാ.

“യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

“തതോ മഹാകാരുണികോ, ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി മം;
ദിബ്ബചക്ഖുകാനം അഗ്ഗാ, സകുലാതി നരുത്തമോ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ കതാധികാരതായ ദിബ്ബചക്ഖുഞാണേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. തേന നം സത്ഥാ ദിബ്ബചക്ഖുകാനം ഭിക്ഖുനീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പീതിസോമനസ്സജാതാ ഉദാനവസേന -

൯൭. “അഗാരസ്മിം വസന്തീഹം, ധമ്മം സുത്വാന ഭിക്ഖുനോ;
അദ്ദസം വിരജം ധമ്മം, നിബ്ബാനം പദമച്ചുതം.

൯൮. “സാഹം പുത്തം ധീതരഞ്ച, ധനധഞ്ഞഞ്ച ഛഡ്ഡിയ;
കേസേ ഛേദാപയിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

൯൯. “സിക്ഖമാനാ അഹം സന്തീ, ഭാവേന്തീ മഗ്ഗമഞ്ജസം;
പഹാസിം രാഗദോസഞ്ച, തദേകട്ഠേ ച ആസവേ.

൧൦൦. “ഭിക്ഖുനീ ഉപസമ്പജ്ജ, പുബ്ബജാതിമനുസ്സരിം;
ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം, വിമലം സാധുഭാവിതം.

൧൦൧. “സങ്ഖാരേ പരതോ ദിസ്വാ, ഹേതുജാതേ പലോകിതേ;
പഹാസിം ആസവേ സബ്ബേ, സീതിഭൂതാമ്ഹി നിബ്ബുതാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **അഗാരസ്മിം വസന്തീഹം, ധമ്മം സുത്വാന ഭിക്ഖുനോതി** അഹം പുബ്ബേ അഗാരമജ്ഝേ വസമാനാ അഞ്ഞതരസ്സ ഭിന്നകിലേസസ്സ ഭിക്ഖുനോ സന്തികേ ചതുസച്ചഗബ്ഭം ധമ്മകഥം സുത്വാ. **അദ്ദസം വിരജം ധമ്മം, നിബ്ബാനം പദമച്ചുത**ന്തി രാഗരജാദീനം അഭാവേന വിരജം, വാനതോ നിക്ഖന്തത്താ നിബ്ബാനം, ചവനാഭാവതോ അധിഗതാനം അച്ചുതിഹേതുതായ ച നിബ്ബാനം അച്ചുതം, പദന്തി ച ലദ്ധനാമം അസങ്ഖതധമ്മം, സഹസ്സനയപടിമണ്ഡിതേന ദസ്സനസങ്ഖാതേന ധമ്മചക്ഖുനാ അദ്ദസം പസ്സിം.

സാഹന്തി സാ അഹം വുത്തപ്പകാരേന സോതാപന്നാ ഹോമി.

സിക്ഖമാനാ അഹം സന്തീതി അഹം സിക്ഖമാനാവ സമാനാ പബ്ബജിത്വാ വസ്സേ അപരിപുണ്ണേ ഏവ. **ഭാവേന്തീ മഗ്ഗമഞ്ജസ**ന്തി മജ്ഝിമപടിപത്തിഭാവതോ അഞ്ജസം ഉപരിമഗ്ഗം ഉപ്പാദേന്തീ. **തദേകട്ഠേ ച**

ആസവേതി രാഗദോസേഹി സഹജേകട്ഠേ പഹാനേകട്ഠേ ച തതിയമഗ്ഗവജ്ഝേ ആസവേ **പഹാസിം** സമുച്ഛിന്ദിം.

ഭിക്ഖുനീ ഉപസമ്പജ്ജാതി വസ്സേ പരിപുണ്ണേ ഉപസമ്പജ്ജിത്വാ ഭിക്ഖുനീ ഹുത്വാ. **വിമല**ന്തി അവിജ്ജാദീഹി ഉപക്കിലേസേഹി വിമുത്തതായ വിഗതമലം, **സാധു** സക്കച്ച സമ്മദേവ **ഭാവിതം,** സാധൂഹി വാ ബുദ്ധാദീഹി **ഭാവിതം** ഉപ്പാദിതം ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതന്തി സമ്ബന്ധോ.

സങ്ഖാരേതി തേഭൂമകസങ്ഖാരേ. **പരതോ**തി അനത്തതോ. **ഹേതുജാതേ**തി പച്ചയുപ്പന്നേ. **പലോകിതേ**തി പലുജ്ജനസഭാവേ പഭങ്ഗുനേ പഞ്ഞാചക്ഖുനാ ദിസ്വാ. **പഹാസിം ആസവേ സബ്ബേ**തി അഗ്ഗമഗ്ഗേന അവസിട്ഠേ സബ്ബേപി ആസവേ പജഹിം, ഖേപേസിന്തി അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

സകുലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സോണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദസ പുത്തേ വിജായിത്വാതിആദികാ സോണായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ആരദ്ധവീരിയാനം ഭിക്ഖുനീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ, അധികാരകമ്മം കത്വാ സയമ്പി തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം പുഞ്ഞാനി കത്വാ, തതോ ചുതാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ പതികുലം ഗതാ ദസ പുത്തധീതരോ ലഭിത്വാ **ബഹുപുത്തികാ**തി പഞ്ഞായിത്ഥ. സാ സാമികേ പബ്ബജിതേ വയപ്പത്തേ പുത്തധീതരോ ഘരാവാസേ പതിട്ഠാപേത്വാ സബ്ബം ധനം പുത്താനം വിഭജിത്വാ അദാസി, ന കിഞ്ചി അത്തനോ ഠപേസി. തം പുത്താ ച ധീതരോ ച കതിപാഹമേവ ഉപട്ഠഹിത്വാ പരിഭവം അകംസു. സാ ''കിം മയ്ഹം ഇമേഹി പരിഭവായ ഘരേ വസന്തിയാ''തി ഭിക്ഖുനിയോ ഉപസങ്കമിത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. തം ഭിക്ഖുനിയോ പബ്ബാജേസും. സാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ ''അഹം മഹല്ലികാകാലേ പബ്ബജിത്വാ അപ്പമത്തായ ഭവിതബ്ബ''ന്തി ഭിക്ഖുനീനം വത്തപടിവത്തം കരോന്തീ ''സബ്ബരത്തിം സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ''തി ഹേട്ഠാപാസാദേ ഏകഥമ്ഭം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ തം അവിജഹമാനാ സമണധമ്മം കരോന്തീ ചങ്കമമാനാപി ''അന്ധകാരേ ഠാനേ രുക്ഖാദീസു യത്ഥ കത്ഥചി മേ സീസം പടിഹഞ്ഞേയ്യാ''തി രുക്ഖം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ തം അവിജഹമാനാവ സമണധമ്മം കരോതി. തതോ പട്ഠായ സാ ആരദ്ധവീരിയതായ പാകടാ അഹോസി. സത്ഥാ തസ്സാ ഞാണപരിപാകം ദിസ്വാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ സമ്മുഖേ നിസിന്നോ വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ -

> ''യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ധമ്മമുത്തമം;
> ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ധമ്മമുത്തമ''ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൫) -

ഗാഥം അഭാസി. സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൨൭൦-൨൮൩) -

“പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

“തദാ സേട്ഠികുലേ ജാതാ, സുഖിതാ പൂജിതാ പിയാ;
ഉപേത്വാ തം മുനിവരം, അസ്സോസിം മധുരം വചം.

“ആരദ്ധവീരിയാനഗ്ഗം, വണ്ണേസി ഭിക്ഖുനിം ജിനോ;
തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, കാരം കത്വാന സത്ഥുനോ.

“അഭിവാദിയ സമ്ബുദ്ധം, ഠാനം തം പത്ഥയിം തദാ;
അനുമോദി മഹാവീരോ, സിജ്ഝതം പണിധീ തവ.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
സോണാതി നാമ നാമേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

“തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
മേത്തചിത്താ പരിചരിം, പച്ചയേഹി വിനായകം.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹം;
സാവത്ഥിയം പുരവരേ, ഇദ്ധേ ഫീതേ മഹദ്ധനേ.

“യദാ ച യോബ്ബനപ്പത്താ, ഗന്ത്വാ പതികുലം അഹം;
ദസ പുത്താനി അജനിം, സുരൂപാനി വിസേസതോ.

“സുഖേധിതാ ച തേ സബ്ബേ, ജനനേത്തമനോഹരാ;
അമിത്താനമ്പി രുചിതാ, മമ പഗേവ തേ സിയാ.

“തതോ മയ്ഹം അകാമായ, ദസപുത്തപുരക്ഖതോ;
പബ്ബജിത്ഥ സ മേ ഭത്താ, ദേവദേവസ്സ സാസനേ.

“തദേകികാ വിചിന്തേസിം, ജീവിതേനാലമത്ഥു മേ;
ചത്തായ പതിപുത്തേഹി, വുഡ്ഢായ ച വരാകിയാ.

“അഹമ്പി തത്ഥ ഗച്ഛിസ്സം, സമ്പത്തോ യത്ഥ മേ പതി;
ഏവാഹം ചിന്തയിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“തതോ ച മം ഭിക്ഖുനിയോ, ഏകം ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ;
വിഹായ ഗച്ഛുമോവാദം, താപേഹി ഉദകം ഇതി.

“തദാ ഉദകമാഹിത്വാ, ഓകിരിത്വാന കുമ്ഭിയാ;
ചുല്ലേ ഠപേത്വാ ആസീനാ, തതോ ചിത്തം സമാദഹിം.

“ഖന്ധേ അനിച്ചതോ ദിസ്വാ, ദുക്ഖതോ ച അനത്തതോ;
ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, അരഹത്തമപാപുണിം.

“തദാഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനിയോ, ഉണ്ഹോദകമപുച്ഛിസും;
തേജോധാതുമധിട്ഠായ, ഖിപ്പം സന്താപയിം ജലം.

“വിമ്ഹിതാ താ ജിനവരം, ഏതമത്ഥമസാവയും;
തം സുത്വാ മുദിതോ നാഥോ, ഇമം ഗാഥം അഭാസഥ.

“യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, കുസീതോ ഹീനവീരിയോ;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, വീരിയമാരഭതോ ദള്ഹം.

“ആരാധിതോ മഹാവീരോ, മയാ സുപ്പടിപത്തിയാ;
ആരദ്ധവീരിയാനഗ്ഗം, മമാഹ സ മഹാമുനി.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അഥ നം ഭഗവാ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ആരദ്ധവീരിയാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ ഏകദിവസം അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൦൨. “ദസ പുത്തേ വിജായിത്വാ, അസ്മിം രൂപസമുസ്സയേ;
തതോഹം ദുബ്ബലാ ജിണ്ണാ, ഭിക്ഖുനിം ഉപസങ്കമിം.

൧൦൩. “സാ മേ ധമ്മമദേസേസി, ഖന്ധായതനധാതുയോ;
തസ്സാ ധമ്മം സുണിത്വാന, കേസേ ഛേത്വാന പബ്ബജിം.

൧൦൪. “തസ്സാ മേ സിക്ഖമാനായ, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, യത്ഥ മേ വുസിതം പുരേ.

൧൦൫. “അനിമിത്തഞ്ച ഭാവേമി, ഏകഗ്ഗാ സുസമാഹിതാ;
അനന്തരാവിമോക്ഖാസിം, അനുപാദായ നിബ്ബുതാ.

൧൦൬. “പഞ്ചക്ഖന്ധാ പരിഞ്ഞാതാ, തിട്ഠന്തി ഛിന്നമൂലകാ;
ധി തവത്ഥു ജരേ ജമ്മേ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **രൂപസമുസ്സയേ**തി രൂപസങ്ഖാതേ സമുസ്സയേ. അയഞ്ഹി രൂപസദ്ദോ “ചക്ഖുഞ്ച പടിച്ച രൂപേ ച ഉപ്പജ്ജതി ചക്ഖുവിഞ്ഞാണ”ന്തിആദീസു (സം॰ നി॰ ർ.ന്നം) രൂപായതനേ ആഗതോ. “യംകിഞ്ചി രൂപം അതീതാനാഗതപച്ചുപ്പന്ന”ന്തിആദീസു (അം॰ നി॰ ർ.ഫവ്വഫ) രൂപക്ഖന്ധേ. “പിയരൂപേ സാതരൂപേ രജ്ജതീ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ഫ.ർ൦ൻ) സഭാവേ. “ബഹിദ്ധാ രൂപാനി പസ്സതീ”തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ന.നനവ്വ; അം॰ നി॰ ഫ.ർവ൭-ർനർ) കസിണായതനേ. “രൂപീ രൂപാനി പസ്സതീ”തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ന.നനൻ; അം॰ നി॰ ഫ.ർനൻ-ർർവ) രൂപഝാനേ. “അട്ഠിഞ്ച പടിച്ച ന്ഹാരുഞ്ച പടിച്ച മംസഞ്ച പടിച്ച ചമ്മഞ്ച പടിച്ച ആകാസോ പരിവാരിതോ രൂപന്ത്വേവ സങ്ഖം ഗച്ഛതീ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ഫ.നംന്റ) രൂപകായേ. ഇധാപി രൂപകായോവ ദട്ഠബ്ബോ. **സമുസ്സയ**സദ്ദോപി അട്ഠീനം സരീരസ്സ പരിയായോ. “സതന്തി സമുസ്സയാ”തിആദീസു അട്ഠിസരീരപരിയായേ. “ആതുരം അസുചിം

പൂതിം, പസ്സ നന്ദേ സമുസ്സയ''ന്തിആദീസു (ഥേരഗാ॰ ൯൯) സരീരേ. ഇധാപി സരീരേ ഏവ ദട്ഠബ്ബോ. തേന വുത്തം - ''രൂപസമുസ്സയേ''തി, രൂപസങ്ഖാതേ സമുസ്സയേ സരീരേതി അത്ഥോ. ഠത്വാതി വചനസേസോ. അസ്മിം രൂപസമുസ്സയേതി ഹി ഇമസ്മിം രൂപസമുസ്സയേ ഠത്വാ ഇമം രൂപകായം നിസ്സായ ദസ പുത്തേ വിജായിത്വാതി യോജനാ. **തതോ**തി തസ്മാ ദസപുത്തവിജായനഹേതു. സാ ഹി പഠമവയം അതിക്കമിത്വാ പുത്തകേ വിജായന്തീ അനുക്കമേന ദുബ്ബലസരീരാ ജരാജിണ്ണാ ച അഹോസി. തേന വുത്തം **''തതോഹം ദുബ്ബലാ ജിണ്ണാ''**തി.

തസ്സാതി തതോ, **തസ്സാ**തി വാ തസ്സാ സന്തികേ. പുന തസ്സാതി കരണേ സാമിവചനം, തായാതി അത്ഥോ. **സിക്ഖമാനായാ**തി തിസ്സോപി സിക്ഖാ സിക്ഖമാനാ.

അനന്തരാവിമോക്ഖാസിന്തി അഗ്ഗമഗ്ഗസ്സ അനന്തരാ ഉപ്പന്നവിമോക്ഖാ ആസിം. രൂപീ രൂപാനി പസ്സതീതിആദയോ ഹി അട്ഠപി വിമോക്ഖാ അനന്തരവിമോക്ഖാ നാമ ന ഹോന്തി. മഗ്ഗാനന്തരം അനുപ്പത്താ ഹി ഫലവിമോക്ഖാ ഫലസമാപത്തികാലേ പവത്തമാനാപി പഠമമഗ്ഗാനന്തരമേവ സമുപ്പത്തിതോ തം ഉപാദായ അനന്തരവിമോക്ഖാ നാമ, യഥാ മഗ്ഗസമാധി ആനന്തരികസമാധീതി വുച്ചതി. **അനുപാദായ നിബ്ബുതാ**തി രൂപാദീസു കിഞ്ചിപി അഗ്ഗഹേത്വാ കിലേസപരിനിബ്ബാനേന നിബ്ബുതാ ആസിം.

ഏവം വിജ്ജാത്തയം വിഭാവേത്വാ അരഹത്തഫലേന കൂടം ഗണ്ഹന്തീ ഉദാനേത്വാ, ഇദാനി ജരായ ചിരകാലം ഉപദ്ദുതസരീരം വിഗരഹന്തീ സഹ വത്ഥുനാ തസ്സ സമതിക്കന്തഭാവം വിഭാവേതും **''പഞ്ചക്ഖന്ധാ പരിഞ്ഞാതാ''**തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ധി തവത്ഥു ജരേ ജമ്മേ**തി അങ്ഗാനം സിഥിലഭാവകരണാദിനാ ജരേ ജമ്മേ ലാമകേ ഹീനേ തവ തുയ്ഹം ധി അത്ഥു ധികാരോ ഹോതു. **നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ**തി തസ്മാ ത്വം മയാ അതിക്കന്തോ അഭിഭൂതാസീതി അധിപ്പായോ.

സോണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഭദ്ദാകുണ്ഡലകേസാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ലൂനകേസീതിആദികാ ഭദ്ദായ കുണ്ഡലകേസായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ, അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം പുഞ്ഞാനി കത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ കസ്സപബുദ്ധകാലേ **കികിസ്സ** കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ, വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ദസ സീലാനി സമാദായ കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തീ സങ്ഘസ്സ വസനപരിവേണം കാരേത്വാ, ഏകം ബുദ്ധന്തരം സുഗതീസുയേവ സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തി. **ഭദ്ദാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ മഹതാ പരിവാരേന വഡ്ഢമാനാ വയപ്പത്താ, തസ്മിംയേവ നഗരേ പുരോഹിതസ്സ പുത്തം സത്തുകം നാമ ചോരം സഹോഡ്ഢം ഗഹേത്വാ രാജാണായ നഗരഗുത്തികേന മാരേതും

ആഘാതനം നിയ്യമാനം, സീഹപഞ്ജരേന ഓലോകേന്തീ ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്താ ഹുത്വാ സചേ തം ലഭാമി, ജീവിസ്സാമി; നോ ചേ, മരിസ്സാമീതി സയനേ അധോമുഖീ നിപജ്ജി.

അഥസ്സാ പിതാ തം പവത്തിം സുത്വാ ഏകധീതുതായ ബലവസിനേഹോ സഹസ്സലഞ്ജം ദത്വാ ഉപായേനേവ ചോരം വിസ്സജ്ജാപേത്വാ ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ സബ്ബാഭരണപടിമണ്ഡിതം കാരേത്വാ പാസാദം പേസേസി. ഭദ്ദാപി പരിപുണ്ണമനോരഥാ അതിരേകാലങ്കാരേന അലങ്കരിത്വാ തം പരിചരതി. സത്തുകോ കതിപാഹം വീതിനാമേത്വാ തസ്സാ ആഭരണേസു ഉപ്പന്നലോഭോ ഭദ്ദേ, അഹം നഗരഗുത്തികേന ഗഹിതമത്തോവ ചോരപപാതേ അധിവത്ഥായ ദേവതായ "സചാഹം ജീവിതം ലഭാമി, തുയ്ഹം ബലികമ്മം ഉപസംഹരിസ്സാമീ"തി പത്ഥനം ആയാചിം, തസ്മാ ബലികമ്മം സജ്ജാപേഹീതി. സാ "തസ്സ മനം പൂരേസ്സാമീ"തി ബലികമ്മം സജ്ജാപേത്വാ സബ്ബാഭരണവിഭൂസിതാ സാമികേന സദ്ധിം ഏകം യാനം അഭിരുയ്ഹ "ദേവതായ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ"തി ചോരപപാതം അഭിരുഹിതും ആരദ്ധാ.

സത്തുകോ ചിന്തേസി - "സബ്ബേസു അഭിരുഹന്തേസു ഇമിസ്സാ ആഭരണം ഗഹേതും ന സക്കാ"തി പരിവാരജനം തത്ഥേവ ഠപേത്വാ തമേവ ബലിഭാജനം ഗാഹാപേത്വാ പബ്ബതം അഭിരുഹന്തോ തായ സദ്ധിം പിയകഥം ന കഥേസി. സാ ഇങ്ഗിതേനേവ തസ്സാധിപ്പായം അഞ്ഞാസി. സത്തുകോ, "ഭദ്ദേ, തവ ഉത്തരസാടകം ഓമുഞ്ചിത്വാ കായാരൂള്ഹപസാധനം ഭണ്ഡികം കരോഹീ"തി. സാ, "സാമി, മയ്ഹം കോ അപരാധോ"തി? "കിം നു മം, ബാലേ,'ബലികമ്മത്ഥം ആഗതോ'തി സഞ്ഞം കരോസി? ബലികമ്മാപദേസേന പന തവ ആഭരണം ഗഹേതും ആഗതോ"തി. "കസ്സ പന, അയ്യ, പസാധനം, കസ്സ അഹ"ന്തി? "നാഹം ഏതം വിഭാഗം ജാനാമീ"തി . "ഹോതു, അയ്യ, ഏകം പന മേ അധിപ്പായം പൂരേഹി, അലങ്കതനിയാമേന ച ആലിങ്ഗിതും ദേഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛി. സാ തേന സമ്പടിച്ഛിതഭാവം ഞത്വാ പുരതോ ആലിങ്ഗിത്വാ പച്ഛതോ ആലിങ്ഗന്തീ വിയ പബ്ബതപപാതേ പാതേസി. സോ പതിത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം അഹോസി. തായ കതം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ പബ്ബതേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ കോസല്ലം വിഭാവേന്തീ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

"ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ.

"ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, ലഹും അത്ഥവിചിന്തികാ"തി. (അപ॰ ഥേരീ॰ ൨.൩.൩൧-൩൨);

തതോ ഭദ്ദാ ചിന്തേസി - "ന സക്കാ മയാ ഇമിനാ നിയാമേന ഗേഹം ഗന്തും, ഇതോവ ഗന്ത്വാ ഏകം പബ്ബജ്ജം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി നിഗണ്ഠാരാമം ഗന്ത്വാ നിഗണ്ഠേ പബ്ബജ്ജം യാചി. അഥ നം തേ ആഹംസു - "കേന നിയാമേന പബ്ബജ്ജാ ഹോതൂ"തി? "യം തുമ്ഹാകം പബ്ബജ്ജായ ഉത്തമം, തദേവ കരോഥാ"തി. തേ "സാധൂ"തി തസ്സാ താലട്ഠിനാ കേസേ ലുഞ്ചിത്വാ പബ്ബാജേസും. പുന കേസാ വഡ്ഢന്താ കുണ്ഡലാവട്ടാ ഹുത്വാ വഡ്ഢേസും. തതോ പട്ഠായ സാ **കുണ്ഡലകേസാ**തി നാമ ജാതാ. സാ തത്ഥ ഉഗ്ഗഹേതബ്ബം സമയം വാദമഗ്ഗഞ്ച ഉഗ്ഗഹേത്വാ "ഏത്തകം നാമ ഇമേ ജാനന്തി, ഇതോ ഉത്തരി വിസേസോ

നത്ഥീ''തി ഞത്വാ തതോ അപക്കമിത്വാ യത്ഥ യത്ഥ പണ്ഡിതാ അത്ഥി, തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം ജാനനസിപ്പം ഉഗ്ഗഹേത്വാ അത്തനാ സദ്ധിം കഥേതും സമത്ഥം അദിസ്വാ യം യം ഗാമം വാ നിഗമം വാ പവിസതി, തസ്സ ദ്വാരേ വാലുകാരാസിം കത്വാ തത്ഥ ജമ്ബുസാഖം ഠപേത്വാ ''യോ മമ വാദം ആരോപേതും സക്കോതി, സോ ഇമം സാഖം മദ്ദതൂ''തി സമീപേ ഠിതദാരകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ വസനട്ഠാനം ഗച്ഛതി. സത്താഹമ്പി ജമ്ബുസാഖായ തഥേവ ഠിതായ തം ഗഹേത്വാ പക്കമതി.

തേന ച സമയേന അമ്ഹാകം ഭഗവാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ഉപനിസ്സായ ജേതവനേ വിഹരതി. കുണ്ഡലകേസാപി വുത്തനയേന ഗാമനിഗമരാജധാനീസു വിചരന്തീ സാവത്ഥിം പത്വാ നഗരദ്വാരേ വാലുകാരാസിമ്ഹി ജമ്ബുസാഖം ഠപേത്വാ ദാരകാനം സഞ്ഞം ദത്വാ സാവത്ഥിം പാവിസി.

അഥായസ്മാ ധമ്മസേനാപതി ഏകകോവ നഗരം പവിസന്തോ തം സാഖം ദിസ്വാ തം ദമേതുകാമോ ദാരകേ പുച്ഛി - ''കസ്മായം സാഖാ ഏവം ഠപിതാ''തി? ദാരകാ തമത്ഥം ആരോചേസും. ഥേരോ ''യദി ഏവം ഇമം സാഖം മദ്ദഥാ''തി ആഹ. ദാരകാ തം മദ്ദിംസു. കുണ്ഡലകേസാ കതഭത്തകിച്ചാ നഗരതോ നിക്ഖമന്തീ തം സാഖം മദ്ദിതം ദിസ്വാ ''കേനിദം മദ്ദിത''ന്തി പുച്ഛിത്വാ ഥേരേന മദ്ദാപിതഭാവം ഞത്വാ ''അപക്ഖികോ വാദോ ന സോഭതീ''തി സാവത്ഥിം പവിസിത്വാ വീഥിതോ വീഥിം വിചരന്തീ ''പസ്സേയ്യാഥ സമണേഹി സക്യപുത്തിയേഹി സദ്ധിം മയ്ഹം വാദ''ന്തി ഉഗ്ഘോസേത്വാ മഹാജനപരിവുതാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം ധമ്മസേനാപതിം ഉപസങ്കമിത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ ''കിം തുമ്ഹേഹി മമ ജമ്ബുസാഖാ മദ്ദാപിതാ''തി പുച്ഛി. ''ആമ, മയാ മദ്ദാപിതാ''തി. ''ഏവം സന്തേ തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം മയ്ഹം വാദോ ഹോതൂ''തി. ''ഹോതു, ഭദ്ദേ''തി. ''കസ്സ പുച്ഛാ, കസ്സ വിസ്സജ്ജനാ''തി? ''പുച്ഛാ നാമ അമ്ഹാകം പത്താ, ത്വം യം അത്തനോ ജാനനകം പുച്ഛാ''തി. സാ സബ്ബമേവ അത്തനോ ജാനനകം വാദം പുച്ഛി. ഥേരോ തം സബ്ബം വിസ്സജ്ജേസി. സാ ഉപരി പുച്ഛിതബ്ബം അജാനന്തീ തുണ്ഹീ അഹോസി. അഥ നം ഥേരോ ആഹ - ''തയാ ബഹും പുച്ഛിതം, മയമ്പി തം ഏകം പഞ്ഹം പുച്ഛാമാ''തി. ''പുച്ഛഥ, ഭന്തേ''തി. ഥേരോ ''ഏകം നാമ കി''ന്തി ഇമം പഞ്ഹം പുച്ഛി. കുണ്ഡലകേസാ നേവ അന്തം ന കോടിം പസ്സന്തീ അന്ധകാരം പവിട്ഠാ വിയ ഹുത്വാ ''ന ജാനാമി, ഭന്തേ''തി ആഹ. ''ത്വം ഏത്തകമ്പി അജാനന്തീ അഞ്ഞം കിം ജാനിസ്സസീ''തി വത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. സാ ഥേരസ്സ പാദേസു പതിത്വാ, ''ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സരണം ഗച്ഛാമീ''തി ആഹ. ''മാ മം ത്വം, ഭദ്ദേ, സരണം ഗച്ഛ, സദേവകേ ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലം ഭഗവന്തമേവ സരണം ഗച്ഛാ''തി. ''ഏവം കരിസ്സാമി, ഭന്തേ''തി സാ സായന്ഹസമയേ ധമ്മദേസനാവേലായം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സാ ഞാണപരിപാകം ഞത്വാ -

''സഹസ്സമപി ചേ ഗാഥാ, അനത്ഥപദസംഹിതാ;
ഏകം ഗാഥാപദം സേയ്യോ, യം സുത്വാ ഉപസമ്മതീ''തി. -

ഇമം ഗാഥമാഹ. ഗാഥാപരിയോസാനേ യഥാഠിതാവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൧-൪൭) -

“പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

“തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹും;
നാനാരതനപജ്ജോതേ, മഹാസുഖസമപ്പിതാ.

“ഉപേത്വാ തം മഹാവീരം, അസ്സോസിം ധമ്മദേസനം;
തതോ ജാതപ്പസാദാഹം, ഉപേസിം സരണം ജിനം.

“തദാ മഹാകാരുണികോ, പദുമുത്തരനാമകോ;
ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനമഗ്ഗന്തി, ഠപേസി ഭിക്ഖുനിം സുഭം.

“തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, ദാനം ദത്വാ മഹേസിനോ;
നിപച്ച സിരസാ പാദേ, തം ഠാനമഭിപത്ഥയിം.

“അനുമോദി മഹാവീരോ, ഭദ്ദേ യം തേഭിപത്ഥിതം;
സമിജ്ഝിസ്സതി തം സബ്ബം, സുഖിനീ ഹോഹി നിബ്ബുതാ.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
ഭദ്ദാകുണ്ഡലകേസാതി, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“തതോ ചുതാ യാമമഗം, തതോഹം തുസിതം ഗതാ;
തതോ ച നിമ്മാനരതിം, വസവത്തിപുരം തതോ.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, തസ്സ കമ്മസ്സ വാഹസാ;
തത്ഥ തത്ഥേവ രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“തതോ ചുതാ മനുസ്സേസു, രാജൂനം ചക്കവത്തിനം;
മണ്ഡലീനഞ്ച രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“സമ്പത്തിം അനുഭോത്വാന, ദേവേസു മാനുസേസു ച;
സബ്ബത്ഥ സുഖിതാ ഹുത്വാ, നേകകപ്പേസു സംസരിം.

“ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

“തസ്സ ധീതാ ചതുത്ഥാസിം, ഭിക്ഖുദായീതി വിസ്സുതാ;
ധമ്മം സുത്വാ ജിനഗ്ഗസ്സ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം.

“അനുജാനി ന നോ താതോ, അഗാരേവ തദാ മയം;
വീസവസ്സസഹസ്സാനി, വിചരിമ്ഹ അതന്ദിതാ.

“കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം, രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, മുദിതാ സത്ത ധീതരോ.

“സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സത്തമീ സങ്ഘദായികാ.

“ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, പടാചാരാ അഹം തദാ;
കിസാഗോതമീ ധമ്മദിന്നാ, വിസാഖാ ഹോതി സത്തമീ.

“തേഹി കമ്മേഹി സുകതേഹി, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ഗിരിബ്ബജപുരുത്തമേ;
ജാതാ സേട്ഠികുലേ ഫീതേ, യദാഹം യോബ്ബനേ ഠിതാ.

“ചോരം വധത്ഥം നീയന്തം, ദിസ്വാ രത്താ തഹിം അഹം;
പിതാ മേ തം സഹസ്സേന, മോചയിത്വാ വധാ തതോ.

“അദാസി തസ്സ മം താതോ, വിദിത്വാന മനം മമ;
തസ്സാഹമാസിം വിസട്ഠാ, അതീവ ദയിതാ ഹിതാ.

“സോ മേ ഭൂസനലോഭേന, ബലിമജ്ഝാസയോ ദിസോ;
ചോരപ്പപാതം നേത്വാന, പബ്ബതം ചേതയീ വധം.

“തദാഹം പണമിത്വാന, സത്തുകം സുകതഞ്ജലീ;
രക്ഖന്തീ അത്തനോ പാണം, ഇദം വചനമബ്രവിം.

“ഇദം സുവണ്ണകേയൂരം, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ;
സബ്ബം ഹരസ്സു ഭദ്ദന്തേ, മഞ്ച ദാസീതി സാവയ.

“ഓരോപയസ്സു കല്യാണീ, മാ ബാള്ഹം പരിദേവസി;
ന ചാഹം അഭിജാനാമി, അഹന്ത്വാ ധനമാഭതം.

“യതോ സരാമി അത്താനം, യതോ പത്തോസ്മി വിഞ്ഞുതം;
ന ചാഹം അഭിജാനാമി, അഞ്ഞം പിയതരം തയാ.

“ഏഹി തം ഉപഗൂഹിസ്സം, കത്വാന തം പദക്ഖിണം;
ന ച ദാനി പുനോ അത്ഥി, മമ തുയ്ഹഞ്ച സങ്ഗമോ.

“ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, തത്ഥ തത്ഥ വിചക്ഖണാ.

“ന ഹി സബ്ബേസു ഠാനേസു, പുരിസോ ഹോതി പണ്ഡിതോ;
ഇത്ഥീപി പണ്ഡിതാ ഹോതി, ലഹും അത്ഥവിചിന്തികാ.

‘‘ലഹുഞ്ച വത ഖിപ്പഞ്ച, നികട്ഠേ സമചേതയിം;
മിഗം ഉണ്ണാ യഥാ ഏവം, തദാഹം സത്തുകം വധിം.

‘‘യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ന ഖിപ്പമനുബുജ്ഝതി;
സോ ഹഞ്ഞതേ മന്ദമതി, ചോരോവ ഗിരിഗബ്ഭരേ.

‘‘യോ ച ഉപ്പതിതം അത്ഥം, ഖിപ്പമേവ നിബോധതി;
മുച്ചതേ സത്തുസമ്ബാധാ, തദാഹം സത്തുകാ യഥാ.

‘‘തദാഹം പാതയിത്വാന, ഗിരിദുഗ്ഗമ്ഹി സത്തുകം;
സന്തികം സേതവത്ഥാനം, ഉപേത്വാ പബ്ബജിം അഹം.

‘‘സണ്ഡാസേന ച കേസേ മേ, ലുഞ്ചിത്വാ സബ്ബസോ തദാ;
പബ്ബജിത്വാന സമയം, ആചിക്ഖിംസു നിരന്തരം.

‘‘തതോ തം ഉഗ്ഗഹേത്വാഹം, നിസീദിത്വാന ഏകികാ;
സമയം തം വിചിന്തേസിം, സുവാനോ മാനുസം കരം.

‘‘ഛിന്നം ഗയ്ഹ സമീപേ മേ, പാതയിത്വാ അപക്കമി;
ദിസ്വാ നിമിത്തമലഭിം, ഹത്ഥം തം പുളവാകുലം.

‘‘തതോ ഉട്ഠായ സംവിഗ്ഗാ, അപുച്ഛിം സഹധമ്മികേ;
തേ അവോചും വിജാനന്തി, തം അത്ഥം സക്യഭിക്ഖവോ.

‘‘സാഹം തമത്ഥം പുച്ഛിസ്സം, ഉപേത്വാ ബുദ്ധസാവകേ;
തേ മമാദായ ഗച്ഛിംസു, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സന്തികം.

‘‘സോ മേ ധമ്മമദേസേസി, ഖന്ധായതനധാതുയോ;
അസുഭാനിച്ചദുക്ഖാതി, അനത്താതി ച നായകോ.

‘‘തസ്സ ധമ്മം സുണിത്വാഹം, ധമ്മചക്ഖും വിസോധയിം;
തതോ വിഞ്ഞാതസദ്ധമ്മാ, പബ്ബജ്ജം ഉപസമ്പദം.

‘‘ആയാചിതോ തദാ ആഹ, ഏഹി ഭദ്ദേതി നായകോ;
തദാഹം ഉപസമ്പന്നാ, പരിത്തം തോയമദ്ദസം.

‘‘പാദപക്ഖാലനേനാഹം, ഞത്വാ സഉദയബ്ബയം;
തഥാ സബ്ബേപി സങ്ഖാരേ, ഈദിസം ചിന്തയിം തദാ.

‘‘തതോ ചിത്തം വിമുച്ചി മേ, അനുപാദായ സബ്ബസോ;
ഖിപ്പാഭിഞ്ഞാനമഗ്ഗം മേ, തദാ പഞ്ഞാപയീ ജിനോ.

‘‘ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
പരചിത്താനി ജാനാമി, സത്ഥുസാസനകാരികാ.

‘‘പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, വിസുദ്ധാസിം സുനിമ്മലാ.

“പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ.

“യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

“അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മേ വിമലം സുദ്ധം, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സാസനേ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ താവദേവ പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ തസ്സാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനി. സാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാന പബ്ബജിത്വാ ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വീതിനാമേന്തീ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൦൭. “ലൂനകേസീ പങ്കധരീ, ഏകസാടീ പുരേ ചരിം;
അവജ്ജേ വജ്ജമതിനീ, വജ്ജേ ചാവജ്ജദസ്സിനീ.

൧൦൮. “ദിവാവിഹാരാ നിക്ഖമ്മ, ഗിജ്ഝകൂടമ്ഹി പബ്ബതേ;
അദ്ദസം വിരജം ബുദ്ധം, ഭിക്ഖുസങ്ഘപുരക്ഖതം.

൧൦൯. “നിഹച്ച ജാണും വന്ദിത്വാ, സമ്മുഖാ അഞ്ജലിം അകം;
ഏഹി ഭദ്ദേതി മം അവച, സാ മേ ആസൂപസമ്പദാ.

൧൧൦. “ചിണ്ണാ അങ്ഗാ ച മഗധാ, വജ്ജീ കാസീ ച കോസലാ;
അനകാ പണ്ണാസ വസ്സാനി, രട്ഠപിണ്ഡം അഭുഞ്ജഹം.

൧൧൧. “പുഞ്ഞം വത പസവി ബഹും, സപ്പഞ്ഞോ വതായം ഉപാസകോ;
യോ ഭദ്ദായ ചീവരം അദാസി, വിപ്പമുത്തായ സബ്ബഗന്ഥേഹീ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ലൂനകേസീ**തി ലൂനാ ലുഞ്ചിതാ കേസാ മയ്ഹന്തി ലൂനകേസീ, നിഗണ്ഠേസു പബ്ബജ്ജായ താലട്ഠിനാ ലുഞ്ചിതകേസാ, തം സന്ധായ വദതി. **പങ്കധരീ**തി ദന്തകട്ഠസ്സ അഖാദനേന ദന്തേസു മലപങ്കധാരണതോ പങ്കധരീ. **ഏകസാടീ**തി നിഗണ്ഠചാരിത്തവസേന ഏകസാടികാ. **പുരേ ചരി**ന്തി പുബ്ബേ നിഗണ്ഠീ ഹുത്വാ ഏവം വിചരിം. **അവജ്ജേ വജ്ജമതിനീ**തി ന്ഹാനുച്ഛാദനദന്തകട്ഠഖാദനാദികേ അനവജ്ജേ സാവജ്ജസഞ്ഞീ. **വജ്ജേ ചാവജ്ജദസ്സിനീ**തി മാനമക്ഖപലാസവിപല്ലാസാദികേ സാവജ്ജേ അനവജ്ജദിട്ഠീ.

ദിവാവിഹാരാ നിക്ഖമ്മാതി അത്തനോ ദിവാവിഹാരട്ഠാനതോ നിക്ഖമിത്വാ. അയമ്പി ഠിതമജ്ഝന്ഹികവേലായം ഥേരേന സമാഗതാ തസ്സ പഞ്ഹസ്സ വിസ്സജ്ജനേന ധമ്മദേസനായ ച നിഹതമാനദബ്ബാ പസന്നമാനസാ ഹുത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഉപസങ്കമിതുകാമാവ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ദിവാട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ സായന്ഹസമയേ സത്ഥു സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ.

നിഹച്ച ജാണും വന്ദിത്വാതി ജാണുദ്വയം പഥവിയം നിഹന്ത്വാ പതിട്ഠപേത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ. **സമ്മുഖാ അഞ്ജലിം അക**ന്തി സത്ഥു സമ്മുഖാ

ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലം അഞ്ജലിം അകാസിം. **ഏഹി, ഭദ്ദേതി മം അവച, സാ മേ ആസൂപസമ്പദാ**തി യം മം ഭഗവാ അരഹത്തം പത്വാ പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച യാചിത്വാ ഠിതം "ഏഹി, ഭദ്ദേ, ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബജ ഉപസമ്പജ്ജസ്സൂ"തി അവച ആണാപേസി. സാ സത്ഥു ആണാ മയ്ഹം ഉപസമ്പദായ കാരണത്താ ഉപസമ്പദാ ആസി അഹോസി.

ചിണ്ണാതിആദികാ ദ്വേ ഗാഥാ അഞ്ഞാബ്യാകരണഗാഥാ. തത്ഥ **ചിണ്ണാ അങ്ഗാ ച മഗധാ**തി യേ ഇമേ അങ്ഗാ ച മഗധാ ച വജ്ജീ ച കാസീ ച കോസലാ ച ജനപദാ പുബ്ബേ സാണായ മയാ രട്ഠപിണ്ഡം ഭുഞ്ജന്തിയാ ചിണ്ണാ ചരിതാ, തേസുയേവ സത്ഥാരാ സമാഗമതോ പട്ഠായ അനണാ നിദ്ദോസാ അപഗതകിലേസാ ഹുത്വാ പഞ്ഞാസ സംവച്ഛരാനി രട്ഠപിണ്ഡം അഭുഞ്ജിം അഹം.

യേന അഭിപ്പസന്നമാനസേന ഉപാസകേന അത്തനോ ചീവരം ദിന്നം, തസ്സ പുഞ്ഞവിസേസകിത്തനമുഖേന അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തീ **"പുഞ്ഞം വത പസവീ ബഹു"**ന്തി ഓസാനഗാഥമാഹ. സാ സുവിഞ്ഞേയ്യാവ.

ഭദ്ദാകുണ്ഡലകേസാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. പടാചാരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

നങ്ഗലേഹി കസം ഖേത്തന്തിആദികാ പടാചാരായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, ഏകദിവസം സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം വിനയധരാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ, അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ കസ്സപബുദ്ധകാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പരിവേണം അകാസി. സാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ, ഏകം ബുദ്ധന്തരം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സേട്ഠിഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ അത്തനോ ഗേഹേ ഏകേന കമ്മകാരേന സദ്ധിം കിലേസസന്ഥവം അകാസി. തം മാതാപിതരോ സമജാതികസ്സ കുമാരസ്സ ദാതും ദിവസം സണ്ഠപേസും. തം ഞത്വാ സാ ഹത്ഥസാരം ഗഹേത്വാ തേന കതസന്ഥവേന പുരിസേന സദ്ധിം അഗ്ഗദ്വാരേന നിക്ഖമിത്വാ ഏകസ്മിം ഗാമകേ വസന്തീ ഗബ്ഭിനീ അഹോസി. സാ പരിപക്കേ ഗബ്ഭേ "കിം ഇധ അനാഥവാസേന, കുലഗേഹം ഗച്ഛാമ, സാമീ"തി വത്വാ തസ്മിം "അജ്ജ ഗച്ഛാമ, സ്വേ ഗച്ഛാമാ"തി കാലക്ഖേപം കരോന്തേ "നായം ബാലോ മം നേസ്സതീ"തി തസ്മിം ബഹി ഗതേ ഗേഹേ പടിസാമേതബ്ബം പടിസാമേത്വാ "കുലഘരം ഗതാതി മയ്ഹം സാമികസ്സ കഥേഥാ"തി പടിവിസ്സകഘരവാസീനം ആചിക്ഖിത്വാ "ഏകികാവ കുലഘരം ഗമിസ്സാമീ"തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി . സോ ആഗന്ത്വാ ഗേഹേ തം അപസ്സന്തോ പടിവിസ്സകേ പുച്ഛിത്വാ "കുലഘരം ഗതാ"തി സുത്വാ "മം നിസ്സായ കുലധീതാ അനാഥാ ജാതാ"തി പദാനുപദം ഗന്ത്വാ സമ്പാപുണി. തസ്സാ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സാ പസുതകാലതോ പട്ഠായ

പടിപ്പസ്സദ്ധഗമനുസ്സുക്കാ സാമികം ഗഹേത്വാ നിവത്തി. ദുതിയവാരമ്പി ഗബ്ഭിനീ അഹോസീതിആദി സബ്ബം പുരിമനയേനേവ വിത്ഥാരേതബ്ബം.

അയം പന വിസേസോ - യദാ തസ്സാ അന്തരാമഗ്ഗേ കമ്മജവാതാ ചലിംസു, തദാ മഹാഅകാലമേഘോ ഉദപാദി. സമന്തതോ വിജ്ജുലതാഹി ആദിത്തം വിയ മേഘഥനിതേഹി ഭിജ്ജമാനം വിയ ച ഉദകധാരാനിപാതനിരന്തരം നഭം അഹോസി. സാ തം ദിസ്വാ, "സാമി, മേ അനോവസ്സകം ഠാനം ജാനാഹീ"തി ആഹ. സോ ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ ഏകം തിണസഞ്ഛന്നം ഗുമ്ബം ദിസ്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഹത്ഥഗതായ വാസിയാ തസ്മിം ഗുമ്ബേ ദണ്ഡകേ ഛിന്ദിതുകാമോ തിണേഹി സഞ്ഛാദിതവമ്മികസീസന്തേ ഉട്ഠിതരുക്ഖദണ്ഡകം ഛിന്ദി. താവദേവ ച നം തതോ വമ്മികതോ നിക്ഖമിത്വാ ഘോരവിസോ ആസീവിസോ ഡംസി. സോ തത്ഥേവ പതിത്വാ കാലമകാസി. സാ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തീ തസ്സ ആഗമനം ഓലോകേന്തീ ദ്വേപി ദാരകേ വാതവുട്ഠിം അസഹമാനേ വിരവന്തേ ഉരന്തരേ കത്വാ, ദ്വീഹി ജാണുകേഹി ദ്വീഹി ഹത്ഥേഹി ച ഭൂമിം ഉപ്പീള്ഹേത്വാ യഥാഠിതാവ രത്തിം വീതിനാമേത്വാ വിഭാതായ രത്തിയാ മംസപേസിവണ്ണം ഏകം പുത്തം പിലോതികചുമ്ബടകേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഹത്ഥേഹി ഉരേഹി ച പരിഗ്ഗഹേത്വാ, ഇതരം "ഏഹി, താത, പിതാ തേ ഇതോ ഗതോ"തി വത്വാ സാമികേന ഗതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തീ തം വമ്മികസമീപേ കാലങ്കതം നിസിന്നം ദിസ്വാ "മം നിസ്സായ മമ സാമികോ മതോ"തി രോദന്തീ പരിദേവന്തീ സകലരത്തിം ദേവേന വുട്ഠത്താ ജണ്ണുകപ്പമാണം ഥനപ്പമാണം ഉദകം സവന്തിം അന്തരാമഗ്ഗേ നദിം പത്വാ, അത്തനോ മന്ദബുദ്ധിതായ ദുബ്ബലതായ ച ദ്വീഹി ദാരകേഹി സദ്ധിം ഉദകം ഓതരിതും അവിസഹന്തീ ജേട്ഠപുത്തം ഓരിമതീരേ ഠപേത്വാ ഇതരം ആദായ പരതീരം ഗന്ത്വാ സാഖാഭങ്ഗം അത്ഥരിത്വാ തത്ഥ പിലോതികചുമ്ബടകേ നിപജ്ജാപേത്വാ "ഇതരസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി ബാലപുത്തകം പഹാതും അസക്കോന്തീ പുനപ്പുനം നിവത്തിത്വാ ഓലോകയമാനാ നദിം ഓതരതി.

അഥസ്സാ നദീമജ്ഝം ഗതകാലേ ഏകോ സേനോ തം ദാരകം ദിസ്വാ "മംസപേസീ"തി സഞ്ഞായ ആകാസതോ ഭസ്സി. സാ തം ദിസ്വാ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ "സൂസൂ"തി തിക്ഖത്തും മഹാസദ്ദം നിച്ഛാരേസി. സേനോ ദൂരഭാവേന തം അനാദിയന്തോ കുമാരം ഗഹേത്വാ വേഹാസം ഉപ്പതി. ഓരിമതീരേ ഠിതോ പുത്തോ ഉഭോ ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ മഹാസദ്ദം നിച്ഛാരയമാനം ദിസ്വാ "മം സന്ധായ വദതീ"തി സഞ്ഞായ വേഗേന ഉദകേ പതി. ഇതി ബാലപുത്തകോ സേനേന, ജേട്ഠപുത്തകോ ഉദകേന ഹതോ. സാ "ഏകോ മേ പുത്തോ സേനേന ഗഹിതോ, ഏകോ ഉദകേന വൂള്ഹോ, പന്ഥേ മേ പതി മതോ"തി രോദന്തീ പരിദേവന്തീ ഗച്ഛന്തീ സാവത്ഥിതോ ആഗച്ഛന്തം ഏകം പുരിസം ദിസ്വാ പുച്ഛി - "കത്ഥ വാസികോസി, താതാ"തി? "സാവത്ഥിവാസികോമ്ഹി, അമ്മാ"തി. "സാവത്ഥിയം അസുകവീഥിയം അസുകകുലം നാമ അത്ഥി, തം ജാനാസി, താതാ"തി? "ജാനാമി, അമ്മ, തം പന മാ പുച്ഛി, അഞ്ഞം പുച്ഛാ"തി. "അഞ്ഞേന മേ പയോജനം നത്ഥി, തദേവ പുച്ഛാമി, താതാ"തി. "അമ്മ, ത്വം അത്തനോ അനാചിക്ഖിതും ന ദേസി, അജ്ജ തേ സബ്ബരത്തിം ദേവോ വസ്സന്തോ ദിട്ഠോ"തി? "ദിട്ഠോ മേ, താത, മയ്ഹമേവ സോ സബ്ബരത്തിം വുട്ഠോ, തം കാരണം പച്ഛാ കഥേസ്സാമി, ഏതസ്മിം താവ മേ സേട്ഠിഗേഹേ പവത്തിം കഥേഹീ"തി. "അമ്മ, അജ്ജ രത്തിയം സേട്ഠി ച

ഭരിയാ ച സേട്ഠിപുത്തോ ചാതി തയോപി ജനേ അവത്ഥരമാനം ഗേഹം പതി, തേ ഏകചിതകായം ഝായന്തി, സ്വായം ധൂമോ പഞ്ഞായതി, അമ്മാ"തി. സാ തസ്മിം ഖണേ നിവത്ഥവത്ഥമ്പി പതമാനം ന സഞ്ജാനി. സോകുമ്മത്തത്തം പത്വാ ജാതരൂപേനേവ -

> "ഉഭോ പുത്താ കാലങ്കതാ, പന്ഥേ മയ്ഹം പതീ മതോ;
> മാതാ പിതാ ച ഭാതാ ച, ഏകചിതമ്ഹി ഡയ്ഹരേ"തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൪൯൮) -

വിലപന്തീ പരിബ്ഭമതി.

തതോ പട്ഠായ തസ്സാ നിവാസനമത്തേനപി പടേന അചരണതോ പതിതാചാരത്താ **പടാചാരാ**ത്വേവ സമഞ്ഞാ അഹോസി. തം ദിസ്വാ മനുസ്സാ "ഗച്ഛ, ഉമ്മത്തികേ"തി കേചി കചവരം മത്ഥകേ ഖിപന്തി, അഞ്ഞേ പംസും ഓകിരന്തി, അപരേ ലേഡ്ഡും ഖിപന്തി. സത്ഥാ ജേതവനേ മഹാപരിസാമജ്ഝേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ തം തഥാ പരിബ്ഭമന്തിം ദിസ്വാ ഞാണപരിപാകഞ്ച ഓലോകേത്വാ യഥാ വിഹാരാഭിമുഖീ ആഗച്ഛതി, തഥാ അകാസി. പരിസാ തം ദിസ്വാ "ഇമിസ്സാ ഉമ്മത്തികായ ഇതോ ആഗന്തും മാദത്ഥാ"തി ആഹ. "ഭഗവാ മാ നം വാരയിത്ഥാ"തി വത്വാ അവിദൂരട്ഠാനം ആഗതകാലേ "സതിം പടിലഭ ഭഗിനീ"തി ആഹ. സാ താവദേവ ബുദ്ധാനുഭാവേന സതിം പടിലഭിത്വാ നിവത്ഥവത്ഥസ്സ പതിതഭാവം സല്ലക്ഖേത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ ഉക്കുടികം ഉപനിസജ്ജായ നിസീദി. ഏകോ പുരിസോ ഉത്തരസാടകം ഖിപി. സാ തം നിവാസേത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ, "ഭന്തേ, അവസ്സയോ മേ ഹോഥ, ഏകം മേ പുത്തം സേനോ ഗണ്ഹി, ഏകോ ഉദകേന വൂള്ഹോ, പന്ഥേ പതി മതോ, മാതാപിതരോ ഭാതാ ച ഗേഹേന അവത്ഥടാ മതാ ഏകചിതകസ്മിം ഝായന്തീ"തി സാ സോകകാരണം ആചിക്ഖി. സത്ഥാ "പടാചാരേ, മാ ചിന്തയി, തവ അവസ്സയോ ഭവിതും സമത്ഥസ്സേവ സന്തികം ആഗതാസി. യഥാ ഹി ത്വം ഇദാനി പുത്താദീനം മരണനിമിത്തം അസ്സൂനി പവത്തേസി, ഏവം അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ പുത്താദീനം മരണഹേതു പവത്തിതം അസ്സു ചതുന്നം മഹാസമുദ്ദാനം ഉദകതോ ബഹുതര"ന്തി ദസ്സേന്തോ -

> "ചതൂസു സമുദ്ദേസു ജലം പരിത്തകം, തതോ ബഹും അസ്സുജലം അനപ്പകം;
> ദുക്ഖേന ഫുട്ഠസ്സ നരസ്സ സോചനാ, കിം കാരണാ അമ്മ തുവം പമജ്ജസീ"തി. (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧൧൨ പടാചാരാഥേരീവത്ഥു) -

ഗാഥം അഭാസി.

ഏവം സത്ഥരി അനമതഗ്ഗപരിയായകഥം (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൪-൧൨൫) കഥേന്തേ തസ്സാ സോകോ തനുതരഭാവം അഗമാസി. അഥ നം തനുഭൂതസോകം ഞത്വാ "പടാചാരേ, പുത്താദയോ നാമ പരലോകം ഗച്ഛന്തസ്സ താണം വാ ലേണം വാ സരണം വാ ഭവിതും ന സക്കോന്തീ"തി വിജ്ജമാനാപി തേ ന സന്തി ഏവ, തസ്മാ പണ്ഡിതേന അത്തനോ സീലം വിസോധേത്വാ നിബ്ബാനഗാമിമഗ്ഗോയേവ സാധേതബ്ബോതി ദസ്സേന്തോ -

‘‘ന സന്തി പുത്താ താണായ, ന പിതാ നാപി ബന്ധവാ;
അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, നത്ഥി ഞാതീസു താണതാ.

‘‘ഏതമത്ഥവസം ഞത്വാ, പണ്ഡിതോ സീലസംവുതോ;
നിബ്ബാനഗമനം മഗ്ഗം, ഖിപ്പമേവ വിസോധയേ’’തി. (ധ॰ പ॰ ൨൮൮-൨൮൯) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി. ദേസനാവസാനേ പടാചാരാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠഹിത്വാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ തം ഭിക്ഖുനീനം സന്തികം നേത്വാ പബ്ബാജേസി. സാ ലദ്ധൂപസമ്പദാ ഉപരിമഗ്ഗത്ഥായ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ഏകദിവസം ഘടേന ഉദകം ആദായ പാദേ ധോവന്തീ ഉദകം ആസിഞ്ചി. തം ഥോകം ഠാനം ഗന്ത്വാ പച്ഛിജ്ജി, ദുതിയവാരം ആസിത്തം തതോ ദൂരം അഗമാസി, തതിയവാരം ആസിത്തം തതോപി ദൂരതരം അഗമാസി. സാ തദേവ ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ തയോ വയേ പരിച്ഛിന്ദിത്വാ ‘‘മയാ പഠമം ആസിത്തഉദകം വിയ ഇമേ സത്താ പഠമവയേപി മരന്തി, തതോ ദൂരം ഗതം ദുതിയവാരം ആസിത്തം ഉദകം വിയ മജ്ഝിമവയേപി, തതോ ദൂരതരം ഗതം തതിയവാരം ആസിത്തം ഉദകം വിയ പച്ഛിമവയേപി മരന്തിയേവാ’’തി ചിന്തേസി. സത്ഥാ ഗന്ധകുടിയം നിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തസ്സാ സമ്മുഖേ ഠത്വാ കഥേന്തോ വിയ ‘‘ഏവമേതം, പടാചാരേ, സബ്ബേപിമേ സത്താ മരണധമ്മാ, തസ്മാ പഞ്ചന്നം ഖന്ധാനം ഉദയബ്ബയം അപസ്സന്തസ്സ വസ്സസതം ജീവതോ തം പസ്സന്തസ്സ ഏകാഹമ്പി ഏകക്ഖണമ്പി ജീവിതം സേയ്യോ’’തി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ -

‘‘യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ഉദയബ്ബയം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ഉദയബ്ബയ’’ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൧൩) -

ഗാഥമാഹ. ഗാഥാപരിയോസാനേ പടാചാരാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൪൭൮-൫൧൧) -

‘‘പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

‘‘തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹും;
നാനാരതനപജ്ജോതേ, മഹാസുഖസമപ്പിതാ.

‘‘ഉപേത്വാ തം മഹാവീരം, അസ്സോസിം ധമ്മദേസനം;
തതോ ജാതപസാദാഹം, ഉപേസിം സരണം ജിനം.

‘‘തതോ വിനയധാരീനം, അഗ്ഗം വണ്ണേസി നായകോ;
ഭിക്ഖുനിം ലജ്ജിനിം താദിം, കപ്പാകപ്പവിസാരദം.

‘‘തദാ മുദിതചിത്താഹം, തം ഠാനമഭികങ്ഖിനീ;
നിമന്തേത്വാ ദസബലം, സസങ്ഘം ലോകനായകം.

‘‘ഭോജയിത്വാന സത്താഹം, ദദിത്വാവ തിചീവരം;
നിപച്ച സിരസാ പാദേ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

“യാ തയാ വണ്ണിതാ വീര, ഇതോ അട്ഠമകേ മുനി;
താദിസാഹം ഭവിസ്സാമി, യദി സിജ്ഝതി നായക.

“തദാ അവോച മം സത്ഥാ, ഭദ്ദേ മാ ഭായി അസ്സസ;
അനാഗതമ്ഹി അദ്ധാനേ, ലച്ഛസേ തം മനോരഥം.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
പടാചാരാതി നാമേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

“തദാഹം മുദിതാ ഹുത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
മേത്തചിത്താ പരിചരിം, സസങ്ഘം ലോകനായകം.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

“തസ്സാസിം തതിയാ ധീതാ, ഭിക്ഖുനീ ഇതി വിസ്സുതാ;
ധമ്മം സുത്വാ ജിനഗ്ഗസ്സ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം.

“അനുജാനി ന നോ താതോ, അഗാരേവ തദാ മയം;
വീസവസ്സസഹസ്സാനി, വിചരിമ്ഹ അതന്ദിതാ.

“കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം, രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, മുദിതാ സത്തധീതരോ.

“സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സത്തമീ സങ്ഘദായികാ.

“അഹം ഉപ്പലവണ്ണാ ച, ഖേമാ ഭദ്ദാ ച ഭിക്ഖുനീ;
കിസാഗോതമീ ധമ്മദിന്നാ, വിസാഖാ ഹോതി സത്തമീ.

“തേഹി കമ്മേഹി സുകതേഹി, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹം;
സാവത്ഥിയം പുരവരേ, ഇദ്ധേ ഫീതേ മഹദ്ധനേ.

“യദാ ച യോബ്ബനൂപേതാ, വിതക്കവസഗാ അഹം;
നരം ജാരപതിം ദിസ്വാ, തേന സദ്ധിം അഗച്ഛഹം.

“ഏകപുത്തപസൂതാഹം, ദുതിയോ കുച്ഛിയാ മമ;
തദാഹം മാതാപിതരോ, ഓക്ഖാമീതി സുനിച്ഛിതാ.

“നാരോചേസിം പതിം മയ്ഹം, തദാ തമ്ഹി പവാസിതേ;
ഏകികാ നിഗ്ഗതാ ഗേഹാ, ഗന്തും സാവത്ഥിമുത്തമം.

“തതോ മേ സാമി ആഗന്ത്വാ, സമ്ഭാവേസി പഥേ മമം;
തദാ മേ കമ്മജാ വാതാ, ഉപ്പന്നാ അതിദാരുണാ.

“ഉട്ഠിതോ ച മഹാമേഘോ, പസൂതിസമയേ മമ;
ദബ്ബത്ഥായ തദാ ഗന്ത്വാ, സാമി സപ്പേന മാരിതോ.

“തദാ വിജാതദുക്ഖേന, അനാഥാ കപണാ അഹം;
കുന്നദിം പൂരിതം ദിസ്വാ, ഗച്ഛന്തീ സകുലാലയം.

“ബാലം ആദായ അതരിം, പാരകൂലേ ച ഏകകം;
സായേത്വാ ബാലകം പുത്തം, ഇതരം തരണായഹം.

“നിവത്താ ഉക്കുസോ ഹാസി, തരുണം വിലപന്തകം;
ഇതരഞ്ച വഹീ സോതോ, സാഹം സോകസമപ്പിതാ.

“സാവത്ഥിനഗരം ഗന്ത്വാ, അസ്സോസിം സജനേ മതേ;
തദാ അവോചം സോകട്ടാ, മഹാസോകസമപ്പിതാ.

“ഉഭോ പുത്താ കാലങ്കതാ, പന്ഥേ മയ്ഹം പതീ മതോ;
മാതാ പിതാ ച ഭാതാ ച, ഏകചിതമ്ഹി ഡയ്ഹരേ.

“തദാ കിസാ ച പണ്ഡു ച, അനാഥാ ദീനമാനസാ;
ഇതോ തതോ ഭമന്തീഹം, അദ്ദസം നരസാരഥിം.

“തതോ അവോച മം സത്ഥാ, പുത്തേ മാ സോചി അസ്സസ;
അത്താനം തേ ഗവേസസ്സു, കിം നിരത്ഥം വിഹഞ്ഞസി.

“ന സന്തി പുത്താ താണായ, ന ഞാതീ നാപി ബന്ധവാ;
അന്തകേനാധിപന്നസ്സ, നത്ഥി ഞാതീസു താണതാ.

“തം സുത്വാ മുനിനോ വാക്യം, പഠമം ഫലമജ്ഝഗം;
പബ്ബജിത്വാന നചിരം, അരഹത്തമപാപുണിം.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
പരചിത്താനി ജാനാമി, സത്ഥുസാസനകാരികാ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, വിസുദ്ധാസിം സുനിമ്മലാ.

“തതോഹം വിനയം സബ്ബം, സന്തികേ സബ്ബദസ്സിനോ;
ഉഗ്ഗഹിം സബ്ബവിത്ഥാരം, ബ്യാഹരിഞ്ച യഥാതഥം.

“ജിനോ തസ്മിം ഗുണേ തുട്ഠോ, ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി മം;
അഗ്ഗാ വിനയധാരീനം, പടാചാരാവ ഏകികാ.

“പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ.

“യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ സേക്ഖകാലേ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉപരിവിസേസസ്സ നിബ്ബത്തിതാകാരം വിഭാവേന്തീ ഉദാനവസേന -

൧൧൨. “നങ്ഗലേഹി കസം ഖേത്തം, ബീജാനി പവപം ഛമാ;
പുത്തദാരാനി പോസേന്താ, ധനം വിന്ദന്തി മാണവാ.

൧൧൩. “കിമഹം സീലസമ്പന്നാ, സത്ഥുസാസനകാരികാ;
നിബ്ബാനം നാധിഗച്ഛാമി, അകുസീതാ അനുദ്ധതാ.

൧൧൪. “പാദേ പക്ഖാലയിത്വാന, ഉദകേസു കരോമഹം;
പാദോദകഞ്ച ദിസ്വാന, ഥലതോ നിന്നമാഗതം.

൧൧൫. “തതോ ചിത്തം സമാധേസിം, അസ്സം ഭദ്രംവജാനിയം;
തതോ ദീപം ഗഹേത്വാന, വിഹാരം പാവിസിം അഹം;
സേയ്യം ഓലോകയിത്വാന, മഞ്ചകമ്ഹി ഉപാവിസിം.

൧൧൬. “തതോ സൂചിം ഗഹേത്വാന, വട്ടിം ഓകസ്സയാമഹം;
പദീപസ്സേവ നിബ്ബാനം, വിമോക്ഖോ അഹു ചേതസോ”തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **കസ**ന്തി കസന്താ കസികമ്മം കരോന്താ. ബഹുത്ഥേ ഹി ഇദം ഏകവചനം. **പവപ**ന്തി ബീജാനി വപന്താ. **ഛമാ**തി ഛമായം. ഭുമ്മത്ഥേ ഹി ഇദം പച്ചത്തവചനം. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - ഇമേ മാണവാ സത്താ നങ്ഗലേഹി ഫാലേഹി ഖേത്തം കസന്താ യഥാധിപ്പായം ഖേത്തഭൂമിയം പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണഭേദാനി ബീജാനി വപന്താ തംഹേതു തംനിമിത്തം അത്താനം പുത്തദാരാദീനി പോസേന്താ ഹുത്വാ ധനം പടിലഭന്തി. ഏവം ഇമസ്മിം ലോകേ യോനിസോ പയുത്തോ പച്ചത്തപുരിസകാരോ നാമ സഫലോ സഉദയോ.

തത്ഥ **കിമഹം സീലസമ്പന്നാ, സത്ഥുസാസനകാരികാ. നിബ്ബാനം നാധിഗച്ഛാമി, അകുസീതാ അനുദ്ധതാ**തി അഹം സുവിസുദ്ധസീലാ ആരദ്ധവീരിയതായ അകുസീതാ അജ്ഝത്തം സുസമാഹിതചിത്തതായ അനുദ്ധതാ ച ഹുത്വാ ചതുസച്ചകമ്മട്ഠാനഭാവനാസങ്ഖാതം സത്ഥു സാസനം കരോന്തീ കസ്മാ നിബ്ബാനം നാധിഗച്ഛാമി, അധിഗമിസ്സാമി ഏവാതി.

ഏവം പന ചിന്തേത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ഏകദിവസം പാദധോവനഉദകേ നിമിത്തം ഗണ്ഹി. തേനാഹ **“പാദേ**

പക്ഖാലയിത്വാനാ”തിആദി . തസ്സത്ഥോ - അഹം പാദേ ധോവന്തീ പാദപക്ഖാലനഹേതു തിക്ഖത്തും ആസിത്തേസു ഉദകേസു ഥലതോ നിന്നമാഗതം പാദോദകം ദിസ്വാ നിമിത്തം കരോമി.

“യഥാ ഇദം ഉദകം ഖയധമ്മം വയധമ്മം, ഏവം സത്താനം ആയുസങ്ഖാരാ”തി ഏവം അനിച്ചലക്ഖണം, തദനുസാരേന ദുക്ഖലക്ഖണം, അനത്തലക്ഖണഞ്ച ഉപധാരേത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേന്തീ **തതോ ചിത്തം സമാധേസിം, അസ്സം ഭദ്രംവജാനിയ**ന്തി യഥാ അസ്സം ഭദ്രം ആജാനിയം കുസലോ സാരഥി സുഖേന സാരേതി, ഏവം മയ്ഹം ചിത്തം സുഖേനേവ സമാധേസിം, വിപസ്സനാസമാധിനാ സമാഹിതം അകാസിം. ഏവം പന വിപസ്സനം വഡ്ഢേന്തീ ഉതുസപ്പായനിജിഗിസായ ഓവരകം പവിസന്തീ അന്ധകാരവിധമനത്ഥം ദീപം ഗഹേത്വാ ഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ദീപം ഠപേത്വാ മഞ്ചകേ നിസിന്നമത്താവ ദീപം വിജ്ഝാപേതും അഗ്ഗളസൂചിയാ ദീപവട്ടിം ആകഡ്ഢിം, താവദേവ ഉതുസപ്പായലാഭേന തസ്സാ ചിത്തം സമാഹിതം അഹോസി, വിപസ്സനാവീഥിം ഓതരി, മഗ്ഗേന ഘട്ടേസി. തതോ മഗ്ഗപടിപാടിയാ സബ്ബസോ ആസവാനം ഖയോ അഹോസി. തേന വുത്തം - **“തതോ ദീപം ഗഹേത്വാന…പേ॰… വിമോക്ഖോ അഹു ചേതസോ”**തി. തത്ഥ **സേയ്യം ഓലോകയിത്വാനാ**തി ദീപാലോകേന സേയ്യം പസ്സിത്വാ.

സൂചിന്തി അഗ്ഗളസൂചിം. **വട്ടിം ഓകസ്സയാമീ**തി ദീപം വിജ്ഝാപേതും തേലാഭിമുഖം ദീപവട്ടിം ആകഡ്ഢേമി. **വിമോക്ഖോ**തി കിലേസേഹി വിമോക്ഖോ. സോ പന യസ്മാ പരമത്ഥതോ ചിത്തസ്സ സന്തതി, തസ്മാ വുത്തം **“ചേതസോ”**തി. യഥാ പന വട്ടിതേലാദികേ പച്ചയേ സതി ഉപ്പജ്ജനാരഹോ പദീപോ തദഭാവേ അനുപ്പജ്ജനതോ നിബ്ബുതോതി വുച്ചതി, ഏവം കിലേസാദിപച്ചയേ സതി ഉപ്പജ്ജനാരഹം ചിത്തം തദഭാവേ അനുപ്പജ്ജനതോ വിമുത്തന്തി വുച്ചതീതി ആഹ - “പദീപസ്സേവ നിബ്ബാനം, വിമോക്ഖോ അഹു ചേതസോ”തി.

പടാചാരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. തിംസമത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

മുസലാനി ഗഹേത്വാനാതിആദികാ തിംസമത്താനം ഥേരീനം ഗാഥാ. താപി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തിയോ അനുക്കമേന ഉപചിതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സകകമ്മസഞ്ചോദിതാ തത്ഥ തത്ഥ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പബ്ബജിത്വാ പരിസുദ്ധസീലാ വത്തപടിവത്തം പരിപൂരേന്തിയോ വിഹരന്തി. അഥേകദിവസം പടാചാരാഥേരീ താസം ഓവാദം ദേന്തീ -

൧൧൭. “മുസലാനി ഗഹേത്വാന, ധഞ്ഞം കോട്ടേന്തി മാണവാ;
പുത്തദാരാനി പോസേന്താ, ധനം വിന്ദന്തി മാണവാ.

൧൧൮. “കരോഥ ബുദ്ധസാസനം, യം കത്വാ നാനുതപ്പതി;
ഖിപ്പം പാദാനി ധോവിത്വാ, ഏകമന്തേ നിസീദഥ;
ചേതോസമഥമനുയുത്താ, കരോഥ ബുദ്ധസാസന”ന്തി. - ഇമാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥായം സങ്ഖേപത്ഥോ - ഇമേ സത്താ ജീവിതഹേതു മുസലാനി ഗഹേത്വാ പരേസം ധഞ്ഞം കോട്ടേന്തി, ഉദുക്ഖലകമ്മം കരോന്തി. അഞ്ഞമ്പി ഏദിസം നിഹീനകമ്മം കത്വാ പുത്തദാരം പോസേന്താ യഥാരഹം ധനമ്പി സംഹരന്തി. തം പന നേസം കമ്മം നിഹീനം ഗമ്മം പോഥുജ്ജനികം ദുക്ഖം അനത്ഥസഞ്ഹിതഞ്ച. തസ്മാ ഏദിസം സംകിലേസികപപഞ്ചം വജ്ജേത്വാ **കരോഥ ബുദ്ധസാസനം** സിക്ഖത്തയസങ്ഖാതം സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാസനം കരോഥ സമ്പാദേഥ അത്തനോ സന്താനേ നിബ്ബത്തേഥ. തത്ഥ കാരണമാഹ - **"യം കത്വാ നാനുതപ്പതീ"**തി, യസ്സ കരണഹേതു ഏതരഹി ആയതിഞ്ച അനുതാപം നാപജ്ജതി. ഇദാനി തസ്സ കരണേ പുബ്ബകിച്ചം അനുയോഗവിധിഞ്ച ദസ്സേതും, **"ഖിപ്പം പാദാനി ധോവിത്വാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ യസ്മാ അധോവിതപാദസ്സ അവിക്ഖാലിതമുഖസ്സ ച നിസജ്ജസുഖം ഉതുസപ്പായലാഭോ ച ന ഹോതി, പാദേ പന ധോവിത്വാ മുഖഞ്ച വിക്ഖാലേത്വാ ഏകമന്തേ നിസിന്നസ്സ തദുഭയം ലഭതി, തസ്മാ **ഖിപ്പം** ഇമം യഥാലദ്ധം ഖണം അവിരാധേന്തിയോ **പാദാനി** അത്തനോ പാദേ ധോവിത്വാ **ഏകമന്തേ** വിവിത്തേ ഓകാസേ **നിസീദഥ** നിസജ്ജഥ. അട്ഠതിംസായ ആരമ്മണേസു യത്ഥ കത്ഥചി ചിത്തരുചികേ ആരമ്മണേ അത്തനോ ചിത്തം ഉപനിബന്ധിത്വാ **ചേതോസമഥമനുയുത്താ** സമാഹിതേന ചിത്തേന ചതുസച്ചകമ്മട്ഠാനഭാവനാവസേന ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ സാസനം ഓവാദം അനുസിട്ഠിം **കരോഥ** സമ്പാദേഥാതി.

അഥ താ ഭിക്ഖുനിയോ തസ്സാ ഥേരിയാ ഓവാദേ ഠത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഭാവനായ കമ്മം കരോന്തിയോ ഞാണസ്സ പരിപാകം ഗതത്താ ഹേതുസമ്പന്നതായ ച സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഓവാദഗാഥാഹി സദ്ധിം -

൧൧൯. "തസ്സാ താ വചനം സുത്വാ, പടാചാരായ സാസനം;
പാദേ പക്ഖാലയിത്വാന, ഏകമന്തം ഉപാവിസും;
ചേതോസമഥമനുയുത്താ, അകംസു ബുദ്ധസാസനം.

൧൨൦. "രത്തിയാ പുരിമേ യാമേ, പുബ്ബജാതിമനുസ്സരും;
രത്തിയാ മജ്ഝിമേ യാമേ, ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധയും;
രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ, തമോഖന്ധം പദാലയും.

൧൨൧. "ഉട്ഠായ പാദേ വന്ദിംസു, കതാ തേ അനുസാസനീ;
ഇന്ദംവ ദേവാ തിദസാ, സങ്ഗാമേ അപരാജിതം;
പുരക്ഖത്വാ വിഹസ്സാമ, തേവിജ്ജാമ്ഹ അനാസവാ"തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസിംസു.

തത്ഥ **തസ്സാ താ വചനം സുത്വാ, പടാചാരായ സാസനന്തി** തസ്സാ പടാചാരായ ഥേരിയാ കിലേസപടിസത്തുസാസനട്ഠേന സാസനഭൂതം ഓവാദവചനം, **താ** തിംസമത്താ ഭിക്ഖുനിയോ സുത്വാ പടിസ്സുത്വാ സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ.

ഉട്ഠായ പാദേ വന്ദിംസു, കതാ തേ അനുസാസനീതി യഥാസമ്പടിച്ഛിതം തസ്സാ സാസനം അട്ഠിം കത്വാ മനസി കത്വാ യഥാഫാസുകട്ഠാനേ നിസീദിത്വാ ഭാവേന്തിയോ ഭാവനം മത്ഥകം പാപേത്വാ അത്തനാ അധിഗതവിസേസം ആരോചേതും നിസിന്നാസനതോ ഉട്ഠായ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മഹാഥേരി തവാനുസാസനീ യഥാനുസിട്ഠം അമ്ഹേഹി കതാ"തി വത്വാ തസ്സാ പാദേ

പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിംസു. **ഇന്ദംവ ദേവാ തിദസാ, സങ്ഗാമേ അപരാജിത**ന്തി ദേവാസുരസങ്ഗാമേ അപരാജിതം വിജിതാവിം ഇന്ദം താവതിംസാ ദേവാ വിയ മഹാഥേരി, മയം തം പുരക്ഖത്വാ വിഹരിസ്സാമ അഞ്ഞസ്സ കത്തബ്ബസ്സ അഭാവതോ. തസ്മാ ‘‘തേവിജ്ജാമ്ഹ അനാസവാ’’തി അത്തനോ കതഞ്ഞുഭാവം പവേദേന്തീ ഇദമേവ താസം അഞ്ഞാബ്യാകരണം അഹോസി. യം പനേത്ഥ അത്ഥതോ അവിഭത്തം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

തിംസമത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. ചന്ദാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദുഗ്ഗതാഹം പുരേ ആസിന്തിആദികാ ചന്ദായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ അനുക്കമേന സമ്ഭതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ പരിപക്കഞാണാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ അഞ്ഞതരസ്മിം ബ്രാഹ്മണഗാമേ അപഞ്ഞാതസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സാ നിബ്ബത്തിതോ പട്ഠായ തം കുലം ഭോഗേഹി പരിക്ഖയം ഗതം. സാ അനുക്കമേന വിഞ്ഞുതം പത്വാ ദുക്ഖേന ജീവതി. അഥ തസ്മിം ഗേഹേ അഹിവാതരോഗോ ഉപ്പജ്ജി. തേനസ്സാ സബ്ബേപി ഞാതകാ മരണബ്യസനം പാപുണിംസു. സാ ഞാതിക്ഖയേ ജാതേ അഞ്ഞത്ഥ ജീവിതും അസക്കോന്തീ കപാലഹത്ഥാ കുലേ കുലേ വിചരിത്വാ ലദ്ധലദ്ധേന ഭിക്ഖാഹാരേന യാപേന്തീ ഏകദിവസം പടാചാരായ ഥേരിയാ ഭത്തവിസ്സഗ്ഗട്ഠാനം അഗമാസി. ഭിക്ഖുനിയോ തം ദുക്ഖിതം ഖുദ്ദാഭിഭൂതം ദിസ്വാന സഞ്ജാതകാരുഞ്ഞാ പിയസമുദാചാരേന സങ്ഗഹേത്വാ തത്ഥ വിജ്ജമാനേന ഉപചാരമനോഹരേന ആഹാരേന സന്തപ്പേസും. സാ താസം ആചാരസീലേ പസീദിത്വാ ഥേരിയാ സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തസ്സാ ഥേരീ ധമ്മം കഥേസി. സാ തം ധമ്മം സുത്വാ സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ സംസാരേ ച സഞ്ജാതസംവേഗാ പബ്ബജി . പബ്ബജിത്വാ ച ഥേരിയാ ഓവാദേ ഠത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഭാവനം അനുയുഞ്ജന്തീ കതാധികാരതായ ഞാണസ്സ ച പരിപാകം ഗതത്താ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ -

൧൨൨.
‘‘ദുഗ്ഗതാഹം പുരേ ആസിം, വിധവാ ച അപുത്തികാ;
വിനാ മിത്തേഹി ഞാതീഹി, ഭത്തചോളസ്സ നാധിഗം.

൧൨൩.
‘‘പത്തം ദണ്ഡഞ്ച ഗണ്ഹിത്വാ, ഭിക്ഖമാനാ കുലാ കുലം;
സീതുണ്ഹേന ച ഡയ്ഹന്തീ, സത്ത വസ്സാനി ചാരിഹം.

൧൨൪.
‘‘ഭിക്ഖുനിം പുന ദിസ്വാന, അന്നപാനസ്സ ലാഭിനിം;
ഉപസങ്കമ്മ അവോചം, പബ്ബജ്ജം അനഗാരിയം.

൧൨൫.
‘‘സാ ച മം അനുകമ്പായ, പബ്ബാജേസി പടാചാരാ;
തതോ മം ഓവദിത്വാന, പരമത്ഥേ നിയോജയി.

൧൨൬.
‘‘തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, അകാസിം അനുസാസനിം;
അമോഘോ അയ്യായോവാദോ, തേവിജ്ജാമ്ഹി അനാസവാ’’തി. -

ഉദാനവസേന ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ദുഗ്ഗതാ**തി ദലിദ്ദാ. **പുരേ**തി പബ്ബജിതതോ പുബ്ബേ. പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ഹി ഇധ പുഗ്ഗലോ ഭോഗേഹി അഡ്ഢോ വാ ദലിദ്ദോ വാതി ന വത്തബ്ബോ. ഗുണേഹി പന അയം ഥേരീ അഡ്ഢായേവ. തേനാഹ ''ദുഗ്ഗതാഹം പുരേ ആസി''ന്തി. **വിധവാ**തി ധവോ വുച്ചതി സാമികോ, തദഭാവാ വിധവാ, മതപതികാതി അത്ഥോ. **അപുത്തികാ**തി പുത്തരഹിതാ. **വിനാ മിത്തേഹീ**തി മിത്തേഹി ബന്ധവേഹി ച പരിഹീനാ രഹിതാ. **ഭത്തചോളസ്സ നാധിഗ**ന്തി ഭത്തസ്സ ചോളസ്സ ച പാരിപൂരിം നാധിഗച്ഛിം, കേവലം പന ഭിക്ഖാപിണ്ഡസ്സ പിലോതികാഖണ്ഡസ്സ ച വസേന ഘാസച്ഛാദനമത്തമേവ അലത്ഥന്തി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **''പത്തം ദണ്ഡഞ്ച ഗണ്ഹിത്വാ''**തിആദി.

തത്ഥ **പത്ത**ന്തി മത്തികാഭാജനം. **ദണ്ഡ**ന്തി ഗോണസുനഖാദിപരിഹരണദണ്ഡകം. **കുലാ കുല**ന്തി കുലതോ കുലം. **സീതുണ്ഹേന ച ഡയ്ഹന്തീ**തി വസനഗേഹാഭാവതോ സീതേന ച ഉണ്ഹേന ച പീളിയമാനാ.

ഭിക്ഖുനിന്തി പടാചാരാഥേരിം സന്ധായ വദതി. **പുനാ**തി പച്ഛാ, സത്തസംവച്ഛരതോ അപരഭാഗേ.

പരമത്ഥേതി പരമേ ഉത്തമേ അത്ഥേ, നിബ്ബാനഗാമിനിയാ പടിപദായ നിബ്ബാനേ ച. **നിയോജയീ**തി കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖന്തീ നിയോജേസി. സേസം വുത്തനയമേവ.

ചന്ദാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

പഞ്ചകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. ഛക്കനിപാതോ

൧. പഞ്ചസതമത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഛക്കനിപാതേ **യസ്സ മഗ്ഗം ന ജാനാസീ**തിആദികാ പഞ്ചസതമത്താനം ഥേരീനം ഗാഥാ. ഇമാപി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തിയോ അനുക്കമേന ഉപചിതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ തത്ഥ തത്ഥ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ മാതാപിതൂഹി പതികുലം ആനീതാ തത്ഥ തത്ഥ പുത്തേ ലഭിത്വാ ഘരാവാസം വസന്തിയോ സമാനജാതികസ്സ താദിസസ്സ കമ്മസ്സ കതത്താ സബ്ബാവ മതപുത്താ ഹുത്വാ, പുത്തസോകേന അഭിഭൂതാ പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ നിസിന്നാ അത്തനോ സോകകാരണം ആരോചേസും. ഥേരീ താസം സോകം വിനോദേന്തീ -

൧൨൭. ''യസ്സ മഗ്ഗം ന ജാനാസി, ആഗതസ്സ ഗതസ്സ വാ;
തം കുതോ ചാഗതം സത്തം, മമ പുത്തോതി രോദസി.

൧൨൮. ''മഗ്ഗഞ്ച ഖോസ്സ ജാനാസി, ആഗതസ്സ ഗതസ്സ വാ;
ന നം സമനുസോചേസി, ഏവംധമ്മാ ഹി പാണിനോ.

൧൨൯. ''അയാചിതോ തതാഗച്ഛി, നാനുഞ്ഞാതോ ഇതോ ഗതോ;
കുതോചി നൂന ആഗന്ത്വാ, വസിത്വാ കതിപാഹകം;
ഇതോപി അഞ്ഞേന ഗതോ, തതോപഞ്ഞേന ഗച്ഛതി.

൧൩൦. ''പേതോ മനുസ്സരൂപേന, സംസരന്തോ ഗമിസ്സതി;
യഥാഗതോ തഥാ ഗതോ, കാ തത്ഥ പരിദേവനാ''തി. -

ഇമാഹി ചതൂഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി.

താ തസ്സാ ധമ്മം സുത്വാ സഞ്ജാതസംവേഗാ ഥേരിയാ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തിയോ വിമുത്തിപരിപാചനീയാനം ധമ്മാനം പരിപാകം ഗതത്താ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തേ പതിട്ഠഹിംസു. അഥ താ അധിഗതാരഹത്താ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന **''യസ്സ മഗ്ഗം ന ജാനാസീ''**തിആദികാഹി ഓവാദഗാഥാഹി സദ്ധിം -

൧൩൧. ''അബ്ബഹീ വത മേ സല്ലം, ദുദ്ദസം ഹദയസ്സിതം;
യാ മേ സോകപരേതായ, പുത്തസോകം ബ്യപാനുദി.

൧൩൨. ''സാജ്ജ അബ്ബൂള്ഹസല്ലാഹം, നിച്ഛാതാ പരിനിബ്ബുതാ;
ബുദ്ധം ധമ്മഞ്ച സങ്ഘഞ്ച, ഉപേമി സരണം മുനി''ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ വിസും വിസും അഭാസിംസു.

തത്ഥ **യസ്സ മഗ്ഗം ന ജാനാസി, ആഗതസ്സ ഗതസ്സ** വാതി യസ്സ സത്തസ്സ ഇധ ആഗതസ്സ ആഗതമഗ്ഗം വാ ഇതോ ഗതസ്സ ഗതമഗ്ഗം വാ ത്വം ന ജാനാസി. അനന്തരാ അതീതാനാഗതഭവൂപപത്തിയോ സന്ധായ വദതി. **തം കുതോ ചാഗതം സത്ത**ന്തി തം ഏവം അവിഞ്ഞാതാഗതഗതമഗ്ഗം കുതോചി ഗതിതോ ആഗതമഗ്ഗം

ആഗച്ഛന്തേന അന്തരാമഗ്ഗേ സബ്ബേന സബ്ബം അകതപരിചയസമാഗതപുരിസസദിസം സത്തം കേവലം മമത്തം ഉപ്പാദേത്വാ മമ പുത്തോതി കുതോ കേന കാരണേന രോദസി. അപ്പടികാരതോ മമ പുത്തസ്സ ച അകാതബ്ബതോ ന എത്ഥ രോദനകാരണം അത്ഥീതി അധിപ്പായോ.

മഗ്ഗഞ്ച ഖോസ്സ ജാനാസീതി അസ്സ തവ പുത്താഭിമതസ്സ സത്തസ്സ ആഗതസ്സ ആഗതമഗ്ഗഞ്ച ഗതസ്സ ഗതമഗ്ഗഞ്ച അഥ ജാനേയ്യാസി. **ന നം സമനുസോചേസീ**തി എവമ്പി നം ന സമനുസോചേയ്യാസി. കസ്മാ? **ഏവംധമ്മാ ഹി പാണിനോ,** ദിട്ഠധമ്മേപി ഹി സത്താനം സബ്ബേഹി പിയേഹി മനാപേഹി നാനാഭാവാ വിനാഭാവാ തത്ഥ വസവത്തിതായ അഭാവതോ, പഗേവ അഭിസമ്പരായം.

അയാചിതോ തതാഗച്ഛീതി തതോ പരലോകതോ കേനചി അയാചിതോ ഇധ ആഗച്ഛി. ''ആഗതോ''തിപി പാളി, സോ ഏവത്ഥോ. **നാനുഞ്ഞാതോ ഇതോ ഗതോ**തി ഇധലോകതോ കേനചി അനനുഞ്ഞാതോ പരലോകം ഗതോ. **കുതോചീ**തി നിരയാദിതോ യതോ കുതോചി ഗതിതോ. **നൂനാ**തി പരിസങ്കായം . **വസിത്വാ കതിപാഹക**ന്തി കതിപയദിവസമത്തം ഇധ വസിത്വാ. **ഇതോപി അഞ്ഞേന ഗതോ**തി ഇതോപി ഭവതോ അഞ്ഞേന ഗതോ, ഇതോ അഞ്ഞമ്പി ഭവം പടിസന്ധിവസേന ഉപഗതോ. **തതോപഞ്ഞേന ഗച്ഛതീ**തി തതോപി ഭവതോ അഞ്ഞേന ഗമിസ്സതി, അഞ്ഞമേവ ഭവം ഉപഗമിസ്സതി.

പേതോതി അപേതോ തം തം ഭവം ഉപപജ്ജിത്വാ തതോ അപഗതോ. **മനുസ്സരൂപേനാ**തി നിദസ്സനമത്തമേതം, മനുസ്സഭാവേന തിരച്ഛാനാദിഭാവേന ചാതി അത്ഥോ. **സംസരന്തോ**തി അപരാപരം ഉപപത്തിവസേന സംസരന്തോ. **യഥാഗതോ തഥാ ഗതോ**തി യഥാ അവിഞ്ഞാതഗതിതോ ച അനാമന്തേത്വാ ആഗതോ തഥാ അവിഞ്ഞാതഗതികോ അനനുഞ്ഞാതോവ ഗതോ. **കാ തത്ഥ പരിദേവനാ**തി തത്ഥ താദിസേ അവസവത്തിനി യഥാകാമാവചരേ കാ നാമ പരിദേവനാ, കിം പരിദേവിതേന പയോജനന്തി അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

എത്ഥ ച ആദിതോ ചതസ്സോ ഗാഥാ പടാചാരായ ഥേരിയാ തേസം പഞ്ചമത്താനം ഇത്ഥിസതാനം സോകവിനോദനവസേന വിസും വിസും ഭാസിതാ. തസ്സാ ഓവാദേ ഠത്വാ പബ്ബജിത്വാ അധിഗതവിസേസാഹി താഹി പഞ്ചസതമത്താഹി ഭിക്ഖുനീഹി ഛപി ഗാഥാ പച്ചേകം ഭാസിതാതി ദട്ഠബ്ബാ.

പഞ്ചസതാ പടാചാരാതി പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികേ ലദ്ധഓവാദതായ പടാചാരായ വുത്തം അവേദിസുന്തി കത്വാ ''പടാചാരാ''തി ലദ്ധനാമാ പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖുനിയോ.

പഞ്ചസതമത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. വാസേട്ഠീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

പുത്തസോകേനഹം അട്ടാതിആദികാ വാസേട്ഠിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ അനുക്കമേന സമ്ഭതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വേസാലിയം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ

വയപ്പത്താ മാതാപിതൂഹി സമാനജാതികസ്സ കുലപുത്തസ്സ ദിന്നാ പതികുലം ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം സുഖസംവാസം വസന്തീ ഏകം പുത്തം ലഭിത്വാ തസ്മിം ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ വിചരണകാലേ കാലം കതേ പുത്തസോകേന അട്ടിതാ ഉമ്മത്തികാ അഹോസി. സാ ഞാതകേസു സാമികേ ച തികിച്ഛം കരോന്തേസു തേസം അജാനന്താനംയേവ പലായിത്വാ യതോ തതോ പരിബ്ഭമന്തീ മിഥിലാനഗരം സമ്പത്താ തത്ഥദ്ദസ ഭഗവന്തം അന്തരവീഥിയം ഗച്ഛന്തം ദന്തം ഗുത്തം സംയതിന്ദ്രിയം നാഗം. ദിസ്വാന സഹ ദസ്സനേന ബുദ്ധാനുഭാവതോ അപഗതുമ്മാദാ പകതിചിത്തം പടിലഭി. അഥസ്സാ സത്ഥാ സംഖിത്തേന ധമ്മം ദേസേസി. സാ തം ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസംവേഗാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ സത്ഥു ആണായ ഭിക്ഖുനീസു പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഘടേന്തീ വായമന്തീ പരിപക്കഞാണതായ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൩൩. ''പുത്തസോകേനഹം അട്ടാ, ഖിത്തചിത്താ വിസഞ്ഞിനീ;
നഗ്ഗാ പകിണ്ണകേസീ ച, തേന തേന വിചാരിഹം.

൧൩൪. ''വീഥിസങ്കാരകൂടേസു, സുസാനേ രഥിയാസു ച;
അചരിം തീണി വസ്സാനി, ഖുപ്പിപാസാ സമപ്പിതാ.

൧൩൫. ''അഥദ്ദസാസിം സുഗതം, നഗരം മിഥിലം പതി;
അദന്താനം ദമേതാരം, സമ്ബുദ്ധമകുതോഭയം.

൧൩൬. ''സചിത്തം പടിലദ്ധാന, വന്ദിത്വാന ഉപാവിസിം;
സോ മേ ധമ്മമദേസേസി, അനുകമ്പായ ഗോതമോ.

൧൩൭. ''തസ്സ ധമ്മം സുണിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
യുഞ്ജന്തീ സത്ഥുവചനേ, സച്ഛാകാസിം പദം സിവം.

൧൩൮. ''സബ്ബേ സോകാ സമുച്ഛിന്നാ, പഹീനാ ഏതദന്തികാ;
പരിഞ്ഞാതാ ഹി മേ വത്ഥൂ, യതോ സോകാന സമ്ഭവോ''തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **അട്ടാ**തി അട്ടിതാ. അയമേവ വാ പാഠോ, അട്ടിതാ പീളിതാതി അത്ഥോ. **ഖിത്തചിത്താ**തി സോകുമ്മാദേന ഖിത്തഹദയാ. തതോ ഏവ പകതിസഞ്ഞായ വിഗമേന **വിസഞ്ഞിനീ**. ഹിരോത്തപ്പാഭാവതോ അപഗതവത്ഥതായ **നഗ്ഗാ**. വിധുതകേസതായ **പകിണ്ണകേസീ. തേന തേനാ**തി ഗാമേന ഗാമം നഗരേന നഗരം വീഥിയാ വീഥിം വിചരിം അഹം.

അഥാതി പച്ഛാ ഉമ്മാദസംവത്തനിയസ്സ കമ്മസ്സ പരിക്ഖയേ. **സുഗത**ന്തി സോഭനഗമനത്താ സുന്ദരം ഠാനം ഗതത്താ സമ്മാ ഗദത്താ സമ്മാ ച ഗതത്താ സുഗതം ഭഗവന്തം. **മിഥിലം പതീ**തി മിഥിലാഭിമുഖം, മിഥിലാനഗരാഭിമുഖം ഗച്ഛന്തന്തി അത്ഥോ.

സചിത്തം പടിലദ്ധാനാതി ബുദ്ധാനുഭാവേന ഉമ്മാദം പഹായ അത്തനോ പകതിചിത്തം പടിലഭിത്വാ.

യുഞ്ജന്തീ സത്ഥുവചനേതി സത്ഥു സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സാസനേ യോഗം കരോന്തീ ഭാവനം അനുയുഞ്ജന്തീ. **സച്ഛാകാസിം പദം സിവ**ന്തി സിവം ഖേമം ചതൂഹി യോഗേഹി അനുപദ്ദുതം നിബ്ബാനം പദം സച്ഛിഅകാസിം.

ഏതദന്തികാതി ഏതം ഇദാനി മയാ അധിഗതം അരഹത്തം അന്തോ പരിയോസാനം ഏതേസന്തി ഏതദന്തികാ, സോകാ. ന ദാനി തേസം സമ്ഭവോ അത്ഥീതി അത്ഥോ. **യതോ സോകാന സമ്ഭവോ**തി യതോ അന്തോനിജ്ഝാനലക്ഖണാനം സോകാനം സമ്ഭവോ, തേസം സോകാനം പഞ്ചുപാദാനക്ഖന്ധസങ്ഖാതാ വത്ഥൂ അധിട്ഠാനാനി ഞാതതീരണപഹാനപരിഞ്ഞാഹി പരിഞ്ഞാതാ. തസ്മാ സോകാ ഏതദന്തികാതി യോജനാ.

വാസേട്ഠീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ഖേമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദഹരാ ത്വം രൂപവതീതിആദികാ ഖേമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയം കിര പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ പരാധീനവുത്തികാ പരേസം ദാസീ അഹോസി. സാ പരേസം വേയ്യാവച്ചകരണേന ജീവികം കപ്പേന്തീ ഏകദിവസം പദുമുത്തരസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ അഗ്ഗസാവകം സുജാതത്ഥേരം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ തയോ മോദകേ ദത്വാ തംദിവസമേവ അത്തനോ കേസേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഥേരസ്സ ദാനം ദത്വാ "അനാഗതേ മഹാപഞ്ഞാ ബുദ്ധസ്സ സാവികാ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം കത്വാ യാവജീവം കുസലകമ്മേ അപ്പമത്താ ഹുത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ അനുക്കമേന ഛകാമസഗ്ഗേ, തേസം തേസം ദേവരാജൂനം മഹേസിഭാവേന ഉപപന്നാ, മനുസ്സലോകേപി അനേകവാരം ചക്കവത്തീനം മണ്ഡലരാജൂനഞ്ച മഹേസിഭാവം ഉപഗതാ മഹാസമ്പത്തിയോ അനുഭവിത്വാ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ മനുസ്സലോകേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസംവേഗാ പബ്ബജിത്വാ ദസവസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തീ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മകഥികാ ഹുത്വാ ബഹുജനസ്സ ധമ്മകഥനാദിനാ പഞ്ഞാസംവത്തനിയകമ്മം കത്വാ തതോ ചവിത്വാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം കപ്പേ ഭഗവതോ ച കകുസന്ധസ്സ ഭഗവതോ ച കോണാഗമനസ്സ കാലേ വിഭവസമ്പന്നേ കുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ മഹന്തം സങ്ഘാരാമം കാരേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിയ്യാദേസി.

ഭഗവതോ പന കസ്സപദസബലസ്സ കാലേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ സബ്ബജേട്ഠികാ സമണീ നാമ ധീതാ ഹുത്വാ, സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസംവേഗാ അഗാരേയേവ ഠിതാ, വീസതി വസ്സസഹസ്സാനി കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം ചരന്തീ സമണഗുത്താദീഹി അത്തനോ ഭഗിനീഹി സദ്ധിം രമണീയം പരിവേണം കാരേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിയ്യാദേസി. ഏവമേവ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ ആയതനഗതം ഉളാരം പുഞ്ഞകമ്മം കത്വാ സുഗതീസുയേവ സംസരിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ മദ്ദരട്ഠേ സാകലനഗരേ രാജകുലേ നിബ്ബത്തി. **ഖേമാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി, സുവണ്ണവണ്ണാ കഞ്ചനസന്നിഭത്തചാ. സാ വയപ്പത്താ ബിമ്ബിസാരരഞ്ഞോ ഗേഹം ഗതാ. സത്ഥരി വേളുവനേ വിഹരന്തേ രൂപമത്താ ഹുത്വാ "രൂപേ ദോസം ദസ്സേതീ"തി സത്ഥു ദസ്സനായ ന ഗച്ഛതി.

രാജാ മനുസ്സേഹി വേളുവനസ്സ വണ്ണേ പകാസാപേത്വാ ദേവിയാ വിഹാരദസ്സനായ ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. അഥ ദേവീ “വിഹാരം പസ്സിസ്സാമീ”തി രാജാനം പടിപുച്ഛി. രാജാ “വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം അദിസ്വാ ആഗന്തും ന ലഭിസ്സസീ”തി വത്വാ പുരിസാനം സഞ്ഞം അദാസി - “ബലക്കാരേനപി ദേവിം ദസബലം ദസ്സേഥാ”തി. ദേവീ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ദിവസഭാഗം ഖേപേത്വാ നിവത്തേന്തീ സത്ഥാരം അദിസ്വാവ ഗന്തും ആരദ്ധാ. അഥ നം രാജപുരിസാ അനിച്ഛന്തിമ്പി സത്ഥു സന്തികം നയിംസു. സത്ഥാ തം ആഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ ഇദ്ധിയാ ദേവച്ഛരാസദിസം ഇത്ഥിം നിമ്മിനിത്വാ താലപണ്ണം ഗഹേത്വാ ബീജയമാനം അകാസി. ഖേമാ ദേവീ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - “ഏവരൂപാ നാമ ദേവച്ഛരപടിഭാഗാ ഇത്ഥിയോ ഭഗവതോ അവിദൂരേ തിട്ഠന്തി, അഹം ഏതാസം പരിചാരികതായപി നപ്പഹോമി, മനമ്പി നിക്കാരണാ പാപചിത്തസ്സ വസേന നട്ഠാ”തി നിമിത്തം ഗഹേത്വാ തമേവ ഇത്ഥിം ഓലോകയമാനാ അട്ഠാസി. അഥസ്സാ പസ്സന്തിയാവ സത്ഥു അധിട്ഠാനബലേന സാ ഇത്ഥീ പഠമവയം അതിക്കമ്മ മജ്ഝിമവയമ്പി അതിക്കമ്മ പച്ഛിമവയം പത്വാ ഖണ്ഡദന്താ പലിതകേസാ വലിത്തചാ ഹുത്വാ സദ്ധിം താലപണ്ണേന പരിവത്തിത്വാ പതി . തതോ ഖേമാ കതാധികാരത്താ ഏവം ചിന്തേസി - “ഏവംവിധമ്പി സരീരം ഈദിസം വിപത്തിം പാപുണി, മയ്ഹമ്പി സരീരം ഏവംഗതികമേവ ഭവിസ്സതീ”തി. അഥസ്സാ ചിത്താചാരം ഞത്വാ സത്ഥാ -

> “യേ രാഗരത്താനുപതന്തി സോതം, സയം കതം മക്കടകോവ ജാലം;
> ഏതമ്പി ഛേത്വാന പരിബ്ബജന്തി, അനപേക്ഖിനോ കാമസുഖം
> പഹായാ”തി. -

ഗാഥമാഹ . സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണീതി അട്ഠകഥാസു ആഗതം. അപദാനേ പന “ഇമം ഗാഥം സുത്വാ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠിതാ രാജാനം അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജിത്വാ അരഹത്തം പാപുണീ”തി ആഗതം. തത്ഥായം **അപദാനപാളി** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൨൮൯-൩൮൩) -

> “പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മേസു ചക്ഖുമാ;
> ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.
>
> “തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹും;
> നാനാരതനപജ്ജോതേ, മഹാസുഖസമപ്പിതാ.
>
> “ഉപേത്വാ തം മഹാവീരം, അസ്സോസിം ധമ്മദേസനം;
> തതോ ജാതപ്പസാദാഹം, ഉപേമി സരണം ജിനം.
>
> “മാതരം പിതരം ചാഹം, ആയാചിത്വാ വിനായകം;
> നിമന്തയിത്വാ സത്താഹം, ഭോജയിം സഹസാവകം.
>
> “അതിക്കന്തേ ച സത്താഹേ, മഹാപഞ്ഞാനമുത്തമം;
> ഭിക്ഖുനിം ഏതദഗ്ഗമ്ഹി, ഠപേസി നരസാരഥി.
>
> “തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, പുനോ തസ്സ മഹേസിനോ;
> കാരം കത്വാന തം ഠാനം, പണിപച്ച പണിദഹിം.

“തതോ മമ ജിനോ ആഹ, സിജ്ഝതം പണിധീ തവ;
സസങ്ഘേ മേ കതം കാരം, അപ്പമേയ്യഫലം തയാ.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

“തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
ഏതദഗ്ഗമനുപ്പത്താ, ഖേമാ നാമ ഭവിസ്സതി.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസൂപഗാ അഹം.

“തതോ ചുതാ യാമമഗം, തതോഹം തുസിതം ഗതാ;
തതോ ച നിമ്മാനരതിം, വസവത്തിപുരം തതോ.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, തസ്സ കമ്മസ്സ വാഹസാ;
തത്ഥ തത്ഥേവ രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“തതോ ചുതാ മനുസ്സത്തേ, രാജൂനം ചക്കവത്തിനം;
മണ്ഡലീനഞ്ച രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“സമ്പത്തിം അനുഭോത്വാന, ദേവേസു മനുജേസു ച;
സബ്ബത്ഥ സുഖിതാ ഹുത്വാ, നേകകപ്പേസു സംസരിം.

“ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, വിപസ്സീ ലോകനായകോ;
ഉപ്പജ്ജി ചാരുദസ്സനോ, സബ്ബധമ്മവിപസ്സകോ.

“തമഹം ലോകനായകം, ഉപേത്വാ നരസാരഥിം;
ധമ്മം ഭണിതം സുത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“ദസവസ്സസഹസ്സാനി, തസ്സ വീരസ്സ സാസനേ;
ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാന, യുത്തയോഗാ ബഹുസ്സുതാ.

“പച്ചയാകാരകുസലാ, ചതുസച്ചവിസാരദാ;
നിപുണാ ചിത്തകഥികാ, സത്ഥുസാസനകാരികാ.

“തതോ ചുതാഹം തുസിതം, ഉപപന്നാ യസസ്സിനീ;
അഭിഭോമി തഹിം അഞ്ഞേ, ബ്രഹ്മചാരീഫലേനഹം.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപന്നാഹം, മഹാഭോഗാ മഹദ്ധനാ;
മേധാവിനീ സീലവതീ, വിനീതപരിസാപി ച.

“ഭവാമി തേന കമ്മേന, യോഗേന ജിനസാസനേ;
സബ്ബാ സമ്പത്തിയോ മയ്ഹം, സുലഭാ മനസോ പിയാ.

“യോപി മേ ഭവതേ ഭത്താ, യത്ഥ യത്ഥ ഗതായപി;
വിമാനേതി ന മം കോചി, പടിപത്തിബലേന മേ.

“ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
നാമേന കോണാഗമനോ, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“തദാ ഹി ബാരാണസിയം, സുസമിദ്ധകുലപ്പജാ;
ധനഞ്ജാനീ സുമേധാ ച, അഹമ്പി ച തയോ ജനാ.

“സങ്ഘാരാമമദാസിമ്ഹ, ദാനസഹായികാ പുരേ;
സങ്ഘസ്സ ച വിഹാരമ്പി, ഉദ്ദിസ്സ കാരികാ മയം.

“തതോ ചുതാ മയം സബ്ബാ, താവതിംസൂപഗാ അഹും;
യസസാ അഗ്ഗതം പത്താ, മനുസ്സേസു തഥേവ ച.

“ഇമസ്മിംയേവ കപ്പമ്ഹി, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

“തസ്സാസിം ജേട്ഠികാ ധീതാ, സമണീ ഇതി വിസ്സുതാ;
ധമ്മം സുത്വാ ജിനഗ്ഗസ്സ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം.

“അനുജാനി ന നോ താതോ, അഗാരേവ തദാ മയം;
വീസവസ്സസഹസ്സാനി, വിചരിമ്ഹ അതന്ദിതാ.

“കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം, രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, മുദിതാ സത്ത ധീതരോ.

“സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സത്തമീ സങ്ഘദായികാ.

“അഹം ഉപ്പലവണ്ണാ ച, പടാചാരാ ച കുണ്ഡലാ;
കിസാഗോതമീ ധമ്മദിന്നാ, വിസാഖാ ഹോതി സത്തമീ.

“കദാചി സോ നരാദിച്ചോ, ധമ്മം ദേസേസി അബ്ഭുതം;
മഹാനിദാനസുത്തന്തം, സുത്വാ തം പരിയാപുണിം.

“തേഹി കമ്മേഹി സുകതേഹി, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, സാകലായ പുരുത്തമേ;
രഞ്ഞോ മദ്ദസ്സ ധീതാമ്ഹി, മനാപാ ദയിതാ പിയാ.

“സഹ മേ ജാതമത്തമ്ഹി, ഖേമം തമ്ഹി പുരേ അഹു;
തതോ ഖേമാതി നാമം മേ, ഗുണതോ ഉപപജ്ജഥ.

“യദാഹം യോബ്ബനം പത്താ, രൂപലാവഞ്ഞഭൂസിതാ;
തദാ അദാസി മം താതോ, ബിമ്ബിസാരസ്സ രാജിനോ.

"തസ്സാഹം സുപ്പിയാ ആസിം, രൂപകേലായനേ രതാ;
രൂപാനം ദോസവാദീതി, ന ഉപേസിം മഹാദയം.

"ബിമ്ബിസാരോ തദാ രാജാ, മമാനുഗ്ഗഹബുദ്ധിയാ;
വണ്ണയിത്വാ വേളുവനം, ഗായകേ ഗാപയീ മമം.

"രമ്മം വേളുവനം യേന, ന ദിട്ഠം സുഗതാലയം;
ന തേന നന്ദനം ദിട്ഠം, ഇതി മഞ്ഞാമസേ മയം.

"യേന വേളുവനം ദിട്ഠം, നരനന്ദനനന്ദനം;
സുദിട്ഠം നന്ദനം തേന, അമരിന്ദസുനന്ദനം.

"വിഹായ നന്ദനം ദേവാ, ഓതരിത്വാ മഹീതലം;
രമ്മം വേളുവനം ദിസ്വാ, ന തപ്പന്തി സുവിമ്ഹിതാ.

"രാജപുഞ്ഞേന നിബ്ബത്തം, ബുദ്ധപുഞ്ഞേന ഭൂസിതം;
കോ വത്താ തസ്സ നിസ്സേസം, വനസ്സ ഗുണസഞ്ചയം.

"തം സുത്വാ വനസമിദ്ധം, മമ സോതമനോഹരം;
ദട്ഠുകാമാ തമുയ്യാനം, രഞ്ഞോ ആരോചയിം തദാ.

"മഹതാ പരിവാരേന, തദാ ച സോ മഹീപതി;
മം പേസേസി തമുയ്യാനം, ദസ്സനായ സമുസ്സുകം.

"ഗച്ഛ പസ്സ മഹാഭോഗേ, വനം നേത്തരസായനം;
യം സദാ ഭാതി സിരിയാ, സുഗതാഭാനുരഞ്ജിതം.

"യദാ ച പിണ്ഡായ മുനി, ഗിരിബ്ബജപുരുത്തമം;
പവിട്ഠോഹം തദായേവ, വനം ദട്ഠുമുപാഗമിം.

"തദാ തം ഫുല്ലവിപിനം, നാനാഭമരകൂജിതം;
കോകിലാഗീതസഹിതം, മയൂരഗണനച്ചിതം.

"അപ്പസദ്ദമനാകിണ്ണം, നാനാചങ്കമഭൂസിതം;
കുടിമണ്ഡപസംകിണ്ണം, യോഗീവരവിരാജിതം.

"വിചരന്തീ അമഞ്ഞിസ്സം, സഫലം നയനം മമ;
തത്ഥാപി തരുണം ഭിക്ഖും, യുത്തം ദിസ്വാ വിചിന്തയിം.

"ഈദിസേ വിപിനേ രമ്മേ, ഠിതോയം നവയോബ്ബനേ;
വസന്തമിവ കന്തേന, രൂപേന ച സമന്വിതോ.

"നിസിന്നോ രുക്ഖമൂലമ്ഹി, മുണ്ഡോ സങ്ഘാടിപാരുതോ;
ഝായതേ വതയം ഭിക്ഖു, ഹിത്വാ വിസയജം രതിം.

"നനു നാമ ഗഹട്ഠേന, കാമം ഭുത്വാ യഥാസുഖം;
പച്ഛാ ജിണ്ണേന ധമ്മോയം, ചരിതബ്ബോ സുഭദ്ദകോ.

“സുഞ്ഞകന്തി വിദിത്വാന, ഗന്ധഗേഹം ജിനാലയം;
ഉപേത്വാ ജിനമദ്ദക്ഖം, ഉദയന്തം വ ഭാകരം.

“ഏകകം സുഖമാസീനം, ബീജമാനം വരിത്ഥിയാ;
ദിസ്വാനേവം വിചിന്തേസിം, നായം ലൂഖോ നരാസഭോ.

“സാ കഞ്ഞാ കനകാഭാസാ, പദുമാനനലോചനാ;
ബിമ്ബോട്ഠീ കുന്ദദസനാ, മനോനേത്തരസായനാ.

“ഹേമദോലാഭസവനാ, കലികാകാരസുത്ഥനീ;
വേദിമജ്ഝാവ സുസ്സോണീ, രമ്ഭോരു ചാരുഭൂസനാ.

“രത്തംസകുപസംബ്യാനാ , നീലമട്ഠനിവാസനാ;
അതപ്പനേയ്യരൂപേന, ഹാസഭാവസമന്വിതാ.

“ദിസ്വാ തമേവം ചിന്തേസിം, അഹോയമഭിരൂപിനീ;
ന മയാനേന നേത്തേന, ദിട്ഠപുബ്ബാ കുദാചനം.

“തതോ ജരാഭിഭൂതാ സാ, വിവണ്ണാ വികതാനനാ;
ഭിന്നദന്താ സേതസിരാ, സലാലാ വദനാസുചി.

“സംഖിത്തകണ്ണാ സേതക്ഖീ, ലമ്ബാസുഭപയോധരാ;
വലിവിതതസബ്ബങ്ഗീ, സിരാവിതതദേഹിനീ.

“നതങ്ഗാ ദണ്ഡദുതിയാ, ഉപ്ഫാസുലികതാ കിസാ;
പവേധമാനാ പതിതാ, നിസ്സസന്തീ മുഹും മുഹും.

“തതോ മേ ആസി സംവേഗോ, അബ്ഭുതോ ലോമഹംസനോ;
ധിരത്ഥു രൂപം അസുചിം, രമന്തേ യത്ഥ ബാലിസാ.

“തദാ മഹാകാരുണികോ, ദിസ്വാ സംവിഗ്ഗമാനസം;
ഉദഗ്ഗചിത്തോ സുഗതോ, ഇമാ ഗാഥാ അഭാസഥ.

“ആതുരം അസുചിം പൂതിം, പസ്സ ഖേമേ സമുസ്സയം;
ഉഗ്ഘരന്തം പഗ്ഘരന്തം, ബാലാനം അഭിനന്ദിതം.

“അസുഭായ ചിത്തം ഭാവേഹി, ഏകഗ്ഗം സുസമാഹിതം;
സതി കായഗതാ ത്യത്ഥു, നിബ്ബിദാ ബഹുലാ ഭവ.

“യഥാ ഇദം തഥാ ഏതം, യഥാ ഏതം തഥാ ഇദം;
അജ്ഝത്തഞ്ച ബഹിദ്ധാ ച, കായേ ഛന്ദം വിരാജയ.

“അനിമിത്തഞ്ച ഭാവേഹി, മാനാനുസയമുജ്ജഹ;
തതോ മാനാഭിസമയാ, ഉപസന്താ ചരിസ്സസി.

“യേ രാഗരത്താനുപതന്തി സോതം, സയം കതം മക്കടകോവ ജാലം;
ഏതമ്പി ഛേത്വാന പരിബ്ബജന്തി, അനപേക്ഖിനോ കാമസുഖം പഹായ.

“തതോ കല്ലിതചിത്തം മം, ഞത്വാന നരസാരഥി;
മഹാനിദാനം ദേസേസി, സുത്തന്തം വിനയായ മേ.

“സുത്വാ സുത്തന്തസേട്ഠം തം, പുബ്ബസഞ്ഞമനുസ്സരിം;
തത്ഥ ഠിതാവഹം സന്തീ, ധമ്മചക്ഖും വിസോധയിം.

“നിപതിത്വാ മഹേസിസ്സ, പാദമൂലമ്ഹി താവദേ;
അച്ചയം ദേസനത്ഥായ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

“നമോ തേ സബ്ബദസ്സാവി, നമോ തേ കരുണാകര;
നമോ തേ തിണ്ണസംസാര, നമോ തേ അമതം ദദ.

“ദിട്ഠിഗഹനപക്ഖന്ദാ, കാമരാഗവിമോഹിതാ;
തയാ സമ്മാ ഉപായേന, വിനീതാ വിനയേ രതാ.

“അദസ്സനേന വിഭോഗാ, താദിസാനം മഹേസിനം;
അനുഭോന്തി മഹാദുക്ഖം, സത്താ സംസാരസാഗരേ.

“യദാഹം ലോകസരണം, അരണം അരണന്തഗും;
നാദ്ദസാമി അദൂരട്ഠം, ദേസയാമി തമച്ചയം.

“മഹാഹിതം വരദദം, അഹിതോതി വിസങ്കിതാ;
നോപേസിം രൂപനിരതാ, ദേസയാമി തമച്ചയം.

“തദാ മധുരനിഗ്ഘോസോ, മഹാകാരുണികോ ജിനോ;
അവോച തിട്ഠ ഖേമേതി, സിഞ്ചന്തോ അമതേന മം.

“തദാ പകമ്യ സിരസാ, കത്വാ ച നം പദക്ഖിണം;
ഗന്ത്വാ ദിസ്വാ നരപതിം, ഇദം വചനമബ്രവിം.

“അഹോ സമ്മാ ഉപായോ തേ, ചിന്തിതോയമരിന്ദമ;
വനദസ്സനകാമായ, ദിട്ഠോ നിബ്ബാനതോ മുനി.

“യദി തേ രുച്ചതേ രാജ, സാസനേ തസ്സ താദിനോ;
പബ്ബജിസ്സാമി രൂപേഹം, നിബ്ബിന്നാ മുനിവാണിനാ.

“അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാന, തദാഹ സ മഹീപതി;
അനുജാനാമി തേ ഭദ്ദേ, പബ്ബജ്ജാ തവ സിജ്ഝതു.

“പബ്ബജിത്വാ തദാ ചാഹം, അദ്ധമാസേ ഉപട്ഠിതേ;
ദീപോദയഞ്ച ഭേദഞ്ച, ദിസ്വാ സംവിഗ്ഗമാനസാ.

“നിബ്ബിന്നാ സബ്ബസങ്ഖാരേ, പച്ചയാകാരകോവിദാ;
ചതുരോഘേ അതിക്കമ്മ, അരഹത്തമപാപുണിം.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ആസിം, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ചാപി ഭവാമഹം.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസ, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
പരിസുദ്ധം മമ ഞാണം, ഉപ്പന്നം ബുദ്ധസാസനേ.

“കുസലാഹം വിസുദ്ധീസു, കഥാവത്ഥുവിസാരദാ;
അഭിധമ്മനയഞ്ഞൂ ച, വസിപ്പത്താമ്ഹി സാസനേ.

“തതോ തോരണവത്ഥുസ്മിം, രഞ്ഞാ കോസലസാമിനാ;
പുച്ഛിതാ നിപുണേ പഞ്ഹേ, ബ്യാകരോന്തീ യഥാതഥം.

“തദാ സ രാജാ സുഗതം, ഉപസങ്കമ്മ പുച്ഛഥ;
തഥേവ ബുദ്ധോ ബ്യാകാസി, യഥാ തേ ബ്യാകതാ മയാ.

“ജിനോ തസ്മിം ഗുണേ തുട്ഠോ, ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി മം;
മഹാപഞ്ഞാനമഗ്ഗാതി, ഭിക്ഖുനീനം നരുത്തമോ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൨൮൯-൩൮൩);

അരഹത്തം പന പത്വാ ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വിഹരന്തിയാ ഇമിസ്സാ ഥേരിയാ സതിപി അഞ്ഞാസം ഖീണാസവത്ഥേരീനം പഞ്ഞാവേപുല്ലപ്പത്തിയം തത്ഥ പന കതാധികാരതായ മഹാപഞ്ഞാഭാവോ പാകടോ അഹോസി. തഥാ ഹി നം ഭഗവാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ പടിപാടിയാ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ “ഏതദഗ്ഗം, ഭിക്ഖവേ, മമ സാവികാനം ഭിക്ഖുനീനം മഹാപഞ്ഞാനം യദിദം ഖേമാ”തി (അം॰ നി॰ ൧.൨൩൫-൨൩൭) മഹാപഞ്ഞതായ അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. തം ഏകദിവസം അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നം മാരോ പാപിമാ തരുണരൂപേന ഉപസങ്കമിത്വാ കാമേഹി പലോഭേന്തോ -

൧൩൯. “ദഹരാ ത്വം രൂപവതീ, അഹമ്പി ദഹരോ യുവാ;
പഞ്ചങ്ഗികേന തുരിയേന, ഏഹി ഖേമേ രമാമസേ”തി. - ഗാഥമാഹ ;

തസ്സത്ഥോ - ഖേമേ, ത്വം തരുണപ്പത്താ, യോബ്ബനേ ഠിതാ രൂപസമ്പന്നാ, അഹമ്പി തരുണോ യുവാ, തസ്മാ മയം യോബ്ബഞ്ഞം അവേപേത്വാ പഞ്ചങ്ഗികേന തുരിയേന വജ്ജമാനേന ഏഹി കാമഖിഡ്ഡാരതിയാ രമാമ കീളാമാതി.

തം സുത്വാ സാ കാമേസു സബ്ബധമ്മേസു ച അത്തനോ വിരത്തഭാവം തസ്സ ച മാരഭാവം അത്താഭിനിവേസേസു സത്തേസു അത്തനോ ഥാമഗതം അപ്പസാദം കതകിച്ചതഞ്ച പകാസേന്തീ -

൧൪൦. “ഇമിനാ പൂതികായേന, ആതുരേന പഭങ്ഗുനാ;
അട്ടിയാമി ഹരായാമി, കാമതണ്ഹാ സമൂഹതാ.

൧൪൧. “സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ, ഖന്ധാസം അധികുട്ടനാ;
യം ത്വം കാമരതിം ബ്രൂസി, അരതീ ദാനി സാ മമ.

൧൪൨. ‘‘സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോഖന്ധോ പദാലിതോ;
എവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തക.

൧൪൩. ‘‘നക്ഖത്താനി നമസ്സന്താ, അഗ്ഗിം പരിചരം വനേ;
യഥാഭുച്ചമജാനന്താ, ബാലാ സുദ്ധിമമഞ്ഞഥ.

൧൪൪. ‘‘അഹഞ്ച ഖോ നമസ്സന്തീ, സമ്ബുദ്ധം പുരിസുത്തമം;
പമുത്താ സബ്ബദുക്ഖേഹി, സത്ഥുസാസനകാരികാ’’തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **അഗ്ഗിം പരിചരം വനേ**തി തപോവനേ അഗ്ഗിഹുത്തം പരിചരന്തോ. **യഥാഭുച്ചമജാനന്താ**തി പവത്തിയോ യഥാഭൂതം അപരിജാനന്താ. സേസമേത്ഥ ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ.

ഖേമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സുജാതാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അലങ്കതാ സുവസനാതിആദികാ സുജാതായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ അനുക്കമേന സമ്ഭതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാകേതനഗരേ സേട്ഠികുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ മാതാപിതൂഹി സമാനജാതികസ്സ സേട്ഠിപുത്തസ്സ ദിന്നാ ഹുത്വാ പതികുലം ഗതാ. തത്ഥ തേന സദ്ധിം സുഖസംവാസം വസന്തീ ഏകദിവസം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ നക്ഖത്തകീളം കീളിത്വാ പരിജനേന സദ്ധിം നഗരം ആഗച്ഛന്തീ അഞ്ജനവനേ സത്ഥാരം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തസ്സാ അനുപുബ്ബിം കഥം കഥേത്വാ കല്ലചിത്തതം ഞത്വാ ഉപരി സാമുക്കംസികം ധമ്മദേസനം പകാസേസി. സാ ദേസനാവസാനേ അത്തനോ കതാധികാരതായ ഞാണസ്സ പരിപാകം ഗതത്താ ച , സത്ഥു ച ദേസനാവിലാസേന യഥാനിസിന്നാവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ സാമികഞ്ച മാതാപിതരോ ച അനുജാനാപേത്വാ സത്ഥുആണായ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൪൫. ‘‘അലങ്കതാ സുവസനാ, മാലിനീ ചന്ദനോക്ഖിതാ;
സബ്ബാഭരണസഞ്ഛന്നാ, ദാസീഗണപുരക്ഖതാ.

൧൪൬. ‘‘അന്നം പാനഞ്ച ആദായ, ഖജ്ജം ഭോജ്ജം അനപ്പകം;
ഗേഹതോ നിക്ഖമിത്വാന, ഉയ്യാനമഭിഹാരയിം.

൧൪൭. ‘‘തത്ഥ രമിത്വാ കീളിത്വാ, ആഗച്ഛന്തീ സകം ഘരം;
വിഹാരം ദട്ഠും പാവിസിം, സാകേതേ അഞ്ജനം വനം.

൧൪൮. ‘‘ദിസ്വാന ലോകപജ്ജോതം, വന്ദിത്വാന ഉപാവിസിം;
സോ മേ ധമ്മമദേസേസി, അനുകമ്പായ ചക്ഖുമാ.

൧൪൯. ‘‘സുത്വാ ച ഖോ മഹേസിസ്സ, സച്ചം സമ്പടിവിജ്ഝഹം;
തത്ഥേവ വിരജം ധമ്മം, ഫുസയിം അമതം പദം.

൧൫൦. "തതോ വിഞ്ഞാതസദ്ധമ്മാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, അമോഘം ബുദ്ധസാസന"ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **അലങ്കതാ**തി വിഭൂസിതാ. തം പന അലങ്കതാകാരം ദസ്സേതും **"സുവസനാ മാലിനീ ചന്ദനോക്ഖിതാ"**തി വുത്തം. തത്ഥ **മാലിനീ**തി മാലാധാരിനീ. **ചന്ദനോക്ഖിതാ**തി ചന്ദനാനുലിത്താ. **സബ്ബാഭരണസഞ്ഛന്നാ**തി ഹത്ഥൂപഗാദീഹി സബ്ബേഹി ആഭരണേഹി അലങ്കാരവസേന സഞ്ഛാദിതസരീരാ.

അന്നം പാനഞ്ച ആദായ, ഖജ്ജം ഭോജ്ജം അനപ്പകന്തി സാലിഓദനാദിഅന്നം, അമ്ബപാനാദിപാനം, പിട്ഠഖാദനീയാദിഖജ്ജം, അവസിട്ഠം ആഹാരസങ്ഖാതം ഭോജ്ജഞ്ച പഹൂതം ഗഹേത്വാ. **ഉയ്യാനമഭിഹാരയി**ന്തി നക്ഖത്തകീളാവസേന ഉയ്യാനം ഉപനേസിം. അന്നപാനാദിം തത്ഥ ആനേത്വാ സഹ പരിജനേന കീളന്തീ രമന്തീ പരിചാരേസിന്തി അധിപ്പായോ.

സാകേതേ അഞ്ജനം വനന്തി സാകേതസമീപേ അഞ്ജനവനേ വിഹാരം പാവിസിം.

ലോകപജ്ജോതന്തി ഞാണപജ്ജോതേന ലോകസ്സ പജ്ജോതഭൂതം.

ഫുസയിന്തി ഫുസിം, അധിഗച്ഛിന്തി അത്ഥോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

സുജാതാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. അനോപമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഉച്ചേ കുലേതിആദികാ അനോപമായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ അനുക്കമേന വിമുത്തിപരിപാചനീയേ ധമ്മേ പരിബ്രൂഹിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാകേതനഗരേ മജ്ഝസ്സ നാമ സേട്ഠിനോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ രൂപസമ്പത്തിയാ **അനോപമാ**തി നാമം അഹോസി. തസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ ബഹൂ സേട്ഠിപുത്താ രാജമഹാമത്താ രാജാനോ ച പിതു ദൂതം പാഹേസും - "അത്തനോ ധീതരം അനോപമം ദേഹി, ഇദഞ്ചിദഞ്ച തേ ദസ്സാമാ"തി. സാ തം സുത്വാ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നതായ "ഘരാവാസേന മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥീ"തി സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ഞാണസ്സ പരിപാകം ഗതത്താ ദേസനാനുസാരേന വിപസ്സനം ആരഭിത്വാ തം ഉസ്സുക്കാപേന്തീ മഗ്ഗപടിപാടിയാ തതിയഫലേ പതിട്ഠാസി. സാ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചിത്വാ സത്ഥുആണായ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഉപഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ അരഹത്തം സച്ഛികത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൫൧. "ഉച്ചേ കുലേ അഹം ജാതാ, ബഹുവിത്തേ മഹദ്ധനേ;
വണ്ണരൂപേന സമ്പന്നാ, ധീതാ മജ്ഝസ്സ അത്രജാ.

൧൫൨. "പത്ഥിതാ രാജപുത്തേഹി, സേട്ഠിപുത്തേഹി ഗിജ്ഝിതാ;

പിതു മേ പേസയീ ദൂതം, ദേഥ മയ്ഹം അനോപമം.

൧൫൩. “യത്തകം തുലിതാ ഏസാ, തുയ്ഹം ധീതാ അനോപമാ;
തതോ അട്ഠഗുണം ദസ്സം, ഹിരഞ്ഞം രതനാനി ച.

൧൫൪. “സാഹം ദിസ്വാന സമ്ബുദ്ധം, ലോകജേട്ഠം അനുത്തരം;
തസ്സ പാദാനി വന്ദിത്വാ, ഏകമന്തം ഉപാവിസിം.

൧൫൫. “സോ മേ ധമ്മമദേസേസി, അനുകമ്പായ ഗോതമോ;
നിസിന്നാ ആസനേ തസ്മിം, ഫുസയിം തതിയം ഫലം.

൧൫൬. “തതോ കേസാനി ഛേത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
അജ്ജ മേ സത്തമീ രത്തി, യതോ തണ്ഹാ വിസോസിതാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ഉച്ചേ കുലേ**തി ഉളാരതമേ വേസ്സകുലേ. **ബഹുവിത്തേ**തി അലങ്കാരാദിപഹൂതവിത്തൂപകരണേ. **മഹദ്ധനേ**തി നിധാനഗതസ്സേവ ചത്താരീസകോടിപരിമാണസ്സ മഹതോ ധനസ്സ അത്ഥിഭാവേന മഹദ്ധനേ അഹം ജാതാതി യോജനാ. **വണ്ണരൂപേന സമ്പന്നാ**തി വണ്ണസമ്പന്നാ ചേവ രൂപസമ്പന്നാ ച, സിനിദ്ധഭാസുരായ ഛവിസമ്പത്തിയാ വത്ഥാഭരണാദിസരീരാവയവസമ്പത്തിയാ ച സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **ധീതാ മജ്ഝസ്സ അത്രജാ**തി മജ്ഝനാമസ്സ സേട്ഠിനോ ഓരസാ ധീതാ.

പത്ഥിതാ രാജപുത്തേഹീതി “കഥം നു ഖോ തം ലഭേയ്യാമാ”തി രാജകുമാരേഹി അഭിപത്ഥിതാ. **സേട്ഠിപുത്തേഹി ഗിജ്ഝിതാ**തി തഥാ സേട്ഠികുമാരേഹിപി അഭിഗിജ്ഝിതാ പച്ചാസീസിതാ. **ദേഥ മയ്ഹം അനോപമ**ന്തി രാജപുത്താദയോ “ദേഥ മയ്ഹം അനോപമം ദേഥ മയ്ഹ”ന്തി പിതു സന്തികേ ദൂതം പേസയിംസു.

യത്തകം തുലിതാ ഏസാതി “തുയ്ഹം ധീതാ അനോപമാ യത്തകം ധനം അഗ്ഘതീ”തി തുലിതാ ലക്ഖണഞ്ഞൂഹി പരിച്ഛിന്നാ, “തതോ അട്ഠഗുണം ദസ്സാമീ”തി പിതു മേ പേസയി ദൂതന്തി യോജനാ. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

അനോപമാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. മഹാപജാപതിഗോതമീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ബുദ്ധ വീര നമോ ത്യത്ഥൂതിആദികാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി കിര പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം രത്തഞ്ഞൂനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ, അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേത്വാ യാവജീവം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരിത്വാ, കസ്സപസ്സ ച ഭഗവതോ അന്തരേ അമ്ഹാകഞ്ച ഭഗവതോ ബുദ്ധുപ്പാദതോ പുരേതരമേവ ലോകേ ബാരാണസിയം പഞ്ചന്നം ദാസിസതാനം ജേട്ഠികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥ സാ വസ്സൂപനായികസമയേ പഞ്ച പച്ചേകബുദ്ധേ നന്ദമൂലകപബ്ഭാരതോ ഇസിപതനേ ഓതരിത്വാ, നഗരേ

പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഇസിപതനമേവ ഗന്ത്വാ, വസ്സൂപനായികസമയേ കുടിയാ അത്ഥായ ഹത്ഥകമ്മം പരിയേസന്തേ ദിസ്വാ, താ ദാസിയോ താസം അത്തനോ ച സാമികേ സമാദപേത്വാ ചങ്കമാദിപരിവാരസമ്പന്നാ പഞ്ച കുടിയോ കാരേത്വാ, മഞ്ചപീഠപാനീയപരിഭോജനീയഭാജനാദീനി ഉപട്ഠപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ തേമാസം തത്ഥേവ വസനത്ഥായ പടിഞ്ഞം കാരേത്വാ വാരഭിക്ഖം പട്ഠപേസും. യാ അത്തനോ വാരദിവസേ ഭിക്ഖം ദാതും ന സക്കോതി, തസ്സാ സയം സകഗേഹതോ നീഹരിത്വാ ദേതി. ഏവം തേമാസം പടിജഗ്ഗിത്വാ പവാരണായ സമ്പത്തായ ഏകേകം ദാസിം ഏകേകം സാടകം വിസ്സജ്ജാപേസി. പഞ്ചഥൂലസാടകസതാനി അഹേസും. താനി പരിവത്താപേത്വാ പഞ്ചന്നം പച്ചേകബുദ്ധാനം തിചീവരാനി കത്വാ അദാസി. പച്ചേകബുദ്ധാ താസം പസ്സന്തീനംയേവ ആകാസേന ഗന്ധമാദനപബ്ബതം അഗമംസു.

താപി സബ്ബാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിംസു. താസം ജേട്ഠികാ തതോ ചവിത്വാ ബാരാണസിയാ അവിദൂരേ പേസകാരഗാമേ പേസകാരജേട്ഠകസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, പദുമവതിയാ പുത്തേ പഞ്ചസതേ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ സമ്പിയായമാനാ സബ്ബേ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖം അദാസി. തേ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ ഗന്ധമാദനമേവ അഗമംസു. സാപി യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ അമ്ഹാകം സത്ഥു നിബ്ബത്തിതോ പുരേതരമേവ ദേവദഹനഗരേ മഹാസുപ്പബുദ്ധസ്സ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, **ഗോതമീ**തിസ്സാ ഗോത്താഗതമേവ നാമം അഹോസി; മഹാമായായ കനിട്ഠഭഗിനീ. ലക്ഖണപാഠകാപി "ഇമാസം ദ്വിന്നമ്പി കുച്ഛിയം വസിതാ ദാരകാ ചക്കവത്തിനോ ഭവിസ്സന്തീ"തി ബ്യാകരിംസു. സുദ്ധോദനമഹാരാജാ വയപ്പത്തകാലേ ദ്വേപി മങ്ഗലം കത്വാ അത്തനോ ഘരം അഭിനേസി.

അപരഭാഗേ അമ്ഹാകം സത്ഥരി ഉപ്പജ്ജിത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കേ അനുപുബ്ബേന തത്ഥ തത്ഥ വേനേയ്യാനം അനുഗ്ഗഹം കരോന്തേ വേസാലിം ഉപനിസ്സായ കൂടാഗാരസാലായം വിഹരന്തേ സുദ്ധോദനമഹാരാജാ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ അരഹത്തം സച്ഛികത്വാ പരിനിബ്ബായി. അഥ മഹാപജാപതിഗോതമീ പബ്ബജിതുകാമാ ഹുത്വാ സത്ഥാരം ഏകവാരം പബ്ബജ്ജം യാചമാനാ അലഭിത്വാ ദുതിയവാരം കേസേ ഛിന്ദാപേത്വാ കാസായാനി അച്ഛാദേത്വാ **കലഹവിവാദസുത്തന്ത**ദേസനാപരിയോസാനേ (സു॰ നി॰ ൮൬൨ ആദയോ) നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതാനം പഞ്ചന്നം സക്യകുമാരസതാനം പാദപരിചാരികാഹി സദ്ധിം വേസാലിം ഗന്ത്വാ ആനന്ദത്ഥേരം സത്ഥാരം യാചാപേത്വാ അട്ഠഹി ഗരുധമ്മേഹി (അ॰ നി॰ ൮.൫൧; ചൂളവ॰ ൪൦൩) പബ്ബജ്ജഞ്ച ഉപസമ്പദഞ്ച പടിലഭി. ഇതരാ പന സബ്ബാപി ഏകതോഉപസമ്പന്നാ അഹേസും. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരതോ പനേതം വത്ഥു പാളിയം ആഗതമേവ.

ഏവം ഉപസമ്പന്നാ പന മഹാപജാപതിഗോതമീ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസി. അഥസ്സാ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. സാ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഭാവനമനുയുഞ്ജന്തീ ന ചിരസ്സേവ അഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാപരിവാരം അരഹത്തം പാപുണി. സേസാ പന പഞ്ചസതാ ഭിക്ഖുനിയോ **നന്ദകോവാദ**പരിയോസാനേ (മ॰ നി॰ ൩.൩൯൮ ആദയോ) ഛളഭിഞ്ഞാ അഹേസും. അഥേകദിവസം സത്ഥാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ

ഠപേന്തോ മഹാപജാപതിഗോതമിം രത്തഞ്ഞൂനം ഭിക്ഖുനീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വീതിനാമേന്തീ കതഞ്ഞുതായ ഠത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥു ഗുണാഭിത്ഥവനപുബ്ബകഉപകാരകവിഭാവനാമുഖേന അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തീ -

൧൫൭. "ബുദ്ധവീര നമോ ത്യത്ഥു, സബ്ബസത്താനമുത്തമ;
യോ മം ദുക്ഖാ പമോചേസി, അഞ്ഞഞ്ച ബഹുകം ജനം.

൧൫൮. "സബ്ബദുക്ഖം പരിഞ്ഞാതം, ഹേതുതണ്ഹാ വിസോസിതാ;
ഭാവിതോ അട്ഠങ്ഗികോ മഗ്ഗോ, നിരോധോ ഫുസിതോ മയാ.

൧൫൯. "മാതാ പുത്തോ പിതാ ഭാതാ, അയ്യകാ ച പുരേ അഹും;
യഥാഭുച്ചമജാനന്തീ, സംസരിംഹം അനിബ്ബിസം.

൧൬൦. "ദിട്ഠോ ഹി മേ സോ ഭഗവാ, അന്തിമോയം സമുസ്സയോ;
വിക്ഖീണോ ജാതിസംസാരോ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

൧൬൧. "ആരദ്ധവീരിയേ പഹിതത്തേ, നിച്ചം ദള്ഹപരക്കമേ;
സമഗ്ഗേ സാവകേ പസ്സേ, ഏസാ ബുദ്ധാന വന്ദനാ.

൧൬൨. "ബഹൂനം വത അത്ഥായ, മായാ ജനയി ഗോതമം;
ബ്യാധിമരണതുന്നാനം, ദുക്ഖക്ഖന്ധം ബ്യപാനുദീ"തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **ബുദ്ധവീരാ**തി ചതുസച്ചബുദ്ധേസു വീര, സബ്ബബുദ്ധാ ഹി ഉത്തമവീരിയേഹി ചതുസച്ചബുദ്ധേഹി വാ ചതുബ്ബിധസമ്മപ്പധാനവീരിയനിപ്ഫത്തിയാ വിജിതവിജയത്താ വീരാ നാമ. ഭഗവാ പന വീരിയപാരമിപാരിപൂരിയാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതവീരിയാധിട്ഠാനേന സാതിസയചതുബ്ബിധസമ്മപ്പധാനകിച്ചനിപ്ഫത്തിയാ തസ്സാ ച വേനേയ്യസന്താനേ സമ്മദേവ പതിട്ഠാപിതത്താ വിസേസതോ വീരിയയുത്തതായ വീരോതി വത്തബ്ബതം അരഹതി. **നമോ ത്യത്ഥൂ**തി നമോ നമക്കാരോ തേ ഹോതു. **സബ്ബസത്താനമുത്തമാ**തി അപദാദിഭേദേസു സത്തേസു സീലാദിഗുണേഹി ഉത്തമോ ഭഗവാ. തദേകദേസം സത്ഥുപകാരഗുണം ദസ്സേതും, **"യോ മം ദുക്ഖാ പമോചേസി, അഞ്ഞഞ്ച ബഹുകം ജന"**ന്തി വത്വാ അത്തനോ ദുക്ഖാ പമുത്തഭാവം വിഭാവേന്തീ **"സബ്ബദുക്ഖ"**ന്തി ഗാഥമാഹ.

പുന യതോ പമോചേസി, തം വട്ടദുക്ഖം ഏകദേസേന ദസ്സേന്തീ **"മാതാ പുത്തോ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **യഥാഭുച്ചമജാനന്തീ**തി പവത്തിഹേതുആദിം യഥാഭൂതം അനവബുജ്ഝന്തീ. **സംസരിംഹം അനിബ്ബിസ**ന്തി സംസാരസമുദ്ദേ പതിട്ഠം അവിന്ദന്തീ അലഭന്തീ ഭവാദീസു അപരാപരുപ്പത്തിവസേന സംസരിം അഹന്തി കഥേന്തീ ആഹ **"മാതാ പുത്തോ"**തിആദി. യസ്മിം ഭവേ ഏതസ്സ മാതാ അഹോസി, തതോ അഞ്ഞസ്മിം ഭവേ തസ്സേവ പുത്തോ, തതോ അഞ്ഞസ്മിം ഭവേ പിതാ ഭാതാ അഹൂതി അത്ഥോ.

"ദിട്ഠോ ഹി മേ"തി ഗാഥായപി അത്തനോ ദുക്ഖതോ പമുത്തഭാവമേവ വിഭാവേതി. തത്ഥ **ദിട്ഠോ ഹി മേ സോ ഭഗവാ**തി സോ ഭഗവാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അത്തനാ ദിട്ഠലോകുത്തരധമ്മദസ്സനേന ഞാണചക്ഖുനാ

മയാ പച്ചക്ഖതോ ദിട്ഠോ. യോ ഹി ധമ്മം പസ്സതി, സോ ഭഗവന്തം പസ്സതി നാമ. യഥാഹ - ‘‘യോ ഖോ, വക്കലി, ധമ്മം പസ്സതി, സോ മം പസ്സതീ’’തിആദി (സം॰ നി॰ ൩.൮൭).

ആരദ്ധവീരിയേതി പഗ്ഗഹിതവീരിയേ. **പഹിതത്തേ**തി നിബ്ബാനം പേസിതചിത്തേ. **നിച്ചം ദള്ഹപരക്കമേ**തി അപത്തസ്സ പത്തിയാ പത്തസ്സ വേപുല്ലത്ഥായ സബ്ബകാലം ഥിരപരക്കമേ. **സമഗ്ഗേ**തി സീലദിട്ഠിസാമഞ്ഞേന സംഹതഭാവേന സമഗ്ഗേ. സത്ഥുദേസനായ സവനന്തേ ജാതത്താ **സാവകേ,** ‘‘ഇമേ മഗ്ഗട്ഠാ ഇമേ ഫലട്ഠാ’’തി യാഥാവതോ പസ്സതി. **ഏസാ ബുദ്ധാന വന്ദനാ**തി യാ സത്ഥു ധമ്മസരീരഭൂതസ്സ അരിയസാവകാനം അരിയഭാവഭൂതസ്സ ച ലോകുത്തരധമ്മസ്സ അത്തപച്ചക്ഖകിരിയാ, ഏസാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം സാവകബുദ്ധാനഞ്ച വന്ദനാ യാഥാവതോ ഗുണനിന്നതാ.

‘‘ബഹൂനം വത അത്ഥായാ’’തി ഓസാനഗാഥായപി സത്ഥു ലോകസ്സ ബഹൂപകാരതംയേവ വിഭാവേതി. യം പനേത്ഥ അത്ഥതോ ന വിഭത്തം, തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

അഥേകദാ മഹാപജാപതിഗോതമീ സത്ഥരി വേസാലിയം വിഹരന്തേ മഹാവനേ കൂടാഗാരസാലായം സയം വേസാലിയം ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ വിഹരന്തീ പുബ്ബണ്ഹസമയം വേസാലിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ ഭത്തം ഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ ദിവാട്ഠാനേ യഥാപരിച്ഛിന്നകാലം ഫലസമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേത്വാ ഫലസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ സോമനസ്സജാതാ അത്തനോ ആയുസങ്ഖാരേ ആവജ്ജേന്തീ തേസം ഖീണഭാവം ഞത്വാ ഏവം ചിന്തേസി - ‘‘യംനൂനാഹം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ഭഗവന്തം അനുജാനാപേത്വാ മനോഭാവനീയേ ച ഥേരേ സബ്ബേവ സബ്രഹ്മചാരിയേ ആപുച്ഛിത്വാ ഇധേവ ആഗന്ത്വാ പരിനിബ്ബായേയ്യ’’ന്തി. യഥാ ച ഥേരിയാ, ഏവം തസ്സാ പരിവാരഭൂതാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുനിസതാനം പരിവിതക്കോ അഹോസി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൧൭൭-൨൮൭) -

‘‘ഏകദാ ലോകപജ്ജോതോ, വേസാലിയം മഹാവനേ;
കൂടാഗാരേ കുസാലായം, വസതേ നരസാരഥി.

‘‘തദാ ജിനസ്സ മാതുച്ഛാ, മഹാഗോതമി ഭിക്ഖുനീ;
തഹിം കതേ പുരേ രമ്മേ, വസീ ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ.

‘‘ഭിക്ഖുനീഹി വിമുത്താഹി, സതേഹി സഹ പഞ്ചഹി;
രഹോഗതായ തസ്സേവം, ചിതസ്സാസി വിതക്കിതം.

‘‘ബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബാനം, സാവകഗ്ഗയുഗസ്സ വാ;
രാഹുലാനന്ദനന്ദാനം, നാഹം ലച്ഛാമി പസ്സിതും.

‘‘ബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബാനാ, സാവകഗ്ഗയുഗസ്സ വാ;
മഹാകസ്സപനന്ദാനം, ആനന്ദരാഹുലാന ച.

‘‘പടികച്ചായുസങ്ഖാരം, ഓസജ്ജിത്വാന നിബ്ബുതിം;

ഗച്ഛേയ്യം ലോകനാഥേന, അനുഞ്ഞാതാ മഹേസിനാ.

“തഥാ പഞ്ചസതാനമ്പി, ഭിക്ഖുനീനം വിതക്കിതം;
ആസി ഖേമാദികാനമ്പി, ഏതദേവ വിതക്കിതം.

“ഭൂമിചാലോ തദാ അസി, നാദിതാ ദേവദുന്ദുഭീ;
ഉപസ്സയാധിവത്ഥായോ, ദേവതാ സോകപീളിതാ.

“വിലപന്താ സുകരുണം, തത്ഥസ്സൂനി പവത്തയും;
മിത്താ ഭിക്ഖുനിയോ താഹി, ഉപഗന്ത്വാന ഗോതമിം.

“നിപച്ച സിരസാ പാദേ, ഇദം വചനമബ്രവും;
തത്ഥ തോയലവാസിത്താ, മയമയ്യേ രഹോഗതാ.

“സാ ചലാ ചലിതാ ഭൂമി, നാദിതാ ദേവദുന്ദുഭീ;
പരിദേവാ ച സുയ്യന്തേ, കിമത്ഥം നൂന ഗോതമീ.

“തദാ അവോച സാ സബ്ബം, യഥാപരിവിതക്കിതം;
തായോപി സബ്ബാ ആഹംസു, യഥാപരിവിതക്കിതം.

“യദി തേ രുചിതം അയ്യേ, നിബ്ബാനം പരമം സിവം;
നിബ്ബായിസ്സാമ സബ്ബാപി, ബുദ്ധാനുഞ്ഞായ സുബ്ബതേ.

“മയം സഹാവ നിക്ഖന്താ, ഘരാപി ച ഭവാപി ച;
സഹായേവ ഗമിസ്സാമ, നിബ്ബാനം പദമുത്തമം.

“നിബ്ബാനായ വജന്തീനം, കിം വക്ഖാമീതി സാ വദം;
സഹ സബ്ബാഹി നിഗ്ഗഞ്ഛി, ഭിക്ഖുനീനിലയാ തദാ.

“ഉപസ്സയേ യാധിവത്ഥാ, ദേവതാ താ ഖമന്തു മേ;
ഭിക്ഖുനീനിലയസ്സേദം, പച്ഛിമം ദസ്സനം മമ.

“ന ജരാ മച്ചു വാ യത്ഥ, അപ്പിയേഹി സമാഗമോ;
പിയേഹി ന വിയോഗോത്ഥി, തം വജിസ്സം അസങ്ഖതം.

“അവീതരാഗാ തം സുത്വാ, വചനം സുഗതോരസാ;
സോകട്ടാ പരിദേവിംസു, അഹോ നോ അപ്പപുഞ്ഞതാ.

“ഭിക്ഖുനീനിലയോ സുഞ്ഞോ, ഭൂതോ താഹി വിനാ അയം;
പഭാതേ വിയ താരായോ, ന ദിസ്സന്തി ജിനോരസാ.

“നിബ്ബാനം ഗോതമീ യാതി, സതേഹി സഹ പഞ്ചഹി;
നദീസതേഹിവ സഹ, ഗങ്ഗാ പഞ്ചഹി സാഗരം.

“രഥിയായ വജന്തിയോ, ദിസ്വാ സദ്ധാ ഉപാസികാ;
ഘരാ നിക്ഖമ്മ പാദേസു, നിപച്ച ഇദമബ്രവും.

“പസീദസ്സു മഹാഭോഗേ, അനാഥായോ വിഹായ നോ;

തയാ ന യുത്താ നിബ്ബാതും, ഇച്ഛട്ടാ വിലപിംസു താ.

“താസം സോകപഹാനത്ഥം, അവോച മധുരം ഗിരം;
രുദിതേന അലം പുത്താ, ഹാസകാലോയമജ്ജ വോ.

“പരിഞ്ഞാതം മയാ ദുക്ഖം, ദുക്ഖഹേതു വിവജ്ജിതോ;
നിരോധോ മേ സച്ഛികതോ, മഗ്ഗോ ചാപി സുഭാവിതോ.

“പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ.

“യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

“ബുദ്ധോ തസ്സ ച സദ്ധമ്മോ, അനൂനോ യാവ തിട്ഠതി;
നിബ്ബാതും താവ കാലോ മേ, മാ മം സോചഥ പുത്തികാ.

“കോണ്ഡഞ്ഞാനന്ദനന്ദാദീ , തിട്ഠന്തി രാഹുലോ ജിനോ;
സുഖിതോ സഹിതോ സങ്ഘോ, ഹതദബ്ബാ ച തിത്ഥിയാ.

“ഓക്കാകവംസസ്സ യസോ, ഉസ്സിതോ മാരമദ്ദനോ;
നനു സമ്പതി കാലോ മേ, നിബ്ബാനത്ഥായ പുത്തികാ.

“ചിരപ്പഭുതി യം മയ്ഹം, പത്ഥിതം അജ്ജ സിജ്ഝതേ;
ആനന്ദഭേരികാലോയം, കിം വോ അസ്സൂഹി പുത്തികാ.

“സചേ മയി ദയാ അത്ഥി, യദി ചത്ഥി കതഞ്ഞുതാ;
സദ്ധമ്മട്ഠിതിയാ സബ്ബാ, കരോഥ വീരിയം ദള്ഹം.

“ഥീനം അദാസി പബ്ബജ്ജം, സമ്ബുദ്ധോ യാചിതോ മയാ;
തസ്മാ യഥാഹം നന്ദിസ്സം, തഥാ തമനുതിട്ഠഥ.

“താ ഏവമനുസാസിത്വാ, ഭിക്ഖുനീഹി പുരക്ഖതാ;
ഉപേച്ച ബുദ്ധം വന്ദിത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവി.

“അഹം സുഗത തേ മാതാ, ത്വഞ്ച വീര പിതാ മമ;
സദ്ധമ്മസുഖദ നാഥ, തയി ജാതാമ്ഹി ഗോതമ.

“സംവദ്ധിതോയം സുഗത, രൂപകായോ മയാ തവ;
അനിന്ദിതോ ധമ്മകായോ, മമ സംവദ്ധിതോ തയാ.

“മുഹുത്തം തണ്ഹാസമണം, ഖീരം ത്വം പായിതോ മയാ;
തയാഹം സന്തമച്ചന്തം, ധമ്മഖീരമ്പി പായിതാ.

“ബന്ധനാരക്ഖണേ മയ്ഹം, അണണോ ത്വം മഹാമുനേ;
പുത്തകാമാ ഥിയോ യാചം, ലഭന്തി താദിസം സുതം.

“മന്ധാതാദിനരിന്ദാനം, യാ മാതാ സാ ഭവണ്ണവേ;

നിമുഗ്ഗാഹം തയാ പുത്ത, താരിതാ ഭവസാഗരാ.

“രഞ്ഞോ മാതാ മഹേസീതി, സുലഭം നാമമിത്ഥിനം;
ബുദ്ധമാതാതി യം നാമം, ഏതം പരമദുല്ലഭം.

“തഞ്ച ലദ്ധം മഹാവീര, പണിധാനം മമം തയാ;
അണുകം വാ മഹന്തം വാ, തം സബ്ബം പൂരിതം മയാ.

“പരിനിബ്ബാതുമിച്ഛാമി , വിഹായേമം കളേവരം;
അനുജാനാഹി മേ വീര, ദുക്ഖന്തകര നായക.

“ചക്കങ്കുസധജാകിണ്ണേ, പാദേ കമലകോമലേ;
പസാരേഹി പണാമം തേ, കരിസ്സം പുത്തഉത്തമേ.

“സുവണ്ണരാസിസങ്കാസം, സരീരം കുരു പാകടം;
കത്വാ ദേഹം സുദിട്ഠം തേ, സന്തിം ഗച്ഛാമി നായക.

“ദ്വത്തിംസലക്ഖണൂപേതം, സുപ്പഭാലങ്കതം തനും;
സഞ്ഝാഘനാവ ബാലക്കം, മാതുച്ഛം ദസ്സയീ ജിനോ.

“ഫുല്ലാരവിന്ദസംകാസേ , തരുണാദിച്ചസപ്പഭേ;
ചക്കങ്കിതേ പാദതലേ, തതോ സാ സിരസാ പതി.

“പണമാമി നരാദിച്ച, ആദിച്ചകുലകേതുകം;
പച്ഛിമേ മരണേ മയ്ഹം, ന തം ഇക്ഖാമഹം പുനോ.

“ഇത്ഥിയോ നാമ ലോകഗ്ഗ, സബ്ബദോസാകരാ മതാ;
യദി കോ ചത്ഥി ദോസോ മേ, ഖമസ്സു കരുണാകര.

“ഇത്ഥികാനഞ്ച പബ്ബജ്ജം, ഹം തം യാചിം പുനപ്പുനം;
തത്ഥ ചേ അത്ഥി ദോസോ മേ, തം ഖമസ്സു നരാസഭ.

“മയാ ഭിക്ഖുനിയോ വീര, തവാനുഞ്ഞായ സാസിതാ;
തത്ര ചേ അത്ഥി ദുന്നീതം, തം ഖമസ്സു ഖമാധിപ.

“അക്ഖന്തേ നാമ ഖന്തബ്ബം, കിം ഭവേ ഗുണഭൂസനേ;
കിമുത്തരം തേ വത്ഥാമി, നിബ്ബാനായ വജന്തിയാ.

“സുദ്ധേ അനൂനേ മമ ഭിക്ഖുസങ്ഘേ, ലോകാ ഇതോ നിസ്സരിതും ഖമന്തേ;
പഭാതകാലേ ബ്യസനങ്ഗതാനം, ദിസ്വാന നിയ്യാതിവ ചന്ദലേഖാ.

“തദേതരാ ഭിക്ഖുനിയോ ജിനഗ്ഗം, താരാവ ചന്ദാനുഗതാ സുമേരും;
പദക്ഖിണം കച്ച നിപച്ച പാദേ, ഠിതാ മുഖന്തം സമുദിക്ഖമാനാ.

“ന തിത്തിപുബ്ബം തവ ദസ്സനേന, ചക്ഖും ന സോതം തവ ഭാസിതേന;
ചിത്തം മമം കേവലമേകമേവ, പപ്പുയ്യ തം ധമ്മരസേന തിത്തി.

“നദതോ പരിസായം തേ, വാദിതബ്ബപഹാരിനോ;
യേ തേ ദക്ഖന്തി വദനം, ധഞ്ഞാ തേ നരപുങ്ഗവ.

“ദീഘങ്ഗുലീ തമ്ബനഖേ, സുഭേ ആയതപണ്ഹികേ;
യേ പാദേ പണമിസ്സന്തി, തേപി ധഞ്ഞാ ഗുണന്ധര.

“മധുരാനി പഹട്ഠാനി, ദോസഗ്ഘാനി ഹിതാനി ച;
യേ തേ വാക്യാനി സുയ്യന്തി, തേപി ധഞ്ഞാ നരുത്തമ.

“ധഞ്ഞാഹം തേ മഹാവീര, പാദപൂജനതപ്പരാ;
തിണ്ണസംസാരകന്താരാ, സുവാക്യേന സിരീമതോ.

“തതോ സാ അനുസാവേത്വാ, ഭിക്ഖുസങ്ഘമ്പി സുബ്ബതാ;
രാഹുലാനന്ദനന്ദേ ച, വന്ദിത്വാ ഇദമബ്രവി.

“ആസീവിസാലയസമേ, രോഗാവാസേ കളേവരേ;
നിബ്ബിന്ദാ ദുക്ഖസങ്ഘാടേ, ജരാമരണഗോചരേ.

“നാനാകലിമലാകിണ്ണേ, പരായത്തേ നിരീഹകേ;
തേന നിബ്ബാതുമിച്ഛാമി, അനുമഞ്ഞഥ പുത്തകാ.

“നന്ദോ രാഹുലഭദ്ദോ ച, വീതസോകാ നിരാസവാ;
ഠിതാചലട്ഠിതി ഥിരാ, ധമ്മതമനുചിന്തയും.

“ധിരത്ഥു സങ്ഖതം ലോലം, അസാരം കദലൂപമം;
മായാമരീചിസദിസം, ഇത്തരം അനവട്ഠിതം.

“യത്ഥ നാമ ജിനസ്സായം, മാതുച്ഛാ ബുദ്ധപോസികാ;
ഗോതമീ നിധനം യാതി, അനിച്ചം സബ്ബസങ്ഖതം.

“ആനന്ദോ ച തദാ സേഖോ, സോകട്ടോ ജിനവച്ഛലോ;
തത്ഥസ്സൂനി കരോന്തോ സോ, കരുണം പരിദേവതി.

“ഹാ സന്തിം ഗോതമീ യാതി, നൂന ബുദ്ധോപി നിബ്ബുതിം;
ഗച്ഛതി ന ചിരേനേവ, അഗ്ഗിരിവ നിരിന്ധനോ.

“ഏവം വിലാപമാനം തം, ആനന്ദം ആഹ ഗോതമീ;
സുതസാഗരഗമ്ഭീര, ബുദ്ധോപട്ഠാന തപ്പര.

“ന യുത്തം സോചിതും പുത്ത, ഹാസകാലേ ഉപട്ഠിതേ;
തയാ മേ സരണം പുത്ത, നിബ്ബാനം തമുപാഗതം.

“തയാ താത സമജ്ഝിട്ഠോ, പബ്ബജ്ജം അനുജാനി നോ;
മാ പുത്ത വിമനോ ഹോഹി, സഫലോ തേ പരിസ്സമോ.

“യം ന ദിട്ഠം പുരാണേഹി, തിത്ഥികാചരിയേഹിപി;
തം പദം സുകുമാരീഹി, സത്തവസ്സാഹി വേദിതം.

‘‘ബുദ്ധസാസനപാലേത, പച്ഛിമം ദസ്സനം തവ;
തത്ഥ ഗച്ഛാമഹം പുത്ത, ഗതോ യത്ഥ ന ദിസ്സതേ.

‘‘കദാചി ധമ്മം ദേസേന്തോ, ഖിപീ ലോകഗ്ഗനായകോ;
തദാഹം ആസീസവാചം, അവോചം അനുകമ്പികാ.

‘‘ചിരം ജീവ മഹാവീര, കപ്പം തിട്ഠ മഹാമുനേ;
സബ്ബലോകസ്സ അത്ഥായ, ഭവസ്സു അജരാമരോ.

‘‘തം തഥാവാദിനിം ബുദ്ധോ, മമം സോ ഏതദബ്രവി;
ന ഹേവം വന്ദിയാ ബുദ്ധാ, യഥാ വന്ദസി ഗോതമീ.

‘‘കഥം ചരഹി സബ്ബഞ്ഞൂ, വന്ദിതബ്ബാ തഥാഗതാ;
കഥം അവന്ദിയാ ബുദ്ധാ, തം മേ അക്ഖാഹി പുച്ഛിതോ.

‘‘ആരദ്ധവീരിയേ പഹിതത്തേ, നിച്ചം ദള്ഹപരക്കമേ;
സമഗ്ഗേ സാവകേ പസ്സ, ഏതം ബുദ്ധാനവന്ദനം.

‘‘തതോ ഉപസ്സയം ഗന്ത്വാ, ഏകികാഹം വിചിന്തയിം;
സമഗ്ഗപരിസം നാഥോ, രോധേസി തിഭവന്തഗോ.

‘‘ഹന്ദാഹം പരിനിബ്ബിസ്സം, മാ വിപത്തിതമദ്ദസം;
ഏവാഹം ചിന്തയിത്വാന, ദിസ്വാന ഇസിസത്തമം.

‘‘പരിനിബ്ബാനകാലം മേ, ആരോചേസിം വിനായകം;
തതോ സോ സമനുഞ്ഞാസി, കാലം ജാനാഹി ഗോതമീ.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
നാഗോവ ബന്ധനം ഛേത്വാ, വിഹരാമി അനാസവാ.

‘‘സ്വാഗതം വത മേ ആസി, മമ ബുദ്ധസ്സ സന്തികേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

‘‘പടിസമ്ഭിദാ ചതസ്സോ, വിമോക്ഖാപി ച അട്ഠിമേ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

‘‘ഥീനം ധമ്മാഭിസമയേ, യേ ബാലാ വിമതിം ഗതാ;
തേസം ദിട്ഠിപ്പഹാനത്ഥം, ഇദ്ധിം ദസ്സേഹി ഗോതമീ.

‘‘തദാ നിപച്ച സമ്ബുദ്ധം, ഉപ്പതിത്വാന അമ്ബരം;
ഇദ്ധീ അനേകാ ദസ്സേസി, ബുദ്ധാനുഞ്ഞായ ഗോതമീ.

‘‘ഏകികാ ബഹുധാ ആസി, ബഹുധാ ചേകികാ തഥാ;
ആവിഭാവം തിരോഭാവം, തിരോകുട്ടം തിരോനഗം.

‘‘അസജ്ജമാനാ അഗമാ, ഭൂമിയമ്പി നിമുജ്ജഥ;
അഭിജ്ജമാനേ ഉദകേ, അഗഞ്ഛി മഹിയാ യഥാ.

“സകുണീവ തഥാകാസേ, പല്ലങ്കേന കമീ തദാ;
വസം വത്തേസി കായേന, യാവ ബ്രഹ്മനിവേസനം.

“സിനേരും ദണ്ഡം കത്വാന, ഛത്തം കത്വാ മഹാമഹിം;
സമൂലം പരിവത്തേത്വാ, ധാരയം ചങ്കമീ നഭേ.

“ഛസ്സൂരോദയകാലേവ, ലോകഞ്ചാകാസി ധൂമികം;
യുഗന്തേ വിയ ലോകം സാ, ജാലാമാലാകുലം അകാ.

“മുചലിന്ദം മഹാസേലം, മേരുമൂലനദന്തരേ;
സാസപാരിവ സബ്ബാനി, ഏകേനഗ്ഗഹി മുട്ഠിനാ.

“അങ്ഗുലഗ്ഗേന ഛാദേസി, ഭാകരം സനിസാകരം;
ചന്ദസൂരസഹസ്സാനി, ആവേളമിവ ധാരയി.

“ചതുസാഗരതോയാനി, ധാരയീ ഏകപാണിനാ;
യുഗന്തജലദാകാരം, മഹാവസ്സം പവസ്സഥ.

“ചക്കവത്തിം സപരിസം, മാപയീ സാ നഭത്തലേ;
ഗരുളം ദ്വിരദം സീഹം, വിനദന്തം പദസ്സയി.

“ഏകികാ അഭിനിമ്മിത്വാ, അപ്പമേയ്യം ഭിക്ഖുനീഗണം;
പുന അന്തരധാപേത്വാ, ഏകികാ മുനിമബ്രവി.

“മാതുച്ഛാ തേ മഹാവീര, തവ സാസനകാരികാ;
അനുപ്പത്താ സകം അത്ഥം, പാദേ വന്ദാമി ചക്ഖുമ.

“ദസ്സേത്വാ വിവിധാ ഇദ്ധീ, ഓരോഹിത്വാ നഭത്തലാ;
വന്ദിത്വാ ലോകപജ്ജോതം, ഏകമന്തം നിസീദി സാ.

“സാ വീസവസ്സസതികാ, ജാതിയാഹം മഹാമുനേ;
അലമേത്താവതാ വീര, നിബ്ബായിസ്സാമി നായക.

“തദാതിവിമ്ഹിതാ സബ്ബാ, പരിസാ സാ കതഞ്ജലീ;
അവോചയ്യേ കഥം ആസി, അതുലിദ്ധിപരക്കമാ.

“പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മേസു ചക്ഖുമാ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

“തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാമച്ചകുലേ അഹും;
സബ്ബോപകാരസമ്പന്നേ, ഇദ്ധേ ഫീതേ മഹദ്ധനേ.

“കദാചി പിതുനാ സദ്ധിം, ദാസീഗണപുരക്ഖതാ;
മഹതാ പരിവാരേന, തം ഉപേച്ച നരാസഭം.

“വാസവം വിയ വസ്സന്തം, ധമ്മമേഘം അനാസവം;
സരദാദിച്ചസദിസം, രംസിജാലസമുജ്ജലം.

“ദിസ്വാ ചിത്തം പസാദേത്വാ, സുത്വാ ചസ്സ സുഭാസിതം;
മാതുച്ഛം ഭിക്ഖുനിം അഗ്ഗേ, ഠപേന്തം നരനായകം.

“സുത്വാ ദത്വാ മഹാദാനം, സത്താഹം തസ്സ താദിനോ;
സസങ്ഘസ്സ നരഗ്ഗസ്സ, പച്ചയാനി ബഹൂനി ച.

“നിപച്ച പാദമൂലമ്ഹി, തം ഠാനമഭിപത്ഥയിം;
തതോ മഹാപരിസതിം, അവോച ഇസിസത്തമോ.

“യാ സസങ്ഘം അഭോജേസി, സത്താഹം ലോകനായകം;
തമഹം കിത്തയിസ്സാമി, സുണാഥ മമ ഭാസതോ.

“സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
ഗോതമീ നാമ നാമേന, ഹേസ്സതി സത്ഥു സാവികാ.

“തസ്സ ബുദ്ധസ്സ മാതുച്ഛാ, ജീവിതാപാദികാ അയം;
രത്തഞ്ഞൂനഞ്ച അഗ്ഗത്തം, ഭിക്ഖുനീനം ലഭിസ്സതി.

“തം സുത്വാന പമോദിത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
പച്ചയേഹി ഉപട്ഠിത്വാ, തതോ കാലങ്കതാ അഹം.

“താവതിംസേസു ദേവേസു, സബ്ബകാമസമിദ്ധിസു;
നിബ്ബത്താ ദസഹങ്ഗേഹി, അഞ്ഞേ അഭിഭവിം അഹം.

“രൂപസദ്ദേഹി ഗന്ധേഹി, രസേഹി ഫുസനേഹി ച;
ആയുനാപി ച വണ്ണേന, സുഖേന യസസാപി ച.

“തഥേവാധിപതേയ്യേന, അധിഗയ്ഹ വിരോചഹം;
അഹോസിം അമരിന്ദസ്സ, മഹേസീ ദയിതാ തഹിം.

“സംസാരേ സംസരന്തീഹം, കമ്മവായുസമേരിതാ;
കാസിസ്സ രഞ്ഞോ വിസയേ, അജായിം ദാസഗാമകേ.

“പഞ്ചദാസസതാനൂനാ, നിവസന്തി തഹിം തദാ;
സബ്ബേസം തത്ഥ യോ ജേട്ഠോ, തസ്സ ജായാ അഹോസഹം.

“സയമ്ഭുനോ പഞ്ചസതാ, ഗാമം പിണ്ഡായ പാവിസും;
തേ ദിസ്വാന അഹം തുട്ഠാ, സഹ സബ്ബാഹി ഇത്ഥിഭി.

“പൂഗാ ഹുത്വാവ സബ്ബായോ, ചതുമാസേ ഉപട്ഠഹും;
തിചീവരാനി ദത്വാന, സംസരിമ്ഹ സസാമികാ.

“തതോ ചുതാ സബ്ബാപി താ, താവതിംസഗതാ മയം;
പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ജാതാ ദേവദഹേ പുരേ.

“പിതാ അഞ്ജനസക്കോ മേ, മാതാ മമ സുലക്ഖണാ;
തതോ കപിലവത്ഥുസ്മിം, സുദ്ധോദനഘരം ഗതാ.

“സേസാ സക്യകുലേ ജാതാ, സക്യാനം ഘരമാഗമും;
അഹം വിസിട്ഠാ സബ്ബാസം, ജിനസ്സാപാദികാ അഹും.

“മമ പുത്തോഭിനിക്ഖമ്മ, ബുദ്ധോ ആസി വിനായകോ;
പച്ഛാഹം പബ്ബജിത്വാന, സതേഹി സഹ പഞ്ചഹി.

“സാകിയാനീഹി ധീരാഹി, സഹ സന്തിസുഖം ഫുസിം;
യേ തദാ പുബ്ബജാതിയം, അമ്ഹാകം ആസു സാമിനോ.

“സഹപുഞ്ഞസ്സ കത്താരോ, മഹാസമയകാരകാ;
ഫുസിംസു അരഹത്തം തേ, സുഗതേനാനുകമ്പിതാ.

“തദേതരാ ഭിക്ഖുനിയോ, ആരുഹിംസു നഭത്തലം;
സംഗതാ വിയ താരായോ, വിരോചിംസു മഹിദ്ധികാ.

“ഇദ്ധീ അനേകാ ദസ്സേസും, പിളന്ധവികതിം യഥാ;
കമ്മാരോ കനകസ്സേവ, കമ്മഞ്ഞസ്സ സുസിക്ഖിതോ.

“ദസ്സേത്വാ പാടിഹീരാനി, വിചിത്താനി ബഹൂനി ച;
തോസേത്വാ വാദിപവരം, മുനിം സപരിസം തദാ.

“ഓരോഹിത്വാന ഗഗനാ, വന്ദിത്വാ ഇസിസത്തമം;
അനുഞ്ഞാതാ നരഗ്ഗേന, യഥാഠാനേ നിസീദിസും.

“അഹോനുകമ്പികാ അമ്ഹം, സബ്ബാസം ചിര ഗോതമീ;
വാസിതാ തവ പുഞ്ഞേഹി, പത്താ നോ ആസവക്ഖയം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ അമ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
നാഗീവ ബന്ധനം ഛേത്വാ, വിഹരാമ അനാസവാ.

“സ്വാഗതം വത നോ ആസി, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സന്തികേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

“പടിസമ്ഭിദാ ചതസ്സോ, വിമോക്ഖാപി ച അട്ഠിമേ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമ, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമ മഹാമുനേ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമ, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവാ.

“അത്ഥേ ധമ്മേ ച നേരുത്തേ, പടിഭാനേ ച വിജ്ജതി;
ഞാണം അമ്ഹം മഹാവീര, ഉപ്പന്നം തവ സന്തികേ.

“അസ്മാഭി പരിചിണ്ണോസി, മേത്തചിത്താ ഹി നായക;
അനുജാനാഹി സബ്ബാസം, നിബ്ബാനായ മഹാമുനേ.

“നിബ്ബായിസ്സാമ ഇച്ചേവം, കിം വക്ഖാമി വദന്തിയോ;
യസ്സ ദാനി ച വോ കാലം, മഞ്ഞഥാതി ജിനോബ്രവി.

“ഗോതമീആദികാ തായോ, തദാ ഭിക്ഖുനിയോ ജിനം;
വന്ദിത്വാ ആസനാ തമ്ഹാ, വുട്ഠായ ആഗമിംസു താ.

“മഹതാ ജനകായേന, സഹ ലോകഗ്ഗനായകോ;
അനുസംയായീ സോ വീരോ, മാതുച്ഛം യാവകോട്ഠകം.

“തദാ നിപതി പാദേസു, ഗോതമീ ലോകബന്ധുനോ;
സഹേവ താഹി സബ്ബാഹി, പച്ഛിമം പാദവന്ദനം.

“ഇദം പച്ഛിമകം മയ്ഹം, ലോകനാഥസ്സ ദസ്സനം;
ന പുനോ അമതാകാരം, പസ്സിസ്സാമി മുഖം തവ.

“ന ച മേ വന്ദനം വീര, തവ പാദേ സുകോമലേ;
സമ്ഫുസിസ്സതി ലോകഗ്ഗ, അജ്ജ ഗച്ഛാമി നിബ്ബുതിം.

“രൂപേന കിം തവാനേന, ദിട്ഠേ ധമ്മേ യഥാതഥേ;
സബ്ബം സങ്ഖതമേവേതം, അനസ്സാസികമിത്തരം.

“സാ സഹ താഹി ഗന്ത്വാന, ഭിക്ഖുനുപസ്സയം സകം;
അഡ്ഢപല്ലങ്കമാഭുജ്ജ, നിസീദി പരമാസനേ.

“തദാ ഉപാസികാ തത്ഥ, ബുദ്ധസാസനവച്ഛലാ;
തസ്സാ പവത്തിം സുത്വാന, ഉപേസും പാദവന്ദികാ.

“കരേഹി ഉരം പഹന്ത്വാ, ഛിന്നമൂലാ യഥാ ലതാ;
രോദന്താ കരുണം രവം, സോകട്ടാ ഭൂമിപാതിതാ.

“മാ നോ സരണദേ നാഥേ, വിഹായ ഗമി നിബ്ബുതിം;
നിപതിത്വാന യാചാമ, സബ്ബായോ സിരസാ മയം.

“യാ പധാനതമാ താസം, സദ്ധാ പഞ്ഞാ ഉപാസികാ;
തസ്സാ സീസം പമജ്ജന്തീ, ഇദം വചനമബ്രവി.

“അലം പുത്താ വിസാദേന, മാരപാസാനുവത്തിനാ;
അനിച്ചം സങ്ഖതം സബ്ബം, വിയോഗന്തം ചലാചലം.

“തതോ സാ താ വിസജ്ജിത്വാ, പഠമം ഝാനമുത്തമം;
ദുതിയഞ്ച തതിയഞ്ച, സമാപജ്ജി ചതുത്ഥകം.

“ആകാസായതനഞ്ചേവ, വിഞ്ഞാണായതനം തഥാ;
ആകിഞ്ചം നേവസഞ്ഞഞ്ച, സമാപജ്ജി യഥാക്കമം.

“പടിലോമേന ഝാനാനി, സമാപജ്ജിത്ഥ ഗോതമീ;
യാവതാ പഠമം ഝാനം, തതോ യാവചതുത്ഥകം.

“തതോ വുട്ഠായ നിബ്ബായി, ദീപച്ചീവ നിരാസവാ;
ഭൂമിചാലോ മഹാ ആസി, നഭസാ വിജ്ജുതാ പതി.

“പനാദിതാ ദുന്ദുഭിയോ, പരിദേവിംസു ദേവതാ;
പുപ്ഫവുട്ഠീ ച ഗഗനാ, അഭിവസ്സഥ മേദനിം.

“കമ്പിതോ മേരുരാജാപി, രങ്ഗമജ്ഝേ യഥാ നടോ;
സോകേന ചാതിദീനോവ, വിരവോ ആസി സാഗരോ.

“ദേവാ നാഗാസുരാ ബ്രഹ്മാ, സംവിഗ്ഗാഹിംസു തങ്ഖണേ;
അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, യഥായം വിലയം ഗതാ.

“യാ ചേ മം പരിവാരിംസു, സത്ഥു സാസനകാരികാ;
തയോപി അനുപാദാനാ, ദീപച്ചി വിയ നിബ്ബുതാ.

“ഹാ യോഗാ വിപ്പയോഗന്താ, ഹാനിച്ചം സബ്ബസങ്ഖതം;
ഹാ ജീവിതം വിനാസന്തം, ഇച്ചാസി പരിദേവനാ.

“തതോ ദേവാ ച ബ്രഹ്മാ ച, ലോകധമ്മാനുവത്തനം;
കാലാനുരൂപം കുബ്ബന്തി, ഉപേത്വാ ഇസിസത്തമം.

“തദാ ആമന്തയീ സത്ഥാ, ആനന്ദം സുതസാഗരം;
ഗച്ഛാനന്ദ നിവേദേഹി, ഭിക്ഖൂനം മാതു നിബ്ബുതിം.

“തദാനന്ദോ നിരാനന്ദോ, അസ്സുനാ പുണ്ണലോചനോ;
ഗഗ്ഗരേന സരേനാഹ, സമാഗച്ഛന്തു ഭിക്ഖവോ.

“പുബ്ബദക്ഖിണപച്ഛാസു, ഉത്തരായ ച സന്തികേ;
സുണന്തു ഭാസിതം മയ്ഹം, ഭിക്ഖവോ സുഗതോരസാ.

“യാ വഡ്ഢയി പയത്തേന, സരീരം പച്ഛിമം മുനേ;
സാ ഗോതമീ ഗതാ സന്തിം, താരാവ സൂരിയോദയേ.

“ബുദ്ധമാതാപി പഞ്ഞത്തിം, ഠപയിത്വാ ഗതാസമം;
ന യത്ഥ പഞ്ചനേത്തോപി, ഗതിം ദക്ഖതി നായകോ.

“യസ്സത്ഥി സുഗതേ സദ്ധാ, യോ ച പിയോ മഹാമുനേ;
ബുദ്ധമാതുസ്സ സക്കാരം, കരോതു സുഗതോരസോ.

“സുദൂരട്ഠാപി തം സുത്വാ, സീഘമാഗച്ഛു ഭിക്ഖവോ;
കേചി ബുദ്ധാനുഭാവേന, കേചി ഇദ്ധീസു കോവിദാ.

“കൂടാഗാരവരേ രമ്മേ, സബ്ബസോണ്ണമയേ സുഭേ;
മഞ്ചകം സമാരോപേസും, യത്ഥ സുത്താസി ഗോതമീ.

“ചത്താരോ ലോകപാലാ തേ, അംസേഹി സമധാരയും;
സേസാ സക്കാദികാ ദേവാ, കൂടാഗാരേ സമഗ്ഗഹും.

“കൂടാഗാരാനി സബ്ബാനി, ആസും പഞ്ചസതാനിപി;
സരദാദിച്ചവണ്ണാനി, വിസ്സകമ്മകതാനി ഹി.

“സബ്ബാ താപി ഭിക്ഖുനിയോ, ആസും മഞ്ചേസു സായിതാ;
ദേവാനം ഖന്ധമാരുള്ഹാ, നിയ്യന്തി അനുപുബ്ബസോ.

“സബ്ബസോ ഛാദിതം ആസി, വിതാനേന നഭത്തലം;
സതാരാ ചന്ദസൂരാ ച, ലഞ്ഛിതാ കനകാമയാ.

“പടാകാ ഉസ്സിതാനേകാ, വിതതാ പുപ്ഫകഞ്ചുകാ;
ഓഗതാകാസപദുമാ, മഹിയാ പുപ്ഫമുഗ്ഗതം.

“ദിസ്സന്തി ചന്ദസൂരിയാ, പജ്ജലന്തി ച താരകാ;
മജ്ഝം ഗതോപി ചാദിച്ചോ, ന താപേസി സസീ യഥാ.

“ദേവാ ദിബ്ബേഹി ഗന്ധേഹി, മാലേഹി സുരഭീഹി ച;
വാദിതേഹി ച നച്ചേഹി, സങ്ഗീതീഹി ച പൂജയും.

“നാഗാസുരാ ച ബ്രഹ്മാനോ, യഥാസത്തി യഥാബലം;
പൂജയിംസു ച നിയ്യന്തിം, നിബ്ബുതം ബുദ്ധമാതരം.

“സബ്ബായോ പുരതോ നീതാ, നിബ്ബുതാ സുഗതോരസാ;
ഗോതമീ നിയ്യതേ പച്ഛാ, സക്കതാ ബുദ്ധപോസികാ.

“പുരതോ ദേവമനുജാ, സനാഗാസുരബ്രഹ്മകാ;
പച്ഛാ സസാവകോ ബുദ്ധോ, പൂജത്ഥം യാതി മാതുയാ.

“ബുദ്ധസ്സ പരിനിബ്ബാനം, നേദിസം ആസി യാദിസം;
ഗോതമീപരിനിബ്ബാനം, അതേവച്ഛരിയം അഹു.

“ബുദ്ധോ ബുദ്ധസ്സ നിബ്ബാനേ, നോപടിയാദി ഭിക്ഖവോ;
ബുദ്ധോ ഗോതമിനിബ്ബാനേ, സാരിപുത്താദികാ തഥാ.

“ചിതകാനി കരിത്വാന, സബ്ബഗന്ധമയാനി തേ;
ഗന്ധചുണ്ണപകിണ്ണാനി, ഝാപയിംസു ച താ തഹിം.

“സേസഭാഗാനി ഡയ്ഹിംസു, അട്ഠീ സേസാനി സബ്ബസോ;
ആനന്ദോ ച തദാവോച, സംവേഗജനകം വചോ.

“ഗോതമീ നിധനം യാതാ, ഡയ്ഹഞ്ചസ്സ സരീരകം;
സങ്കേതം ബുദ്ധനിബ്ബാനം, ന ചിരേന ഭവിസ്സതി.

“തതോ ഗോതമിധാതൂനി, തസ്സാ പത്തഗതാനി സോ;
ഉപനാമേസി നാഥസ്സ, ആനന്ദോ ബുദ്ധചോദിതോ.

‘‘പാണിനാ താനി പഗ്ഗയ്ഹ, അവോച ഇസിസത്തമോ;
മഹതോ സാരവന്തസ്സ, യഥാ രുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ.

‘‘യോ സോ മഹത്തരോ ഖന്ധോ, പലുജ്ജേയ്യ അനിച്ചതാ;
തഥാ ഭിക്ഖുനിസങ്ഘസ്സ, ഗോതമീ പരിനിബ്ബുതാ.

‘‘അഹോ അച്ഛരിയം മയ്ഹം, നിബ്ബുതായപി മാതുയാ;
സാരീരമത്തസേസായ, നത്ഥി സോകപരിദ്ദവോ.

‘‘ന സോചിയാ പരേസം സാ, തിണ്ണസംസാരസാഗരാ;
പരിവജ്ജിതസന്താപാ, സീതിഭൂതാ സുനിബ്ബുതാ.

‘‘പണ്ഡിതാസി മഹാപഞ്ഞാ, പുഥുപഞ്ഞാ തഥേവ ച;
രത്തഞ്ഞൂ ഭിക്ഖുനീനം സാ, ഏവം ധാരേഥ ഭിക്ഖവോ.

‘‘ഇദ്ധീസു ച വസീ ആസി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ആസി ച ഗോതമീ.

‘‘പുബ്ബേനിവാസമഞ്ഞാസി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി തസ്സാ പുനബ്ഭവോ.

‘‘അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു , പടിഭാനേ തഥേവ ച;
പരിസുദ്ധം അഹു ഞാണം, തസ്മാ സോചനിയാ ന സാ.

‘‘അയോഘനഹതസ്സേവ , ജലതോ ജാതവേദസ്സ;
അനുപുബ്ബൂപസന്തസ്സ, യഥാ ന ഞായതേ ഗതി.

‘‘ഏവം സമ്മാ വിമുത്താനം, കാമബന്ധോഘതാരിനം;
പഞ്ഞാപേതും ഗതി നത്ഥി, പത്താനം അചലം സുഖം.

‘‘അത്തദീപാ തതോ ഹോഥ, സതിപട്ഠാനഗോചരാ;
ഭാവേത്വാ സത്തബോജ്ഝങ്ഗേ, ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സഥാ’’തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൯൭-൨൮൨);

മഹാപജാപതിഗോതമീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ഗുത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഗുത്തേ യദത്ഥം പബ്ബജ്ജാതിആദികാ ഗുത്തായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ അനുക്കമേന സമ്ഭതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഹുത്വാ, പരിപക്കകുസലമൂലാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ബ്രാഹ്മണകുലേ നിബ്ബത്താ, **ഗുത്താ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിയാ ചോദിയമാനാ ഘരാവാസം ജിഗുച്ഛന്തീ മാതാപിതരോ അനുജാനാപേത്വാ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഭാവനം അനുയുഞ്ജന്തിയാ തസ്സാ ചിത്തം ചിരകാലപരിചയേന ബഹിദ്ധാരമ്മണേ

വിധാവതി, ഏകഗ്ഗം നാഹോസി. സത്ഥാ ദിസ്വാ തം അനുഗ്ഗണ്ഹന്തോ, ഗന്ധകുടിയം യഥാനിസിന്നോവ ഓഭാസം ഫരിത്വാ തസ്സാ ആസന്നേ ആകാസേ നിസിന്നം വിയ അത്താനം ദസ്സേത്വാ ഓവദന്തോ -

"ഘുത്തേ യദത്ഥം പബ്ബജ്ജാ, ഹിത്വാ പുത്തം വസും പിയം;
തമേവ അനുബ്രൂഹേഹി, മാ ചിത്തസ്സ വസം ഗമി.

"ചിത്തേന വഞ്ചിതാ സത്താ, മാരസ്സ വിസയേ രതാ;
അനേകജാതിസംസാരം, സന്ധാവന്തി അവിദ്ദസൂ.

"കാമച്ഛന്ദഞ്ച ബ്യാപാദം, സക്കായദിട്ഠിമേവ ച;
സീലബ്ബതപരാമാസം, വിചികിച്ഛം ച പഞ്ചമം.

"സംയോജനാനി ഏതാനി, പജഹിത്വാന ഭിക്ഖുനീ;
ഓരമ്ഭാഗമനീയാനി, നയിദം പുനരേഹിസി.

"രാഗം മാനം അവിജ്ജഞ്ച, ഉദ്ധച്ചഞ്ച വിവജ്ജിയ;
സംയോജനാനി ഛേത്വാന, ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സസി.

"ഖേപേത്വാ ജാതിസംസാരം, പരിഞ്ഞായ പുനബ്ഭവം;
ദിട്ഠേവ ധമ്മേ നിച്ഛാതാ, ഉപസന്താ ചരിസ്സസീ"തി. - ഇമാ ഗാഥാ ആഭാസി;

തത്ഥ **തമേവ അനുബ്രൂഹേഹീ**തി **യദത്ഥം** യസ്സ കിലേസപരിനിബ്ബാനസ്സ ഖന്ധപരിനിബ്ബാനസ്സ ച അത്ഥായ. **ഹിത്വാ പുത്തം വസും പിയ**ന്തി പിയായിതബ്ബം ഞാതിപരിവട്ടം ഭോഗക്ഖന്ധഞ്ച ഹിത്വാ മമ സാസനേ **പബ്ബജ്ജാ** ബ്രഹ്മചരിയവാസോ ഇച്ഛിതോ, തമേവ വഡ്ഢേയ്യാസി സമ്പാദേയ്യാസി. **മാ ചിത്തസ്സ വസം ഗമീ**തി ദീഘരത്തം രൂപാദിആരമ്മണവസേന വഡ്ഢിതസ്സ കൂടചിത്തസ്സ വസം മാ ഗച്ഛി.

യസ്മാ ചിത്തം നാമേതം മായൂപമം, യേന വഞ്ചിതാ അന്ധപുഥുജ്ജനാ മാരവസാനുഗാ സംസാരം നാതിവത്തന്തി. തേന വുത്തം **"ചിത്തേന വഞ്ചിതാ"**തിആദി.

സംയോജനാനി ഏതാനീതി ഏതാനി **"കാമച്ഛന്ദഞ്ച ബ്യാപാദ"**ന്തിആദിനാ യഥാവുത്താനി പഞ്ച ബന്ധനട്ഠേന സംയോജനാനി. **പജഹിത്വാനാ**തി അനാഗാമിമഗ്ഗേന സമുച്ഛിന്ദിത്വാ. **ഭിക്ഖുനീ**തി തസ്സാ ആലപനം. **ഓരമ്ഭാഗമനീയാനീ**തി രൂപാരൂപധാതുതോ ഹേട്ഠാഭാഗേ കാമധാതുയം മനുസ്സജീവസ്സ ഹിതാനി ഉപകാരാനി തത്ഥ പടിസന്ധിയാ പച്ചയഭാവതോ. മ-കാരോ പദസന്ധികരോ. "ഓരമാഗമനീയാനീ"തി പാളി, സോ ഏവത്ഥോ. **നയിദം പുനരേഹിസീ**തി ഓരമ്ഭാഗിയാനം സംയോജനാനം പഹാനേന ഇദം കാമട്ഠാനം കാമഭവം പടിസന്ധിവസേന പുന നാഗമിസ്സസി. ര-കാരോ പദസന്ധികരോ. "ഇത്ഥ"ന്തി വാ പാളി, ഇത്ഥത്തം കാമഭവമിച്ചേവ അത്ഥോ.

രാഗന്തി രൂപരാഗഞ്ച അരൂപരാഗഞ്ച. **മാന**ന്തി അഗ്ഗമഗ്ഗവജ്ഝം മാനം. **അവിജ്ജഞ്ച ഉദ്ധച്ചഞ്ചാ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. **വിവജ്ജിയാ**തി വിപസ്സനായ വിക്ഖമ്ഭേത്വാ. **സംയോജനാനി ഛേത്വാനാ**തി ഏതാനി രൂപരാഗാദീനി പഞ്ചുദ്ധമ്ഭാഗിയാനി സംയോജനാനി അരഹത്തമഗ്ഗേന

സമുച്ഛിന്ദിത്വാ. **ദുക്ഖസ്സന്തം കരിസ്സസീ**തി സബ്ബസ്സാപി വട്ടദുക്ഖസ്സ പരിയന്തം പരിയോസാനം പാപുണിസ്സസി.

ഖേപേത്വാ ജാതിസംസാരന്തി ജാതി സമൂലികസംസാരപവത്തിം പരിയോസാപേത്വാ. **നിച്ഛാതാ**തി നിത്തണ്ഹാ. **ഉപസന്താ**തി സബ്ബസോ കിലേസാനം വൂപസമേന ഉപസന്താ. സേസം വുത്തനയമേവ.

ഏവം സത്ഥാരാ ഇമാസു ഗാഥാസു ഭാസിതാസു ഗാഥാപരിയോസാനേ ഥേരീ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ ഉദാനവസേന ഭഗവതാ ഭാസിതനിയാമേനേവ ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി. തേനേവ താ ഥേരിയാ ഗാഥാ നാമ ജാതാ.

ഗുത്താഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. വിജയാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ചതുക്ഖത്തുന്തിആദികാ വിജയായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ, അനുക്കമേന പരിബ്രൂഹിതകുസലമൂലാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ, ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ അഞ്ഞതരസ്മിം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഖേമായ ഥേരിയാ ഗിഹികാലേ സഹായികാ അഹോസി. സാ തസ്സാ പബ്ബജിതഭാവം സുത്വാ ‘‘സാപി നാമ രാജമഹേസീ പബ്ബജിസ്സതി കിമങ്ഗം പനാഹ’’ന്തി പബ്ബജിതുകാമായേവ ഹുത്വാ ഖേമാഥേരിയാ സന്തികം ഉപസങ്കമി. ഥേരീ തസ്സാ അജ്ഝാസയം ഞത്വാ തഥാ ധമ്മം ദേസേസി, യഥാ സംസാരേ സംവിഗ്ഗമാനസാ സാസനേ സാ അഭിപ്പസന്നാ ഭവിസ്സതി. സാ തം ധമ്മം സുത്വാ സംവേഗജാതാ പടിലദ്ധസദ്ധാ ച ഹുത്വാ പബ്ബജ്ജം യാചി. ഥേരീ തം പബ്ബാജേസി. സാ പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഹേതുസമ്പന്നതായ, ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൬൯. ‘‘ചതുക്ഖത്തും പഞ്ചക്ഖത്തും, വിഹാരാ ഉപനിക്ഖമിം;
അലദ്ധാ ചേതസോ സന്തിം, ചിത്തേ അവസവത്തിനീ.

൧൭൦. ‘‘ഭിക്ഖുനിം ഉപസങ്കമ്മ, സക്കച്ചം പരിപുച്ഛഹം;
സാ മേ ധമ്മമദേസേസി, ധാതുആയതനാനി ച.

൧൭൧. ‘‘ചത്താരി അരിയസച്ചാനി, ഇന്ദ്രിയാനി ബലാനി ച;
ബോജ്ഝങ്ഗട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ഉത്തമത്ഥസ്സ പത്തിയാ.

൧൭൨. ‘‘തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, കരോന്തീ അനുസാസനിം;
രത്തിയാ പുരിമേ യാമേ, പുബ്ബജാതിമനുസ്സരിം.

൧൭൩. ‘‘രത്തിയാ മജ്ഝിമേ യാമേ, ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധയിം;
രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ, തമോഖന്ധം പദാലയിം.

൧൭൪. ‘‘പീതിസുഖേന ച കായം, ഫരിത്വാ വിഹരിം തദാ;
സത്തമിയാ പാദേ പസാരേസിം, തമോഖന്ധം പദാലിയാ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ഭിക്ഖുനി**ന്തി ഖേമാഥേരിം സന്ധായ വദതി.

ബോജ്ഝങ്ഗട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗന്തി സത്തബോജ്ഝങ്ഗഞ്ച അട്ഠങ്ഗികഞ്ച അരിയമഗ്ഗം. **ഉത്തമത്ഥസ്സ പത്തിയാ**തി അരഹത്തസ്സ നിബ്ബാനസ്സേവ വാ പത്തിയാ അധിഗമായ.

പീതിസുഖേനാതി ഫലസമാപത്തിപരിയാപന്നായ പീതിയാ സുഖേന ച. **കായ**ന്തി തംസമ്പയുത്തം നാമകായം തദനുസാരേന രൂപകായഞ്ച. **ഫരിത്വാ**തി ഫുസിത്വാ ബ്യാപേത്വാ വാ. **സത്തമിയാ പാദേ പസാരേസി**ന്തി വിപസ്സനായ ആരദ്ധദിവസതോ സത്തമിയം പല്ലങ്കം ഭിന്ദിത്വാ പാദേ പസാരേസിം. കഥം? **തമോഖന്ധം പദാലിയ,** അപ്പദാലിതപുബ്ബം മോഹക്ഖന്ധം അഗ്ഗമഗ്ഗഞാണാസിനാ പദാലേത്വാ. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

വിജയാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഛക്കനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സത്തകനിപാതോ

൧. ഉത്തരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സത്തകനിപാതേ **മുസലാനി ഗഹേത്വാനാ**തി ഉത്തരായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ, അനുക്കമേന സമ്ഭാവിതകുസലമൂലാ സമുപചിതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ പരിപക്കവിമുത്തിപരിപാചനീയധമ്മാ ഹുത്വാ, ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം അഞ്ഞതരസ്മിം കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ **ഉത്തരാ**തി ലദ്ധനാമാ അനുക്കമേന വിഞ്ഞുതം പത്വാ പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികം ഉപസങ്കമി. ഥേരീ തസ്സാ ധമ്മം കഥേസി. സാ ധമ്മം സുത്വാ സംസാരേ ജാതസംവേഗാ സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ ഹുത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച കതപുബ്ബകിച്ചാ പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികേ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഭാവനമനുയുഞ്ജന്തീ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നതായ ഇന്ദ്രിയാനം പരിപാകം ഗതത്താ ച ന ചിരസ്സേവ വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൧൭൬. ‘‘മുസലാനി ഗഹേത്വാന, ധഞ്ഞം കോട്ടേന്തി മാണവാ;
പുത്തദാരാനി പോസേന്താ, ധനം വിന്ദന്തി മാണവാ.

൧൭൭. ‘‘ഘടേഥ ബുദ്ധസാസനേ, യം കത്വാ നാനുതപ്പതി;
ഖിപ്പം പാദാനി ധോവിത്വാ, ഏകമന്തം നിസീദഥ.

൧൭൮. ‘‘ചിത്തം ഉപട്ഠപേത്വാന, ഏകഗ്ഗം സുസമാഹിതം;
പച്ചവേക്ഖഥ സങ്ഖാരേ, പരതോ നോ ച അത്തതോ.

൧൭൯. ‘‘തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, പടാചാരാനുസാസനിം;
പാദേ പക്ഖാലയിത്വാന, ഏകമന്തേ ഉപാവിസിം.

൧൮൦. ‘‘രത്തിയാ പുരിമേ യാമേ, പുബ്ബജാതിമനുസ്സരിം;
രത്തിയാ മജ്ഝിമേ യാമേ, ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധയിം.

൧൮൧. ‘‘രത്തിയാ പച്ഛിമേ യാമേ, തമോക്ഖന്ധം പദാലയിം;
തേവിജ്ജാ അഥ വുട്ഠാസിം, കതാ തേ അനുസാസനീ.

൧൮൨. ‘‘സക്കംവ ദേവാ തിദസാ, സങ്ഗാമേ അപരാജിതം;
പുരക്ഖത്വാ വിഹസ്സാമി, തേവിജ്ജാമ്ഹി അനാസവാ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ചിത്തം ഉപട്ഠപേത്വാനാ**തി ഭാവനാചിത്തം കമ്മട്ഠാനേ ഉപട്ഠപേത്വാ. കഥം? **ഏകഗ്ഗം സുസമാഹിതം പച്ചവേക്ഖഥാ**തി പടിപത്തിം അവേക്ഖഥ, സങ്ഖാരേ അനിച്ചാതിപി, ദുക്ഖാതിപി, അനത്താതിപി ലക്ഖണത്തയം വിപസ്സഥാതി അത്ഥോ. ഇദഞ്ച ഓവാദകാലേ അത്തനോ അഞ്ഞേസഞ്ച ഭിക്ഖുനീനം ഥേരിയാദീനം ഓവാദസ്സ അനുവാദവസേന വുത്തം. **പടാചാരാനുസാസനി**ന്തി പടാചാരായ ഥേരിയാ അനുസിട്ഠിം. ‘‘പടാചാരായ സാസന’’ന്തിപി വാ പാഠോ.

അഥ വുട്ഠാസിന്തി തേവിജ്ജാഭാവപ്പത്തിതോ പച്ഛാ ആസനതോ വുട്ഠാസിം. അയമ്പി ഥേരീ ഏകദിവസം പടാചാരായ ഥേരിയാ സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം സോധേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസീദി. "ന താവിമം പല്ലങ്കം ഭിന്ദിസ്സാമി, യാവ മേ ന അനുപാദായ ആസവേഹി ചിത്തം വിമുച്ചതീ"തി നിച്ഛയം കത്വാ സമ്മസനം ആരഭിത്വാ, അനുക്കമേന വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാപരിവാരം അരഹത്തം പത്വാ ഏകൂനവീസതിയാ പച്ചവേക്ഖണാഞാണായ പവത്തായ "ഇദാനിമ്ഹി കതകിച്ചാ"തി സോമനസ്സജാതാ ഇമാ ഗാഥാ ഉദാനേത്വാ പാദേ പസാരേസി അരുണുഗ്ഗമനവേലായം. തതോ സമ്മദേവ വിഭാതായ രത്തിയാ ഥേരിയാ സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ ഇമാ ഗാഥാ പച്ചുദാഹാസി. തേന വുത്തം "കതാ തേ അനുസാസനീ"തിആദി. സേസം സബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

ഉത്തരാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ചാലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സതിം ഉപട്ഠപേത്വാനാതിആദികാ ചാലായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ മഗധേസു നാലകഗാമേ രൂപസാരിബ്രാഹ്മണിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. തസ്സാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ **ചാലാ**തി നാമം അകംസു, തസ്സാ കനിട്ഠായ **ഉപചാലാ**തി, അഥ തസ്സാ കനിട്ഠായ **സീസൂപചാലാ**തി . ഇമാ തിസ്സോപി ധമ്മസേനാപതിസ്സ കനിട്ഠഭഗിനിയോ, ഇമാസം പുത്താനമ്പി തിണ്ണം ഇദമേവ നാമം. യേ സന്ധായ ഥേരഗാഥായ "ചാലേ ഉപചാലേ സീസൂപചാലേ"തി (ഥേരഗാ° ൪൨) ആഗതം.

ഇമാ പന തിസ്സോപി ഭഗിനിയോ "ധമ്മസേനാപതി പബ്ബജീ"തി സുത്വാ "ന ഹി നൂന സോ ഓരകോ ധമ്മവിനയോ, ന സാ ഓരികാ പബ്ബജ്ജാ, യത്ഥ അമ്ഹാകം അയ്യോ പബ്ബജിതോ"തി ഉസ്സാഹജാതാ തിബ്ബച്ഛന്ദാ അസ്സുമുഖം രുദമാനം ഞാതിപരിജനം പഹായ പബ്ബജിംസു. പബ്ബജിത്വാ ച ഘടേന്തിയോ വായമന്തിയോ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണിംസു. അരഹത്തം പന പത്വാ നിബ്ബാനസുഖേന ഫലസുഖേന വിഹരന്തി.

താസു ചാലാ ഭിക്ഖുനീ ഏകദിവസം പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ അന്ധവനം പവിസിത്വാ ദിവാവിഹാരം നിസീദി. അഥ നം മാരോ ഉപസങ്കമിത്വാ കാമേഹി ഉപനേസി. യം സന്ധായ സുത്തേ വുത്തം -

> "അഥ ഖോ ചാലാ ഭിക്ഖുനീ പുബ്ബണ്ഹസമയം നിവാസേത്വാ പത്തചീവരം ആദായ സാവത്ഥിം പിണ്ഡായ പാവിസി. സാവത്ഥിയം പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ യേന അന്ധവനം, തേനുപസങ്കമി ദിവാവിഹാരായ. അന്ധവനം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ദിവാവിഹാരം നിസീദി. അഥ ഖോ മാരോ പാപിമാ യേന ചാലാ ഭിക്ഖുനീ, തേനുപസങ്കമി, ഉപസങ്കമിത്വാ ചാലം ഭിക്ഖുനിം ഏതദവോചാ"തി (സം° നി° ൧.൧൬൮).

അന്ധവനമ്ഹി ദിവാവിഹാരം നിസിന്നം മാരോ ഉപസങ്കമിത്വാ ബ്രഹ്മചരിയവാസതോ വിച്ഛിന്ദിതുകാമോ "കം നു ഉദ്ദിസ്സ മുണ്ഡാസീ"തിആദിം

പുച്ഛി. അഥസ്സ സത്ഥു ഗുണേ ധമ്മസ്സ ച നിയ്യാനികഭാവം പകാസേത്വാ അത്തനോ കതകിച്ചഭാവവിഭാവനേന തസ്സ വിസയാതിക്കമം പവേദേസി. തം സുത്വാ മാരോ ദുക്ഖീ ദുമ്മനോ തത്ഥേവന്തരധായി. അഥ സാ അത്തനോ മാരേന ച ഭാസിതാ ഗാഥാ ഉദാനവസേന കഥേന്തീ -

“സതിം ഉപട്ഠപേത്വാന, ഭിക്ഖുനീ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ;
പടിവിജ്ഝി പദം സന്തം, സങ്ഖാരൂപസമം സുഖം.

“കം നു ഉദ്ദിസ്സ മുണ്ഡാസി, സമണീ വിയ ദിസ്സതി;
ന ച രോചേസി പാസണ്ഡേ, കിമിദം ചരസി മോമൂഹാ.

“ഇതോ ബഹിദ്ധാ പാസണ്ഡാ, ദിട്ഠിയോ ഉപനിസ്സിതാ;
ന തേ ധമ്മം വിജാനന്തി, ന തേ ധമ്മസ്സ കോവിദാ.

“അത്ഥി സക്യകുലേ ജാതോ, ബുദ്ധോ അപ്പടിപുഗ്ഗലോ;
സോ മേ ധമ്മമദേസേസി, ദിട്ഠീനം സമതിക്കമം.

“ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയം ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

“തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, വിഹരിം സാസനേ രതാ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

“സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോക്ഖന്ധോ പദാലിതോ;
ഏവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തകാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **സതിം ഉപട്ഠപേത്വാനാ**തി സതിപട്ഠാനഭാവനാവസേന കായാദീസു അസുഭദുക്ഖാനിച്ചാനത്തവസേന സതിം സുട്ഠു ഉപട്ഠിതം കത്വാ. **ഭിക്ഖുനീ**തി അത്താനം സന്ധായ വദതി. **ഭാവിതിന്ദ്രിയാ**തി അരിയമഗ്ഗഭാവനായ ഭാവിതസദ്ധാദിപഞ്ചിന്ദ്രിയാ. **പടിവിജ്ഝി പദം സന്ത**ന്തി സന്തം പദം നിബ്ബാനം സച്ഛികിരിയാപടിവേധേന പടിവിജ്ഝി സച്ഛാകാസി. **സങ്ഖാരൂപസമ**ന്തി സബ്ബസങ്ഖാരാനം ഉപസമഹേതുഭൂതം. **സുഖ**ന്തി അച്ചന്തസുഖം.

“കം നു ഉദ്ദിസ്സാ”തി ഗാഥാ മാരേന വുത്താ. തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - ഇമസ്മിം ലോകേ ബഹൂ സമയാ തേസഞ്ച ദേസേതാരോ ബഹൂ ഏവ തിത്ഥകരാ, തേസു കം നു ഖോ ത്വം ഉദ്ദിസ്സ **മുണ്ഡാസി** മുണ്ഡിതകേസാ അസി. ന കേവലം മുണ്ഡാവ, അഥ ഖോ കാസാവധാരണേന ച സമണീ വിയ ദിസ്സതി. **ന ച രോചേസി പാസണ്ഡേ**തി താപസപരിബ്ബാജകാദീനം ആദാസഭൂതേ പാസണ്ഡേ തേ തേ സമയന്തരേ നേവ രോചേസി. **കിമിദം ചരസി മോമൂഹാ**തി കിം നാമിദം, യം പാസണ്ഡവിഹിതം ഉജും നിബ്ബാനമഗ്ഗം പഹായ അജ്ജ കാലികം കുമഗ്ഗം പടിപജ്ജന്തീ അതിവിയ മൂള്ഹാ ചരസി പരിബ്ഭമസീതി.

തം സുത്വാ ഥേരീ പടിവചനദാനമുഖേന തം തജ്ജേന്തീ **“ഇതോ ബഹിദ്ധാ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ ഇതോ ബഹിദ്ധാ പാസണ്ഡാ നാമ **ഇതോ** സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സാസനതോ **ബഹിദ്ധാ** കുടീസകബഹുകാരാദികാ. തേ ഹി സത്താനം തണ്ഹാപാസം ദിട്ഠിപാസഞ്ച ഡേന്തി ഓഡ്ഡേന്തീതി **പാസണ്ഡാ**തി വുച്ചതി. തേനാഹ - **“ദിട്ഠിയോ ഉപനിസ്സിതാ”**തി സസ്സതദിട്ഠിഗതാനി ഉപേച്ച

നിസ്സിതാ, ദിട്ഠിഗതാനി ആദിയിംസൂതി അത്ഥോ. യദഗ്ഗേന ച ദിട്ഠിസന്നിസ്സിതാ, തദഗ്ഗേന പാസണ്ഡസന്നിസ്സിതാ. **ന തേ ധമ്മം വിജാനന്തീ**തി യേ പാസണ്ഡിനോ സസ്സതദിട്ഠിഗതസന്നിസ്സിതാ ‘‘അയം പവത്തി ഏവം പവത്തതീ’’തി പവത്തിധമ്മമ്പി യഥാഭൂതം ന വിജാനന്തി. **ന തേ ധമ്മസ്സ കോവിദാ**തി ‘‘അയം നിവത്തി ഏവം നിവത്തതീ’’തി നിവത്തിധമ്മസ്സാപി അകുസലാ, പവത്തിധമ്മമഗ്ഗേപി ഹി തേ സംമൂള്ഹാ, കിമങ്ഗം പന നിവത്തിധമ്മേതി.

ഏവം പാസണ്ഡവാദാനം അനിയ്യാനികതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി കം നു ഉദ്ദിസ്സ മുണ്ഡാസീതി പഞ്ഹം വിസ്സജ്ജേതും **‘‘അത്ഥി സക്യകുലേ ജാതോ’’**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ദിട്ഠീനം സമതിക്കമ**ന്തി സബ്ബാസം ദിട്ഠീനം സമതിക്കമനുപായം ദിട്ഠിജാലവിനിവേഠനം. സേസം വുത്തനയമേവ.

ചാലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. ഉപചാലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സതിമതീതിആദികാ ഉപചാലായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. തസ്സാ വത്ഥു ചാലായ ഥേരിയാ വത്ഥുമ്ഹി വുത്തമേവ. അയമ്പി ഹി ചാലാ വിയ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ അരഹത്തം പത്വാ ഉദാനേന്തീ -

൧൮൯. ‘‘സതിമതീ ചക്ഖുമതീ, ഭിക്ഖുനീ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ;
പടിവിജ്ഝി പദം സന്തം, അകാപുരിസസേവിത’’ന്തി. -

ഇമം ഗാഥം അഭാസി.

തത്ഥ **സതിമതീ**തി സതിസമ്പന്നാ, പുബ്ബഭാഗേ പരമേന സതിനേപക്കേന സമന്നാഗതാ ഹുത്വാ പച്ഛാ അരിയമഗ്ഗസ്സ ഭാവിതത്താ സതിവേപുല്ലപ്പത്തിയാ ഉത്തമായ സതിയാ സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. **ചക്ഖുമതീ**തി പഞ്ഞാചക്ഖുനാ സമന്നാഗതാ, ആദിതോ ഉദയത്ഥഗാമിനിയാ പഞ്ഞായ അരിയായ നിബ്ബേധികായ സമന്നാഗതാ ഹുത്വാ പഞ്ഞാവേപുല്ലപ്പത്തിയാ പരമേന പഞ്ഞാചക്ഖുനാ സമന്നാഗതാതി വുത്തം ഹോതി. **അകാപുരിസസേവിത**ന്തി അലാമകപുരിസേഹി ഉത്തമപുരിസേഹി അരിയേഹി ബുദ്ധാദീഹി സേവിതം.

‘‘കിന്നു ജാതിം ന രോചേസീ’’തി ഗാഥാ ഥേരിം കാമേസു ഉപഹാരേതുകാമേന മാരേന വുത്താ. ‘‘കിം നു ത്വം ഭിക്ഖുനി ന രോചേസീ’’തി (സം॰ നി॰ ൧.൧൬൭) ഹി മാരേന പുട്ഠാ ഥേരീ ആഹ - ‘‘ജാതിം ഖ്വാഹം, ആവുസോ, ന രോചേമീ’’തി. അഥ നം മാരോ ജാതസ്സ കാമാ പരിഭോഗാ, തസ്മാ ജാതിപി ഇച്ഛിതബ്ബാ, കാമാപി പരിഭുഞ്ജിതബ്ബാതി ദസ്സേന്തോ -

൧൯൦. ‘‘കിന്നു ജാതിം ന രോചേസി, ജാതോ കാമാനി ഭുഞ്ജതി;
ഭുഞ്ജാഹി കാമരതിയോ, മാഹു പച്ഛാനുതാപിനീ’’തി. -

ഗാഥമാഹ.

തസ്സത്ഥോ - കിം നു തം കാരണം, യേന ത്വം ഉപചാലേ ജാതിം **ന രോചേസി** ന രോചേയ്യാസി, ന തം കാരണം അത്ഥി. യസ്മാ **ജാതോ കാമാനി**

ഭുഞ്ജതി ഇധ ജാതോ കാമഗുണസംഹിതാനി രൂപാദീനി പടിസേവന്തോ കാമസുഖം പരിഭുഞ്ജതി. ന ഹി അജാതസ്സ തം അത്ഥി, തസ്മാ **ഭുഞ്ജാഹി കാമരതിയോ** കാമഖിഡ്ഡാരതിയോ അനുഭവ. **മാഹു പച്ഛാനുതാപിനീ** ''യോബ്ബഞ്ഞേ സതി വിജ്ജമാനേസു ഭോഗേസു ന മയാ കാമസുഖമനുഭൂത''ന്തി പച്ഛാനുതാപിനീ മാ അഹോസി. ഇമസ്മിം ലോകേ ധമ്മാ നാമ യാവദേവ അത്ഥാധിഗമത്ഥോ അത്ഥോ ച കാമസുഖത്ഥോതി പാകടോയമത്ഥോതി അധിപ്പായോ.

തം സുത്വാ ഥേരീ ജാതിയാ ദുക്ഖനിമിത്തതം അത്തനോ ച തസ്സ വിസയാതിക്കമം വിഭാവേത്വാ തജ്ജേന്തീ -

൧൯൨. ''ജാതസ്സ മരണം ഹോതി, ഹത്ഥപാദാന ഛേദനം;
വധബന്ധപരിക്ലേസം, ജാതോ ദുക്ഖം നിഗച്ഛതി.

൧൯൩. ''അത്ഥി സക്യകുലേ ജാതോ, സമ്ബുദ്ധോ അപരാജിതോ;
സോ മേ ധമ്മമദേസേസി, ജാതിയാ സമതിക്കമം.

൧൯൪. ''ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയം ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

൧൯൫. ''തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, വിഹരിം സാസനേ രതാ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

൧൯൬. ''സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോക്ഖന്ധോ പദാലിതോ;
ഏവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തകാ''തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ജാതസ്സ മരണം ഹോതീ**തി യസ്മാ ജാതസ്സ സത്തസ്സ മരണം ഹോതി, ന അജാതസ്സ. ന കേവലം മരണമേവ, അഥ ഖോ ജരാരോഗാദയോ യത്തകാനത്ഥാ, സബ്ബേപി തേ ജാതസ്സ ഹോന്തി ജാതിഹേതുകാ. തേനാഹ ഭഗവാ - ''ജാതിപച്ചയാ ജരാമരണം സോകപരിദേവദുക്ഖദോമനസ്സുപായാസാ സമ്ഭവന്തീ''തി (മഹാവ॰ ൧; വിഭ॰ ൨൨൫; ഉദാ॰ ൧). തേനേവാഹ - **''ഹത്ഥപാദാന ഛേദന''**ന്തി ഹത്ഥപാദാനം ഛേദനം ജാതസ്സേവ ഹോതി, ന അജാതസ്സ. ഹത്ഥപാദഛേദനാപദേസേന ചേത്ഥ ബാത്തിംസ കമ്മകാരണാപി ദസ്സിതാ ഏവാതി ദട്ഠബ്ബം. തേനേവാഹ - **''വധബന്ധപരിക്ലേസം, ജാതോ ദുക്ഖം നിഗച്ഛതീ''**തി. ജീവിതവിയോജനമുട്ഠിപ്പഹാരാദിസങ്ഖാതം വധപരിക്ലേസഞ്ചേവ അന്ദുബന്ധനാദിസങ്ഖാതം ബന്ധപരിക്ലേസം അഞ്ഞഞ്ച യംകിഞ്ചി ദുക്ഖം നാമ തം സബ്ബം ജാതോ ഏവ നിഗച്ഛതി, ന അജാതോ, തസ്മാ ജാതിം ന രോചേമീതി.

ഇദാനി ജാതിയാ കാമാനഞ്ച അച്ചന്തമേവ അത്തനാ സമതിക്കന്തഭാവം മൂലതോ പട്ഠായ ദസ്സേന്തീ - **''അത്ഥി സക്യകുലേ ജാതോ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അപരാജിതോ**തി കിലേസമാരാദിനാ കേനചി ന പരാജിതോ. സത്ഥാ ഹി സബ്ബാഭിഭൂ സദേവകം ലോകം അഞ്ഞദത്ഥു അഭിഭവിത്വാ ഠിതോ , തസ്മാ അപരാജിതോ. സേസം വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ.

ഉപചാലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സത്തകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. അട്ഠകനിപാതോ

൧. സീസൂപചാലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

അട്ഠകനിപാതേ **ഭിക്ഖുനീ സീലസമ്പന്നാ**തിആദികാ സീസൂപചാലായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. ഇമിസ്സാപി വത്ഥു ചാലായ ഥേരിയാ വത്ഥുമ്ഹി വുത്തനയമേവ. അയമ്പി ഹി ആയസ്മതോ ധമ്മസേനാപതിസ്സ പബ്ബജിതഭാവം സുത്വാ സയമ്പി ഉസ്സാഹജാതാ പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ, ഘടേന്തീ വായമന്തീ നചിരസ്സേവ അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തം പത്വാ ഫലസമാപത്തിസുഖേന വിഹരന്തീ ഏകദിവസം അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ കതകിച്ചാതി സോമനസ്സജാതാ ഉദാനവസേന -

൧൯൬. “ഭിക്ഖുനീ സീലസമ്പന്നാ, ഇന്ദ്രിയേസു സുസംവുതാ;
അധിഗച്ഛേ പദം സന്തം, അസേചനകമോജവ”ന്തി. - ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **സീലസമ്പന്നാ**തി പരിസുദ്ധേന ഭിക്ഖുനിസീലേന സമന്നാഗതാ പരിപുണ്ണാ. **ഇന്ദ്രിയേസു സുസംവുതാ**തി മനച്ഛട്ഠേസു ഇന്ദ്രിയേസു സുട്ഠു സംവുതാ, രൂപാദിആരമ്മണേ ഇട്ഠേ രാഗം, അനിട്ഠേ ദോസം, അസമപേക്ഖനേ മോഹഞ്ച പഹായ സുട്ഠു പിഹിതിന്ദ്രിയാ. **അസേചനകമോജവ**ന്തി കേനചി അനാസിത്തകം ഓജവന്തം സഭാവമധുരം സബ്ബസ്സാപി കിലേസരോഗസ്സ വൂപസമനോസധഭൂതം അരിയമഗ്ഗം, നിബ്ബാനമേവ വാ. അരിയമഗ്ഗമ്പി ഹി നിബ്ബാനത്ഥികേഹി പടിപജ്ജിതബ്ബതോ കിലേസപരിളാഹാഭാവതോ ച പദം സന്തന്തി വത്തും വട്ടതി.

൧൯൭. “താവതിംസാ ച യാമാ ച, തുസിതാ ചാപി ദേവതാ;
നിമ്മാനരതിനോ ദേവാ, യേ ദേവാ വസവത്തിനോ;
തത്ഥ ചിത്തം പണീധേഹി, യത്ഥ തേ വുസിതം പുരേ”തി. -

അയം ഗാഥാ കാമസഗ്ഗേസു നികന്തിം ഉപ്പാദേഹീതി തത്ഥ ഉയ്യോജനവസേന ഥേരിം സമാപത്തിയാ ചാവേതുകാമേന മാരേന വുത്താ.

തത്ഥ സഹപുഞ്ഞകാരിനോ തേത്തിംസ ജനാ യത്ഥ ഉപപന്നാ, തം ഠാനം താവതിംസന്തി. തത്ഥ നിബ്ബത്താ സബ്ബേപി ദേവപുത്താ **താവതിംസാ**. കേചി പന “താവതിംസാതി തേസം ദേവാനം നാമമേവാ”തി വദന്തി. ദ്വീഹി ദേവലോകേഹി വിസിട്ഠം ദിബ്ബം സുഖം യാതാ ഉപയാതാ സമ്പന്നാതി **യാമാ**. ദിബ്ബായ സമ്പത്തിയാ തുട്ഠാ പഹട്ഠാതി **തുസിതാ**. പകതിപടിയത്താരമ്മണതോ അതിരേകേന രമിതുകാമതാകാലേ യഥാരുചിതേ ഭോഗേ നിമ്മിനിത്വാ രമന്തീതി **നിമ്മാനരതിനോ**. ചിത്തരുചിം ഞത്വാ പരേഹി നിമ്മിതേസു ഭോഗേസു വസം വത്തേന്തീതി **വസവത്തിനോ. തത്ഥ ചിത്തം പണീധേഹീ**തി തസ്മിം താവതിംസാദികേ ദേവനികായേ തവ ചിത്തം ഠപേഹി, ഉപപജ്ജനായ നികന്തിം കരോഹി. ചാതുമഹാരാജികാനം ഭോഗാ ഇതരേഹി നിഹീനാതി അധിപ്പായേന താവതിംസാദയോവ വുത്താ. **യത്ഥ തേ വുസിതം പുരേ**തി യേസു ദേവനികായേസു തയാ പുബ്ബേ വുത്ഥം. അയം കിര പുബ്ബേ ദേവേസു ഉപ്പജ്ജന്തീ, താവതിംസതോ പട്ഠായ പഞ്ചകാമസഗ്ഗേ സോധേത്വാ പുന ഹേട്ഠതോ ഓതരന്തീ, തുസിതേസു ഠത്വാ തതോ ചവിത്വാ ഇദാനി മനുസ്സേസു നിബ്ബത്താ.

തം സുത്വാ ഥേരീ - “തിട്ഠതു, മാര, തയാ വുത്തകാമലോകോ. അഞ്ഞോപി സബ്ബോ ലോകോ രാഗഗ്ഗിആദീഹി ആദിത്തോ സമ്പജ്ജലിതോ. ന തത്ഥ വിഞ്ഞൂനം ചിത്തം രമതീ”തി കാമതോ ച ലോകതോ ച അത്തനോ വിനിവത്തിതമാനസതം ദസ്സേത്വാ മാരം തജ്ജേന്തീ -

൧൯൮. ...മാ ച“താവതിംസാ ച യാമാ ച, തുസിതാ ചാപി ദേവതാ;
നിമ്മാനരതിനോ ദേവാ, യേ ദേവാ വസവത്തിനോ.

൧൯൯. “കാലം കാലം ഭവാ ഭവം, സക്കായസ്മിം പുരക്ഖതാ;
അവീതിവത്താ സക്കായം, ജാതിമരണസാരിനോ.

൨൦൦. “സബ്ബോ ആദീപിതോ ലോകോ, സബ്ബോ ലോകോ പദീപിതോ;
സബ്ബോ പജ്ജലിതോ ലോകോ, സബ്ബോ ലോകോ പകമ്പിതോ.

൨൦൧. “അകമ്പിയം അതുലിയം, അപുഥുജ്ജനസേവിതം;
ബുദ്ധോ ധമ്മമദേസേസി, തത്ഥ മേ നിരതോ മനോ.

൨൦൨. “തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, വിഹരിം സാസനേ രതാ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

൨൦൩. “സബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോക്ഖന്ധോ പദാലിതോ;
ഏവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തകാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **കാലം കാല**ന്തി തം തം കാലം. **ഭവാ ഭവ**ന്തി ഭവതോ ഭവം. **സക്കായസ്മി**ന്തി ഖന്ധപഞ്ചകേ. **പുരക്ഖതാ**തി പുരക്ഖാരകാരിനോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - മാര, തയാ വുത്താ താവതിംസാദയോ ദേവാ ഭവതോ ഭവം ഉപഗച്ഛന്താ അനിച്ചതാദിഅനേകാദീനവാകുലേ സക്കായേ പതിട്ഠിതാ, തസ്മാ തസ്മിം ഭവേ ഉപ്പത്തികാലേ, വേമജ്ഝകാലേ, പരിയോസാനകാലേതി തസ്മിം തസ്മിം കാലേ സക്കായമേവ പുരക്ഖത്വാ ഠിതാ. തതോ ഏവ അവീതിവത്താ സക്കായം നിസ്സരണാഭിമുഖാ അഹുത്വാ സക്കായതീരമേവ അനുപരിധാവന്താ ജാതിമരണസാരിനോ രാഗാദീഹി അനുഗതത്താ പുനപ്പുനം ജാതിമരണമേവ അനുസ്സരന്തി, തതോ ന വിമുച്ചന്തീതി.

സബ്ബോ ആദീപിതോ ലോകോതി, മാര, ന കേവലം തയാ വുത്തകാമലോകോയേവ ധാതുത്തയസഞ്ഞിതോ, സബ്ബോപി ലോകോ രാഗഗ്ഗിആദീഹി ഏകാദസഹി ആദിത്തോ. തേഹിയേവ പുനപ്പുനം ആദീപിതതായ **പദീപിതോ**. നിരന്തരം ഏകജാലീഭൂതതായ **പജ്ജലിതോ**. തണ്ഹായ സബ്ബകിലേസേഹി ച ഇതോ ചിതോ ച കമ്പിതതായ ചലിതതായ **പകമ്പിതോ**.

ഏവം ആദിത്തേ പജ്ജലിതേ പകമ്പിതേ ച ലോകേ കേനചിപി കമ്പേതും ചാലേതും അസക്കുണേയ്യതായ **അകമ്പിയം,** ഗുണതോ “ഏത്തകോ”തി തുലേതും അസക്കുണേയ്യതായ അത്തനാ സദിസസ്സ അഭാവതോ ച **അതുലിയം.** ബുദ്ധാദീഹി അരിയേഹി ഏവ ഗോചരഭാവനാഭിഗമതോ സേവിതത്താ **അപുഥുജ്ജനസേവിതം. ബുദ്ധോ** ഭഗവാ മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനപ്പഭേദം നവവിധം ലോകുത്തരധമ്മം മഹാകരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസോ **അദേസേസി** സദേവകസ്സ

ലോകസ്സ കഥേസി പവേദേസി. **തത്ഥ** തസ്മിം അരിയധമ്മേ മയ്ഹം മനോ **നിരതോ** അഭിരതോ, ന തതോ വിനിവത്തതീതി അത്ഥോ. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തനയമേവ.

സീസൂപചാലാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അട്ഠകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. നവകനിപാതോ

൧. വഡ്ഢമാതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

നവകനിപാതേ **മാ സു തേ വഡ്ഢ ലോകമ്ഹീ**തിആദികാ വഡ്ഢമാതായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ, അനുക്കമേന സമ്ഭതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഭാരുകച്ഛകനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്താ പതികുലം ഗതാ ഏകം പുത്തം വിജായി. തസ്സ **വഡ്ഢോ**തി നാമം അഹോസി. തതോ പട്ഠായ സാ **വഡ്ഢമാതാ**തി വോഹരീയിത്ഥ. സാ ഭിക്ഖൂനം സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ പുത്തം ഞാതീനം നിയ്യാദേത്വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. ഇതോ പരം യം വത്തബ്ബം, തം വഡ്ഢത്ഥേരസ്സ വത്ഥുമ്ഹി (ഥേരഗാ॰ അട്ഠ॰ ൨.വഡ്ഢത്ഥേരഗാഥാവണ്ണനാ) ആഗതമേവ. വഡ്ഢത്ഥേരഞ്ഹി അത്തനോ പുത്തം സന്തരുത്തരം ഏകകം ഭിക്ഖുനുപസ്സയേ അത്തനോ ദസ്സനത്ഥായ ഉപഗതം അയം ഥേരീ ''കസ്മാ ത്വം ഏകകോ സന്തരുത്തരോവ ഇധാഗതോ''തി ചോദേത്വാ ഓവദന്തീ -

൨൦൪. ''മാ സു തേ വഡ്ഢ ലോകമ്ഹി, വനഥോ അഹു കുദാചനം;
മാ പുത്തക പുനപ്പുനം, അഹു ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിമാ.

൨൦൫. ''സുഖഞ്ഹി വഡ്ഢ മുനയോ, അനേജാ ഛിന്നസംസയാ;
സീതിഭൂതാ ദമപ്പത്താ, വിഹരന്തി അനാസവാ.

൨൦൬. ''തേഹാനുചിണ്ണം ഇസീഹി, മഗ്ഗം ദസ്സനപത്തിയാ;
ദുക്ഖസ്സന്തകിരിയായ, ത്വം വഡ്ഢ അനുബ്രൂഹയാ''തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **മാ സു തേ വഡ്ഢ ലോകമ്ഹി, വനഥോ അഹു കുദാചനന്തി സൂ**തി നിപാതമത്തം. വഡ്ഢ, പുത്തക, സബ്ബസ്മിമ്പി സത്തലോകേ, സങ്ഖാരലോകേ ച കിലേസവനഥോ തുയ്ഹം കദാചിപി മാ അഹു മാ അഹോസി . തത്ഥ കാരണമാഹ - **''മാ, പുത്തക, പുനപ്പുനം, അഹു ദുക്ഖസ്സ ഭാഗിമാ''**തി വനഥം അനുച്ഛിന്ദന്തോ തം നിമിത്തസ്സ പുനപ്പുനം അപരാപരം ജാതിആദിദുക്ഖസ്സ ഭാഗീ മാ അഹോസി.

ഏവം വനഥസ്സ അസമുച്ഛേദേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി സമുച്ഛേദേ ആനിസംസം ദസ്സേന്തീ **''സുഖഞ്ഹി വഡ്ഢാ''**തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - പുത്തക, **വഡ്ഢ** മോനേയ്യധമ്മസമന്നാഗതേന **മുനയോ,** ഏജാസങ്ഖാതായ തണ്ഹായ അഭാവേന **അനേജാ,** ദസ്സനമഗ്ഗേനേവ പഹീനവിചികിച്ഛതായ **ഛിന്നസംസയാ,** സബ്ബകിലേസപരിളാഹാഭാവേന **സീതിഭൂതാ,** ഉത്തമസ്സ ദമഥസ്സ അധിഗതത്താ **ദമപ്പത്താ അനാസവാ** ഖീണാസവാ സുഖം വിഹരന്തി, ന തേസം ഏതരഹി ചേതോദുക്ഖം അത്ഥി, ആയതിം പന സബ്ബമ്പി ദുക്ഖം ന ഭവിസ്സതേവ.

യസ്മാ ചേതേവം, തസ്മാ **തേഹാനുചിണ്ണം ഇസീഹി...പേ॰... അനുബ്രൂഹയാ**തി തേഹി ഖീണാസവേഹി ഇസീഹി അനുചിണ്ണം പടിപന്നം സമഥവിപസ്സനാമഗ്ഗം ഞാണദസ്സനസ്സ അധിഗമായ സകലസ്സാപി വട്ടദുക്ഖസ്സ അന്തകിരിയായ വഡ്ഢ, ത്വം അനുബ്രൂഹയ വഡ്ഢേയ്യാസീതി.

തം സുത്വാ വഡ്ഢത്ഥേരോ ''അദ്ധാ മമ മാതാ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതാ''തി ചിന്തേത്വാ തമത്ഥം പവേദേന്തോ -

൨൦൪. ''വിസാരദാവ ഭണസി, ഏതമത്ഥം ജനേത്തി മേ;
മഞ്ഞാമി നൂന മാമികേ, വനഥോ തേ ന വിജ്ജതീ''തി. - ഗാഥമാഹ;

തത്ഥ **വിസാരദാവ ഭണസി, ഏതമത്ഥം ജനേത്തി മേ**തി ''മാ സു തേ വഡ്ഢ ലോകമ്ഹി, വനഥോ അഹു കുദാചന''ന്തി ഏതമത്ഥം ഏതം ഓവാദം, അമ്മ, വിഗതസാരജ്ജാ കത്ഥചി അലഗ്ഗാ അനല്ലീനാവ ഹുത്വാ മയ്ഹം വദസി. തസ്മാ **മഞ്ഞാമി നൂന മാമികേ, വനഥോ തേ ന വിജ്ജതീ**തി, നൂന **മാമികേ** മയ്ഹം, അമ്മ, ഗേഹസിതപേമമത്തോപി **വനഥോ** തുയ്ഹം മയി ന വിജ്ജതീതി മഞ്ഞാമി, ന മാമികാതി അത്ഥോ.

തം സുത്വാ ഥേരീ ''അണുമത്തോപി കിലേസോ കത്ഥചിപി വിസയേ മമ ന വിജ്ജതീ''തി വത്വാ അത്തനോ കതകിച്ചതം പകാസേന്തീ -

൨൦൫. ''യേ കേചി വഡ്ഢ സങ്ഖാരാ, ഹീനാ ഉക്കട്ഠമജ്ഝിമാ;
അണൂപി അണുമത്തോപി, വനഥോ മേ ന വിജ്ജതി.

൨൦൬. ''സബ്ബേ മേ ആസവാ ഖീണാ, അപ്പമത്തസ്സ ഝായതോ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന''ന്തി. -

ഇമം ഗാഥാദ്വയമാഹ.

തത്ഥ **യേ കേചീ**തി അനിയമവചനം. **സങ്ഖാരാ**തി സങ്ഖതധമ്മാ. **ഹീനാ**തി ലാമകാ പതികുട്ഠാ. **ഉക്കട്ഠമജ്ഝിമാ**തി പണീതാ ചേവ മജ്ഝിമാ ച. തേസു വാ അസങ്ഖതാ ഹീനാ ജാതിസങ്ഖതാ ഉക്കട്ഠാ, ഉഭയവിമിസ്സിതാ മജ്ഝിമാ. ഹീനേഹി വാ ഛന്ദാദീഹി നിബ്ബത്തിതാ ഹീനാ, മജ്ഝിമേഹി മജ്ഝിമാ, പണീതേഹി ഉക്കട്ഠാ. അകുസലാ ധമ്മാ വാ ഹീനാ, ലോകുത്തരാ ധമ്മാ ഉക്കട്ഠാ, ഇതരാ മജ്ഝിമാ. **അണൂപി അണുമത്തോപീ**തി ന കേവലം തയി ഏവ, അഥ ഖോ യേ കേചി ഹീനാദിഭേദഭിന്നാ സങ്ഖാരാ. തേസു സബ്ബേസു അണൂപി അണുമത്തോപി അതിപരിത്തകോപി വനഥോ മയ്ഹം ന വിജ്ജതി.

തത്ഥ കാരണമാഹ - **''സബ്ബേ മേ ആസവാ ഖീണാ, അപ്പമത്തസ്സ ഝായതോ''**തി. തത്ഥ **അപ്പമത്തസ്സ ഝായതോ**തി അപ്പമത്തായ ഝായന്തിയാ, ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ഹേതം വുത്തം. ഏത്ഥ ച യസ്മാ തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, തസ്മാ കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം. യസ്മാ അപ്പമത്താ ഝായിനീ, തസ്മാ സബ്ബേ മേ ആസവാ ഖീണാ, അണൂപി അണുമത്തോപി വനഥോ മേ ന വിജ്ജതീതി യോജനാ.

ഏവം വുത്തഓവാദം അങ്കുസം കത്വാ സഞ്ജാതസംവേഗോ ഥേരോ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ദിവാട്ഠാനേ നിസിന്നോ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തം

പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ സഞ്ജാതസോമനസ്സോ മാതു സന്തികം ഗന്ത്വാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തോ -

‘‘ഉളാരം വത മേ മാതാ, പതോദം സമവസ്സരി;
പരമത്ഥസഞ്ഹിതാ ഗാഥാ, യഥാപി അനുകമ്പികാ.

‘‘തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, അനുസിട്ഠിം ജനേത്തിയാ;
ധമ്മസംവേഗമാപാദിം, യോഗക്ഖേമസ്സ പത്തിയാ.

‘‘സോഹം പധാനപഹിതത്തോ, രത്തിന്ദിവമതന്ദിതോ;
മാതരാ ചോദിതോ സന്തോ, അഫുസിം സന്തിമുത്തമ’’ന്തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

അഥ ഥേരീ അത്തനോ വചനം അങ്കുസം കത്വാ പുത്തസ്സ അരഹത്തപ്പത്തിയാ ആരാധിതചിത്താ തേന ഭാസിതഗാഥാ സയം പച്ചനുഭാസി. ഏവം താപി ഥേരിയാ ഗാഥാ നാമ ജാതാ.

തത്ഥ **ഉളാര**ന്തി വിപുലം മഹന്തം. **പതോദ**ന്തി ഓവാദപതോദം. **സമവസ്സരീ**തി സമ്മാ പവത്തേസി വതാതി യോജനാ. കോ പന സോ പതോദോതി ആഹ **‘‘പരമത്ഥസഞ്ഹിതാ ഗാഥാ’’**തി. തം ‘‘മാ സു തേ, വഡ്ഢ, ലോകമ്ഹീ’’തിആദികാ ഗാഥാ സന്ധായ വദതി. **യഥാപി അനുകമ്പികാ**തി യഥാ അഞ്ഞാപി അനുഗ്ഗാഹികാ, ഏവം മയ്ഹം മാതാ പവത്തിനിവത്തിവിഭാവനഗാഥാസങ്ഖാതം ഉളാരം പതോദം പാജനദണ്ഡകം മമ ഞാണവേഗസമുത്തേജം പവത്തേസീതി അത്ഥോ.

ധമ്മസംവേഗമാപാദിന്തി ഞാണഭയാവഹത്താ അതിവിയ മഹന്തം ഭിംസനം സംവേഗം ആപജ്ജിം.

പധാനപഹിതത്തോതി ചതുബ്ബിധസമ്മപ്പധാനയോഗേന ദിബ്ബാനം പടിപേസിതചിത്തോ. **അഫുസിം സന്തിമുത്തമ**ന്തി അനുത്തരം സന്തിം നിബ്ബാനം ഫുസിം അധിഗച്ഛിന്തി അത്ഥോ.

വഡ്ഢമാതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നവകനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. ഏകാദസകനിപാതോ

൧. കിസാഗോതമീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ഏകാദസകനിപാതേ **കല്യാണമിത്തതാ**തിആദികാ കിസാഗോതമിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയം കിര പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ലൂഖചീവരധാരീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ അധികാരകമ്മം കത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ കപ്പസതസഹസ്സം ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം ദുഗ്ഗതകുലേ നിബ്ബത്തി. **ഗോതമീ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. കിസസരീരതായ പന ''കിസാഗോതമീ''തി വോഹരീയിത്ഥ. തം പതികുലം ഗതം ദുഗ്ഗതകുലസ്സ ധീതാതി പരിഭവിംസു. സാ ഏകം പുത്തം വിജായി. പുത്തലാഭേന ചസ്സാ സമ്മാനം അകംസു. സോ പനസ്സാ പുത്തോ ആധാവിത്വാ പരിധാവിത്വാ കീളനകാലേ കാലമകാസി. തേനസ്സാ സോകുമ്മാദോ ഉപ്പജ്ജി.

സാ ''അഹം പുബ്ബേ പരിഭവപത്താ ഹുത്വാ പുത്തസ്സ ജാതകാലതോ പട്ഠായ സക്കാരം പാപുണിം , ഇമേ മയ്ഹം പുത്തം ബഹി ഛഡ്ഡേതുമ്പി വായമന്തീ''തി സോകുമ്മാദവസേന മതകളേവരം അങ്കേനാദായ ''പുത്തസ്സ മേ ഭേസജ്ജം ദേഥാ''തി ഗേഹദ്വാരപടിപാടിയാ നഗരേ വിചരതി. മനുസ്സാ ''ഭേസജ്ജം കുതോ''തി പരിഭാസന്തി. സാ തേസം കഥം ന ഗണ്ഹാതി. അഥ നം ഏകോ പണ്ഡിതപുരിസോ ''അയം പുത്തസോകേന ചിത്തവിക്ഖേപം പത്താ, ഏതിസ്സാ ഭേസജ്ജം ദസബലോയേവ ജാനിസ്സതീ''തി ചിന്തേത്വാ, ''അമ്മ, തവ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജം സമ്മാസമ്ബുദ്ധം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛാ''തി ആഹ. സാ സത്ഥു ധമ്മദേസനാവേലായം വിഹാരം ഗന്ത്വാ ''പുത്തസ്സ മേ ഭേസജ്ജം ദേഥ ഭഗവാ''തി ആഹ. സത്ഥാ തസ്സാ ഉപനിസ്സയം ദിസ്വാ ''ഗച്ഛ നഗരം പവിസിത്വാ യസ്മിം ഗേഹേ കോചി മതപുബ്ബോ നത്ഥി, തതോ സിദ്ധത്ഥകം ആഹരാ''തി ആഹ. സാ ''സാധു, ഭന്തേ''തി തുട്ഠമാനസാ നഗരം പവിസിത്വാ പഠമഗേഹേയേവ ''സത്ഥാ മമ പുത്തസ്സ ഭേസജ്ജത്ഥായ സിദ്ധത്ഥകം ആഹരാപേതി. സചേ ഏതസ്മിം ഗേഹേ കോചി മതപുബ്ബോ നത്ഥി, സിദ്ധത്ഥകം മേ ദേഥാ''തി ആഹ. കോ ഇധ മതേ ഗണേതും സക്കോതീതി. കിം തേന ഹി അലം സിദ്ധത്ഥകേഹീതി ദുതിയം തതിയം ഘരം ഗന്ത്വാ ബുദ്ധാനുഭാവേന വിഗതുമ്മാദാ പകതിചിത്തേ ഠിതാ ചിന്തേസി - ''സകലനഗരേ അയമേവ നിയമോ ഭവിസ്സതി, ഇദം ഹിതാനുകമ്പിനാ ഭഗവതാ ദിട്ഠം ഭവിസ്സതീ''തി സംവേഗം ലഭിത്വാ തതോവ ബഹി നിക്ഖമിത്വാ പുത്തം ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡേത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> ''ന ഗാമധമ്മോ നിഗമസ്സ ധമ്മോ, ന ചാപിയം ഏകകുലസ്സ ധമ്മോ;
> സബ്ബസ്സ ലോകസ്സ സദേവകസ്സ, ഏസേവ ധമ്മോ യദിദം അനിച്ചതാ''തി.
> (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൪൭);

ഏവഞ്ച പന വത്വാ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. അഥ നം സത്ഥാ ''ലദ്ധോ തേ, ഗോതമി, സിദ്ധത്ഥകോ''തി ആഹ. ''നിട്ഠിതം, ഭന്തേ, സിദ്ധത്ഥകേന കമ്മം, പതിട്ഠാ പന മേ ഹോഥാ''തി ആഹ. അഥസ്സാ സത്ഥാ -

"തം പുത്തപസുസമ്മത്തം, ബ്യാസത്തമനസം നരം;
സുത്തം ഗാമം മഹോഘോവ, മച്ചു ആദായ ഗച്ഛതീ"തി. (ധം പം ൨൮൭) -

ഗാഥമാഹ .

ഗാഥാപരിയോസാനേ യഥാഠിതാവ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠായ സത്ഥാരം പബ്ബജ്ജം യാചി. സത്ഥാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനി. സാ സത്ഥാരം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാ വന്ദിത്വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പദം ലഭിത്വാ നചിരസ്സേവ യോനിസോമനസികാരേന കമ്മം കരോന്തീ വിപസ്സനം വഡ്ഢേസി. അഥസ്സാ സത്ഥാ -

"യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം അമതം പദം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ അമതം പദ"ന്തി. (ധം പം ൧൧൪) -

ഇമം ഓഭാസഗാഥമാഹ.

സാ ഗാഥാപരിയോസാനേ അരഹത്തം പാപുണിത്വാ പരിക്ഖാരവലഞ്ജേ പരമുക്കട്ഠാ ഹുത്വാ തീഹി ലൂഖേഹി സമന്നാഗതം ചീവരം പാരുപിത്വാ വിചരി. അഥ നം സത്ഥാ ജേതവനേ നിസിന്നോ ഭിക്ഖുനിയോ പടിപാടിയാ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ലൂഖചീവരധാരീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ "സത്ഥാരം നിസ്സായ മയാ അയം വിസേസോ ലദ്ധോ"തി കല്യാണമിത്തതായ പസംസാമുഖേന ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി -

൨൧൩. "കല്യാണമിത്തതാ മുനിനാ, ലോകം ആദിസ്സ വണ്ണിതാ;
കല്യാണമിത്തേ ഭജമാനോ, അപി ബാലോ പണ്ഡിതോ അസ്സ.

൨൧൪. "ഭജിതബ്ബാ സപ്പുരിസാ, പഞ്ഞാ തഥാ വഡ്ഢതി ഭജന്താനം;
ഭജമാനോ സപ്പുരിസേ, സബ്ബേഹിപി ദുക്ഖേഹി പമുച്ചേയ്യ.

൨൧൫. "ദുക്ഖഞ്ച വിജാനേയ്യ, ദുക്ഖസ്സ ച സമുദയം നിരോധം;
അട്ഠങ്ഗികഞ്ച മഗ്ഗം, ചത്താരിപി അരിയസച്ചാനി.

൨൧൬. "ദുക്ഖോ ഇത്ഥിഭാവോ, അക്ഖാതോ പുരിസദമ്മസാരഥിനാ;
സപത്തികമ്പി ഹി ദുക്ഖം, അപ്പേകച്ചാ സകിം വിജാതായോ.

൨൧൭. "ഗലകേ അപി കന്തന്തി, സുഖുമാലിനിയോ വിസാനി ഖാദന്തി;
ജനമാരകമജ്ഝഗതാ, ഉഭോപി ബ്യസനാനി അനുഭോന്തി.

൨൧൮. "ഉപവിജഞ്ഞാ ഗച്ഛന്തീ, അദ്ദസാഹം പതിം മതം;
പന്ഥമ്ഹി വിജായിത്വാന, അപ്പത്താവ സകം ഘരം.

൨൧൯. "ദ്വേ പുത്താ കാലകതാ, പതീ ച പന്ഥേ മതോ കപണികായ;
മാതാ പിതാ ച ഭാതാ, ഡയ്ഹന്തി ച ഏകചിതകായം.

൨൨൦. "ഖീണകുലീനേ കപണേ, അനുഭൂതം തേ ദുഖം അപരിമാണം;
അസ്സൂ ച തേ പവത്തം, ബഹൂനി ച ജാതിസഹസ്സാനി.

൨൨൧. "ഉസിതാ സുസാനമജ്ഝേ, അഥോപി ഖാദിതാനി പുത്തമംസാനി;
ഹതകുലികാ സബ്ബഗരഹിതാ, മതപതികാ അമതമധിഗച്ഛിം.

൨൨൨. "ഭാവിതോ മേ മഗ്ഗോ, അരിയോ അട്ഠങ്ഗികോ അമതഗാമീ;
നിബ്ബാനം സച്ഛികതം, ധമ്മാദാസം അവേക്ഖിംഹം.

൨൨൩. "അഹമമ്ഹി കന്തസല്ലാ, ഓഹിതഭാരാ കതഞ്ഹി കരണീയം;
കിസാഗോതമീ ഥേരീ, വിമുത്തചിത്താ ഇമം ഭണീ"തി.

തത്ഥ **കല്യാണമിത്തതാ**തി കല്യാണോ ഭദ്ദോ സുന്ദരോ മിത്തോ ഏതസ്സാതി കല്യാണമിത്തോ. യോ യസ്സ സീലാദിഗുണസമാദപേതാ, അഘസ്സ ഘാതാ, ഹിതസ്സ വിധാതാ, ഏവം സബ്ബാകാരേന ഉപകാരോ മിത്തോ ഹോതി, സോ പുഗ്ഗലോ കല്യാണമിത്തോ, തസ്സ ഭാവോ കല്യാണമിത്തതാ, കല്യാണമിത്തവന്തതാ. **മുനിനാ**തി സത്ഥാരാ. **ലോകം ആദിസ്സ വണ്ണിതാ**തി കല്യാണമിത്തേ അനുഗന്തബ്ബന്തി സത്തലോകം ഉദ്ദിസ്സ -

"സകലമേവിദം, ആനന്ദ, ബ്രഹ്മചരിയം യദിദം കല്യാണമിത്തതാ കല്യാണസഹായതാ കല്യാണസമ്പവങ്കതാ" (സം॰ നി॰ ๑.๒). "കല്യാണമിത്തസ്സേതം, മേഘിയ, ഭിക്ഖുനോ പാടികങ്ഖം കല്യാണസഹായസ്സ കല്യാണസമ്പവങ്കസ്സ യം സീലവാ ഭവിസ്സതി പാതിമോക്ഖസംവരസംവുതോ വിഹരിസ്സതീ"തി (ഉദാ॰ ൩൧) ച ഏവമാദിനാ പസംസിതാ.

കല്യാണമിത്തേ ഭജമാനോതിആദി കല്യാണമിത്തതായ ആനിസംസദസ്സനം. തത്ഥ **അപി ബാലോ പണ്ഡിതോ അസ്സാ**തി കല്യാണമിത്തേ ഭജമാനോ പുഗ്ഗലോ പുബ്ബേ സുതാദിവിരഹേന ബാലോപി സമാനോ അസ്സുതസവനാദിനാ പണ്ഡിതോ ഭവേയ്യ.

ഭജിതബ്ബാ സപ്പുരിസാതി ബാലസ്സാപി പണ്ഡിതഭാവഹേതുതോ ബുദ്ധാദയോ സപ്പുരിസാ കാലേന കാലം ഉപസങ്കമനാദിനാ സേവിതബ്ബാ. **പഞ്ഞാ തഥാ പവഡ്ഢതി ഭജന്താന**ന്തി കല്യാണമിത്തേ ഭജന്താനം തഥാ പഞ്ഞാ വഡ്ഢതി ബ്രൂഹതി പാരിപൂരിം ഗച്ഛതി. യഥാ തേസു യോ കോചി ഖത്തിയാദികോ ഭജമാനോ സപ്പുരിസേ സബ്ബേഹിപി ജാതിആദിദുക്ഖേഹി പമുച്ചേയ്യാതി യോജനാ.

മുച്ചനവിധിം പന കല്യാണമിത്തവിധിനാ ദസ്സേതും **"ദുക്ഖഞ്ച വിജാനേയ്യാ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ചത്താരി അരിയസച്ചാനീ**തി ദുക്ഖഞ്ച ദുക്ഖസമുദയഞ്ച നിരോധഞ്ച അട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗഞ്ചാതി ഇമാനി ചത്താരി അരിയസച്ചാനി **വിജാനേയ്യ** പടിവിജ്ഝേയ്യാതി യോജനാ.

"ദുക്ഖോ ഇത്ഥിഭാവോ"തിആദികാ ദ്വേ ഗാഥാ അഞ്ഞതരായ യക്ഖിനിയാ ഇത്ഥിഭാവം ഗരഹന്തിയാ ഭാസിതാ. തത്ഥ **ദുക്ഖോ ഇത്ഥിഭാവോ അക്ഖാതോ**തി ചപലതാ, ഗബ്ഭധാരണം, സബ്ബകാലം പരപടിബദ്ധവുത്തിതാതി ഏവമാദീഹി ആദീനവേഹി ഇത്ഥിഭാവോ ദുക്ഖോതി, **പുരിസദമ്മസാരഥിനാ** ഭഗവതാ കഥിതോ. **സപത്തികമ്പി ദുക്ഖ**ന്തി സപത്തവാസോ സപത്തിയാ സദ്ധിം സംവാസോപി ദുക്ഖോ, അയമ്പി ഇത്ഥിഭാവേ ആദീനവോതി അധിപ്പായോ. **അപ്പേകച്ചാ സകിം വിജാതായോ**തി ഏകച്ചാ ഇത്ഥിയോ ഏകവാരമേവ

വിജാതാ, പഠമഗബ്ഭേ വിജായനദുക്ഖം അസഹന്തിയോ. **ഗലകേ അപി കന്തന്തീ**തി അത്തനോ ഗീവമ്പി ഛിന്ദന്തി. **സുഖുമാലിനിയോ വിസാനി ഖാദന്തീ**തി സുഖുമാലസരീരാ അത്തനോ സുഖുമാലഭാവേന ഖേദം അവിസഹന്തിയോ വിസാനിപി ഖാദന്തി. **ജനമാരകമജ്ഝഗതാ**തി ജനമാരകോ വുച്ചതി മൂള്ഹഗബ്ഭോ. മാതുഗാമജനസ്സ മാരകോ, മജ്ഝഗതാ ജനമാരകാ കുച്ഛിഗതാ, മൂള്ഹഗബ്ഭാതി അത്ഥോ. **ഉഭോപി ബ്യസനാനി അനുഭോന്തീ**തി ഗബ്ഭോ ഗബ്ഭിനീ ചാതി ദ്വേപി ജനാ മരണഞ്ച മാരണന്തികബ്യസനാനി ച പാപുണന്തി. അപരേ പന ഭണന്തി "ജനമാരകാ നാമ കിലേസാ, തേസം മജ്ഝഗതാ കിലേസസന്താനപതിതാ ഉഭോപി ജായാപതികാ ഇധ കിലേസപരിളാഹവസേന, ആയതിം ദുഗ്ഗതിപരിക്കിലേസവസേന ബ്യസനാനി പാപുണന്തീ"തി. ഇമാ കിര ദ്വേ ഗാഥാ സാ യക്ഖിനീ പുരിമത്തഭാവേ അത്തനോ അനുഭൂതദുക്ഖം അനുസ്സരിത്വാ ആഹ. ഥേരീ പന ഇത്ഥിഭാവേ ആദീനവവിഭാവനായ പച്ചനുഭാസന്തീ അവോച.

"ഉപവിജഞ്ഞാ ഗച്ഛന്തീ"തിആദികാ ദ്വേ ഗാഥാ പടാചാരായ ഥേരിയാ പവത്തിം ആരബ്ഭ ഭാസിതാ. തത്ഥ **ഉപവിജഞ്ഞാ ഗച്ഛന്തീ**തി ഉപഗതവിജായനകാലാ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തീ, അപത്താവ സകം ഗേഹം പന്ഥേ വിജായിത്വാന പതിം മതം അദ്ദസം അഹന്തി യോജനാ.

കപണികായാതി വരാകായ. ഇമാ കിര ദ്വേ ഗാഥാ പടാചാരായ തദാ സോകുമ്മാദപത്തായ വുത്താകാരസ്സ അനുകരണവസേന ഇത്ഥിഭാവേ ആദീനവവിഭാവനത്ഥമേവ ഥേരിയാ വുത്താ.

ഉഭയമ്പേതം ഉദാഹരണഭാവേന ആനേത്വാ ഇദാനി അത്തനോ അനുഭൂതം ദുക്ഖം വിഭാവേന്തീ **"ഖീണകുലിനേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഖീണകുലിനേ**തി ഭോഗാദീഹി പാരിജുഞ്ഞപത്തകുലികേ. **കപണേ**തി പരമഅവഞ്ഞാതം പത്തേ. ഉഭയഞ്ചേതം അത്തനോ ഏവ ആമന്തനവചനം. **അനുഭൂതം തേ ദുഖം അപരിമാണ**ന്തി ഇമസ്മിം അത്തഭാവേ, ഇതോ പുരിമത്തഭാവേസു വാ അനപ്പകം ദുക്ഖം തയാ അനുഭവിതം. ഇദാനി തം ദുക്ഖം ഏകദേസേന വിഭജിത്വാ ദസ്സേതും **"അസ്സൂ ച തേ പവത്ത"ന്തിആദി വുത്തം.**തസ്സത്ഥോ - ഇമസ്മിം അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ പരിബ്ഭമന്തിയാ ബഹുകാനി ജാതിസഹസ്സാനി സോകാഭിഭൂതായ അസ്സു ച പവത്തം, അവിസേസിതം കത്വാ വുത്തഞ്ചേതം, മഹാസമുദ്ദസ്സ ഉദകതോപി ബഹുകമേവ സിയാ.

വസിതാ സുസാനമജ്ഝേതി മനുസ്സമംസഖാദികാ സുനഖീ സിങ്ഗാലീ ച ഹുത്വാ സുസാനമജ്ഝേ വുസിതാ**. ഖാദിതാനി പുത്തമംസാനീ**തി ബ്യഗ്ഘദീപിബിളാരാദികാലേ പുത്തമംസാനി ഖാദിതാനി. **ഹതകുലികാ**തി വിനട്ഠകുലവംസാ**. സബ്ബഗരഹിതാ**തി സബ്ബേഹി ഘരവാസീഹി ഗരഹിതാ ഗരഹപ്പത്താ. **മതപതികാ**തി വിധവാ. ഇമേ പന തയോ പകാരേ പുരിമത്തഭാവേ അത്തനോ അനുപ്പത്തേ ഗഹേത്വാ വദതി. ഏവംഭൂതാപി ഹുത്വാ അധിച്ച ലദ്ധായ കല്യാണമിത്തസേവായ **അമതമധിഗച്ഛി,**നിബ്ബാനം അനുപ്പത്താ.

ഇദാനി തമേവ അമതാധിഗമം പാകടം കത്വാ ദസ്സേതും **"ഭാവിതോ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഭാവിതോ**തി വിഭാവിതോ ഉപ്പാദിതോ വഡ്ഢിതോ

ഭാവനാഭിസമയവസേന പടിവിദ്ധോ. **ധമ്മാദാസം അവേക്ഖിംഹ**ന്തി ധമ്മമയം ആദാസം അദ്ദക്ഖിം അപസ്സിം അഹം.

അഹമമ്ഹി കന്തസല്ലാതി അരിയമഗ്ഗേന സമുച്ഛിന്നഗാരാദിസല്ലാ അഹം അമ്ഹി. **ഓഹിതഭാരാ**തി ഓരോപിതകാമഖന്ധകിലേസാഭിസങ്ഖാരഭാരാ. **കതഞ്ഹി കരണീയ**ന്തി പരിഞ്ഞാദിഭേദം സോളസവിധമ്പി കിച്ചം കതം പരിയോസിതം. **സുവിമുത്തചിത്താ ഇമം ഭണീ**തി സബ്ബസോ വിമുത്തചിത്താ കിസാഗോതമീ ഥേരീ ഇമമത്ഥം "കല്യാണമിത്തതാ"തിആദിനാ ഗാഥാബന്ധവസേന അഭണീതി അത്താനം പരം വിയ ഥേരീ വദതി. തത്രിദം ഇമിസ്സാ ഥേരിയാ **അപദാനം** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൨.൭൭-൯൮) -

"പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;
ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

"തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ അഞ്ഞതരേ കുലേ;
ഉപേത്വാ തം നരവരം, സരണം സമുപാഗമിം.

"ധമ്മഞ്ച തസ്സ അസ്സോസിം, ചതുസച്ചൂപസഞ്ഹിതം;
മധുരം പരമസ്സാദം, വട്ടസന്തിസുഖാവഹം.

"തദാ ച ഭിക്ഖുനിം വീരോ, ലൂഖചീവരധാരിനിം;
ഠപേന്തോ ഏതദഗ്ഗമ്ഹി, വണ്ണയീ പുരിസുത്തമോ.

"ജനേത്വാനപ്പകം പീതിം, സുത്വാ ഭിക്ഖുനിയാ ഗുണേ;
കാരം കത്വാന ബുദ്ധസ്സ, യഥാസത്തി യഥാബലം.

"നിപച്ച മുനിവരം തം, തം ഠാനമഭിപത്ഥയിം;
തദാനുമോദി സമ്ബുദ്ധോ, ഠാനലാഭായ നായകോ.

"സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

"തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
കിസാഗോതമീ നാമേന, ഹേസ്സസി സത്ഥു സാവികാ.

"തം സുത്വാ മുദിതാ ഹുത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
മേത്തചിത്താ പരിചരിം, പച്ചയേഹി വിനായകം.

"തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

"ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

"ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

‘‘പഞ്ചമീ തസ്സ ധീതാസിം, ധമ്മാ നാമേന വിസ്സുതാ;
ധമ്മം സുത്വാ ജിനഗ്ഗസ്സ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം.

‘‘അനുജാനി ന നോ താതോ, അഗാരേവ തദാ മയം;
വീസവസ്സസഹസ്സാനി, വിചരിമ്ഹ അതന്ദിതാ.

‘‘കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം, രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, മുദിതാ സത്ത ധീതരോ.

‘‘സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സത്തമീ സങ്ഘദായികാ.

‘‘ഖേമാ ഉപ്പലവണ്ണാ ച, പടാചാരാ ച കുണ്ഡലാ;
അഹഞ്ച ധമ്മദിന്നാ ച, വിസാഖാ ഹോതി സത്തമീ.

‘‘തേഹി കമ്മേഹി സുകതേഹി, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

‘‘പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹം;
ദുഗ്ഗതേ അധനേ നട്ഠേ, ഗതാ ച സധനം കുലം.

‘‘പതിം ഠപേത്വാ സേസാ മേ, ദേസ്സന്തി അധനാ ഇതി;
യദാ ച പസ്സൂതാ ആസിം, സബ്ബേസം ദയിതാ തദാ.

‘‘യദാ സോ തരുണോ ഭദ്ദോ, കോമലകോ സുഖേധിതോ;
സപാണമിവ കന്തോ മേ, തദാ യമവസം ഗതോ.

‘‘സോകട്ടാദീനവദനാ, അസ്സുനേത്താ രുദമ്മുഖാ;
മതം കുണപമാദായ, വിലപന്തീ ഗമാമഹം.

‘‘തദാ ഏകേന സന്ദിട്ഠാ, ഉപേത്വാഭിസക്കുത്തമം;
അവോചം ദേഹി ഭേസജ്ജം, പുത്തസഞ്ജീവനന്തി ഭോ.

‘‘ന വിജ്ജന്തേ മതാ യസ്മിം, ഗേഹേ സിദ്ധത്ഥകം തതോ;
ആഹരാതി ജിനോ ആഹ, വിനയോപായകോവിദോ.

‘‘തദാ ഗമിത്വാ സാവത്ഥിം, ന ലഭിം താദിസം ഘരം;
കുതോ സിദ്ധത്ഥകം തസ്മാ, തതോ ലദ്ധാ സതിം അഹം.

‘‘കുണപം ഛഡ്ഡയിത്വാന, ഉപേസിം ലോകനായകം;
ദൂരതോവ മമം ദിസ്വാ, അവോച മധുരസ്സരോ.

‘‘യോ ച വസ്സസതം ജീവേ, അപസ്സം ഉദയബ്ബയം;
ഏകാഹം ജീവിതം സേയ്യോ, പസ്സതോ ഉദയബ്ബയം.

‘‘ന ഗാമധമ്മോ നിഗമസ്സ ധമ്മോ, ന ചാപിയം ഏകകുലസ്സ ധമ്മോ;
സബ്ബസ്സ ലോകസ്സ സദേവകസ്സ, ഏസേവ ധമ്മോ യദിദം അനിച്ചതാ.

‘‘സാഹം സുത്വാനിമാ ഗാഥാ, ധമ്മചക്ഖും വിസോധയിം;
തതോ വിഞ്ഞാതസദ്ധമ്മാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

‘‘തഥാ പബ്ബജിതാ സന്തീ, യുഞ്ജന്തീ ജിനസാസനേ;
ന ചിരേനേവ കാലേന, അരഹത്തമപാപുണിം.

‘‘ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
പരചിത്താനി ജാനാമി, സത്ഥുസാസനകാരികാ.

‘‘പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
ഖേപേത്വാ ആസവേ സബ്ബേ, വിസുദ്ധാസിം സുനിമ്മലാ.

‘‘പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തി സമൂഹതാ.

‘‘യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

‘‘അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മേ വിമലം സുദ്ധം, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ വാഹസാ.

‘‘സങ്കാരകൂടാ ആഹിത്വാ, സുസാനാ രഥിയാപി ച;
തതോ സങ്ഘാടികം കത്വാ, ലൂഖം ധാരേമി ചീവരം.

‘‘ജിനോ തസ്മിം ഗുണേ തുട്ഠോ, ലൂഖചീവരധാരണേ;
ഠപേസി ഏതദഗ്ഗമ്ഹി, പരിസാസു വിനായകോ.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി.

കിസാഗോതമീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏകാദസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. ദ്വാദസകനിപാതോ

൧. ഉപ്പലവണ്ണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദ്വാദസകനിപാതേ **ഉഭോ മാതാ ച ധീതാ ചാ**തിആദികാ ഉപ്പലവണ്ണായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പദുമുത്തരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ ഹംസവതീനഗരേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, മഹാജനേന സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ, ധമ്മം സുണന്തീ സത്ഥാരം ഏകം ഭിക്ഖുനിം ഇദ്ധിമന്താനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേന്തം ദിസ്വാ സത്താഹം ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ മഹാദാനം ദത്വാ തം ഠാനന്തരം പത്ഥേസി. സാ യാവജീവം കുസലം കത്വാ ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ബാരാണസിനഗരേ കികിസ്സ കാസിരഞ്ഞോ ഗേഹേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ സത്തന്നം ഭഗിനീനം അബ്ഭന്തരാ ഹുത്വാ വീസതിവസ്സസഹസ്സാനി ബ്രഹ്മചരിയം ചരിത്വാ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ പരിവേണം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്താ.

തതോ ചവിത്വാ പുന മനുസ്സലോകം ആഗച്ഛന്തീ ഏകസ്മിം ഗാമകേ സഹത്ഥാ കമ്മം കത്വാ ജീവനകട്ഠാനേ നിബ്ബത്താ. സാ ഏകദിവസം ഖേത്തകുടിം ഗച്ഛന്തീ അന്തരാമഗ്ഗേ ഏകസ്മിം സരേ പാതോവ പുപ്ഫിതം പദുമപുപ്ഫം ദിസ്വാ തം സരം ഓരുയ്ഹ തഞ്ചേവ പുപ്ഫം ലാജപക്ഖിപനത്ഥായ പദുമിനിപത്തഞ്ച ഗഹേത്വാ കേദാരേ സാലിസീസാനി ഛിന്ദിത്വാ കുടികായ നിസിന്നാ ലാജേ ഭജ്ജിത്വാ പഞ്ച ലാജസതാനി കത്വാ ഠപേസി. തസ്മിം ഖണേ ഗന്ധമാദനപബ്ബതേ നിരോധസമാപത്തിതോ വുട്ഠിതോ ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ ആഗന്ത്വാ തസ്സാ അവിദൂരേ ഠാനേ അട്ഠാസി. സാ പച്ചേകബുദ്ധം ദിസ്വാ ലാജേഹി സദ്ധിം പദുമപുപ്ഫം ഗഹേത്വാ, കുടിതോ ഓരുയ്ഹ ലാജേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ പത്തേ പക്ഖിപിത്വാ പദുമപുപ്ഫേന പത്തം പിധായ അദാസി. അഥസ്സാ പച്ചേകബുദ്ധേ ഥോകം ഗതേ ഏതദഹോസി - ''പബ്ബജിതാ നാമ പുപ്ഫേന അനത്ഥികാ, അഹം പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ പിളന്ധിസ്സാമീ''തി ഗന്ത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഹത്ഥതോ പുപ്ഫം ഗഹേത്വാ പുന ചിന്തേസി - ''സചേ, അയ്യോ, പുപ്ഫേന അനത്ഥികോ അഭവിസ്സാ, പത്തമത്ഥകേ ഠപേതും നാദസ്സ, അദ്ധാ അയ്യസ്സ അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ''തി പുന ഗന്ത്വാ പത്തമത്ഥകേ ഠപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധം ഖമാപേത്വാ, ''ഭന്തേ, ഇമേസം മേ ലാജാനം നിസ്സന്ദേന ലാജഗണനായ പുത്താ അസ്സു, പദുമപുപ്ഫസ്സ നിസ്സന്ദേന നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ പദേ പദേ പദുമപുപ്ഫം ഉട്ഠഹതൂ''തി പത്ഥനം അകാസി. പച്ചേകുബുദ്ധോ തസ്സാ പസ്സന്തിയാവ ആകാസേന ഗന്ധമാദനപബ്ബതം ഗന്ത്വാ തം പദുമം നന്ദമൂലകപബ്ഭാരേ പച്ചേകബുദ്ധാനം അക്കമനസോപാനസമീപേ പാദപുഞ്ഛനം കത്വാ ഠപേസി.

സാപി തസ്സ കമ്മസ്സ നിസ്സന്ദേന ദേവലോകേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. നിബ്ബത്തകാലതോ പട്ഠായ ചസ്സാ പദേ പദേ മഹാപദുമപുപ്ഫം ഉട്ഠാസി. സാ തതോ ചവിത്വാ പബ്ബതപാദേ ഏകസ്മിം പദുമസരേ പദുമഗബ്ഭേ നിബ്ബത്തി. തം നിസ്സായ ഏകോ താപസോ വസതി. സോ പാതോവ മുഖധോവനത്ഥായ സരം ഗന്ത്വാ തം പുപ്ഫം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - ''ഇദം പുപ്ഫം സേസേഹി മഹന്തതരം, സേസാനി ച പുപ്ഫിതാനി ഇദം മകുലിതമേവ, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേനാ''തി ഉദകം ഓതരിത്വാ തം പുപ്ഫം ഗണ്ഹി. തം തേന ഗഹിതമത്തമേവ പുപ്ഫിതം. താപസോ അന്തോപദുമഗബ്ഭേ നിപന്നദാരികം

അദ്ദസ. ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ ച ധീതുസിനേഹം ലഭിത്വാ പദുമേനേവ സദ്ധിം പണ്ണസാലം നേത്വാ മഞ്ചകേ നിപജ്ജാപേസി. അഥസ്സാ പുഞ്ഞാനുഭാവേന അങ്ഗുട്ഠകേ ഖീരം നിബ്ബത്തി. സോ തസ്മിം പുപ്ഫേ മിലാതേ അഞ്ഞം നവം പുപ്ഫം ആഹരിത്വാ തം നിപജ്ജാപേസി. അഥസ്സാ ആധാവനവിധാവനേന കീളിതും സമത്ഥകാലതോ പട്ഠായ പദവാരേ പദവാരേ പദുമപുപ്ഫം ഉട്ഠാതി, കുങ്കുമരാസിസ്സ വിയ അസ്സാ സരീരവണ്ണോ ഹോതി. സാ അപത്താ ദേവവണ്ണം, അതിക്കന്താ മാനുസവണ്ണം അഹോസി. സാ പിതരി ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേ പണ്ണസാലായം ഓഹിയതി.

അഥേകദിവസം തസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ പിതരി ഫലാഫലത്ഥായ ഗതേ ഏകോ വനചരകോ തം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "മനുസ്സാനം നാമ ഏവംവിധം രൂപം നത്ഥി, വീമംസിസ്സാമി ന''ന്തി താപസസ്സ ആഗമനം ഉദിക്ഖന്തോ നിസീദി. സാ പിതരി ആഗച്ഛന്തേ പടിപഥം ഗന്ത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതോ കാജകമണ്ഡലും അഗ്ഗഹേസി, ആഗന്ത്വാ നിസിന്നസ്സ ചസ്സ അത്തനോ കരണവത്തം ദസ്സേസി. തദാ സോ വനചരകോ മനുസ്സഭാവം ഞത്വാ താപസം അഭിവാദേത്വാ നിസീദി. താപസോ തം വനചരകം വനമൂലഫലേഹി ച പാനീയേന ച നിമന്തേത്വാ, "ഭോ പുരിസ, ഇമസ്മിംയേവ ഠാനേ വസിസ്സസി, ഉദാഹു ഗമിസ്സസീ"തി പുച്ഛി. "ഗമിസ്സാമി, ഭന്തേ, ഇധ കിം കരിസ്സാമീ"തി? "ഇദം തയാ ദിട്ഠകാരണം ഏത്തോ ഗന്ത്വാ അകഥേതും സക്ഖിസ്സസീ"തി? "സചേ, അയ്യോ, ന ഇച്ഛതി, കിംകാരണാ കഥേസ്സാമീ"തി താപസം വന്ദിത്വാ പുന ആഗമനകാലേ മഗ്ഗസഞ്ജാനനത്ഥം സാഖാസഞ്ഞഞ്ച രുക്ഖസഞ്ഞഞ്ച കരോന്തോ പക്കാമി.

സോ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജാനം അദ്ദസ. രാജാ "കസ്മാ ആഗതോസീ"തി പുച്ഛി. "അഹം, ദേവ, തുമ്ഹാകം വനചരകോ പബ്ബതപാദേ അച്ഛരിയം ഇത്ഥിരതനം ദിസ്വാ ആഗതോമ്ഹീ"തി സബ്ബം പവത്തിം കഥേസി. സോ തസ്സ വചനം സുത്വാ വേഗേന പബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ അവിദൂരേ ഠാനേ ഖന്ധാവാരം നിവാസേത്വാ വനചരകേന ചേവ അഞ്ഞേഹി ച പുരിസേഹി സദ്ധിം താപസസ്സ ഭത്തകിച്ചം കത്വാ നിസിന്നവേലായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ അഭിവാദേത്വാ പടിസന്ഥാരം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. രാജാ താപസസ്സ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരഭണ്ഡം പാദമൂലേ ഠപേത്വാ, "ഭന്തേ, ഇമസ്മിം ഠാനേ കിം കരോമ, ഗമിസ്സാമാ"തി ആഹ. "ഗച്ഛ, മഹാരാജാ"തി. "ആമ, ഗച്ഛാമി, ഭന്തേ, അയ്യസ്സ പന സമീപേ വിസഭാഗപരിസാ അത്ഥീ"തി അസ്സുമ്ഹാ, അസാരുപ്പാ ഏസാ പബ്ബജിതാനം, മയാ സദ്ധിം ഗച്ഛതു, ഭന്തേതി. മനുസ്സാനം നാമ ചിത്തം ദുത്തോസയം, കഥം ബഹൂനം മജ്ഝേ വസിസ്സതീതി? അമ്ഹാകം രുചിതകാലതോ പട്ഠായ സേസാനം ജേട്ഠകട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പടിജഗ്ഗിസ്സാമ, ഭന്തേതി.

സോ രഞ്ഞോ കഥം സുത്വാ ദഹരകാലേ ഗഹിതനാമവസേനേവ, "അമ്മ, പദുമവതീ"തി ധീതരം പക്കോസി. സാ ഏകവചനേനേവ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ പിതരം അഭിവാദേത്വാ അട്ഠാസി. അഥ നം പിതാ ആഹ - "ത്വം, അമ്മ, വയപ്പത്താ, ഇമസ്മിം ഠാനേ രഞ്ഞാ ദിട്ഠകാലതോ പട്ഠായ വസിതും അയുത്താ, രഞ്ഞാ സദ്ധിം ഗച്ഛ, അമ്മാ"തി. സാ "സാധു, താതാ"തി പിതു വചനം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അഭിവാദേത്വാ രോദമാനാ അട്ഠാസി. രാജാ "ഇമിസ്സാ പിതു ചിത്തം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി തസ്മിംയേവ ഠാനേ കഹാപണരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ അഭിസേകം അകാസി. അഥ നം ഗഹേത്വാ അത്തനോ നഗരം ആനേത്വാ ആഗതകാലതോ പട്ഠായ സേസിത്ഥിയോ

അനോലോകേത്വാ തായ സദ്ധിംയേവ രമതി. താ ഇത്ഥിയോ ഇസ്സാപകതാ തം രഞ്ഞോ അന്തരേ പരിഭിന്ദിതുകാമാ ഏവമാഹംസു - "നായം, മഹാരാജ, മനുസ്സജാതികാ, കഹം നാമ തുമ്ഹേഹി മനുസ്സാനം വിചരണട്ഠാനേ പദുമാനി ഉട്ഠഹന്താനി ദിട്ഠപുബ്ബാനി, അദ്ധാ അയം യക്ഖിനീ, നീഹരഥ നം, മഹാരാജാ"തി. രാജാ താസം കഥം സുത്വാ തുണ്ഹീ അഹോസി.

അഥസ്സാപരേന സമയേന പച്ചന്തോ കുപിതോ. സോ "ഗരുഗബ്ഭാ പദുമവതീ"തി നഗരേ ഠപേത്വാ പച്ചന്തം അഗമാസി. അഥ താ ഇത്ഥിയോ തസ്സാ ഉപട്ഠായികായ ലഞ്ജം ദത്വാ "ഇമിസ്സാ ദാരകം ജാതമത്തമേവ അപനേത്വാ ഏകം ദാരുഘടികം ലോഹിതേന മക്ഖിത്വാ സന്തികേ ഠപേഹീ"തി ആഹംസു. പദുമവതിയാപി നചിരസ്സേവ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. മഹാപദുമകുമാരോ ഏകകോവ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. അവസേസാ ഏകൂനപഞ്ചസതാ ദാരകാ മഹാപദുമകുമാരസ്സ മാതുകുച്ഛിതോ നിക്ഖമിത്വാ നിപന്നകാലേ സംസേദജാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിംസു. അഥസ്സാ "ന താവ അയം സതിം പടിലഭതീ"തി ഞത്വാ സാ ഉപട്ഠായികാ ഏകം ദാരുഘടികം ലോഹിതേന മക്ഖിത്വാ സമീപേ ഠപേത്വാ താസം ഇത്ഥീനം സഞ്ഞം അദാസി. താപി പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഏകേകാ ഏകേകം ദാരകം ഗഹേത്വാ ചുന്ദകാരകാനം സന്തികം പേസേത്വാ കരണ്ഡകേ ആഹരാപേത്വാ അത്തനാ അത്തനാ ഗഹിതദാരകേ തത്ഥ നിപജ്ജാപേത്വാ ബഹി ലഞ്ഛനം കത്വാ ഠപയിംസു.

പദുമവതീപി ഖോ സഞ്ഞം ലഭിത്വാ തം ഉപട്ഠായികം "കിം വിജാതമ്ഹി, അമ്മാ"തി പുച്ഛി. സാ തം സന്തജ്ജേത്വാ "കുതോ ത്വം ദാരകം ലഭിസ്സസീ"തി വത്വാ "അയം തവ കുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തദാരകോ"തി ലോഹിതമക്ഖിതം ദാരുഘടികം പുരതോ ഠപേസി. സാ തം ദിസ്വാ ദോമനസ്സപ്പത്താ "സീഘം തം ഫാലേത്വാ അപനേഹി, സചേ കോചി പസ്സേയ്യ, ലജ്ജിതബ്ബം ഭവേയ്യാ"തി ആഹ. സാ തസ്സാ കഥം സുത്വാ അത്ഥകാമാ വിയ ദാരുഘടികം ഫാലേത്വാ ഉദ്ധനേ പക്ഖിപി.

രാജാപി പച്ചന്തതോ ആഗന്ത്വാ നക്ഖത്തം പടിമാനേന്തോ ബഹിനഗരേ ഖന്ധാവാരം ബന്ധിത്വാ നിസീദി. അഥ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ രഞ്ഞോ പച്ചുഗ്ഗമനം ആഗന്ത്വാ ആഹംസു - "ത്വം, മഹാരാജ, ന അമ്ഹാകം സദ്ദഹസി, അമ്ഹേഹി വുത്തം അകാരണം വിയ ഹോതി, ത്വം മഹേസിയാ ഉപട്ഠായികം പക്കോസാപേത്വാ പടിപുച്ഛ, ദാരുഘടികം തേ ദേവീ വിജാതാ"തി. രാജാ തം കാരണം അനുപപരിക്ഖിത്വാവ "അമനുസ്സജാതികാ ഭവിസ്സതീ"തി തം ഗേഹതോ നിക്കഡ്ഢി. തസ്സാ രാജഗേഹതോ സഹ നിക്ഖമനേനേവ പദുമപുപ്ഫാനി അന്തരധായിംസു, സരീരച്ഛവീപി വിവണ്ണാ അഹോസി. സാ ഏകികാവ അന്തരവീഥിയാ പായാസി. അഥ നം ഏകാ വയപ്പത്താ മഹല്ലികാ ഇത്ഥീ ദിസ്വാ ധീതുസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ "കഹം ഗച്ഛസി, അമ്മാ"തി ആഹ. "ആഗന്തുകമ്ഹി, വസനട്ഠാനം ഓലോകേന്തീ വിചരാമീ"തി. "ഇധാഗച്ഛ, അമ്മാ"തി വസനട്ഠാനം ദത്വാ ഭോജനം പടിയാദേസി.

തസ്സാ ഇമിനാവ നിയാമേന തത്ഥേ വസമാനായ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഏകചിത്താ ഹുത്വാ രാജാനം ആഹംസു - "മഹാരാജ, തുമ്ഹേസു യുദ്ധം ഗതേസു അമ്ഹേഹി ഗങ്ഗാദേവതായ 'അമ്ഹാകം ദേവേ വിജിതസങ്ഗാമേ ആഗതേ ബലികമ്മം കത്വാ ഉദകകീളം കരിസ്സാമാ'തി പത്ഥിതം അത്ഥി,

ഏതമത്ഥം, ദേവ, ജാനാപേമാ''തി. രാജാ താസം വചനേന തുട്ഠോ ഗങ്ഗായ ഉദകകീളം കാതും അഗമാസി. താപി അത്തനാ അത്തനാ ഗഹിതകരണ്ഡകം പടിച്ഛന്നം കത്വാ ആദായ നദിം ഗന്ത്വാ തേസം കരണ്ഡകാനം പടിച്ഛാദനത്ഥം പാരുപിത്വാ പാരുപിത്വാ ഉദകേ പതിത്വാ കരണ്ഡകേ വിസ്സജ്ജേസും . തേപി ഖോ കരണ്ഡകാ സബ്ബേ സഹ ഗന്ത്വാ ഹേട്ഠാസോതേ പസാരിതജാലമ്ഹി ലഗ്ഗിംസു. തതോ ഉദകകീളം കീളിത്വാ രഞ്ഞോ ഉത്തിണ്ണകാലേ ജാലം ഉക്ഖിപന്താ തേ കരണ്ഡകേ ദിസ്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആനയിംസു.

രാജാ കരണ്ഡകേ ഓലോകേത്വാ ''കിം, താതാ, കരണ്ഡകേസൂ''തി ആഹ. ''ന ജാനാമ, ദേവാ''തി. സോ തേ കരണ്ഡകേ വിവരാപേത്വാ ഓലോകേന്തോ പഠമം മഹാപദുമകുമാരസ്സ കരണ്ഡകം വിവരാപേസി. തേസം പന സബ്ബേസമ്പി കരണ്ഡകേസു നിപജ്ജാപിതദിവസേസുയേവ പുഞ്ഞിദ്ധിയാ അങ്ഗുട്ഠതോ ഖീരം നിബ്ബത്തി. സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സ രഞ്ഞോ നിക്കങ്ഖഭാവത്ഥം അന്തോകരണ്ഡകേ അക്ഖരാനി ലിഖാപേസി - ''ഇമേ കുമാരാ പദുമവതിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്താ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്താ, അഥ നേ പദുമവതിയാ സപത്തിയോ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ കരണ്ഡകേസു പക്ഖിപിത്വാ ഉദകേ ഖിപിംസു, രാജാ ഇമം കാരണം ജാനാതൂ''തി. കരണ്ഡകേ വിവടമത്തേ രാജാ അക്ഖരാനി വാചേത്വാ ദാരകേ ദിസ്വാ മഹാപദുമകുമാരം ഉക്ഖിപിത്വാ വേഗേന രഥേ യോജേത്വാ ''അസ്സേ കപ്പേഥ, അഹം അജ്ജ അന്തോനഗരം പവിസിത്വാ ഏകച്ചാനം മാതുഗാമാനം പിയം കരിസ്സാമീ''തി പാസാദവരം ആരുയ്ഹ ഹത്ഥിഗീവായ സഹസ്സഭണ്ഡികം ഠപേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - ''യോ പദുമവതിം പസ്സതി, സോ ഇമം സഹസ്സം ഗണ്ഹാതൂ''തി.

തം കഥം സുത്വാ പദുമവതീ മാതു സഞ്ഞം അദാസി - ''ഹത്ഥിഗീവതോ സഹസ്സം ഗണ്ഹ, അമ്മാ''തി. ''നാഹം ഏവരൂപം ഗണ്ഹിതും വിസഹാമീ''തി ആഹ. സാ ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി വുത്തേ ''കിം വത്വാ ഗണ്ഹാമി, അമ്മാ''തി ആഹ. '''മമ ധീതാ പദുമവതിം ദേവിം പസ്സതീ'തി വത്വാ ഗണ്ഹാഹീ''തി. സാ ''യം വാ തം വാ ഹോതൂ''തി ഗന്ത്വാ സഹസ്സചങ്കോടകം ഗണ്ഹി. അഥ നം മനുസ്സാ പുച്ഛിംസു - ''പദുമവതിം ദേവിം പസ്സസി, അമ്മാ''തി? ''അഹം ന പസ്സാമി, ധീതാ കിര മേ പസ്സതീ''തി ആഹ. തേ ''കഹം പന സാ, അമ്മാ''തി വത്വാ തായ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ പദുമവതിം സഞ്ജാനിത്വാ പാദേസു നിപതിംസു. തസ്മിം കാലേ സാ ''പദുമവതീ ദേവീ അയ''ന്തി ഞത്വാ ''ഭാരിയം വത ഇത്ഥിയാ കമ്മം കതം, യാ ഏവംവിധസ്സ രഞ്ഞോ മഹേസീ സമാനാ ഏവരൂപേ ഠാനേ നിരാരക്ഖാ വസീ''തി ആഹ.

തേപി രാജപുരിസാ പദുമവതിയാ നിവേസനം സേതസാണീഹി പരിക്ഖിപാപേത്വാ ദ്വാരേ ആരക്ഖം ഠപേത്വാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ സുവണ്ണസിവികം പേസേസി. സാ ''അഹം ഏവം ന ഗമിസ്സാമി, മമ വസനട്ഠാനതോ പട്ഠായ യാവ രാജഗേഹം ഏത്ഥന്തരേ വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണേ അത്ഥരാപേത്വാ ഉപരി സുവണ്ണതാരകവിചിത്തം ചേലവിതാനം ബന്ധാപേത്വാ പസാധനത്ഥായ സബ്ബാലങ്കാരേസു പഹിതേസു പദസാവ ഗമിസ്സാമി, ഏവം മേ നാഗരാ സമ്പത്തിം പസ്സിസ്സന്തീ''തി ആഹ. രാജാ ''പദുമവതിയാ യഥാരുചിം കരോഥാ''തി ആഹ. തതോ പദുമവതീ സബ്ബപസാധനം പസാധേത്വാ ''രാജഗേഹം ഗമിസ്സാമീ''തി മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. അഥസ്സാ അക്കന്തഅക്കന്തട്ഠാനേ വരപോത്ഥകചിത്തത്ഥരണാനി ഭിന്ദിത്വാ പദുമപുപ്ഫാനി ഉട്ഠഹിംസു. സാ മഹാജനസ്സ അത്തനോ സമ്പത്തിം ദസ്സേത്വാ

രാജനിവേസനം ആരുയ്ഹ സബ്ബേപി തേ ചേലചിത്തത്ഥരണേ തസ്സാ മഹല്ലികായ പോസാവനികമൂലം കത്വാ ദാപേസി.

രാജാപി ഖോ താ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ പക്കോസാപേത്വാ “ഇമായോ തേ, ദേവി, ദാസിയോ കത്വാ ദേമീ”തി ആഹ. “സാധു, മഹാരാജ, ഏതാസം മയ്ഹം ദിന്നഭാവം സകലനഗരേ ജാനാപേഹീ”തി. രാജാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി “പദുമവതിയാ ദുബ്ഭികാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ ഏതിസ്സാവ ദാസിയോ കത്വാ ദിന്നാ”തി. സാ “താസം സകലനാഗരേന ദാസിഭാവോ സല്ലക്ഖിതോ”തി ഞത്വാ “അഹം മമ ദാസിയോ ഭുജിസ്സാ കാതും ലഭാമി, ദേവാ”തി രാജാനം പുച്ഛി. “തവ ഇച്ഛാ, ദേവീ”തി. “ഏവം സന്തേ തമേവ ഭേരിചാരികം പക്കോസാപേത്വാ - ‘പദുമവതിദേവിയാ അത്തനോ ദാസിയോ കത്വാ ദിന്നാ പഞ്ചസതാ ഇത്ഥിയോ സബ്ബാവ ഭുജിസ്സാ കതാ’തി പുന ഭേരിം ചരാപേഥാ”തി ആഹ. സാ താസം ഭുജിസ്സഭാവേ കതേ ഏകൂനാനി പഞ്ചപുത്തസതാനി താസംയേവ ഹത്ഥേ പോസനത്ഥായ ദത്വാ സയം മഹാപദുമകുമാരംയേവ ഗണ്ഹി.

അഥാപരഭാഗേ തേസം കുമാരാനം കീളനവയേ സമ്പത്തേ രാജാ ഉയ്യാനേ നാനാവിധം കീളനട്ഠാനം കാരേസി. തേ അത്തനോ സോളസവസ്സുദ്ദേസികകാലേ സബ്ബേവ ഏകതോ ഹുത്വാ ഉയ്യാനേ പദുമസഞ്ഛന്നായ മങ്ഗലപോക്ഖരണിയാ കീളന്താ നവപദുമാനി പുപ്ഫിതാനി പുരാണപദുമാനി ച വണ്ടതോ പതന്താനി ദിസ്വാ “ഇമസ്സ താവ അനുപാദിന്നകസ്സ ഏവരൂപാ ജരാ പാപുണാതി, കിമങ്ഗം പന അമ്ഹാകം സരീരസ്സ. ഇദമ്പി ഹി ഏവംഗതികമേവ ഭവിസ്സതീ”തി ആരമ്മണം ഗഹേത്വാ സബ്ബേവ പച്ചേകബോധിഞാണം നിബ്ബത്തേത്വാ ഉട്ഠായുട്ഠായ പദുമകണ്ണികാസു പല്ലങ്കേന നിസീദിംസു.

അഥ തേഹി സദ്ധിം ഗതരാജപുരിസാ ബഹുഗതം ദിവസം ഞത്വാ “അയ്യപുത്താ, തുമ്ഹാകം വേലം ജാനാഥാ”തി ആഹംസു. തേ തുണ്ഹീ അഹേസും. പുരിസാ ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും - “കുമാരാ, ദേവ, പദുമകണ്ണികാസു നിസിന്നാ, അമ്ഹേസു കഥേന്തേസുപി വചീഭേദം ന കരോന്തീ”തി. “യഥാരുചിയാ നേസം നിസീദിതും ദേഥാ”തി. തേ സബ്ബരത്തിം ഗഹിതാരക്ഖാ പദുമകണ്ണികാസു നിസിന്നനിയാമേനേവ അരുണം ഉട്ഠാപേസും. പുരിസാ പുനദിവസേ ഉപസങ്കമിത്വാ “ദേവാ, വേലം ജാനാഥാ”തി ആഹംസു. “ന മയം ദേവാ, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ മയം അമ്ഹാ”തി. “അയ്യാ, തുമ്ഹേ ഭാരിയം കഥം കഥേഥ, പച്ചേകബുദ്ധാ നാമ തുമ്ഹാദിസാ ന ഹോന്തി, ദ്വങ്ഗുലകേസമസ്സുധരാ കായേ പടിമുക്കഅട്ഠപരിക്ഖാരാ ഹോന്തീ”തി. തേ ദക്ഖിണഹത്ഥേന സീസം പരാമസിംസു, താവദേവ ഗിഹിലിങ്ഗം അന്തരധായി. അട്ഠ പരിക്ഖാരാ കായേ പടിമുക്കാ ച അഹേസും. തതോ പസ്സന്തസ്സേവ മഹാജനസ്സ ആകാസേന നന്ദമൂലകപബ്ഭാരം അഗമംസു.

സാപി ഖോ പദുമവതീ ദേവീ “അഹം ബഹുപുത്താ ഹുത്വാ നിപുത്താ ജാതാ”തി ഹദയസോകം പത്വാ തേനേവ സോകേന കാലങ്കത്വാ രാജഗഹനഗരേ ദ്വാരഗാമകേ സഹത്ഥേന കമ്മം കത്വാ ജീവനട്ഠാനേ നിബ്ബത്തി. അഥാപരഭാഗേ കുലഘരം ഗതാ ഏകദിവസം സാമികസ്സ ഖേത്തം യാഗും ഹരമാനാ തേസം അത്തനോ പുത്താനം അന്തരേ അട്ഠ പച്ചേകബുദ്ധേ ഭിക്ഖാചാരവേലായ ആകാസേന ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ സീഘം സീഘം ഗന്ത്വാ സാമികസ്സ ആരോചേസി - “പസ്സ, അയ്യ, പച്ചേകബുദ്ധേ, ഏതേ നിമന്തേത്വാ ഭോജേസ്സാമാ”തി . സോ ആഹ

- ‘‘സമണസകുണാ നാമേതേ അഞ്ഞത്ഥാപി ഏവം ചരന്തി, ന ഏതേ പച്ചേകബുദ്ധാ’’തി തേ തേസം കഥേന്താനംയേവ അവിദൂരേ ഠാനേ ഓതരിംസു. സാ ഇത്ഥീ തം ദിവസം അത്തനോ ഭത്തഖജ്ജഭോജനം തേസം ദത്വാ ‘‘സ്വേപി അട്ഠ ജനാ മയ്ഹം ഭിക്ഖം ഗണ്ഹഥാ’’തി ആഹ. ‘‘സാധു, ഉപാസികേ, തവ സക്കാരോ എത്തകോവ ഹോതു, ആസനാനി ച അട്ഠേവ ഹോന്തു, അഞ്ഞേപി ബഹൂ പച്ചേകബുദ്ധേ ദിസ്വാ തവ ചിത്തം പസീദേയ്യാസീ’’തി. സാ പുനദിവസേ അട്ഠ ആസനാനി പഞ്ഞാപേത്വാ അട്ഠന്നം സക്കാരസമ്മാനം പടിയാദേത്വാ നിസീദി.

നിമന്തിതപച്ചേകബുദ്ധാ സേസാനം സഞ്ഞം അദംസു - ‘‘മാരിസാ അജ്ജ അഞ്ഞത്ഥ അഗന്ത്വാ സബ്ബേവ തുമ്ഹാകം മാതു സങ്ഗഹം കരോഥാ’’തി. തേ തേസം വചനം സുത്വാ സബ്ബേവ ഏകതോ ആകാസേന ആഗന്ത്വാ മാതുഘരദ്വാരേ പാതുരഹേസും. സാപി പഠമം ലദ്ധസഞ്ഞതായ ബഹൂപി ദിസ്വാ ന കമ്പിത്ഥ. സബ്ബേപി തേ ഗേഹം പവേസേത്വാ ആസനേസു നിസീദാപേസി. തേസു പടിപാടിയാ നിസീദന്തേസു നവമോ അഞ്ഞാനി അട്ഠ ആസനാനി മാപേത്വാ സയം ധുരാസനേ നിസീദതി, യാവ ആസനാനി വഡ്ഢന്തി, താവ ഗേഹം വഡ്ഢതി. ഏവം തേസു സബ്ബേസുപി നിസിന്നേസു സാ ഇത്ഥീ അട്ഠന്നം പച്ചേകബുദ്ധാനം പടിയാദിതം സക്കാരം പഞ്ചസതാനമ്പി യാവദത്ഥം ദത്വാ അട്ഠ നീലുപ്പലഹത്ഥകേ ആഹരിത്വാ നിമന്തിതപച്ചേകബുദ്ധാനംയേവ പാദമൂലേ ഠപേത്വാ ആഹ - ‘‘മയ്ഹം, ഭന്തേ, നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തട്ഠാനേ സരീരവണ്ണോ ഇമേസം നീലുപ്പലാനം അന്തോഗബ്ഭവണ്ണോ വിയ ഹോതൂ’’തി പത്ഥനം അകാസി. പച്ചേകബുദ്ധാ മാതു അനുമോദനം കത്വാ ഗന്ധമാദനംയേവ അഗമംസു.

സാപി യാവജീവം കുസലം കത്വാ തതോ ചുതാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ സാവത്ഥിയം സേട്ഠികുലേ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. നീലുപ്പലഗബ്ഭസമാനവണ്ണതായ ചസ്സാ **ഉപ്പലവണ്ണാ**ത്വേവ നാമം അകംസു. അഥസ്സാ വയപ്പത്തകാലേ സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ ച സേട്ഠിനോ ച സേട്ഠിസ്സ സന്തികം ദൂതം പഹിണിംസു ‘‘ധീതരം അമ്ഹാകം ദേതൂ’’തി. അപഹിണന്തോ നാമ നാഹോസി. തതോ സേട്ഠി ചിന്തേസി - ‘‘അഹം സബ്ബേസം മനം ഗഹേതും ന സക്ഖിസ്സാമി, ഉപായം പനേകം കരിസ്സാമീ’’തി ധീതരം പക്കോസാപേത്വാ ‘‘പബ്ബജിതും, അമ്മ, സക്ഖിസ്സസീ’’തി ആഹ. തസ്സാ പച്ഛിമഭവികത്താ പിതു വചനം സീസേ ആസിത്തസതപാകതേലം വിയ അഹോസി. തസ്മാ പിതരം ‘‘പബ്ബജിസ്സാമി, താതാ’’തി ആഹ. സോ തസ്സാ സക്കാരം കത്വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം നേത്വാ പബ്ബാജേസി. തസ്സാ അചിരപബ്ബജിതായ ഏവ ഉപോസഥാഗാരേ കാലവാരോ പാപുണി. സാ പദീപം ജാലേത്വാ ഉപോസഥാഗാരം സമ്മജ്ജിത്വാ ദീപസിഖായ നിമിത്തം ഗണ്ഹിത്വാ ഠിതാവ പുനപ്പുനം ഓലോകയമാനാ തേജോകസിണാരമ്മണം ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാ തദേവ പാദകം കത്വാ അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തഫലേന സദ്ധിംയേവ ച അഭിഞ്ഞാപടിസമ്ഭിദാപി ഇജ്ഝിംസു. വിസേസതോ പന ഇദ്ധിവികുബ്ബനേ ചിണ്ണവസീ അഹോസി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ്‌.്‌.ഉപ്പലവണ്ണാഥേരീഅപദാന, അഞ്ഞമഞ്ഞവിസദിസം) -

‘‘പദുമുത്തരോ നാമ ജിനോ, സബ്ബധമ്മാന പാരഗൂ;

ഇതോ സതസഹസ്സമ്ഹി, കപ്പേ ഉപ്പജ്ജി നായകോ.

"തദാഹം ഹംസവതിയം, ജാതാ സേട്ഠികുലേ അഹും;
നാനാരതനപജ്ജോതേ, മഹാസുഖസമപ്പിതാ.

"ഉപേത്വാ തം മഹാവീരം, അസ്സോസിം ധമ്മദേസനം;
തതോ ജാതപ്പസാദാഹം, ഉപേമി സരണം ജിനം.

"ഭഗവാ ഇദ്ധിമന്തീനം, അഗ്ഗം വണ്ണേസി നായകോ;
ഭിക്ഖുനിം ലജ്ജിനിം താദിം, സമാധിഝാനകോവിദം.

"തദാ മുദിതചിത്താഹം, തം ഠാനം അഭികങ്ഖിനീ;
നിമന്തിത്വാ ദസബലം, സസങ്ഘം ലോകനായകം.

"ഭോജയിത്വാന സത്താഹം, ദത്വാന ച തിചീവരം;
സത്തമാലം ഗഹേത്വാന, ഉപ്പലാദേവഗന്ധികം.

"സത്ഥു പാദേ ഠപേത്വാന, ഞാണമ്ഹി അഭിപൂജയിം;
നിപച്ച സിരസാ പാദേ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

"യാദിസാ വണ്ണിതാ വീര, ഇതോ അട്ഠമകേ മുനി;
താദിസാഹം ഭവിസ്സാമി, യദി സിജ്ഝതി നായക.

"തദാ അവോച മം സത്ഥാ, വിസ്സട്ഠാ ഹോതി ദാരികേ;
അനാഗതമ്ഹി അദ്ധാനേ, ലച്ഛസേ തം മനോരഥം.

"സതസഹസ്സിതോ കപ്പേ, ഓക്കാകകുലസമ്ഭവോ;
ഗോതമോ നാമ ഗോത്തേന, സത്ഥാ ലോകേ ഭവിസ്സതി.

"തസ്സ ധമ്മേസു ദായാദാ, ഓരസാ ധമ്മനിമ്മിതാ;
നാമേനുപ്പലവണ്ണാതി, രൂപേന ച യസസ്സിനീ.

"അഭിഞ്ഞാസു വസിപ്പത്താ, സത്ഥുസാസനകാരികാ;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, ഹേസ്സസീ സത്ഥു സാവികാ.

"തദാഹം മുദിതാ ഹുത്വാ, യാവജീവം തദാ ജിനം;
മേത്തചിത്താ പരിചരിം, സസങ്ഘം ലോകനായകം.

"തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

"തതോ ചുതാഹം മനുജേ, ഉപപന്നാ സയമ്ഭുനോ;
ഉപ്പലേഹി പടിച്ഛന്നം, പിണ്ഡപാതമദാസഹം.

"ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, വിപസ്സീ നാമ നായകോ;
ഉപ്പജ്ജി ചാരുദസ്സനോ, സബ്ബധമ്മേസു ചക്ഖുമാ.

"സേട്ഠിധീതാ തദാ ഹുത്വാ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ;

നിമന്തേത്വാന സമ്ബുദ്ധം, സസങ്ഘം ലോകനായകം.

“മഹാദാനം ദദിത്വാന, ഉപ്പലേഹി വിനായകം;
പൂജയിത്വാ ചേതസാവ, വണ്ണസോഭം അപത്ഥയിം.

“ഇമമ്ഹി ഭദ്ദകേ കപ്പേ, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

“തസ്സാസിം ദുതിയാ ധീതാ, സമണഗുത്തസവ്ഹയാ;
ധമ്മം സുത്വാ ജിനഗ്ഗസ്സ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയിം.

“അനുജാനി ന നോ താതോ, അഗാരേവ തദാ മയം;
വീസവസ്സസഹസ്സാനി, വിചരിമ്ഹ അതന്ദിതാ.

“കോമാരിബ്രഹ്മചരിയം, രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, മുദിതാ സത്തധീതരോ.

“സമണീ സമണഗുത്താ ച, ഭിക്ഖുനീ ഭിക്ഖുദായികാ;
ധമ്മാ ചേവ സുധമ്മാ ച, സത്തമീ സങ്ഘദായികാ.

“അഹം ഖേമാ ച സപ്പഞ്ഞാ, പടാചാരാ ച കുണ്ഡലാ;
കിസാഗോതമീ ധമ്മദിന്നാ, വിസാഖാ ഹോതി സത്തമീ.

“തേഹി കമ്മേഹി സുകതേഹി, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

“തതോ ചുതാ മനുസ്സേസു, ഉപപന്നാ മഹാകുലേ;
പീതം മട്ഠം വരം ദുസ്സം, അദം അരഹതോ അഹം.

“തതോ ചുതാരിട്ഠപുരേ, ജാതാ വിപ്പകുലേ അഹം;
ധീതാ തിരിടിവച്ഛസ്സ, ഉമ്മാദന്തീ മനോഹരാ.

“തതോ ചുതാ ജനപദേ, കുലേ അഞ്ഞതരേ അഹം;
പസൂതാ നാതിഫീതമ്ഹി, സാലിം ഗോപേമഹം തദാ.

“ദിസ്വാ പച്ചേകസമ്ബുദ്ധം, പഞ്ചലാജസതാനിഹം;
ദത്വാ പദുമച്ഛന്നാനി, പഞ്ച പുത്തസതാനിഹം.

“പത്ഥയിം തേപി പത്ഥേസും, മധും ദത്വാ സയമ്ഭുനോ;
തതോ ചുതാ അരഞ്ഞേഹം, അജായിം പദുമോദരേ.

“കാസിരഞ്ഞോ മഹേസീഹം, ഹുത്വാ സക്കതപൂജിതാ;
അജനിം രാജപുത്താനം, അനൂനം സതപഞ്ചകം.

“യദാ തേ യോബ്ബനപ്പത്താ, കീളന്താ ജലകീളിതം;

ദിസ്വാ ഓപത്തപദുമം, ആസും പച്ചേകനായകാ.

“സാഹം തേഹി വിനാഭൂതാ, സുതവീരേഹി സോകിനീ;
ചുതാ ഇസിഗിലിപസ്സേ, ഗാമകമ്ഹി അജായിഹം.

“യദാ ബുദ്ധോ സുതമതീ, സുതാനം ഭത്തുനോപി ച;
യാഗും ആദായ ഗച്ഛന്തീ, അട്ഠ പച്ചേകനായകേ.

“ഭിക്ഖായ ഗാമം ഗച്ഛന്തേ, ദിസ്വാ പുത്തേ അനുസ്സരിം;
ഖീരധാരാ വിനിഗ്ഗച്ഛി, തദാ മേ പുത്തപേമസാ.

“തതോ തേസം അദം യാഗും, പസന്നാ സേഹി പാണിഭി;
തതോ ചുതാഹം തിദസം, നന്ദനം ഉപപജ്ജഹം.

“അനുഭോത്വാ സുഖം ദുക്ഖം, സംസരിത്വാ ഭവാഭവേ;
തവത്ഥായ മഹാവീര, പരിച്ചത്തഞ്ച ജീവിതം.

“ധീതാ തുയ്ഹം മഹാവീര, പഞ്ഞവന്ത ജുതിന്ധര;
ബഹുഞ്ച ദുക്കരം കമ്മം, കതം മേ അതിദുക്കരം.

“രാഹുലോ ച അഹഞ്ചേവ, നേകജാതിസതേ ബഹൂ;
ഏകസ്മിം സമ്ഭവേ ജാതാ, സമാനച്ഛന്ദമാനസാ.

“നിബ്ബത്തി ഏകതോ ഹോതി, ജാതിയാപി ച ഏകതോ;
പച്ഛിമേ ഭവേ സമ്പത്തേ, ഉഭോപി നാനാസമ്ഭവാ.

“പുരിമാനം ജിനഗ്ഗാനം, സങ്ഗമം തേ നിദസ്സിതം;
അധികാരം ബഹും മയ്ഹം, തുയ്ഹത്ഥായ മഹാമുനി.

“യം മയാ പൂരിതം കമ്മം, കുസലം സര മേ മുനി;
തവത്ഥായ മഹാവീര, പുഞ്ഞം ഉപചിതം മയാ.

“അഭബ്ബട്ഠാനേ വജ്ജേത്വാ, വാരയന്തി അനാചാരം;
തവത്ഥായ മഹാവീര, ചത്തം മേ ജീവിതം ബഹും.

“ഏവം ബഹുവിധം ദുക്ഖം, സമ്പത്തി ച ബഹുബ്ബിധാ;
പച്ഛിമേ ഭവേ സമ്പത്തേ, ജാതാ സാവത്ഥിയം പുരേ.

“മഹാധനസേട്ഠികുലേ, സുഖിതേ സജ്ജിതേ തഥാ;
നാനാരതനപജ്ജോതേ, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനേ.

“സക്കതാ പൂജിതാ ചേവ, മാനിതാപചിതാ തഥാ;
രൂപസീരിമനുപ്പത്താ, കുലേസു അഭിസക്കതാ.

“അതീവ പത്ഥിതാ ചാസിം, രൂപസോഭഗ്ഗസിരീഹി ച;
പത്ഥിതാ സേട്ഠിപുത്തേഹി, അനേകേഹി സതേഹിപി.

“അഗാരം പജഹിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;

അഡ്ഢമാസേ അസമ്പത്തേ, ചതുസച്ചമപാപുണിം.

“ഇദ്ധിയാ അഭിനിമ്മിത്വാ, ചതുരസ്സം രഥം അഹം;
ബുദ്ധസ്സ പാദേ വന്ദിസ്സം, ലോകനാഥസ്സ താദിനോ.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമി മഹാമുനേ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മേ വിമലം സുദ്ധം, പഭാവേന മഹേസിനോ.

“ചീവരം പിണ്ഡപാതഞ്ച, പച്ചയം സയനാസനം;
ഖണേന ഉപനാമേന്തി, സഹസ്സാനി സമന്തതോ.

“ജിനോ തമ്ഹി ഗുണേ തുട്ഠോ, ഏതദഗ്ഗേ ഠപേസി മം;
അഗ്ഗാ ഇദ്ധിമതീനന്തി , പരിസാസു വിനായകോ.

“പരിചിണ്ണോ മയാ സത്ഥാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം;
ഓഹിതോ ഗരുകോ ഭാരോ, ഭവനേത്തിസമൂഹതാ.

“യസ്സത്ഥായ പബ്ബജിതാ, അഗാരസ്മാനഗാരിയം;
സോ മേ അത്ഥോ അനുപ്പത്തോ, സബ്ബസംയോജനക്ഖയോ.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അയം പന ഥേരീ യദാ ഭഗവാ സാവത്ഥിനഗരദ്വാരേ യമകപാടിഹാരിയം കാതും കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലം ഉപഗഞ്ഛി, തദാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏവമാഹ - “അഹം, ഭന്തേ, പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമി, യദി ഭഗവാ അനുജാനാതീ”തി സീഹനാദം നദി. സത്ഥാ ഇദം കാരണം അട്ഠുപ്പത്തിം കത്വാ ജേതവനമഹാവിഹാരേ അരിയഗണമജ്ഝേ നിസിന്നോ പടിപാടിയാ ഭിക്ഖുനിയോ ഠാനന്തരേ ഠപേന്തോ ഇമം ഥേരിം ഇദ്ധിമന്തീനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേസി. സാ ഝാനസുഖേന ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വീതിനാമേന്തീ ഏകദിവസം കാമാനം ആദീനവം ഓകാരം സംകിലേസഞ്ച പച്ചവേക്ഖമാനാ ഗങ്ഗാതീരിയത്ഥേരസ്സ മാതുയാ ധീതായ സദ്ധിം സപത്തിവാസം ഉദ്दിസ്സ സംവേഗജാതായ വുത്തഗാഥാ പച്ചനുഭാസന്തീ -

൨൨൪. “ഉഭോ മാതാ ച ധീതാ ച, മയം ആസും സപത്തിയോ;
തസ്സാ മേ അഹു സംവേഗോ, അബ്ഭുതോ ലോമഹംസനോ.

൨൨൫. “ധിരത്ഥു കാമാ അസുചീ, ദുഗ്ഗന്ധാ ബഹുകണ്ടകാ;
യത്ഥ മാതാ ച ധീതാ ച, സഭരിയാ മയം അഹും.

൨൨൬. “കാമേസ്വാദീനവം ദിസ്വാ, നേക്ഖമ്മം ദട്ഠു ഖേമതോ;
സാ പബ്ബജിം രാജഗഹേ, അഗാരസ്മാനഗാരിയ”ന്തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ഉഭോ മാതാ ച ധീതാ ച, മയം ആസും സപത്തിയോ**തി മാതാ ച ധീതാ ചാതി ഉഭോ മയം അഞ്ഞമഞ്ഞം സപത്തിയോ അഹുമ്ഹ.

സാവത്ഥിയം കിര അഞ്ഞതരസ്സ വാണിജസ്സ ഭരിയായ പച്ചൂസവേലായം കുച്ഛിയം ഗബ്ഭോ സണ്ഠാസി, സാ തം ന അഞ്ഞാസി. വാണിജോ വിഭാതായ രത്തിയാ സകടേസു ഭണ്ഡം ആരോപേത്വാ രാജഗഹം ഉദ്ദിസ്സ ഗതോ. തസ്സാ ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഗബ്ഭോ വഡ്ഢേത്വാ പരിപാകം അഗമാസി. അഥ നം സസ്സു ഏവമാഹ - "മമ പുത്തോ ചിരപ്പവുത്ഥോ ത്വഞ്ച ഗബ്ഭിനീ, പാപകം തയാ കത"ന്തി. സാ "തവ പുത്തതോ അഞ്ഞം പുരിസം ന ജാനാമീ"തി ആഹ. തം സുത്വാപി സസ്സു അസദ്ദഹന്തീ തം ഘരതോ നിക്കഡ്ഢി. സാ സാമികം ഗവേസന്തീ അനുക്കമേന രാജഗഹം സമ്പത്താ. താവദേവ ചസ്സാ കമ്മജവാതേസു ചലന്തേസു മഗ്ഗസമീപേ അഞ്ഞതരം സാലം പവിട്ഠായ ഗബ്ഭവുട്ഠാനം അഹോസി. സാ സുവണ്ണബിമ്ബസദിസം പുത്തം വിജായിത്വാ അനാഥസാലായം സയാപേത്വാ ഉദകകിച്ചത്ഥം ബഹി നിക്ഖന്താ. അഥഞ്ഞതരോ അപുത്തകോ സത്ഥവാഹോ തേന മഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ "അസ്സാമികായ ദാരകോ, മമ പുത്തോ ഭവിസ്സതീ"തി തം ധാതിയാ ഹത്ഥേ അദാസി. അഥസ്സ മാതാ ഉദകകിച്ചം കത്വാ ഉദകം ഗഹേത്വാ പടിനിവത്തിത്വാ പുത്തം അപസ്സന്തീ സോകാഭിഭൂതാ പരിദേവിത്വാ രാജഗഹം അപ്പവിസിത്വാവ മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. തം അഞ്ഞതരോ ചോരജേട്ഠകോ അന്തരാമഗ്ഗേ ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ അത്തനോ പജാപതിം അകാസി. സാ തസ്സ ഗേഹേ വസന്തീ ഏകം ധീതരം വിജായി. അഥ സാ ഏകദിവസം ധീതരം ഗഹേത്വാ ഠിതാ സാമികേന ഭണ്ഡിത്വാ ധീതരം മഞ്ചകേ ഖിപി. ദാരികായ സീസം ഥോകം ഭിന്ദി. തതോ സാപി സാമികം ഭായിത്വാ രാജഗഹമേവ പച്ചാഗന്ത്വാ സേരിവിചാരേന വിചരതി. തസ്സാ പുത്തോ പഠമയോബ്ബനേ ഠിതോ "മാതാ"തി അജാനന്തോ അത്തനോ പജാപതിം അകാസി. അപരഭാഗേ തം ചോരജേട്ഠകധീതരം ഭഗിനിഭാവം അജാനന്തോ വിവാഹം കത്വാ അത്തനോ ഗേഹം ആനേസി. ഏവം സോ അത്തനോ മാതരം ഭഗിനിഞ്ച പജാപതീ കത്വാ വാസേസി. തേന താ ഉഭോപി സപത്തിവാസം വസിംസു. അഥേകദിവസം മാതാ ധീതു കേസവട്ടിം മോചേത്വാ ഊകം ഓലോകേന്തീ സീസേ വണം ദിസ്വാ "അപ്പേവനാമായം മമ ധീതാ ഭവേയ്യാ"തി പുച്ഛിത്വാ സംവേഗജാതാ ഹുത്വാ രാജഗഹേ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ കതപുബ്ബകിച്ചാ വിവേകവാസം വസന്തീ അത്തനോ ച പുബ്ബപടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ "ഉഭോ മാതാ"തിആദികാ ഗാഥാ അഭാസി. താ പന തായ വുത്തഗാഥാവ കാമേസു ആദീനവദസ്സനവസേന പച്ചനുഭാസന്തീ അയം ഥേരീ **"ഉഭോ മാതാ ച ധീതാ ചാ"**തിആദിമാഹ. തേന വുത്തം - "സാ ഝാനസുഖേന ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വീതിനാമേന്തീ ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസീ"തി.

തത്ഥ **അസുചീ**തി കിലേസാസുചിപഗ്ഘരണേന അസുചീ. **ദുഗ്ഗന്ധാ**തി വിസഗന്ധവായനേന പൂതിഗന്ധാ. **ബഹുകണ്ടകാ**തി വിസൂയികപ്പവത്തിയാ സുചരിതവിനിവിജ്ഝനട്ഠേന ബഹുവിധകിലേസകണ്ടകാ. തഥാ ഹി തേ **സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ**തി വുത്താ. **യത്ഥാ**തി യേസു കാമേസു പരിഭുഞ്ജിതബ്ബേസു. **സഭരിയാ**തി സമാനഭരിയാ, സപത്തിയോതി അത്ഥോ.

ററ്ര"പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധിതം;
ചേതോപരിച്ചഞാണഞ്ച, സോതധാതു വിസോധിതാ.

൨൨൮. “ഇദ്ധീപി മേ സച്ഛികതാ, പത്തോ മേ ആസവക്ഖയോ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം”.

“പുബ്ബേനിവാസ”ന്തിആദികാ ദ്വേ ഗാഥാ അത്തനോ അധിഗതവിസേസം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പീതിസോമനസ്സജാതായ ഥേരിയാ വുത്താ. തത്ഥ **ചേതോപരിച്ചഞാണ**ന്തി ചേതോപരിയഞാണം, സച്ഛികതം, പത്തന്തി വാ സമ്ബന്ധോ.

൨൨൯. “ഇദ്ധിയാ അഭിനിമ്മിത്വാ, ചതുരസ്സം രഥം അഹം;
ബുദ്ധസ്സ പാദേ വന്ദിത്വാ, ലോകനാഥസ്സ താദിനോ”തി. -

അയം ഗാഥാ യദാ ഭഗവാ യമകപാടിഹാരിയം കാതും കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമി, തദാ അയം ഥേരീ ഏവരൂപം രഥം നിമ്മിനിത്വാ തേന സദ്ധിം സത്ഥു സന്തികം ഗന്ത്വാ ഭഗവാ “അഹം പാടിഹാരിയം കരിസ്സാമി തിത്ഥിയമദനിമ്മഥനായ, അനുജാനാഥാ”തി വത്വാ സത്ഥു സന്തികേ അട്ഠാസി, തം സദ്ധായ വുത്താ. തത്ഥ **ഇദ്ധിയാ അഭിനിമ്മിത്വാ, ചതുരസ്സം രഥം അഹ**ന്തി ചതൂഹി അസ്സേഹി യോജിതം രഥം ഇദ്ധിയാ അഭിനിമ്മിനിത്വാ **ബുദ്ധസ്സ** ഭഗവതോ പാദേ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠാസിന്തി അധിപ്പായോ.

൨൩൦. “സുപുപ്ഫിതഗ്ഗം ഉപഗമ്മ പാദപം, ഏകാ തുവം തിട്ഠസി സാലമൂലേ;
ന ചാപി തേ ദുതിയോ അത്ഥി കോചി, ബാലേ ന ത്വം ഭായസി ധുത്തകാനം”.

തത്ഥ **സുപുപ്ഫിതഗ്ഗ**ന്തി സുട്ഠു പുപ്ഫിതഅഗ്ഗം, അഗ്ഗതോ പട്ഠായ സബ്ബഫാലിപുല്ലന്തി അത്ഥോ. **പാദപ**ന്തി രുക്ഖം, ഇധ പന സാലരുക്ഖോ അധിപ്പേതോ. **ഏകാ തുവ**ന്തി ഏകികാ ത്വം ഇധ തിട്ഠസി. **ന ചാപി തേ ദുതിയോ അത്ഥി കോചീ**തി തവ സഹായഭൂതോ ആരക്ഖകോ കോചിപി നത്ഥി, രൂപസമ്പത്തിയാ വാ തുയ്ഹം ദുതിയോ കോചിപി നത്ഥി, അസദിസരൂപാ ഏകികാവ ഇമസ്മിം ജനവിവിത്തേ ഠാനേ തിട്ഠസി. **ബാലേ ന ത്വം ഭായസി ധുത്തകാന**ന്തി തരുണികേ ത്വം ധുത്തപുരിസാനം കഥം ന ഭായസി, സകിഞ്ചനകാരിനോ ധുത്താതി അധിപ്പായോ. ഇമം കിര ഗാഥം മാരോ ഏകദിവസം ഥേരിം സുപുപ്ഫിതേ സാലവനേ ദിവാവിഹാരം നിസിന്നം ദിസ്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ വിവേകതോ വിച്ഛിന്ദിതുകാമോ വീമംസന്തോ ആഹ. അഥ നം ഥേരീ സന്തജ്ജേന്തീ അത്തനോ ആനുഭാവവസേന -

൨൩൧. “സതം സഹസ്സാനിപി ധുത്തകാനം, സമാഗതാ ഏദിസകാ ഭവേയ്യും;
ലോമം ന ഇഞ്ജേ നപി സമ്പവേധേ, കിം മേ തുവം മാര കരിസ്സസേകോ.

൨൩൨. “ഏസാ അന്തരധായാമി, കുച്ഛിം വാ പവിസാമി തേ;
ഭമുകന്തരേ തിട്ഠാമി, തിട്ഠന്തിം മം ന ദക്ഖസി.

൨൩൩. “ചിത്തമ്ഹി വസീഭൂതാഹം, ഇദ്ധിപാദാ സുഭാവിതാ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

൨൩൪. “സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ, ഖന്ധാസം അധികുട്ടനാ;
യം ത്വം കാമരതിം ബ്രൂസി, അരതീ ദാനി സാ മമ.

ഛന്ദസബ്ബത്ഥ വിഹതാ നന്ദീ, തമോഖന്ധോ പദാലിതോ;
ഏവം ജാനാഹി പാപിമ, നിഹതോ ത്വമസി അന്തകാ''തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **സതം സഹസ്സാനിപി ധുത്തകാനം , സമാഗതാ ഏദിസകാ ഭവേയ്യുന്തി** യാദിസകോ ത്വം ഏദിസകാ ഏവരൂപാ അനേകസതസഹസ്സമത്താപി ധുത്തകാ സമാഗതാ യദി ഭവേയ്യും. **ലോമം ന ഇഞ്ജേ നപി സമ്പവേധേ**തി ലോമമത്തമ്പി ന ഇഞ്ജേയ്യ ന സമ്പവേധേയ്യ. **കിം മേ തുവം മാര കരിസ്സസേകോ**തി മാര, ത്വം ഏകകോവ മയ്ഹം കിം കരിസ്സസി?

ഇദാനി മാരസ്സ അത്തനോ കിഞ്ചിപി കാതും അസമത്ഥതംയേവ വിഭാവേന്തീ **"ഏസാ അന്തരധായാമീ"**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - മാര, ഏസാഹം തവ പുരതോ ഠിതാവ അന്തരധായാമി അദസ്സനം ഗച്ഛാമി, അജാനന്തസ്സേവ തേ കുച്ഛിം വാ പവിസാമി, ഭമുകന്തരേ വാ തിട്ഠാമി, ഏവം തിട്ഠന്തിഞ്ച മം ത്വം ന പസ്സസി.

കസ്മാതി ചേ? **ചിത്തമ്ഹി വസീഭൂതാഹം, ഇദ്ധിപാദാ സുഭാവിതാ,** അഹം ചമ്ഹി മാര, മയ്ഹം ചിത്തം വസീഭാവപ്പത്തം, ചത്താരോപി ഇദ്ധിപാദാ മയാ സുട്ഠു ഭാവിതാ ബഹുലീകതാ, തസ്മാ അഹം യഥാവുത്തായ ഇദ്ധിവിസയതായ പഹോമീതി. സേസം സബ്ബം ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ഉത്താനമേവ.

ഉപ്പലവണ്ണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ദ്വാദസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൬. സോളസനിപാതോ

൧. പുണ്ണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സോളസനിപാതേ **ഉദഹാരീ അഹം സീതേ**തിആദികാ പുണ്ണായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഹേതുസമ്പന്നതായ സഞ്ജാതസംവേഗാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ ലദ്ധപ്പസാദാ പബ്ബജിത്വാ പരിസുദ്ധസീലാ തീണി പിടകാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മകഥികാ ച അഹോസി. യഥാ ച വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ സാസനേ, ഏവം സിഖിസ്സ വേസ്സഭുസ്സ കകുസന്ധസ്സ കോണാഗമനസ്സ കസ്സപസ്സ ച ഭഗവതോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ സീലസമ്പന്നാ ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ ധമ്മകഥികാ ച അഹോസി. മാനധാതുകത്താ പന കിലേസേ സമുച്ഛിന്ദിതും നാസക്ഖി. മാനോപനിസ്സയവസേന കമ്മസ്സ കതത്താ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ അനാഥപിണ്ഡികസ്സ സേട്ഠിനോ ഘരദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി, **പുണ്ണാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ **സീഹനാദസുത്തന്തദേസനായ** (മ॰ നി॰ ൧.൧൩൯ ആദയോ) സോതാപന്നാ ഹുത്വാ പച്ഛാ ഉദകസുദ്ധികം ബ്രാഹ്മണം ദമേത്വാ സേട്ഠിനാ സമ്ഭാവിതാ ഹുത്വാ തേന ഭുജിസ്സഭാവം പാപിതാ തം പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.ര്.൧൯൪-൨൦൭) -

"വിപസ്സിനോ ഭഗവതോ, സിഖിനോ വേസ്സഭുസ്സ ച;
കകുസന്ധസ്സ മുനിനോ, കോണാഗമനതാദിനോ.

"കസ്സപസ്സ ച ബുദ്ധസ്സ, പബ്ബജിത്വാന സാസനേ;
ഭിക്ഖുനീ സീലസമ്പന്നാ, നിപകാ സംവുതിന്ദ്രിയാ.

"ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ, ധമ്മത്ഥപടിപുച്ഛികാ;
ഉഗ്ഗഹേതാ ച ധമ്മാനം, സോതാ പയിരുപാസിതാ.

"ദേസേന്തീ ജനമജ്ഝേഹം, അഹോസിം ജിനസാസനേ;
ബാഹുസച്ചേന തേനാഹം, പേസലാ അഭിമഞ്ഞിസം.

"പച്ഛിമേ ച ഭവേ ദാനി, സാവത്ഥിയം പുരുത്തമേ;
അനാഥപിണ്ഡിനോ ഗേഹേ, ജാതാഹം കുമ്ഭദാസിയാ.

"ഗതാ ഉദകഹാരിയം, സോത്ഥിയം ദിജമദ്ദസം;
സീതട്ടം തോയമജ്ഝമ്ഹി, തം ദിസ്വാ ഇദമബ്രവിം.

"ഉദഹാരീ അഹം സീതേ, സദാ ഉദകമോതരിം;
അയ്യാനം ദണ്ഡഭയഭീതാ, വാചാദോസഭയട്ടിതാ.

"കസ്സ ബ്രാഹ്മണ ത്വം ഭീതോ, സദാ ഉദകമോതരി;
വേധമാനേഹി ഗത്തേഹി, സീതം വേദയസേ ഭുസം.

“ജാനന്തീ വത മം ഭോതി, പുണ്ണികേ പരിപുച്ഛസി;
കരോന്തം കുസലം കമ്മം, രുന്ധന്തം കതപാപകം.

“യോ ച വുഡ്ഢോ ദഹരോ വാ, പാപകമ്മം പകുബ്ബതി;
ദകാഭിസേചനാ സോപി, പാപകമ്മാ പമുച്ചതി.

“ഉത്തരന്തസ്സ അക്ഖാസിം, ധമ്മത്ഥസംഹിതം പദം;
തഞ്ച സുത്വാ സ സംവിഗ്ഗോ, പബ്ബജിത്വാരഹാ അഹു.

“പൂരേന്തീ ഊനകസതം, ജാതാ ദാസികുലേ യതോ;
തതോ പുണ്ണാതി നാമം മേ, ഭുജിസ്സം മം അകംസു തേ.

“സേട്ഠിം തതോനുജാനേത്വാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
ന ചിരേനേവ കാലേന, അരഹത്തമപാപുണിം.

“ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, ദിബ്ബായ സോതധാതുയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമി മഹാമുനേ.

“പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

“അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മേ വിമലം സുദ്ധം, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ വാഹസാ.

“ഭാവനായ മഹാപഞ്ഞാ, സുതേനേവ സുതാവിനീ;
മാനേന നീചകുലജാ, ന ഹി കമ്മം വിനസ്സതി.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം…പേ॰… കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

൨൩൬. “ഉദഹാരീ അഹം സീതേ, സദാ ഉദകമോതരിം;
അയ്യാനം ദണ്ഡഭയഭീതാ, വാചാദോസഭയട്ടിതാ.

൨൩൭. “കസ്സ ബ്രാഹ്മണ ത്വം ഭീതോ, സദാ ഉദകമോതരി;
വേധമാനേഹി ഗത്തേഹി, സീതം വേദയസേ ഭുസം.

൨൩൮. “ജാനന്തീ വത മം ഭോതി, പുണ്ണികേ പരിപുച്ഛസി;
കരോന്തം കുസലം കമ്മം, രുന്ധന്തം കതപാപകം.

൨൩൯. “യോ ച വുഡ്ഢോ ദഹരോ വാ, പാപകമ്മം പകുബ്ബതി;
ദകാഭിസേചനാ സോപി, പാപകമ്മാ പമുച്ചതി.

൨൪൦. “കോ നു തേ ഇദമക്ഖാസി, അജാനന്തസ്സ അജാനകോ;
‘ദകാഭിസേചനാ നാമ, പാപകമ്മാ പമുച്ചതി’.

൨൪൧. “സഗ്ഗം നൂന ഗമിസ്സന്തി, സബ്ബേ മണ്ഡൂകകച്ഛപാ;
നാഗാ ച സുസുമാരാ ച, യേ ചഞ്ഞേ ഉദകേ ചരാ.

‘‘ഓരബ്ഭികാ സൂകരികാ, മച്ഛികാ മിഗബന്ധകാ;
ചോരാ ച വജ്ഝഘാതാ ച, യേ ചഞ്ഞേ പാപകമ്മിനോ;
ദകാഭിസേചനാ തേപി, പാപകമ്മാ പമുച്ചരേ.

‘‘സചേ ഇമാ നദിയോ തേ, പാപം പുബ്ബേ കതം വഹും;
പുഞ്ഞമ്പി മാ വഹേയ്യും തേ, തേന ത്വം പരിബാഹിരോ.

‘‘കസ്സ ബ്രാഹ്മണ ത്വം ഭീതോ, സദാ ഉദകമോതരി;
തമേവ ബ്രഹ്മേ മാകാസി, മാ തേ സീതം ഛവിം ഹനേ.

‘‘കുമ്മഗ്ഗപടിപന്നം മം, അരിയമഗ്ഗം സമാനയി;
ദകാഭിസേചനാ ഭോതി, ഇമം സാടം ദദാമി തേ.

‘‘തുയ്ഹേവ സാടകോ ഹോതു, നാഹമിച്ഛാമി സാടകം;
സചേ ഭായസി ദുക്ഖസ്സ, സചേ തേ ദുക്ഖമപ്പിയം.

‘‘മാകാസി പാപകം കമ്മം, ആവി വാ യദി വാ രഹോ;
സചേ ച പാപകം കമ്മം, കരിസ്സസി കരോസി വാ.

‘‘ന തേ ദുക്ഖാ പമുത്യത്ഥി, ഉപേച്ചാപി പലായതോ;
സചേ ഭായസി ദുക്ഖസ്സ, സചേ തേ ദുക്ഖമപ്പിയം.

‘‘ഉപേഹി സരണം ബുദ്ധം, ധമ്മം സങ്ഘഞ്ച താദിനം;
സമാദിയാഹി സീലാനി, തം തേ അത്ഥായ ഹേഹിതി.

‘‘ഉപേമി സരണം ബുദ്ധം, ധമ്മം സങ്ഘഞ്ച താദിനം;
സമാദിയാമി സീലാനി, തം മേ അത്ഥായ ഹേഹിതി.

‘‘ബ്രഹ്മബന്ധു പുരേ ആസിം, അജ്ജമ്ഹി സച്ചബ്രാഹ്മണോ;
തേവിജ്ജോ വേദസമ്പന്നോ, സോത്തിയോ ചമ്ഹി ന്ഹാതകോ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ഉദഹാരീ**തി ഘടേന ഉദകം വാഹികാ. **സീതേ തദാ ഉദകമോതരി**ന്തി സീതകാലേപി സബ്ബദാ രത്തിന്ദിവം ഉദകം ഓതരിം. യദാ യദാ അയ്യകാനം ഉദകേന അത്ഥോ, തദാ തദാ ഉദകം പാവിസിം, ഉദകമോതരിത്വാ ഉദകം ഉപനേസിന്തി അധിപ്പായോ. **അയ്യാനം ദണ്ഡഭയഭീതാ**തി അയ്യകാനം ദണ്ഡഭയേന ഭീതാ. **വാചാദോസഭയട്ടിതാ**തി വചീദണ്ഡഭയേന ചേവ ദോസഭയേന ച അട്ടിതാ പീളിതാ, സീതേപി ഉദകമോതരിന്തി യോജനാ.

അഥേകദിവസം പുണ്ണാ ദാസീ ഘടേന ഉദകം ആനേതും ഉദകതിത്ഥം ഗതാ. തത്ഥ അദ്ദസ അഞ്ഞതരം ബ്രാഹ്മണം ഉദകസുദ്ധികം ഹിമപാതസമയേ മഹതി സീതേ വത്തമാനേ പാതോവ ഉദകം ഓതരിത്വാ സസീസം നിമുജ്ജിത്വാ മന്തേ ജപ്പിത്വാ ഉദകതോ ഉട്ഠഹിത്വാ അല്ലവത്ഥം അല്ലകേസം പവേധന്തം ദന്തവീണം വാദയമാനം. തം ദിസ്വാ കരുണായ സഞ്ചോദിതമാനസാ തതോ നം ദിട്ഠിഗതാ വിവേചേതുകാമാ **‘‘കസ്സ, ബ്രാഹ്മണ, ത്വം ഭീതോ’’**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ കസ്സ, ബ്രാഹ്മണ, ത്വം കുതോ ച നാമ ഭയഹേതുതോ ഭീതോ ഹുത്വാ **സദാ ഉദകമോതരി** സബ്ബകാലം സായം പാതം ഉദകം ഓതരി. ഓതരിത്വാ ച

വേധമാനേഹി കമ്പമാനേഹി **ഗത്തേഹി** സരീരാവയവേഹി **സീതം വേദയസേ ഭുസം** സീതദുക്ഖം അതിവിയ ദുസ്സഹം പടിസംവേദയസി പച്ചനുഭവസി.

ജാനന്തീ വത മം ഭോതീതി, ഭോതി പുണ്ണികേ, ത്വം തം ഉപചിതം പാപകമ്മം **രുന്ധന്തം** നിവാരണസമത്ഥം കുസലം കമ്മം ഇമിനാ ഉദകോരോഹനേന **കരോന്തം** മം ജാനന്തീ വത പരിപുച്ഛസി.

നനു അയമത്ഥോ ലോകേ പാകടോ ഏവ. കഥാപി മയം തുയ്ഹം വദാമാതി ദസ്സേന്തോ **"യോ ച വുഡ്ഢോ"**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - വുഡ്ഢോ വാ ദഹരോ വാ മജ്ഝിമോ വാ യോ കോചി ഹിംസാദിഭേദം **പാപകമ്മം പകുബ്ബതി** അതിവിയ കരോതി, സോപി ഭുസം പാപകമ്മനിരതോ **ദകാഭിസേചനാ** സിനാനേന തതോ പാപകമ്മാ **പമുച്ചതി** അച്ചന്തമേവ വിമുച്ചതീതി.

തം സുത്വാ പുണ്ണികാ തസ്സ പടിവചനം ദേന്തീ **"കോ നു തേ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കോ നു തേ ഇദമക്ഖാസി, അജാനന്തസ്സ അജാനകോ**തി കമ്മവിപാകം അജാനന്തസ്സ തേ സബ്ബേന സബ്ബം കമ്മവിപാകം അജാനതോ അജാനകോ അവിദ്ദസു ബാലോ ഉദകാഭിസേചനഹേതു പാപകമ്മതോ പമുച്ചതീതി, **ഇദം** അത്ഥജാതം കോ നു നാമ അക്ഖാസി, ന സോ സദ്ധേയ്യവചനോ, നാപി ചേതം യുത്തന്തി അധിപ്പായോ.

ഇദാനിസ്സ തമേവ യുത്തിഅഭാവം വിഭാവേന്തീ **"സഗ്ഗം നൂന ഗമിസ്സന്തീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **നാഗാ**തി വിജ്ഝസാ. **സുസുമാരാ**തി കുമ്ഭീലാ. **യേ ചഞ്ഞേ ഉദകേ ചരാ**തി യേ ചഞ്ഞേപി വാരിഗോചരാ മച്ഛമകരനന്ദിയാവത്താദയോ ച, തേപി **സഗ്ഗം നൂന ഗമിസ്സന്തി** ദേവലോകം ഉപപജ്ജിസ്സന്തി മഞ്ഞേ, ഉദകാഭിസേചനാ പാപകമ്മതോ മുത്തി ഹോതി ചേതി അത്ഥോ.

ഓരബ്ഭികാതി ഉരബ്ഭഘാതകാ. **സൂകരികാ**തി സൂകരഘാതകാ. **മച്ഛികാ**തി കേവട്ടാ. **മിഗബന്ധകാ**തി മാഗവികാ. **വജ്ഝഘാതാ**തി വജ്ഝഘാതകമ്മേ നിയുത്താ.

പുഞ്ഞമ്പി മാ വഹേയ്യുന്തി ഇമാ അചിരവതിആദയോ നദിയോ യഥാ തയാ പുബ്ബേ കതം പാപം തത്ഥ ഉദകാഭിസേചനേന സചേ വഹും നീഹരേയ്യും, തഥാ തയാ കതം പുഞ്ഞമ്പി ഇമാ നദിയോ വഹേയ്യും പവാഹേയ്യും. **തേന ത്വം പരിബാഹിരോ അസ്സ** തഥാ സതി തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ത്വം പരിബാഹിരോ വിരഹിതോവ ഭവേയ്യാതി ന ചേതം യുത്തന്തി അധിപ്പായോ. യഥാ വാ ഉദകേന ഉദകോരോഹകസ്സ പുഞ്ഞപവാഹനം ന ഹോതി, ഏവം പാപപവാഹനമ്പി ന ഹോതി ഏവ. കസ്മാ? ന്ഹാനസ്സ പാപഹേതൂനം അപ്പടിപക്ഖഭാവതോ. യോ യം വിനാസേതി, സോ തസ്സ പടിപക്ഖോ. യഥാ ആലോകോ അന്ധകാരസ്സ, വിജ്ജാ ച അവിജ്ജായ, ന ഏവം ന്ഹാനം പാപസ്സ. തസ്മാ നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം "ന ഉദകാഭിസേചനാ പാപതോ പരിമുത്തീ"തി. തേനാഹ ഭഗവാ -

"ന ഉദകേന സുചീ ഹോതി, ബഹേവേത്ഥ ന്ഹായതീ ജനോ;

യമ്ഹി സച്ചഞ്ച ധമ്മോ ച, സോ സുചീ സോ ച ബ്രാഹ്മണോ''തി.
(ഉദാ॰ ൻ; നേത്തി॰ ൧൦ർ);

ഇദാനി യദി പാപം പവാഹേതുകാമോസി, സബ്ബേന സബ്ബം പാപം മാ കരോഹീതി ദസ്സേതും **"യസ്സ, ബ്രാഹ്മണാ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **തമേവ ബ്രഹ്മേ മാകാസീ**തി യതോ പാപതോ ത്വം ഭീതോ, തമേവ പാപം ബ്രഹ്മേ, ബ്രാഹ്മണ, ത്വം മാ അകാസി. ഉദകോരോഹനം പന ഈദിസേ സീതകാലേ കേവലം സരീരമേവ ബാധതി . തേനാഹ - **"മാ തേ സീതം ഛവിം ഹനേ"**തി, ഈദിസേ സീതകാലേ ഉദകാഭിസേചനേന ജാതസീതം തവ സരീരച്ഛവിം മാ ഹനേയ്യ മാ ബാധേസീതി അത്ഥോ.

കുമ്മഗ്ഗപടിപന്നം മന്തി ''ഉദകാഭിസേചനേന സുദ്ധി ഹോതീ''തി ഇമം കുമ്മഗ്ഗം മിച്ഛാഗാഹം പടിപന്നം പഗ്ഗയ്ഹ ഠിതം മം. **അരിയമഗ്ഗം സമാനയീ**തി ''സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൯൦; ധ॰ പ॰ ൧൮൩; നേത്തി॰ ൩൦, ൧൧൬, ൧൨൪; പേടകോ॰ ൨൯) ഇമം ബുദ്ധാദീഹി അരിയേഹി ഗതമഗ്ഗം സമാനയി, സമ്മദേവ ഉപനേസി, തസ്മാ ഭോതി ഇമം സാടകം തുട്ഠിദാനം ആചരിയഭാഗം തുയ്ഹം ദദാമി, തം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി അത്ഥോ.

സാ തം പടിക്ഖിപിത്വാ ധമ്മം കഥേത്വാ സരണേസു സീലേസു ച പതിട്ഠാപേതും **"തുയ്ഹേവ സാടകോ ഹോതു, നാഹമിച്ഛാമി സാടക"**ന്തി വത്വാ **"സചേ ഭായസി ദുക്ഖസ്സാ"**തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - യദി തുവം സകലാപായികേ സുഗതിയഞ്ച അഫാസുകതാദോഭഗ്ഗതാദിഭേദാ ദുക്ഖാ ഭായസി. യദി തേ തം അപ്പിയം ന ഇട്ഠം. **ആവി വാ** പരേസം പാകടഭാവേന അപ്പടിച്ഛന്നം കത്വാ കായേന വാചായ പാണാതിപാതാദിവസേന വാ **യദി വാ രഹോ** അപാകടഭാവേന പടിച്ഛന്നം കത്വാ മനോദ്വാരേയേവ അഭിജ്ഝാദിവസേന വാ അണുമത്തമ്പി **പാപകം** ലാമകം കമ്മം **മാകാസി** മാ കരി. അഥ പന തം പാപകമ്മം ആയതിം കരിസ്സസി, ഏതരഹി കരോസി വാ, ''നിരയാദീസു ചതൂസു അപായേസു മനുസ്സേസു ച തസ്സ ഫലഭൂതം ദുക്ഖം ഇതോ ഏത്തോ വാ പലായന്തേ മയി നാനുബന്ധിസ്സതീ''തി അധിപ്പായേന **ഉപേച്ച** സഞ്ചിച്ച പലായതോപി തേ തതോ പാപതോ മുത്തി മോക്ഖാ നത്ഥി, ഗതികാലാദിപച്ചയന്തരസമവായേ സതി വിപച്ചതേ ഏവാതി അത്ഥോ. ''ഉപ്പച്ചാ''തി വാ പാഠോ, ഉപ്പതിത്വാതി അത്ഥോ. ഏവം പാപസ്സ അകരണേന ദുക്ഖാഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പുഞ്ഞസ്സ കരണേനപി തം ദസ്സേതും **"സചേ ഭായസീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **താദിന**ന്തി ദിട്ഠാദീസു താദിഭാവപ്പത്തം. യഥാ വാ പുരിമകാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ പസ്സിതബ്ബാ, തഥാ പസ്സിതബ്ബതോ താദി, തം ബുദ്ധം സരണം ഉപേഹീതി യോജനാ. ധമ്മസങ്ഘേസുപി ഏസേവ നയോ. താദീനം വരബുദ്ധാനം ധമ്മം, അട്ഠന്നം അരിയപുഗ്ഗലാനം സങ്ഘം സമൂഹന്തി യോജനാ. **ത**ന്തി സരണഗമനം സീലാനം സമാദാനഞ്ച. **ഹേഹിതീ**തി ഭവിസ്സതി.

സോ ബ്രാഹ്മണോ സരണേസു സീലേസു ച പതിട്ഠായ അപരഭാഗേ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ ന ചിരസ്സേവ തേവിജ്ജോ ഹുത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനേന്തോ **"ബ്രഹ്മബന്ധൂ"**തി ഗാഥമാഹ.

തസ്സത്ഥോ - അഹം പുബ്ബേ ബ്രാഹ്മണകുലേ ഉപ്പത്തിമത്തേന ബ്രഹ്മബന്ധു നാമാസിം. തഥാ ഇരുബ്ബേദാദീനം അജ്ഝേനാദിമത്തേന തേവിജ്ജോ വേദസമ്പന്നോ സോത്തിയോ ന്ഹാതകോ ച നാമാസിം. ഇദാനി സബ്ബസോ ബാഹിതപാപതായ **സച്ചബ്രാഹ്മണോ** പരമത്ഥബ്രാഹ്മണോ, വിജ്ജത്തയാധിഗമേന **തേവിജ്ജോ,** മഗ്ഗഞാണസങ്ഖാതേന വേദേന സമന്നാഗതത്താ **വേദസമ്പന്നോ,** നിത്ഥരസബ്ബപാപതായ **ന്ഹാതകോ** ച അമ്ഹീതി. ഏത്ഥ ച ബ്രാഹ്മണേന വുത്തഗാഥാപി അത്തനാ വുത്തഗാഥാപി പച്ഛാ ഥേരിയാ പച്ചേകം ഭാസിതാതി സബ്ബാ ഥേരിയാ ഗാഥാ ഏവ ജാതാതി.

പുണ്ണാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സോളസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൩. വീസതിനിപാതോ

൧. അമ്ബപാലീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

വീസതിനിപാതേ **കാളകാ ഭമരവണ്ണസാദിസാ**തിആദികാ അമ്ബപാലിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ സിഖിസ്സ ഭഗവതോ സാസനേ പബ്ബജിത്വാ ഉപസമ്പന്നാ ഹുത്വാ ഭിക്ഖുനിസിക്ഖാപദം സമാദായ വിഹരന്തീ, ഏകദിവസം സമ്ബഹുലാഹി ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം ചേതിയം വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കരോന്തീ പുരേതരം ഗച്ഛന്തിയാ ഖീണാസവത്ഥേരിയാ ഖിപന്തിയാ സഹസാ ഖേളപിണ്ഡം ചേതിയങ്ഗണേ പതിതം, ഖീണാസവത്ഥേരിയാ അപസ്സിത്വാ ഗതായ അയം പച്ഛതോ ഗച്ഛന്തീ തം ഖേളപിണ്ഡം ദിസ്വാ ''കാ നാമ ഗണികാ ഇമസ്മിം ഠാനേ ഖേളപിണ്ഡം പാതേസീ''തി അക്കോസി. സാ ഭിക്ഖുനികാലേ സീലം രക്ഖന്തീ ഗബ്ഭവാസം ജിഗുച്ഛിത്വാ ഓപപാതികത്തഭാവേ ചിത്തം ഠപേസി. തേന ചരിമത്തഭാവേ വേസാലിയം രാജുയ്യാനേ അമ്ബരുക്ഖമൂലേ ഓപപാതികാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തം ദിസ്വാ ഉയ്യാനപാലോ നഗരം ഉപനേസി. അമ്ബരുക്ഖമൂലേ നിബ്ബത്തത്താ സാ **അമ്ബപാലീ**ത്വേവ വോഹരീയിത്ഥ. അഥ നം അഭിരൂപം ദസ്സനീയം പാസാദികം വിലാസകന്തതാദിഗുണവിസേസസമുദിതം ദിസ്വാ സമ്ബഹുലാ രാജകുമാരാ അത്തനോ അത്തനോ പരിഗ്ഗഹം കാതുകാമാ അഞ്ഞമഞ്ഞം കലഹം അകംസു. തേസം കലഹവൂപസമത്ഥം തസ്സാ കമ്മസഞ്ചോദിതാ വോഹാരികാ ''സബ്ബേസം ഹോതൂ''തി ഗണികാട്ഠാനേ ഠപേസും. സാ സത്ഥരി പടിലദ്ധസദ്ധാ അത്തനോ ഉയ്യാനേ വിഹാരം കത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിയ്യാദേത്വാ പച്ഛാ അത്തനോ പുത്തസ്സ വിമലകോണ്ഡഞ്ഞത്ഥേരസ്സ സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ അത്തനോ സരീരസ്സ ജരാജിണ്ണഭാവം നിസ്സായ സംവേഗജാതാ സങ്ഖാരാനം അനിച്ചതം വിഭാവേന്തീ -

൨൫൨. ''കാളകാ ഭമരവണ്ണസാദിസാ, വേല്ലിതഗ്ഗാ മമ മുദ്ധജാ അഹും;
തേ ജരായ സാണവാകസാദിസാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൩. ''വാസിതോവ സുരഭീ കരണ്ഡകോ, പുപ്ഫപൂര മമ ഉത്തമങ്ഗജോ;
തം ജരായഥ സലോമഗന്ധികം, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൪. ''കാനനംവ സഹിതം സുരോപിതം, കോച്ഛസൂചിവിചിതഗ്ഗസോഭിതം;
തം ജരായ വിരലം തഹിം തഹിം, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൫. ''കണ്ഹഖന്ധകസുവണ്ണമണ്ഡിതം, സോഭതേ സുവേണീഹിലങ്കതം;
തം ജരായ ഖലിതം സിരം കതം, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൬. ''ചിത്തകാരസുകതാവ ലേഖികാ, സോഭരേ സു ഭമുകാ പുരേ മമ;
താ ജരായ വലിഭിപ്പലമ്ബിതാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൭. ''ഭസ്സരാ സുരുചിരാ യഥാ മണീ, നേത്തഹേസുമഭിനീലമായതാ;
തേ ജരായഭിഹതാ ന സോഭരേ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൮. ''സണ്ഹതുങ്ഗസദിസീ ച നാസികാ, സോഭതേ സു അഭിയോബ്ബനം പതി;
സാ ജരായ ഉപകൂലിതാ വിയ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൫൯. “കങ്കണംവ സുകതം സുനിട്ഠിതം, സോഭരേ സു മമ കണ്ണപാളിയോ;
താ ജരായ വലിഭിപ്പലമ്ബിതാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൦. “പത്തലീമകുലവണ്ണസാദിസാ , സോഭരേ സു ദന്താ പുരേ മമ;
തേ ജരായ ഖണ്ഡിതാ ചാസിതാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൧. “കാനനമ്ഹി വനസണ്ഡചാരിനീ, കോകിലാവ മധുരം നികൂജിഹം;
തം ജരായ ഖലിതം തഹിം തഹിം, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൨. “സണ്ഹകമ്ബുരിവ സുപ്പമജ്ജിതാ, സോഭതേ സു ഗീവാ പുരേ മമ;
സാ ജരായ ഭഗ്ഗാ വിനാമിതാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൩. “വട്ടപലിഘസദിസോപമാ ഉഭോ, സോഭരേ സു ബാഹാ പുരേ മമ;
താ ജരായ യഥാ പാടലിബ്ബലിതാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൪. “സണ്ഹമുദ്ദികസുവണ്ണമണ്ഡിതാ , സോഭരേ സു ഹത്ഥാ പുരേ മമ;
തേ ജരായ യഥാ മൂലമൂലികാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൫. “പീനവട്ടസഹിതുഗ്ഗതാ ഉഭോ, സോഭരേ സു ഥനകാ പുരേ മമ;
ഥേവികീവ ലമ്ബന്തി നോദകാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൬. “കഞ്ചനസ്സ ഫലകംവ സമ്മട്ഠം, സോഭതേ സു കായോ പുരേ മമ;
സോ വലീഹി സുഖുമാഹി ഓതതോ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൭. “നാഗഭോഗസദിസോപമാ ഉഭോ, സോഭരേ സു ഊരൂ പുരേ മമ;
തേ ജരായ യഥാ വേളുനാളിയോ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൮. “സണ്ഹനൂപുരസുവണ്ണമണ്ഡിതാ, സോഭരേ സു ജങ്ഘാ പുരേ മമ;
താ ജരായ തിലദണ്ഡകാരിവ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൬൯. “തൂലപുണ്ണസദിസോപമാ ഉഭോ, സോഭരേ സു പാദാ പുരേ മമ;
തേ ജരായ ഫുടിതാ വലീമതാ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ.

൨൭൦. “ഏദിസോ അഹു അയം സമുസ്സയോ, ജജ്ജരോ ബഹുദുഖാനമാലയോ;
സോപലേപപതിതോ ജരാഘരോ, സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥായോ അഭാസി.

തത്ഥ **കാളകാ**തി കാളകവണ്ണാ. **ഭമരവണ്ണസാദിസാ**തി കാളകാ ഹോന്താപി ഭമരസദിസവണ്ണാ, സിനിദ്ധനീലാതി അത്ഥോ. **വേല്ലിതഗ്ഗാ**തി കുഞ്ചിതഗ്ഗാ, മൂലതോ പട്ഠായ യാവ അഗ്ഗാ കുഞ്ചിതാ വേല്ലിതാതി അത്ഥോ. **മുദ്ധജാ**തി കേസാ. **ജരായാ**തി ജരാഹേതു ജരായ ഉപഹതസോഭാ. **സാണവാകസാദിസാ**തി സാണസദിസാ വാകസദിസാ ച, സാണവാകസദിസാ ചേവ മകചിവാകസദിസാ ചാതിപി അത്ഥോ. **സച്ചവാദിവചനം അനഞ്ഞഥാ**തി സച്ചവാദിനോ അവിതഥവാദിനോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ “സബ്ബം രൂപം അനിച്ചം ജരാഭിഭൂത”ന്തിആദിവചനം അനഞ്ഞഥാ യഥാഭൂതമേവ, ന തത്ഥ വിതഥം അത്ഥീതി.

വാസിതോവ സുരഭീ കരണ്ഡകോതി പുപ്ഫഗന്ധവാസചുണ്ണാദീഹി വാസിതോ വാസം ഗാഹാപിതോ പസാധനസമുഗ്ഗോ വിയ സുഗന്ധി. **പുപ്ഫപൂര മമ**

ഉത്തമങ്ഗജോതി ചമ്പകസുമനമല്ലികാദീഹി പുപ്ഫേഹി പൂരിതോ പുബ്ബേ മമ കേസകലാപോ നിമ്മലോതി അത്ഥോ. **തന്തി** ഉത്തമങ്ഗജം. **അഥ** പച്ഛാ ഏതരഹി **സലോമഗന്ധികം** പാകതികലോമഗന്ധമേവ ജാതം. അഥ വാ **സലോമഗന്ധികന്തി** മേണ്ഡകലോമേഹി സമാനഗന്ധം. "ഏളകലോമഗന്ധ"ന്തിപി വദന്തി.

കാനനംവ സഹിതം സുരോപിതന്തി സുട്ഠു രോപിതം സഹിതം ഘനസന്നിവേസം ഉദ്ധമേവ ഉട്ഠിതം ഉജുകദീഘസാഖം ഉപവനം വിയ. **കോച്ഛസൂചിവിചിതഗ്ഗസോഭിതന്തി** പുബ്ബേ കോച്ഛേന സുവണ്ണസൂചിയാ ച കേസജടാവിജടനേന വിചിതഗ്ഗം ഹുത്വാ സോഭിതം, ഘനഭാവേന വാ കോച്ഛസദിസം ഹുത്വാ പണദന്തസൂചീഹി വിചിതഗ്ഗതായ സോഭിതം. **തന്തി** ഉത്തമങ്ഗജം. **വിരലം തഹിം തഹിന്തി** തത്ഥ തത്ഥ വിരലം വിലൂനകേസം.

കണ്ഹഖന്ധകസുവണ്ണമണ്ഡിതന്തി സുവണ്ണവജിരാദീഹി വിഭൂസിതം കണ്ഹകേസപുഞ്ജകം. യേ പന "സണ്ഹകണ്ഡകസുവണ്ണമണ്ഡിത"ന്തി പഠന്തി, തേസം സണ്ഹാഹി സുവണ്ണസൂചീഹി ജടാവിജടനേന മണ്ഡിതന്തി അത്ഥോ. **സോഭതേ സുവേണീഹിലങ്കതന്തി** സുന്ദരേഹി രാജരുക്ഖമാലാ സദിസേഹി കേസവേണീഹി അലങ്കതം ഹുത്വാ പുബ്ബേ വിരാജതേ. **തം ജരായ ഖലിതം സിരം കതന്തി** തം തഥാ സോഭിതം സിരം ഇദാനി ജരായ ഖലിതം ഖണ്ഡിതാഖണ്ഡിതം വിലൂനകേസം കതം.

ചിത്തകാരസുകതാവ ലേഖികാതി ചിത്തകാരേന സിപ്പിനാ നീലായ വണ്ണധാതുയാ സുട്ഠു കതാ ലേഖാ വിയ സോഭതേ. **സു ഭമുകാ പുരേ മമാതി** സുന്ദരാ ഭമുകാ പുബ്ബേ മമ സോഭനം ഗതാ. **വലിഭിപ്പലമ്ബിതാതി** നലാടന്തേ ഉപ്പന്നാഹി വലീഹി പലമ്ബന്താ ഠിതാ.

ഭസ്സരാതി ഭാസുരാ. **സുരുചിരാതി** സുട്ഠു രുചിരാ. **യഥാ മണീതി** മണിമുദ്ദികാ വിയ. **നേത്തഹേസുന്തി** സുനേത്താ അഹേസും. **അഭിനീലമായതാതി** അഭിനീലാ ഹുത്വാ ആയതാ. **തേതി** നേത്താ. **ജരായഭിഹതാതി** ജരായ അഭിഹതാ.

സണ്ഹതുങ്ഗസദിസീ ചാതി സണ്ഹാ തുങ്ഗാ സേസമുഖാവയവാനം അനുരൂപാ ച. **സോഭതേതി** വട്ടേത്വാ ഠപിതഹരിതാലവട്ടി വിയ മമ നാസികാ സോഭതേ. **സു അഭിയോബ്ബനം പതീതി** സുന്ദരേ അഭിനവയോബ്ബനകാലേ സാ നാസികാ ഇദാനി ജരായ നിവാരിതസോഭതായ പരിസേദിതാ വിയ വരത്താ വിയ ച ജാതാ.

കങ്കണംവ സുകതം സുനിട്ഠിതന്തി സുപരികമ്മകതം സുവണ്ണകങ്കണം വിയ വട്ടുലഭാവം സന്ധായ വദതി. **സോഭരേതി** സോഭന്തേ. "സോഭന്തേ"തി വാ പാഠോ. **സുഇതി** നിപാതമത്തം. **കണ്ണപാളിയോതി** കണ്ണഗന്ധാ. **വലിഭിപ്പലമ്ബിതാതി** തഹിം തഹിം ഉപ്പന്നവലീഹി വലിതാ ഹുത്വാ വട്ടനിയാ പണാമിതവത്ഥഖന്ധാ വിയ ഭസ്സന്താ ഓലമ്ബന്തി.

പത്തലീമകുലവണ്ണസാദിസാതി കദലിമകുലസദിസവണ്ണസണ്ഠാനാ. **ഖണ്ഡിതാതി** ഭേദനപതനേഹി ഖണ്ഡിതാ ഖണ്ഡഭാവം ഗതാ. **അസിതാതി** വണ്ണഭേദേന അസിതഭാവം ഗതാ.

കാനനമ്ഹി വനസണ്ഡചാരിനീ, കോകിലാവ മധുരം നികൂജിഹന്തി വനസണ്ഡേ ഗോചരചരണേന വനസണ്ഡചാരിനീ കാനനേ അനുസംഗീതനിവാസിനീ കോകിലാ വിയ മധുരാലാപം നികൂജിഹം. **ത**ന്തി നികൂജിതം ആലാപം. **ഖലിതം തഹിം തഹി**ന്തി ഖണ്ഡദന്താദിഭാവേന തത്ഥ തത്ഥ പക്ഖലിതം ജാതം.

സണ്ഹകമ്ബുരിവ സുപ്പമജ്ജിതാതി സുട്ഠു പമജ്ജിതാ സണ്ഹാ സുവണ്ണസങ്ഖാ വിയ. **ഭഗ്ഗാ വിനാമിതാ**തി മംസപരിക്ഖയേന വിഭൂതസിരാജാലതായ ഭഗ്ഗാ ഹുത്വാ വിനതാ.

വട്ടപലിഘസദിസോപമാതി വട്ടേന പലിഘദണ്ഡേന സമസമാ. **താ**തി താ ഉഭോപി ബാഹായോ. **യഥാ പാടലിബ്ബലിതാ**തി ജജ്ജരഭാവേന പലിതപാടലിസാഖാസദിസാ.

സണ്ഹമുദ്ദികസുവണ്ണമണ്ഡിതാതി സുവണ്ണമയാഹി മട്ഠഭാസുരാഹി മുദ്ദികാഹി വിഭൂസിതാ. **യഥാ മൂലമൂലികാ**തി മൂലകകണ്ഡസദിസാ.

പീനവട്ടസഹിതുഗ്ഗതാതി പീനാ വട്ടാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സഹിതാവ ഹുത്വാ ഉഗ്ഗതാ ഉദ്ധമുഖാ. **സോഭതേ സു ഥനകാ പുരേ മമാ**തി മമ ഉഭോപി ഥനാ യഥാവുത്തരൂപാ ഹുത്വാ സുവണ്ണകലസിയോ വിയ സോഭിംസു. പുഥുത്തേ ഹി ഇദം ഏകവചനം, അതീതത്ഥേ ച വത്തമാനവചനം. **ഥേവികീവ ലമ്ബന്തി നോദകാ**തി തേ ഉഭോപി മേ ഥനാ നോദകാ ഗലിതജലാ വേണുദണ്ഡകേ ഠപിതഉദകഭസ്മാ വിയ ലമ്ബന്തി.

കഞ്ചനഫലകംവ സമ്മട്ഠന്തി ജാതിഹിങ്ഗുലകേന മക്ഖിത്വാ ചിരപരിമജ്ജിതസോവണ്ണഫലകം വിയ സോഭതേ. **സോ വലീഹി സുഖുമാഹി ഓതതോ**തി സോ മമ കായോ ഇദാനി സുഖുമാഹി വലീഹി തഹിം തഹിം വിതതോ വലിത്തചതം ആപന്നോ.

നാഗഭോഗസദിസോപമാതി ഹത്ഥിനാഗസ്സ ഹത്ഥേന സമസമാ. ഹത്ഥോ ഹി ഇധ ഭുഞ്ജതി ഏതേനാതി ഭോഗോതി വുത്തോ. **തേ**തി ഊരുയോ. **യഥാ വേളുനാളിയോ**തി ഇദാനി വേളുപബ്ബസദിസാ അഹേസും.

സണ്ഹനൂപുരസുവണ്ണമണ്ഡിതാതി സിനിദ്ധമട്ഠേഹി സുവണ്ണനൂപുരേഹി വിഭൂസിതാ. **ജങ്ഘാ**തി അട്ഠിജങ്ഘായോ. **താ**തി താ ജങ്ഘായോ. **തിലദണ്ഡകാരിവാ**തി അപ്പമംസലോഹിതത്താ കിസഭാവേന ലൂനാവസിട്ഠവിസുക്ഖതിലദണ്ഡകാ വിയ അഹേസും. ര-കാരോ പദസന്ധികരോ.

തൂലപുണ്ണസദിസോപമാതി മുദുസിനിദ്ധഭാവേന സിമ്ബലിതൂലപുണ്ണപലിഗുണ്ഠിതഉപാഹനസദിസാ. തേ മമ പാദാ ഇദാനി ഫുടിതാ ഫലിതാ, **വലീമതാ** വലിമന്തോ ജാതാ.

ഏദിസോതി ഏവരൂപോ. **അഹു** അഹോസി യഥാവുത്തപ്പകാരോ. **അയം സമുസ്സയോ**തി അയം മമ കായോ. **ജജ്ജരോ**തി സിഥിലാബന്ധോ . **ബഹുദുഖാനമാലയോ**തി ജരാദിഹേതുകാനം ബഹൂനം ദുക്ഖാനം ആലയഭൂതോ. **സോപലേപപതിതോ**തി സോ അയം സമുസ്സയോ അപലേപപതിതോ അഭിസങ്ഖാരാലേപപരിക്ഖയേന പതിതോ

പാതാഭിമുഖോതി അത്ഥോ. സോപി അലേപപതിതോതി വാ പദവിഭാഗോ, സോ ഏവത്ഥോ. **ജരാഘരോ**തി ജിണ്ണഘരസദിസോ. ജരായ വാ ഘരഭൂതോ അഹോസി. തസ്മാ **സച്ചവാദിനോ** ധമ്മാനം യഥാഭൂതം സഭാവം സമ്മദേവ ഞത്വാ കഥനതോ അവിതഥവാദിനോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ മമ സത്ഥുവചനം അനഞ്ഞഥാ.

ഏവം അയം ഥേരീ അത്തനോ അത്തഭാവേ അനിച്ചതായ സല്ലക്ഖണമുഖേന സബ്ബേസുപി തേഭൂമകധമ്മേസു അനിച്ചതം ഉപധാരേത്വാ തദനുസാരേന തഥ ദുക്ഖലക്ഖണം അനത്തലക്ഖണഞ്ച ആരോപേത്വാ വിപസ്സനം ഉസ്സുക്കാപേന്തീ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൪.൨൦൭-൨൧൯) -

"യോ രംസിഫുസിതാവേളോ, ഫുസ്സോ നാമ മഹാമുനി;
തസ്സാഹം ഭഗിനീ ആസിം, അജായിം ഖത്തിയേ കുലേ.

"തസ്സ ധമ്മം സുണിത്വാഹം, വിപ്പസന്നേന ചേതസാ;
മഹാദാനം ദദിത്വാന, പത്ഥയിം രൂപസമ്പദം.

"ഏകതിംസേ ഇതോ കപ്പേ, സിഖീ ലോകഗ്ഗനായകോ;
ഉപ്പന്നോ ലോകപജ്ജോതോ, തിലോകസരണോ ജിനോ.

"തദാരുണപുരേ രമ്മേ, ബ്രഹ്മഞ്ഞകുലസമ്ഭവാ;
വിമുത്തചിത്തം കുപിതാ, ഭിക്ഖുനിം അഭിസാപയിം.

"വേസികാവ അനാചാരാ, ജിനസാസനദൂസികാ;
ഏവം അക്കോസയിത്വാന, തേന പാപേന കമ്മുനാ.

"ദാരുണം നിരയം ഗന്ത്വാ, മഹാദുക്ഖസമപ്പിതാ;
തതോ ചുതാ മനുസ്സേസു, ഉപപന്നാ തപസ്സിനീ.

"ദസജാതിസഹസ്സാനി, ഗണികത്തമകാരയിം;
തമ്ഹാ പാപാ ന മുച്ചിസ്സം, ഭുത്വാ ദുട്ഠവിസം യഥാ.

"ബ്രഹ്മചരിയമസേവിസ്സം, കസ്സപേ ജിനസാസനേ;
തേന കമ്മവിപാകേന, അജായിം തിദസേ പുരേ.

"പച്ഛിമേ ഭവേ സമ്പത്തേ, അഹോസിം ഓപപാതികാ;
അമ്ബസാഖന്തരേ ജാതാ, അമ്ബപാലീതി തേനഹം.

"പരിവുതാ പാണകോടീഹി, പബ്ബജിം ജിനസാസനേ;
പത്താഹം അചലം ഠാനം, ധീതാ ബുദ്ധസ്സ ഓരസാ.

"ഇദ്ധീസു ച വസീ ഹോമി, സോതധാതുവിസുദ്ധിയാ;
ചേതോപരിയഞാണസ്സ, വസീ ഹോമി മഹാമുനി.

"പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
സബ്ബാസവപരിക്ഖീണാ, നത്ഥി ദാനി പുനബ്ഭവോ.

‘‘അത്ഥധമ്മനിരുത്തീസു, പടിഭാനേ തഥേവ ച;
ഞാണം മേ വിമലം സുദ്ധം, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ വാഹസാ.

‘‘കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
നാഗീവ ബന്ധനം ഛേത്വാ, വിഹരാമി അനാസവാ.

‘‘സ്വാഗതം വത മേ ആസി, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സന്തികേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

‘‘പടിസമ്ഭിദാ ചതസ്സോ, വിമോക്ഖാപി ച അട്ഠിമേ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന’’ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന താ ഏവ ഗാഥാ പച്ചുദാഹാസീതി.

അമ്ബപാലീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. രോഹിനീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

സമണാതി ഭോതി സുപീതിആദികാ രോഹിനിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ഇതോ ഏകനവുതികപ്പേ വിപസ്സിസ്സ ഭഗവതോ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, ഏകദിവസം ബന്ധുമതീനഗരേ ഭഗവന്തം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ പത്തം ഗഹേത്വാ പൂവസ്സ പൂരേത്വാ ഭഗവതോ ദത്വാ പീതിസോമനസ്സജാതാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന ദേവമനുസ്സേസു സംസരന്തീ അനുക്കമേന ഉപചിതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വേസാലിയം മഹാവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ **രോഹിനീ**തി ലദ്ധനാമാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, സത്ഥരി വേസാലിയം വിഹരന്തേ വിഹാരം ഗന്ത്വാ ധമ്മം സുത്വാ സോതാപന്നാ ഹുത്വാ മാതാപിതൂനം ധമ്മം ദേസേത്വാ സാസനേ പസാദം ഉപ്പാദേത്വാ തേ അനുജാനാപേത്വാ സയം പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം -

‘‘നഗരേ ബന്ധുമതിയാ, വിപസ്സിസ്സ മഹേസിനോ;
പിണ്ഡായ വിചരന്തസ്സ, പൂവേദാസിമഹം തദാ.

‘‘തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
തത്ഥ ചിത്തം പസാദേത്വാ, താവതിംസമഗച്ഛഹം.

‘‘ഛത്തിംസദേവരാജൂനം , മഹേസിത്തമകാരയിം;
പഞ്ഞാസചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

‘‘മനസാ പത്ഥിതാ നാമ, സബ്ബാ മയ്ഹം സമിജ്ഝഥ;
സമ്പത്തിം അനുഭോത്വാന, ദേവേസു മനുജേസു ച.

‘‘പച്ഛിമേ ഭവസമ്പത്തേ, ജാതോ വിപ്പകുലേ അഹം;
രോഹിനീ നാമ നാമേന, ഞാതകേഹി പിയായിതാ.

“ഭിക്ഖൂനം സന്തികം ഗന്ത്വാ, ധമ്മം സുത്വാ യഥാതഥം;
സംവിഗ്ഗമാനസാ ഹുത്വാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയം.

“യോനിസോ പദഹന്തീനം, അരഹത്തമപാപുണിം;
ഏകനവുതിതോ കപ്പേ, യം ദാനമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, പുവദാനസ്സിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പുബ്ബേ സോതാപന്നകാലേ പിതരാ അത്തനാ ച വചനപടിവചനവസേന വുത്തഗാഥാ ഉദാനവസേന ഭാസന്തീ -

൨൭൧. “സമണാതി ഭോതി സുപി, സമണാതി പബുജ്ഝസി;
സമണാനേവ കിത്തേസി, സമണീ നൂന ഭവിസ്സസി.

൨൭൨. “വിപുലം അന്നഞ്ച പാനഞ്ച, സമണാനം പവേച്ഛസി;
രോഹിനീ ദാനി പുച്ഛാമി, കേന തേ സമണാ പിയാ.

൨൭൩. “അകമ്മകാമാ അലസാ, പരദത്തൂപജീവിനോ;
ആസംസുകാ സാദുകാമാ, കേന തേ സമണാ പിയാ.

൨൭൪. “ചിരസ്സം വത മം താത, സമണാനം പരിപുച്ഛസി;
തേസം തേ കിത്തയിസ്സാമി, പഞ്ഞാസീലപരക്കമം.

൨൭൫. “കമ്മകാമാ അനലസാ, കമ്മസേട്ഠസ്സ കാരകാ;
രാഗം ദോസം പജഹന്തി, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൭൬. “തീണി പാപസ്സ മൂലാനി, ധുനന്തി സുചികാരിനോ;
സബ്ബം പാപം പഹീനേസം, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൭൭. “കായകമ്മം സുചി നേസം, വചീകമ്മഞ്ച താദിസം;
മനോകമ്മം സുചി നേസം, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൭൮. “വിമലാ സങ്ഖമുത്താവ, സുദ്ധാ സന്തരബാഹിരാ;
പുണ്ണാ സുക്കാന ധമ്മാനം, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൭൯. “ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ, അരിയാ ധമ്മജീവിനോ;
അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ദേസേന്തി, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൦. “ബഹുസ്സുതാ ധമ്മധരാ, അരിയാ ധമ്മജീവിനോ;
ഏകഗ്ഗചിത്താ സതിമന്തോ, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൧. “ദൂരങ്ഗമാ സതിമന്തോ, മന്തഭാണീ അനുദ്ധതാ;
ദുക്ഖസ്സന്തം പജാനന്തി, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൨. “യസ്മാ ഗാമാ പക്കമന്തി, ന വിലോകേന്തി കിഞ്ചനം;
അനപേക്ഖാവ ഗച്ഛന്തി, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൩. “ന തേ സം കോട്ഠേ ഓപേന്തി, ന കുമ്ഭിം ന ഖളോപിയം;
പരിനിട്ഠിതമേസാനാ, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൩. തേ ഹിരഞ്ഞം ഗണ്ഹന്തി, ന സുവണ്ണം ന രൂപിയം;
പച്ചുപ്പന്നേന യാപേന്തി, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൪. ‘‘നാനാകുലാ പബ്ബജിതാ, നാനാജനപദേഹി ച;
അഞ്ഞമഞ്ഞം പിഹയന്തി, തേന മേ സമണാ പിയാ.

൨൮൫. ‘‘അത്ഥായ വത നോ ഭോതി, കുലേ ജാതാസി രോഹിനീ;
സദ്ധാ ബുദ്ധേ ച ധമ്മേ ച, സങ്ഘേ ച തിബ്ബഗാരവാ.

൨൮൬. ‘‘തുവഞ്ഹേതം പജാനാസി, പുഞ്ഞക്ഖേത്തം അനുത്തരം;
അമ്ഹമ്പി ഏതേ സമണാ, പടിഗ്ഗണ്ഹന്തി ദക്ഖിണം.

൨൮൭. ‘‘പതിട്ഠിതോ ഹേത്ഥ യഞ്ഞോ, വിപുലോ നോ ഭവിസ്സതി;
സചേ ഭായസി ദുക്ഖസ്സ, സചേ തേ ദുക്ഖമപ്പിയം.

൨൮൮. ‘‘ഉപേഹി സരണം ബുദ്ധം, ധമ്മം സങ്ഘഞ്ച താദിനം;
സമാദിയാഹി സീലാനി, തം തേ അത്ഥായ ഹേഹിതി.

൨൮൯. ‘‘ഉപേമി സരണം ബുദ്ധം, ധമ്മം സങ്ഘഞ്ച താദിനം;
സമാദിയാമി സീലാനി, തം മേ അത്ഥായ ഹേഹിതി.

൨൯൦. ‘‘ബ്രഹ്മബന്ധു പുരേ ആസിം, സോ ഇദാനിമ്ഹി ബ്രാഹ്മണോ;
തേവിജ്ജോ സോത്തിയോ ചമ്ഹി, വേദഗൂ ചമ്ഹി ന്ഹാതകോ’’തി. -

ഇമാ ഗാഥാ പച്ചുദാഹാസി.

തത്ഥ ആദിതോ തിസ്സോ ഗാഥാ അത്തനോ ധീതു ഭിക്ഖൂസു സമ്മുതിം അനിച്ഛന്തേന വുത്താ. തത്ഥ **സമണാതി ഭോതി സുപീ**തി ഭോതി ത്വം സുപനകാലേപി ‘‘സമണാ സമണാ’’തി കിത്തേന്തീ സമണപടിബദ്ധംയേവ കഥം കഥേന്തീ സുപസി. **സമണാതി പബുജ്ഝസീ**തി സുപനതോ ഉട്ഠഹന്തീപി ‘‘സമണാ’’ഇച്ചേവം വത്വാ പബുജ്ഝസി നിദ്ദായ വുട്ഠാസി. **സമണാനേവ കിത്തേസീ**തി സബ്ബകാലമ്പി സമണേ ഏവ സമണാനമേവ വാ ഗുണേ കിത്തേസി അഭിത്ഥവസി. **സമണീ നൂന ഭവിസ്സസീ**തി ഗിഹിരൂപേന ഠിതാപി ചിത്തേന സമണീ ഏവ മഞ്ഞേ ഭവിസ്സസി. അഥ വാ **സമണീ നൂന ഭവിസ്സസീ**തി ഇദാനി ഗിഹിരൂപേന ഠിതാപി ന ചിരേനേവ സമണീ ഏവ മഞ്ഞേ ഭവിസ്സസി സമണേസു ഏവ നിന്നപോണഭാവതോ.

പവേച്ഛസീതി ദേസി. **രോഹിനീ ദാനി പുച്ഛാമീ**തി, അമ്മ രോഹിനി, തം അഹം ഇദാനി പുച്ഛാമീതി ബ്രാഹ്മണോ അത്തനോ ധീതരം പുച്ഛന്തോ ആഹ. **കേന തേ സമണാ പിയാ**തി, അമ്മ രോഹിനി, ത്വം സയന്തീപി പബുജ്ഝന്തീപി അഞ്ഞദാപി സമണാനമേവ ഗുണേ കിത്തയസി, കേന നാമ കാരണേന തുയ്ഹം സമണാ പിയായിതബ്ബാ ജാതാതി അത്ഥോ.

ഇദാനി ബ്രാഹ്മണോ സമണേസു ദോസം ധീതു ആചിക്ഖന്തോ **‘‘അകമ്മകാമാ’’**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അകമ്മകാമാ**തി ന കമ്മകാമാ, അത്തനോ പരേസഞ്ച അത്ഥാവഹം കിഞ്ചി കമ്മം ന കാതുകാമാ. **അലസാ**തി കുസീതാ. **പരദത്തൂപജീവിനോ**തി പരേഹി ദിന്നേനേവ ഉപജീവനസീലാ. **ആസംസുകാ**തി തതോ ഏവ ഘാസച്ഛാദനാദീനം ആസീസനകാ. **സാദുകാമാ**തി സാദും മധുരമേവ

ആഹാരം ഇച്ഛനകാ. സബ്ബമേതം ബ്രാഹ്മണോ സമണാനം ഗുണേ അജാനന്തോ അത്തനാവ പരികപ്പിതം ദോസമാഹ.

തം സുത്വാ രോഹിനീ ''ലദ്ധോ ദാനി മേ ഓകാസോ അയ്യാനം ഗുണേ കഥേതു''ന്തി തുട്ഠമാനസാ ഭിക്ഖൂനം ഗുണേ കിത്തേതുകാമാ പഠമം താവ തേസം കിത്തനേ സോമനസ്സം പവേദേന്തീ **''ചിരസ്സം വത മം, താതാ''**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ചിരസ്സം വതാ**തി ചിരേന വത. **താതാ**തി പിതരം ആലപതി. **സമണാനന്തി** സമണേ സമണാനം വാ മയ്ഹം പിയായിതബ്ബം പരിപുച്ഛസി. **തേസന്തി** സമണാനം. **പഞ്ഞാസീലപരക്കമ**ന്തി പഞ്ഞഞ്ച സീലഞ്ച ഉസ്സാഹഞ്ച.

കിത്തയിസ്സാമീതി കഥയിസ്സാമി. പടിജാനേത്വാ തേ കിത്തേന്തീ ''അകമ്മകാമാ അലസാ''തി തേന വുത്തം ദോസം താവ നിബ്ബേഠേത്വാ തപ്പടിപക്ഖഭൂതം ഗുണം ദസ്സേതും **''കമ്മകാമാ''**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **കമ്മകാമാ**തി വത്തപടിവത്താദിഭേദം കമ്മം സമണകിച്ചം പരിപൂരണവസേന കാമേന്തി ഇച്ഛന്തീതി കമ്മകാമാ. തത്ഥ യുത്തപ്പയുത്താ ഹുത്വാ ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ വായമനതോ ന അലസാതി **അനലസാ**. തം പന കമ്മം സേട്ഠം ഉത്തമം നിബ്ബാനാവഹമേവ കരോന്തീതി **കമ്മസേട്ഠസ്സ കാരകാ**. കരോന്താ പന തം പടിപത്തിയാ അനവജ്ജഭാവതോ **രാഗം ദോസം പജഹന്തി,** യഥാ രാഗദോസാ പഹീയന്തി, ഏവം സമണാ കമ്മം കരോന്തി. **തേന മേ സമണാ പിയാ**തി തേന യഥാവുത്തേന സമ്മാപടിപജ്ജനേന മയ്ഹം സമണാ പിയായിതബ്ബാതി അത്ഥോ.

തീണി പാപസ്സ മൂലാനീതി ലോഭദോസമോഹസങ്ഖാതാനി അകുസലസ്സ തീണി മൂലാനി. **ധുനന്തീ**തി നിഗ്ഘാതേന്തി, പജഹന്തീതി അത്ഥോ. **സുചികാരിനോ**തി അനവജ്ജകമ്മകാരിനോ. **സബ്ബം പാപം പഹീനേസ**ന്തി അഗ്ഗമഗ്ഗാധിഗമേന ഏസം സബ്ബമ്പി പാപം പഹീനം.

ഏവം ''സമണാ സുചികാരിനോ''തി സങ്ഖേപതോ വുത്തമത്ഥം വിഭജിത്വാ ദസ്സേതും **''കായകമ്മ''**ന്തി ഗാഥമാഹ. തം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

വിമലാ സങ്ഖമുത്താവാതി സുധോതസങ്ഖാ വിയ മുത്താ വിയ ച വിഗതമലാ രാഗാദിമലരഹിതാ. **സുദ്ധാ സന്തരബാഹിരാ**തി സന്തരഞ്ച ബാഹിരഞ്ച സന്തരബാഹിരം. തതോ സന്തരബാഹിരതോ സുദ്ധാ, സുദ്ധാസയപയോഗാതി അത്ഥോ. **പുണ്ണാ സുക്കാന ധമ്മാന**ന്തി ഏകന്തസുക്കേഹി അനവജ്ജധമ്മേഹി പരിപുണ്ണാ, അസേഖേഹി സീലക്ഖന്ധാദീഹി സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ.

സുത്തഗേയ്യാദിബഹും സുതം ഏതേസം, സുതേന വാ ഉപ്പന്നാതി **ബഹുസ്സുതാ,** പരിയത്തിബാഹുസച്ചേന പടിവേധബാഹുസച്ചേന ച സമന്നാഗതാതി അത്ഥോ. തമേവ ദുവിധമ്പി ധമ്മം ധാരേന്തീതി **ധമ്മധരാ**. സത്താനം ആചാരസമാചാരസിക്ഖാപദേന അരിയന്തീതി **അരിയാ**. ധമ്മേന ഞായേന ജീവന്തീതി **ധമ്മജീവിനോ. അത്ഥം ധമ്മഞ്ച ദേസേന്തീ**തി ഭാസിതത്ഥഞ്ച ദേസനാധമ്മഞ്ച കഥേന്തി പകാസേന്തി. അഥ വാ അത്ഥതോ അനപേതം ധമ്മതോ അനപേതഞ്ച ദേസേന്തി ആചിക്ഖന്തി.

ഏകഗ്ഗചിത്താതി സമാഹിതചിത്താ. **സതിമന്തോ**തി ഉപട്ഠിതസതിനോ.

ദൂരങ്ഗമാതി അരഞ്ഞഗതാ, മനുസ്സൂപചാരം മുഞ്ചിത്വാ ദൂരം ഗച്ഛന്താ, ഇദ്ധാനുഭാവേന വാ യഥാരുചിതം ദൂരം ഠാനം ഗച്ഛന്തീതി ദൂരങ്ഗമാ. മന്താ വുച്ചതി പഞ്ഞാ, തായ ഭണനസീലതായ **മന്തഭാണീ**. ന ഉദ്ധതാതി **അനുദ്ധതാ,** ഉദ്ധച്ചരഹിതാ വൂപസന്തചിത്താ. **ദുക്ഖസ്സന്തം പജാനന്തീ**തി വട്ടദുക്ഖസ്സ പരിയന്തഭൂതം നിബ്ബാനം പടിവിജ്ഝന്തി.

ന വിലോകേന്തി കിഞ്ചനന്തി യതോ ഗാമതോ പക്കമന്തി, തസ്മിം ഗാമേ കഞ്ചി സത്തം വാ സങ്ഖാരം വാ അപേക്ഖാവസേന ന ഓലോകേന്തി, അഥ ഖോ പന അനപേക്ഖാവ ഗച്ഛന്തി പക്കമന്തി.

ന തേ സം കോട്ഠേ ഓപേന്തീതി തേ സമണാ സം അത്തനോ സന്തകം സാപതേയ്യം കോട്ഠേ ന ഓപേന്തി ന പടിസാമേത്വാ ഠപേന്തി താദിസസ്സ പരിഗ്ഗഹസ്സ അഭാവതോ. **കുമ്ഭി**ന്തി കുമ്ഭിയം. **ഖളോപിയ**ന്തി പച്ഛിയം. **പരിനിട്ഠിതമേസാനാ**തി പരകുലേസു പരേസം അത്ഥായ സിദ്ധമേവ ഘാസം പരിയേസന്താ.

ഹിരഞ്ഞന്തി കഹാപണം. **രൂപിയ**ന്തി രജതം. **പച്ചുപ്പന്നേന യാപേന്തീ**തി അതീതം അനനുസോചന്താ അനാഗതഞ്ച അപച്ചാസീസന്താ പച്ചുപ്പന്നേന യാപേന്തി അത്തഭാവം പവത്തേന്തി.

അഞ്ഞമഞ്ഞം പിഹയന്തീതി അഞ്ഞമഞ്ഞസ്മിം മേത്തിം കരോന്തി. ‘‘പിഹായന്തി’’പി പാഠോ, സോ ഏവ അത്ഥോ.

ഏവം സോ ബ്രാഹ്മണോ ധീതുയാ സന്തികേ ഭിക്ഖൂനം ഗുണേ സുത്വാ പസന്നമാനസോ ധീതരം പസംസന്തോ **‘‘അത്ഥായ വത’’**തിആദിമാഹ.

അമ്ഹമ്പീതി അമ്ഹാകമ്പി. **ദക്ഖിണ**ന്തി ദേയ്യധമ്മം.

ഏത്ഥാതി ഏതേസു സമണേസു. **യഞ്ഞോ**തി ദാനധമ്മോ. **വിപുലോ**തി വിപുലഫലോ. സേസം വുത്തനയമേവ.

ഏവം ബ്രാഹ്മണോ സരണേസു സീലേസു ച പതിട്ഠിതോ അപരഭാഗേ സഞ്ജാതസംവേഗോ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തേ പതിട്ഠായ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനേന്തോ **‘‘ബ്രഹ്മബന്ധൂ’’**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ ഹേട്ഠാ വുത്തോയേവ.

രോഹിനീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ൻ. ചാപാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ലട്ഠിഹത്ഥോ പുരേ ആസീതിആദികാ ചാപായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ, അനുക്കമേന ഉപചിതകുസലമൂലാ സമ്ഭതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ വങ്ഗഹാരജനപദേ അഞ്ഞതരസ്മിം മിഗലുദ്ദകഗാമേ ജേട്ഠകമിഗലുദ്ദകസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, **ചാപാ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി. തേന ച സമയേന ഉപകോ ആജീവകോ ബോധിമണ്ഡതോ ധമ്മചക്കം പവത്തേതും ബാരാണസിം ഉദ്ദിസ്സ ഗച്ഛന്തേന സത്ഥാരാ സമാഗതോ

“വിപ്പസന്നാനി ഖോ തേ, ആവുസോ, ഇന്ദ്രിയാനി, പരിസുദ്ധോ ഛവിവണ്ണോ പരിയോദാതോ, കംസി ത്വം, ആവുസോ, ഉദ്ദിസ്സ പബ്ബജിതോ, കോ വാ തേ സത്ഥാ, കസ്സ വാ ത്വം ധമ്മം രോചേസീ”തി (മഹാവ॰ ൧൧; മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫) പുച്ഛിത്വാ -

> “സബ്ബാഭിഭൂ സബ്ബവിദൂഹമസ്മി, സബ്ബേസു ധമ്മേസു അനൂപലിത്തോ;
> സബ്ബഞ്ജഹോ തണ്ഹാക്ഖയേ വിമുത്തോ, സയം അഭിഞ്ഞായ കമുദ്ദിസേയ്യം. (ധ॰ പ॰ ൩൫൩; മഹാവ॰ ൧൧; കഥാ॰ ੪൦൫; മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫);
>
> “ന മേ ആചരിയോ അത്ഥി, സദിസോ മേ ന വിജ്ജതി;
> സദേവകസ്മിം ലോകസ്മിം, നത്ഥി മേ പടിപുഗ്ഗലോ.
>
> “അഹഞ്ഹി അരഹാ ലോകേ, അഹം സത്ഥാ അനുത്തരോ;
> ഏകോമ്ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ, സീതിഭൂതോമ്ഹി നിബ്ബുതോ.
>
> “ധമ്മചക്കം പവത്തേതും, ഗച്ഛാമി കാസിനം പുരം;
> അന്ധീഭൂതസ്മിം ലോകസ്മിം, ആഹഞ്ഛം അമതദുന്ദുഭി”ന്തി. (മഹാവ॰ ൧൧; കഥാ॰ ੪൦൫; മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫) -

സത്ഥാരാ അത്തനോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധഭാവേ ധമ്മചക്കപവത്തനേ ച പവേദിതേ പസന്നചിത്തോ സോ “ഹുപേയ്യപാവുസോ, അരഹസി അനന്തജിനോ”തി (മഹാവ॰ ൧൧; മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫) വത്വാ ഉമ്മഗ്ഗം ഗഹേത്വാ പക്കന്തോ വങ്ഗഹാരജനപദം അഗമാസി. സോ തത്ഥ ഏകം മിഗലുദ്ദകഗാമകം ഉപനിസ്സായ വാസം കപ്പേസി. തം തത്ഥ ജേട്ഠകമിഗലുദ്ദകോ ഉപട്ഠാസി. സോ ഏകദിവസം ദൂരം മിഗവം ഗച്ഛന്തോ “മയ്ഹം അരഹന്തേ മാ പമജ്ജീ”തി അത്തനോ ധീതരം ചാപം ആണാപേത്വാ അഗമാസി സദ്ധിം പുത്തഭാതുകേഹി. സാ ചസ്സ ധീതാ അഭിരൂപാ ഹോതി ദസ്സനീയാ.

അഥ ഖോ ഉപകോ ആജീവകോ ഭിക്ഖാചാരവേലായം മിഗലുദ്ദകസ്സ ഘരം ഗതോ പരിവിസിതും ഉപഗതം ചാപം ദിസ്വാ രാഗേന അഭിഭൂതോ ഭുഞ്ജിതുമ്പി അസക്കോന്തോ ഭാജനേന ഭത്തം ആദായ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഭത്തം ഏകമന്തേ നിക്ഖിപിത്വാ “സചേ ചാപം ലഭിസ്സാമി, ജീവാമി, നോ ചേ, മരിസ്സാമീ”തി നിരാഹാരോ നിപജ്ജി. സത്തമേ ദിവസേ മിഗലുദ്ദകോ ആഗന്ത്വാ ധീതരം പുച്ഛി - “കിം മയ്ഹം അരഹന്തേ ന പമജ്ജീ”തി? സാ “ഏകദിവസമേവ ആഗന്ത്വാ പുന നാഗതപുബ്ബോ”തി ആഹ. മിഗലുദ്ദകോ ച താവദേവസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ “കിം, ഭന്തേ, അഫാസുക”ന്തി പാദേ പരിമജ്ജന്തോ പുച്ഛി. ഉപകോ നിത്ഥുനന്തോ പരിവത്തതിയേവ. സോ “വദഥ, ഭന്തേ, യം മയാ സക്കാ കാതും, സബ്ബം തം കരിസ്സാമീ”തി ആഹ. ഉപകോ ഏകേന പരിയായേന അത്തനോ അജ്ഝാസയം ആരോചേസി. “ഇതരോ ജാനാസി പന, ഭന്തേ, കിഞ്ചി സിപ്പ”ന്തി. “ന ജാനാമീ”തി. “ന, ഭന്തേ, കിഞ്ചി സിപ്പം അജാനന്തേന സക്കാ ഘരം ആവസിതു”ന്തി. സോ ആഹ - “നാഹം കിഞ്ചി സിപ്പം ജാനാമി, അപിച തുമ്ഹാകം മംസഹാരകോ ഭവിസ്സാമി, മംസഞ്ച വിക്കിണിസ്സാമീ”തി. മാഗവികോ “അമ്ഹാകമ്പി ഏതദേവ രുച്ചതീ”തി ഉത്തരസാടകം ദത്വാ അത്തനോ സഹായകസ്സ ഗേഹേ കതിപാഹം വസാപേത്വാ താദിസേ ദിവസേ ഘരം ആനേത്വാ ധീതരം അദാസി.

അഥ കാലേ ഗച്ഛന്തേ തേസം സംവാസമന്വായ പുത്തോ നിബ്ബത്തി, **സുഭദ്ദോ**തിസ്സ നാമം അകംസു. ചാപാ തസ്സ രോദനകാലേ “ഉപകസ്സ പുത്ത, ആജീവകസ്സ പുത്ത, മംസഹാരകസ്സ പുത്ത, മാ രോദി മാ രോദീ”തിആദിനാ പുത്തതോസനഗീതേന ഉപകം ഉപ്പണ്ഡേസി. സോ “മാ ത്വം ചാപേ മം ‘അനാഥോ’തി മഞ്ഞി, അത്ഥി മേ സഹായോ അനന്തജിനോ നാമ, തസ്സാഹം സന്തികം ഗമിസ്സാമീ”തി ആഹ. ചാപാ “ഏവമയം അട്ടീയതീ”തി ഞത്വാ പുനപ്പുനം തഥാ കഥേസിയേവ. സോ ഏകദിവസം തായ തഥാ വുത്തോ കുജ്ഝിത്വാ ഗന്തുമാരദ്ധോ. തായ തം തം വത്വാ അനുനീയമാനോപി സഞ്ഞത്തിം അനാഗച്ഛന്തോ പച്ഛിമദിസാഭിമുഖോ പക്കാമി.

ഭഗവാ ച തേന സമയേന സാവത്ഥിയം ജേതവനേ വിഹരന്തോ ഭിക്ഖൂനം ആചിക്ഖി - “യോ, ഭിക്ഖവേ, അജ്ജ ‘കുഹിം അനന്തജിനോ’തി ഇധാഗന്ത്വാ പുച്ഛതി, തം മമ സന്തികം പേസേഥാ”തി. ഉപകോപി “കുഹിം അനന്തജിനോ വസതീ”തി തത്ഥ തത്ഥ പുച്ഛന്തോ അനുപുബ്ബേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ വിഹാരം പവിസിത്വാ വിഹാരമജ്ഝേ ഠത്വാ “കുഹിം അനന്തജിനോ”തി പുച്ഛി. തം ഭിക്ഖൂ ഭഗവതോ സന്തികം നയിംസു. സോ ഭഗവന്തം ദിസ്വാ “ജാനാഥ മം ഭഗവാ”തി ആഹ. “ആമ, ജാനാമി, കുഹിം പന ത്വം ഏത്തകം കാലം വസീ”തി? “വങ്ഗഹാരജനപദേ, ഭന്തേ”തി. “ഉപക, ഇദാനി മഹല്ലകോ ജാതോ പബ്ബജിതും സക്ഖിസ്സസീ”തി? “പബ്ബജിസ്സാമി, ഭന്തേ”തി. സത്ഥാ അഞ്ഞതരം ഭിക്ഖും ആണാപേസി - “ഏഹി ത്വം, ഭിക്ഖു, ഇമം പബ്ബാജേഹീ”തി. സോ തം പബ്ബാജേസി. സോ പബ്ബജിതോ സത്ഥു സന്തികേ കമ്മട്ഠാനം ഗഹേത്വാ ഭാവനം അനുയുഞ്ജന്തോ ന ചിരസ്സേവ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠായ കാലം കത്വാ അവിഹേസു നിബ്ബത്തോ, നിബ്ബത്തക്ഖണേയേവ അരഹത്തം പാപുണി. അവിഹേസു നിബ്ബത്തമത്താ സത്ത ജനാ അരഹത്തം പത്താ, തേസം അയം അഞ്ഞതരോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

“അവിഹം ഉപപന്നാസേ, വിമുത്താ സത്ത ഭിക്ഖവോ;
രാഗദോസപരിക്ഖീണാ, തിണ്ണാ ലോകേ വിസത്തികം.

“ഉപകോപലഗണ്ഡോ ച, പക്കുസാതി ച തേ തയോ;
ഭദ്ദിയോ ഖണ്ഡദേവോ ച, ബാഹുരഗ്ഗി ച സിങ്ഗിയോ;
തേ ഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, ദിബ്ബയോഗം ഉപച്ചഗു”ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൧൦൭);

ഉപകേ പന പക്കന്തേ നിബ്ബിന്ദഹദയാ ചാപാ ദാരകം അയ്യകസ്സ നിയ്യാദേത്വാ പുബ്ബേ ഉപകേന ഗതമഗ്ഗം ഗച്ഛന്തീ സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതാ, അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പുബ്ബേ ഉപകേന അത്തനാ ച കഥിതഗാഥായോ ഉദാനവസേന ഏകജ്ഝം കത്വാ -

൨൯൪. “ലട്ഠിഹത്ഥോ പുരേ ആസി, സോ ദാനി മിഗലുദ്ദകോ;
ആസായ പലിപാ ഘോരാ, നാസക്ഖി പാരമേതവേ.

൨൯൫. “സുമത്തം മം മഞ്ഞമാനാ, ചാപി പുത്തമതോസയി;
ചാപായ ബന്ധനം ഛേത്വാ, പബ്ബജിസ്സം പുനോപഹം.

൨൯൬. “മാ മേ കുജ്ഝി മഹാവീര, മാ മേ കുജ്ഝി മഹാമുനി;

ന ഹി കോധപരേതസ്സ, സുദ്ധി അത്ഥി കുതോ തപോ.

൨൯൫. ‘‘പക്കമിസ്സഞ്ച നാളാതോ, കോധ നാളായ വച്ഛതി;
ബന്ധന്തി ഇത്ഥിരൂപേന, സമണേ ധമ്മജീവിനോ.

൨൯൬. ‘‘ഏഹി കാള നിവത്തസ്സു, ഭുഞ്ജ കാമേ യഥാ പുരേ;
അഹഞ്ച തേ വസീകതാ, യേ ച മേ സന്തി ഞാതകാ.

൨൯൭. ‘‘ഏത്തോ ചാപേ ചതുബ്ഭാഗം, യഥാ ഭാസസി ത്വഞ്ച മേ;
തയി രത്തസ്സ പോസസ്സ, ഉളാരം വത തം സിയാ.

൨൯൮. ‘‘കാളങ്ഗിനിംവ തക്കാരിം, പുപ്ഫിതം ഗിരിമുദ്ധനി;
ഫുല്ലം ദാലിമലട്ഠിംവ, അന്തോദീപേവ പാടലിം.

൨൯൯. ‘‘ഹരിചന്ദനലിത്തങ്ഗിം, കാസികുത്തമധാരിനിം;
തം മം രൂപവതിം സന്തിം, കസ്സ ഓഹായ ഗച്ഛസി.

൩൦൦. ‘‘സാകുന്തികോവ സകുണിം, യഥാ ബന്ധിതുമിച്ഛതി;
ആഹരിമേന രൂപേന, ന മം ത്വം ബാധയിസ്സസി.

൩൦൧. ‘‘ഇമഞ്ച മേ പുത്തഫലം, കാള ഉപ്പാദിതം തയാ;
തം മം പുത്തവതിം സന്തിം, കസ്സ ഓഹായ ഗച്ഛസി.

൩൦൨. ‘‘ജഹന്തി പുത്തേ സപ്പഞ്ഞാ, തതോ ഞാതീ തതോ ധനം;
പബ്ബജന്തി മഹാവീരാ, നാഗോ ഛേത്വാവ ബന്ധനം.

൩൦൩. ‘‘ഇദാനി തേ ഇമം പുത്തം, ദണ്ഡേന ഛുരികായ വാ;
ഭൂമിയം വാ നിസുമ്ഭിസ്സം, പുത്തസോകാ ന ഗച്ഛസി.

൩൦൪. ‘‘സചേ പുത്തം സിങ്ഗാലാനം, കുക്കുരാനം പദാഹിസി;
ന മം പുത്തകത്തേ ജമ്മി, പുനരാവത്തയിസ്സസി.

൩൦൫. ‘‘ഹന്ദ ഖോ ദാനി ഭദ്ദന്തേ, കുഹിം കാള ഗമിസ്സസി;
കതമം ഗാമനിഗമം, നഗരം രാജധാനിയോ.

൩൦൬. ‘‘അഹുമ്ഹ പുബ്ബേ ഗണിനോ, അസ്സമണാ സമണമാനിനോ;
ഗാമേന ഗാമം വിചരിമ്ഹ, നഗരേ രാജധാനിയോ.

൩൦൭. ‘‘ഏസോ ഹി ഭഗവാ ബുദ്ധോ, നദിം നേരഞ്ജരം പതി;
സബ്ബദുക്ഖപ്പഹാനായ, ധമ്മം ദേസേതി പാണിനം;
തസ്സാഹം സന്തികം ഗച്ഛം, സോ മേ സത്ഥാ ഭവിസ്സതി.

൩൦൮. ‘‘വന്ദനം ദാനി മേ വജ്ജാസി, ലോകനാഥം അനുത്തരം;
പദക്ഖിണഞ്ച കത്വാന, ആദിസേയ്യാസി ദക്ഖിണം.

൩൦൯. ‘‘ഏതം ഖോ ലബ്ഭമമ്ഹേഹി, യഥാ ഭാസസി ത്വഞ്ച മേ;
വന്ദനം ദാനി തേ വജ്ജം, ലോകനാഥം അനുത്തരം;
പദക്ഖിണഞ്ച കത്വാന, ആദിസിസ്സാമി ദക്ഖിണം.

൩൧൦. ‘‘തതോ ച കാളോ പക്കാമി, നദിം നേരഞ്ജരം പതി;
സോ അദ്ദസാസി സമ്ബുദ്ധം, ദേസേന്തം അമതം പദം.

നഫ്“ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയം ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

നഫ്“തസ്സ പാദാനി വന്ദിത്വാ, കത്വാന നം പദക്ഖിണം;
ചാപായ ആദിസിത്വാന, പബ്ബജിം അനഗാരിയം;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **ലട്ഠിഹത്ഥോ**തി ദണ്ഡഹത്ഥോ. **പുരേ**തി പുബ്ബേ പരിബ്ബാജകകാലേ ചണ്ഡഗോണകുക്കുരാദീനം പരിഹരണത്ഥം ദണ്ഡം ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ വിചരണകോ അഹോസി. **സോ ദാനി മിഗലുദ്ദകോ**തി സോ ഇദാനി മിഗലുദ്ദേഹി സദ്ധിം സമ്ഭോഗസംവാസേഹി മിഗലുദ്ദോ മാഗവികോ ജാതോ. **ആസായാ**തി തണ്ഹായ. “ആസയാ”തിപി പാഠോ, അജ്ഝാസയഹേതൂതി അത്ഥോ. **പലിപാ**തി കാമപങ്കതോ ദിട്ഠിപങ്കതോ ച. **ഘോരാ**തി അവിദിതവിപുലാനത്ഥാവഹത്താ ദാരുണതോ ഘോരാ. **നാസക്ഖി പാരമേതവേ**തി തസ്സേവ പലിപസ്സ പാരഭൂതം നിബ്ബാനം ഏതും ഗന്തും ന അസക്ഖി, ന അഭിസമ്ഭുനീതി അത്താനമേവ സന്ധായ ഉപകോ വദതി.

സുമത്തം മം മഞ്ഞമാനാതി അത്തനി സുട്ഠു മത്തം മദപ്പത്തം കാമഗേധവസേന ലഗ്ഗം പമത്തം വാ കത്വാ മം സല്ലക്ഖന്തീ. **ചാപാ പുത്തമതോസയീ**തി മിഗലുദ്ദസ്സ ധീതാ ചാപാ “ആജീവകസ്സ പുത്താ”തിആദിനാ മം ഘട്ടേന്തീ പുത്തം തോസേസി കേളായസി. “സുപതി മം മഞ്ഞമാനാ”തി ച പഠന്തി, സുപതീതി മം മഞ്ഞമാനാതി അത്ഥോ. **ചാപായ ബന്ധനം ഛേത്വാ**തി ചാപായ തയി ഉപ്പന്നം കിലേസബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ. **പബ്ബജിസ്സം പുനോപ**ന്തി പുന ദുതിയവാരമ്പി അഹം പബ്ബജിസ്സാമി.

ഇദാനി തസ്സാ “മയ്ഹം അത്ഥോ നത്ഥീ”തി വദതി, തം സുത്വാ ചാപാ ഖമാപേന്തീ **“മാ മേ കുജ്ഝീ”**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **മാ മേ കുജ്ഝീ**തി കേളികരണമത്തേന മാ മയ്ഹം കുജ്ഝി. **മഹാവീര, മഹാമുനീ**തി ഉപകം ആലപതി. തഞ്ഹി സാ പുബ്ബേപി പബ്ബജിതോ, ഇദാനിപി പബ്ബജിതുകാമോതി കത്വാ ഖന്തിഞ്ച പച്ചാസീസന്തീ “മഹാമുനീ”തി ആഹ. തേനേവാഹ - **“ന ഹി കോധപരേതസ്സ, സുദ്ധി അത്ഥി കുതോ തപോ”**തി, ത്വം ഏത്തകമ്പി അസഹന്തോ കഥം ചിത്തം ദമേസ്സസി, കഥം വാ തപം ചരിസ്സസീതി അധിപ്പായോ.

അഥ നാളം ഗന്ത്വാ ജീവിതുകാമോസീതി ചാപായ വുത്തോ ആഹ - **“പക്കമിസ്സഞ്ച നാളാതോ, കോധ നാളായ വച്ഛതീ”**തി കോ ഇധ നാളായ വസിസ്സതി, നാളാതോവ അഹം പക്കമിസ്സാമേവ. സോ ഹി തസ്സ ജാതഗാമോ, തതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി. സോ ച മഗധരട്ഠേ ബോധിമണ്ഡസ്സ ആസന്നപദേസേ, തം സന്ധായ വുത്തം. **ബന്ധന്തീ ഇത്ഥിരൂപേന, സമണേ ധമ്മജീവിനോ**തി ചാപേ ത്വം ധമ്മേന ജീവന്തേ ധമ്മികേ പബ്ബജിതേ അത്തനോ ഇത്ഥിരൂപേന ഇത്ഥികുത്താകപ്പേഹി ബന്ധന്തീ തിട്ഠസി. യേനാഹം ഇദാനി ഏദിസോ ജാതോ, തസ്മാ തം പരിച്ചജാമീതി അധിപ്പായോ.

ഏവം വുത്തേ ചാപാ തം നിവത്തേതുകാമാ **“ഏഹി, കാളാ”**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - കാളവണ്ണതായ, **കാള,** ഉപക, ഏഹി **നിവത്തസ്സു** മാ പക്കമി,

പുബ്ബേ വിയ കാമേ പരിഭുഞ്ജ, അഹഞ്ച യേ ച മേ സന്തി ഞാതകാ, തേ സബ്ബേവ തുയ്ഹം മാ പക്കമിതുകാമതായ **വസീകതാ** വസവത്തിനോ കതാതി.

തം സുത്വാ ഉപകോ **"ഏത്തോ ചാപേ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ചാപേതി** ചാപേ. ചാപസദിസഅങ്ഗലട്ഠിതായ ഹി സാ, ചാപാതി നാമം ലഭി, തസ്മാ, ചാപാതി വുച്ചതി. ത്വം ചാപേ, യഥാ ഭാസസി, ഇദാനി യാദിസം കഥേസി, ഇതോ **ചതുബ്ഭാഗമേവ** പിയസമുദാചാരം കരേയ്യാസി. തയി **രത്തസ്സ** രാഗാഭിഭൂതസ്സ പുരിസസ്സ ഉള്ളാരം വത തം സിയാ, അഹം പനേതരഹി തയി കാമേസു ച വിരത്തോ, തസ്മാ ചാപായ വചനേ ന തിട്ഠാമീതി അധിപ്പായോ.

പുന, ചാപാ, അത്തനി തസ്സ ആസത്തിം ഉപ്പാദേതുകാമാ **"കാളങ്ഗിനി"**ന്തി ആഹ. തത്ഥ, **കാളാ**തി തസ്സാലപനം. **അങ്ഗിനി**ന്തി അങ്ഗലട്ഠിസമ്പന്നം. **ഇവാ**തി ഉപമായ നിപാതോ. **തക്കാരിം പുപ്ഫിതം ഗിരിമുദ്ധനീ**തി പബ്ബതമുദ്ധനി ഠിതം സുപുപ്ഫിതദാലിമലട്ഠിം വിയ. "ഉക്കാഗാരി"ന്തി ച കേചി പഠന്തി, അങ്ഗത്ഥിലട്ഠിം വിയാതി അത്ഥോ. ഗിരിമുദ്ധനീതി ച ഇദം കേനചി അനുപഹതസോഭതാദസ്സനത്ഥം വുത്തം. കേചി "കാലിങ്ഗിനി"ന്തി പാഠം വത്വാ തസ്സ കുമ്ഭണ്ഡലതാസദിസന്തി അത്ഥം വദന്തി. **ഫുല്ലം ദാലിമലട്ഠിംവാ**തി പുപ്ഫിതം ബീജപൂരലതം വിയ. **അന്തോദീപേവ പാടലി**ന്തി ദീപകബ്ഭന്തരേ പുപ്ഫിതപാടലിരുക്ഖം വിയ, ദീപഗ്ഗഹണഞ്ചേത്ഥ സോഭാപാടിഹാരിയദസ്സനത്ഥമേവ.

ഹരിചന്ദനലിത്തങ്ഗിന്തി ലോഹിതചന്ദനേന അനുലിത്തസബ്ബങ്ഗിം. **കാസികുത്തമധാരിനി**ന്തി ഉത്തമകാസികവത്ഥധരം. **തം മ**ന്തി താദിസം മം. **രൂപവതിം സന്തി**ന്തി രൂപസമ്പന്നം സമാനം. **കസ്സ ഓഹായ ഗച്ഛസീ**തി കസ്സ നാമ സത്തസ്സ, കസ്സ വാ ഹേതുനോ, കേന കാരണേന, ഓഹായ പഹായ പരിച്ചജിത്വാ ഗച്ഛസി.

ഇതോ പരമ്പി തേസം വചനപടിവചനഗാഥാവ ഠപേത്വാ പരിയോസാനേ തിസ്സോ ഗാഥാ. തത്ഥ **സാകുന്തികോവാ**തി സകുണലുദ്ദോ വിയ. **ആഹരിമേന രൂപേനാ**തി കേസമണ്ഡനാദിനാ സരീരജഗ്ഗനേന ചേവ വത്ഥാഭരണാദിനാ ച അഭിസങ്ഖാരികേന രൂപേന വണ്ണേന കിത്തിമേന ചാതുരിയേനാതി അത്ഥോ. **ന മം ത്വം ബാധയിസ്സസീ**തി പുബ്ബേ വിയ ഇദാനി മം ത്വം ന ബാധിതും സക്ഖിസ്സസി.

പുത്തഫലന്തി പുത്തസങ്ഖാതം ഫലം പുത്തപസവോ.

സപ്പഞ്ഞാതി പഞ്ഞവന്തോ, സംസാരേ ആദീനവവിഭാവിനിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതാതി അധിപ്പായോ. തേ ഹി അപ്പം വാ മഹന്തം വാ ഞാതിപരിവട്ടം ഭോഗക്ഖന്ധം വാ പഹായ പബ്ബജന്തി. തേനാഹ - **"പബ്ബജന്തി മഹാവീരാ, നാഗോ ഛേത്വാവ ബന്ധന"**ന്തി, അയബന്ധനം വിയ ഹത്ഥിനാഗോ ഗിഹിബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ മഹാവീരിയാവ പബ്ബജന്തി, ന നിഹീനവീരിയാതി അത്ഥോ.

ദണ്ഡേനാതി യേന കേനചി ദണ്ഡേന. **ഛുരികായാ**തി ഖുരേന. **ഭൂമിയം വാ നിസുമ്ഭിസ്സ**ന്തി പഥവിയം പാതേത്വാ പോഥനവിജ്ഝനാദിനാ വിബാധിസ്സാമി. **പുത്തസോകാ ന ഗച്ഛസീ**തി പുത്തസോകനിമിത്തം ന ഗച്ഛിസ്സസി.

പദാഹിസീതി ദസ്സസി. **പുത്തകത്തേ**തി പുത്തകാരണാ. **ജമ്മീ**തി തസ്സാ ആലപനം, ലാമകേതി അത്ഥോ.

ഇദാനി തസ്സ ഗമനം അനുജാനിത്വാ ഗമനട്ഠാനം ജാനിതും **"ഹന്ദ ഖോ"**തി ഗാഥമാഹ.

ഇതരോ പുബ്ബേ അഹം അനിയ്യാനികം സാസനം പഗ്ഗയ്ഹ അട്ഠാസിം, ഇദാനി പന നിയ്യാനികേ അനന്തജിനസ്സ സാസനേ ഠാതുകാമോ, തസ്മാ തസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീതി ദസ്സേന്തോ **"അഹുമ്ഹാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഗണിനോ**തി ഗണധരാ. **അസ്സമണാ**തി ന സമിതപാപാ. **സമണമാനിനോ**തി സമിതപാപാതി ഏവം സഞ്ഞിനോ. **വിചരിമ്ഹാ**തി പൂരണാദീസു അത്താനം പക്ഖിപിത്വാ വദതി.

നേരഞ്ജരം പതീതി നേരഞ്ജരായ നദിയാ സമീപേ തസ്സാ തീരേ. **ബുദ്ധോ**തി അഭിസമ്ബോധിം പത്തോ, അഭിസമ്ബോധിം പത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തോ സബ്ബകാലം ഭഗവാ തത്ഥേവ വസീതി അധിപ്പായേന വദതി.

വന്ദനം ദാനി മേ വജ്ജാസീതി മമ വന്ദനം വദേയ്യാസി, മമ വചനേന ലോകനാഥം അനുത്തരം വദേയ്യാസീതി അത്ഥോ. **പദക്ഖിണഞ്ച കത്വാന, ആദിസേയ്യാസി ദക്ഖിണ**ന്തി ബുദ്ധം ഭഗവന്തം തിക്ഖത്തും പദക്ഖിണം കത്വാപി ചതൂസു ഠാനേസു വന്ദിത്വാ, തതോ പുഞ്ഞതോ മയ്ഹം പത്തിദാനം ദേന്തോ പദക്ഖിണം ആദിസേയ്യാസി ബുദ്ധഗുണാനം സുതപുബ്ബത്താ ഹേതുസമ്പന്നതായ ച ഏവം വദതി.

ഏതം ഖോ ലബ്ഭമമ്ഹേഹീതി ഏതം പദക്ഖിണകരണം പുഞ്ഞം അമ്ഹേഹി തവ ദാതും സക്കാ, ന നിവത്തനം, പുബ്ബേ വിയ കാമൂപഭോഗോ ച ന സക്കാതി അധിപ്പായോ. **തേ വജ്ജ**ന്തി തവ വന്ദനം വജ്ജം വക്ഖാമി.

സോതി കാളോ, **അദ്ദസാസീ**തി അദ്ദക്ഖി.

സത്ഥുദേസനായം സച്ചകഥായ പധാനത്താ തബ്ബിനിമുത്തായ അഭാവതോ **"ദുക്ഖ"**ന്തിആദി വുത്തം, സേസം വുത്തനയമേവ.

ചാപാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. സുന്ദരീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

പേതാനി ഭോതി പുത്താനീതിആദികാ സുന്ദരിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ഇതോ ഏകതിംസകപ്പേ വേസ്സഭുസ്സ ഭഗവതോ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ ഏകദിവസം സത്ഥാരം പിണ്ഡായ ചരന്തം ദിസ്വാ പസന്നമാനസാ ഭിക്ഖം ദത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദി. സത്ഥാ തസ്സാ ചിത്തപ്പസാദം ഞത്വാ അനുമോദനം കത്വാ പക്കാമി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന താവതിംസേസു നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ തതോ ചുതാ അപരാപരം സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ പരിപക്കഞാണാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ബാരാണസിയം സുജാതസ്സ നാമ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ രൂപസമ്പത്തിയാ **സുന്ദരീ**തി

നാമം അഹോസി. വയപ്പത്തകാലേ ചസ്സാ കനിട്ഠഭാതാ കാലമകാസി. അഥസ്സാ പിതാ പുത്തസോകേന അഭിഭൂതോ തത്ഥ തത്ഥ വിചരന്തോ വാസിട്ഠിത്ഥേരിയാ സമാഗന്ത്വാ തം സോകവിനോദനകാരണം പുച്ഛന്തോ “പേതാനി ഭോതി പുത്താനീ”തിആദികാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. ഥേരീ തം സോകാഭിഭൂതം ഞത്വാ സോകം വിനോദേതുകാമാ “ബഹൂനി പുത്തസതാനീ”തിആദികാ ദ്വേ ഗാഥാ വത്വാ അത്തനോ അസോകഭാവം കഥേസി. തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണോ “കഥം ത്വം, അയ്യേ, ഏവം അസോകാ ജാതാ”തി ആഹ. തസ്സ ഥേരീ രതനത്തയഗുണം കഥേസി.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ “കുഹിം സത്ഥാ”തി പുച്ഛിത്വാ “ഇദാനി മിഥിലായം വിഹരതീ”തി തം സുത്വാ താവദേവ രഥം യോജേത്വാ രഥേന മിഥിലം ഗന്ത്വാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ സമ്മോദനീയം കഥം കത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. തസ്സ സത്ഥാ ധമ്മം ദേസേസി. സോ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധോ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ തതിയേ ദിവസേ അരഹത്തം പാപുണി. അഥ സാരഥി രഥം ആദായ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണിയാ തം പവത്തിം ആരോചേസി. സുന്ദരീ അത്തനോ പിതു പബ്ബജിതഭാവം സുത്വാ, “അമ്മ, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി മാതരം ആപുച്ഛി. മാതാ “യം ഇമസ്മിം ഗേഹേ ഭോഗജാതം, സബ്ബം തം തുയ്ഹം സന്തകം, ത്വം ഇമസ്സ കുലസ്സ ദായാദികാ പടിപജ്ജ, ഇമം സബ്ബഭോഗം പരിഭുഞ്ജ, മാ പബ്ബജീ”തി ആഹ. സാ “ന മയ്ഹം ഭോഗേഹി അത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമേവാഹം, അമ്മാ”തി മാതരം അനുജാനാപേത്വാ മഹതിം സമ്പത്തിം ഖേളപിണ്ഡം വിയ ഛഡ്ഡേത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച സിക്ഖമാനായേവ ഹുത്വാ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ ഘടേന്തീ വായമന്തീ ഹേതുസമ്പന്നതായ ഞാണസ്സ പരിപാകം ഗതത്താ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** -

“പിണ്ഡപാതം ചരന്തസ്സ, വേസ്സഭുസ്സ മഹേസിനോ;
കടച്ഛുഭിക്ഖമുഗ്ഗയ്ഹ, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സദാസഹം.

“പടിഗ്ഗഹേത്വാ സമ്ബുദ്ധോ, വേസ്സഭൂ ലോകനായകോ;
വീഥിയാ സണ്ഠിതോ സത്ഥാ, അകാ മേ അനുമോദനം.

“കടച്ഛുഭിക്ഖം ദത്വാന, താവതിംസം ഗമിസ്സസി;
ഛത്തിംസദേവരാജൂനം, മഹേസിത്തം കരിസ്സസി.

“പഞ്ഞാസം ചക്കവത്തീനം, മഹേസിത്തം കരിസ്സസി;
മനസാ പത്ഥിതം സബ്ബം, പടിലച്ഛസി സബ്ബദാ.

“സമ്പത്തിം അനുഭോത്വാന, പബ്ബജിസ്സസി കിഞ്ചനാ;
സബ്ബാസവേ പരിഞ്ഞായ, നിബ്ബായിസ്സസിനാസവാ.

“ഇദം വത്വാന സമ്ബുദ്ധോ, വേസ്സഭൂ ലോകനായകോ;
നഭം അബ്ഭുഗ്ഗമീ വീരോ, ഹംസരാജാവ അമ്ബരേ.

“സുദിന്നം മേ ദാനവരം, സുയിട്ഠാ യാഗസമ്പദാ;
കടച്ഛുഭിക്ഖം ദത്വാന, പത്താഹം അചലം പദം.

“ഏകതിംസേ ഇതോ കപ്പേ, യം ദാനമദദിം തദാ;
ദുഗ്ഗതിം നാഭിജാനാമി, ഭിക്ഖാദാനസ്സിദം ഫലം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം...പേ॰... കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വിഹരന്തീ അപരഭാഗേ “സത്ഥു പുരതോ സീഹനാദം നദിസ്സാമീ”തി ഉപജ്ഝായം ആപുച്ഛിത്വാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ സമ്ബഹുലാഹി ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം അനുക്കമേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സന്തികം ഉപസങ്കമിത്വാ സത്ഥാരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതാ സത്ഥാരാ കതപടിസന്ഥാരാ സത്ഥു ഓരസധീതുഭാവാദിവിഭാവനേന അഞ്ഞം ബ്യാകാസി. അഥസ്സാ മാതരം ആദിം കത്വാ സബ്ബോ ഞാതിഗണോ പരിജനോ ച പബ്ബജി. സാ അപരഭാഗേ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പിതരാ വുത്തഗാഥം ആദിം കത്വാ ഉദാനവസേന –

൩൧൨. “പേതാനി ഭോതി പുത്താനി, ഖാദമാനാ തുവം പുരേ;
തുവം ദിവാ ച രത്തോ ച, അതീവ പരിതപ്പസി.

൩൧൩. “സാജ്ജ സബ്ബാനി ഖാദിത്വാ, സതപുത്താനി ബ്രാഹ്മണീ;
വാസേട്ഠി കേന വണ്ണേന, ന ബാള്ഹം പരിതപ്പസി.

൩൧൪. “ബഹൂനി പുത്തസതാനി, ഞാതിസങ്ഘസതാനി ച;
ഖാദിതാനി അതീതംസേ, മമ തുഞ്ഹഞ്ച ബ്രാഹ്മണ.

൩൧൫. “സാഹം നിസ്സരണം ഞത്വാ, ജാതിയാ മരണസ്സ ച;
ന സോചാമി ന രോദാമി, ന ചാപി പരിതപ്പയിം.

൩൧൬. “അബ്ഭുതം വത വാസേട്ഠി, വാചം ഭാസസി ഏദിസിം;
കസ്സ ത്വം ധമ്മമഞ്ഞായ, ഗിരം ഭാസസി ഏദിസിം.

൩൧൭. “ഏസ ബ്രാഹ്മണ സമ്ബുദ്ധോ, നഗരം മിഥിലം പതി;
സബ്ബദുക്ഖപ്പഹാനായ, ധമ്മം ദേസേസി പാണിനം.

൩൧൮. “തസ്സ ബ്രഹ്മേ അരഹതോ, ധമ്മം സുത്വാ നിരൂപധിം;
തത്ഥ വിഞ്ഞാതസദ്ധമ്മാ, പുത്തസോകം ബ്യപാനുദിം.

൩൧൯. “സോ അഹമ്പി ഗമിസ്സാമി, നഗരം മിഥിലം പതി;
അപ്പേവ മം സോ ഭഗവാ, സബ്ബദുക്ഖാ പമോചയേ.

൩൨൦. “അദ്ദസ ബ്രാഹ്മണോ ബുദ്ധം, വിപ്പമുത്തം നിരൂപധിം;
സ്വസ്സ ധമ്മമദേസേസി, മുനി ദുക്ഖസ്സ പാരഗൂ.

൩൨൧. “ദുക്ഖം ദുക്ഖസമുപ്പാദം, ദുക്ഖസ്സ ച അതിക്കമം;
അരിയം ചട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗം, ദുക്ഖൂപസമഗാമിനം.

൩൨൨. “തത്ഥ വിഞ്ഞാതസദ്ധമ്മോ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയി;
സുജാതോ തീഹി രത്തീഹി, തിസ്സോ വിജ്ജാ അഫസ്സയി.

൩൨൩. “ഏഹി സാരഥി ഗച്ഛാഹി, രഥം നിയ്യാദയാഹിമം;
ആരോഗ്യം ബ്രാഹ്മണിം വജ്ജ, പബ്ബജി ദാനി ബ്രാഹ്മണോ;
സുജാതോ തീഹി രത്തീഹി, തിസ്സോ വിജ്ജാ അഫസ്സയി.

൩൨൫. “തതോ ച രഥമാദായ, സഹസ്സഞ്ചാപി സാരഥി;
ആരോഗ്യം ബ്രാഹ്മണിംവോച, ‘പബ്ബജി ദാനി ബ്രാഹ്മണോ;
സുജാതോ തീഹി രത്തീഹി, തിസ്സോ വിജ്ജാ അഫസ്സയി.

൩൨൬. “ഏതഞ്ചാഹം അസ്സരഥം, സഹസ്സഞ്ചാപി സാരഥി;
തേവിജ്ജം ബ്രാഹ്മണം സുത്വാ, പുണ്ണപത്തം ദദാമി തേ.

൩൨൭. “തുയ്ഹേവ ഹോത്വസ്സരഥോ, സഹസ്സഞ്ചാപി ബ്രാഹ്മണി;
അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമി, വരപഞ്ഞസ്സ സന്തികേ.

൩൨൮. “ഹത്ഥീ ഗവസ്സം മണികുണ്ഡലഞ്ച, ഫീതഞ്ചിമം ഗഹവിഭവം പഹായ;
പിതാ പബ്ബജിതോ തുയ്ഹം, ഭുഞ്ജ ഭോഗാനി സുന്ദരീ;
തുവം ദായാദികാ കുലേ.

൩൨൯. “ഹത്ഥീ ഗവസ്സം മണികുണ്ഡലഞ്ച, രമ്മം ചിമം ഗഹവിഭവം പഹായ;
പിതാ പബ്ബജിതോ മയ്ഹം, പുത്തസോകേന അട്ടിതോ;
അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമി, ഭാതുസോകേന അട്ടിതാ.

൩൩൦. “സോ തേ ഇജ്ഝതു സങ്കപ്പോ, യം ത്വം പത്ഥേസി സുന്ദരീ;
ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡോ ഉഞ്ഛോ ച, പംസുകൂലഞ്ച ചീവരം;
ഏതാനി അഭിസമ്ഭോന്തീ, പരലോകേ അനാസവാ.

൩൩൧. “സിക്ഖമാനായ മേ അയ്യേ, ദിബ്ബചക്ഖു വിസോധിതം;
പുബ്ബേനിവാസം ജാനാമി, യത്ഥ മേ വുസിതം പുരേ.

൩൩൨. “തുവം നിസ്സായ കല്യാണി, ഥേരി സങ്ഘസ്സ സോഭനേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

൩൩൩. “അനുജാനാഹി മേ അയ്യേ, ഇച്ഛേ സാവത്ഥി ഗന്തവേ;
സീഹനാദം നദിസ്സാമി, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സന്തികേ.

൩൩൪. “പസ്സ സുന്ദരി സത്ഥാരം, ഹേമവണ്ണം ഹരിത്തചം;
അദന്താനം ദമേതാരം, സമ്ബുദ്ധമകുതോഭയം.

൩൩൫. “പസ്സ സുന്ദരിമായന്തിം, വിപ്പമുത്തം നിരൂപധിം;
വീതരാഗം വിസംയുത്തം, കതകിച്ചമനാസവം.

൩൩൬. “ബാരാണസിതോ നിക്ഖമ്മ, തവ സന്തികമാഗതാ;
സാവികാ തേ മഹാവീര, പാദേ വന്ദതി സുന്ദരീ.

൩൩൭. “തുവം ബുദ്ധോ തുവം സത്ഥാ, തുയ്ഹം ധീതാമ്ഹി ബ്രാഹ്മണ;
ഓരസാ മുഖതോ ജാതാ, കതകിച്ചാ അനാസവാ.

൩൩൮. “തസ്സാ തേ സ്വാഗതം ഭദ്ദേ, തതോ തേ അദുരാഗതം;
ഏവഞ്ഹി ദന്താ ആയന്തി, സത്ഥു പാദാനി വന്ദികാ;
വീതരാഗാ വിസംയുത്താ, കതകിച്ചാ അനാസവാ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ പച്ചുദാഹാസി.

തത്ഥ **പേതാനീ**തി മതാനി. **ഭോതീ**തി തം ആലപതി. **പുത്താനീ**തി ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന വുത്തം, പേതേ പുത്തേതി അത്ഥോ. ഏകോ ഏവ ച

തസ്സാ പുത്തോ മതോ, ബ്രാഹ്മണോ പന “ചിരകാലം അയം സോകേന അട്ടാ ഹുത്വാ വിചരി, ബഹൂ മഞ്ഞേ ഇമിസ്സാ പുത്താ മതാ”തി ഏവംസഞ്ഞീ ഹുത്വാ ബഹുവചനേനാഹ. തഥാ ച “സാജ്ജ സബ്ബാനി ഖാദിത്വാ സതപുത്താനീ”തി. **ഖാദമാനാ**തി ലോകവോഹാരവസേന ഖുംസനവചനമേതം. ലോകേ ഹി യസ്സാ ഇത്ഥിയാ ജാതജാതാ പുത്താ മരന്തി, തം ഗരഹന്താ “പുത്തഖാദിനീ”തിആദിം വദന്തി. **അതീവാ**തി അതിവിയ ഭുസം. **പരിതപ്പസീ**തി സന്തപ്പസി, പുരേതി യോജനാ. അയഞ്ഹേത്ഥ സങ്ഖേപത്ഥോ - ഭോതി വാസേട്ഠി, പുബ്ബേ ത്വം മതപുത്താ ഹുത്വാ സോചന്തീ പരിദേവന്തീ അതിവിയ സോകായ സമപ്പിതാ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ആഹിണ്ഡസി.

സാജ്ജാതി സാ അജ്ജ, സാ ത്വം ഏതരഹീതി അത്ഥോ. “സജ്ജാ”തി വാ പാഠോ. **കേന വണ്ണേനാ**തി കേന കാരണേന.

ഖാദിതാനീതി ഥേരീപി ബ്രാഹ്മണേന വുത്തപരിയായേനേവ വദതി. ഖാദിതാനി വാ ബ്യഗ്ഘദീപിബിളാരാദിജാതിയോ സന്ധായേവമാഹ. **അതീതംസേ**തി അതീതകോട്ഠാസേ, അതിക്കന്തഭവേസൂതി അത്ഥോ. **മമ തുയ്ഹഞ്ചാ**തി മയാ ച തയാ ച.

നിസ്സരണം ഞത്വാ ജാതിയാ മരണസ്സ ചാതി ജാതിജരാമരണാനം നിസ്സരണഭൂതം നിബ്ബാനം മഗ്ഗഞാണേന പടിവിജ്ഝിത്വാ. **ന ചാപി പരിതപ്പയി**ന്തി ന ചാപി ഉപായാസാസിം, അഹം ഉപായാസം ന ആപജ്ജിന്തി അത്ഥോ.

അബ്ഭുതം വതാതി അച്ഛരിയം വത. തഞ്ഹി അബ്ഭുതം പുബ്ബേ അഭൂതം അബ്ഭുതന്തി വുച്ചതി. **ഏദിസി**ന്തി ഏവരൂപിം, “ന സോചാമി ന രോദാമി, ന ചാപി പരിതപ്പയി”ന്തി ഏവം സോചനാദീനം അഭാവദീപനിം വാചം. **കസ്സ ത്വം ധമ്മമഞ്ഞായാ**തി കേവലം യഥാ ഏദിസോ ധമ്മോ ലദ്ധും ന സക്കാ, തസ്മാ കസ്സ നാമ സത്ഥുനോ ധമ്മമഞ്ഞായ ഗിരം ഭാസസി ഏദിസന്തി സത്ഥാരം സാസനഞ്ച പുച്ഛതി.

നിരൂപധിന്തി നിദ്ദുക്ഖം. **വിഞ്ഞാതസദ്ധമ്മാ**തി പടിവിദ്ധഅരിയസച്ചധമ്മാ. **ബ്യപാനുദി**ന്തി നീഹരിം പജഹിം.

വിപ്പമുത്തന്തി സബ്ബസോ വിമുത്തം, സബ്ബകിലേസേഹി സബ്ബഭവേഹി ച വിസംയുത്തം. **സ്വാസ്സാ**തി സോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ അസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ.

തത്ഥാതി തസ്സം ചതുസച്ചധമ്മദേസനായം.

രഥം നിയ്യാദയാഹിമന്തി ഇമം രഥം ബ്രാഹ്മണിയാ നിയ്യാദേഹി.

സഹസ്സഞ്ചാപീതി മഗ്ഗപരിബ്ബയത്ഥം നീതം കഹാപണസഹസ്സഞ്ചാപി ആദായ നിയ്യാദേഹീതി യോജനാ.

അസ്സരഥന്തി അസ്സയുത്തരഥം. **പുണ്ണപത്ത**ന്തി തുട്ഠിദാനം.

ഏവം ബ്രാഹ്മണിയാ തുട്ഠിദാനേ ദിയ്യമാനേ തം അസമ്പടിച്ഛന്തോ സാരഥി “തുയ്ഹേവ ഹോതൂ”തി ഗാഥം വത്വാ സത്ഥു സന്തികമേവ ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിതേ പന സാരഥിമ്ഹി ബ്രാഹ്മണീ അത്തനോ ധീതരം സുന്ദരിം

ആമന്തേത്വാ ഘരാവാസേ നിയോജേന്തീ **"ഹത്ഥീ ഗവസ്സ"**ന്തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ഹത്ഥീ**തി ഹത്ഥിനോ. **ഗവസ്സ**ന്തി ഗാവോ ച അസ്സാ ച. **മണികുണ്ഡലഞ്ചാ**തി മണി ച കുണ്ഡലാനി ച. **ഫീതഞ്ചിമം ഗഹവിഭവം പഹായാ**തി ഇമം ഹത്ഥിആദിപ്പഭേദം യഥാവുത്തം അവുത്തഞ്ച ഖേത്തവത്ഥുഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദിഭേദം ഫീതം പഹൂതഞ്ച ഗഹവിഭവം ഗേഹൂപകരണം അഞ്ഞഞ്ച ദാസിദാസാദികം സബ്ബം പഹായ തവ പിതാ പബ്ബജിതോ. **ഭുഞ്ജ ഭോഗാനി സുന്ദരീ**തി സുന്ദരി, ത്വം ഇമേ ഭോഗേ ഭുഞ്ജസ്സു. **തുവം ദായാദികാ കുലേ**തി തുവഞ്ഹി ഇമസ്മിം കുലേ ദായജ്ജാരഹാതി.

തം സുത്വാ സുന്ദരീ അത്തനോ നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയം പകാസേന്തീ **"ഹത്ഥീഗവസ്സ"**ന്തിആദിമാഹ.

അഥ നം മാതാ നേക്ഖമ്മേയേവ നിയോജേന്തീ **"സോ തേ ഇജ്ഝതൂ"**തിആദിനാ ദിയഡ്ഢഗാഥമാഹ. തത്ഥ **യം ത്വം പത്ഥേസി സുന്ദരീ**തി സുന്ദരി ത്വം ഇദാനി യം പത്ഥേസി ആകങ്ഖസി. സോ തവ പബ്ബജ്ജായ **സങ്കപ്പോ** പബ്ബജ്ജായ ഛന്ദോ **ഇജ്ഝതു** അനന്തരായേന സിജ്ഝതു. **ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡോ**തി ഘരേ ഘരേ പതിട്ഠിത്വാ ലദ്ധബ്ബഭിക്ഖാപിണ്ഡോ. **ഉഞ്ഛോ**തി തദത്ഥം ഘരപടിപാടിയാ ആഹിണ്ഡനം ഉദ്ദിസ്സ ഠാനഞ്ച. **ഏതാനീ**തി ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡാദീനി. **അഭിസമ്ഭോന്തീ**തി അനിബ്ബിന്നരൂപാ ജങ്ഘബലം നിസ്സായ അഭിസമ്ഭവന്തീ, സാധേന്തീതി അത്ഥോ.

അഥ സുന്ദരീ ''സാധു, അമ്മാ''തി മാതുയാ പടിസ്സുണിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ സിക്ഖമാനായേവ സമാനാ തിസ്സോ വിജ്ജാ സച്ഛികത്വാ ''സത്ഥു സന്തികം ഗമിസ്സാമീ''തി ഉപജ്ഝായം ആരോചേത്വാ ഭിക്ഖുനീഹി സദ്ധിം സാവത്ഥിം അഗമാസി. തേന വുത്തം **"സിക്ഖമാനായ മേ, അയ്യേ"**തിആദി. തത്ഥ **സിക്ഖമാനായ മേ**തി സിക്ഖമാനായ സമാനായ മയാ. **അയ്യേ**തി അത്തനോ ഉപജ്ഝായം ആലപതി.

തുവം നിസ്സായ കല്യാണി, ഥേരി സങ്ഘസ്സ സോഭനേതി ഭിക്ഖുനിസങ്ഘേ വുദ്ധതരഭാവേന ഥിരഗുണയോഗേന ച സങ്ഘത്ഥേരി സോഭനേഹി സീലാദീഹി സമന്നാഗതത്താ സോഭനേ കല്യാണി കല്യാണമിത്തേ, അയ്യേ, തം നിസ്സായ മയാ തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനന്തി യോജനാ.

ഇച്ഛേതി ഇച്ഛാമി. **സാവത്ഥി ഗന്തവേ**തി സാവത്ഥിം ഗന്തും. **സീഹനാദം നദിസ്സാമീ**തി അഞ്ഞാബ്യാകരണമേവ സന്ധായാഹ.

അഥ സുന്ദരീ അനുക്കമേന സാവത്ഥിം ഗന്ത്വാ വിഹാരം പവിസിത്വാ സത്ഥാരം ധമ്മാസനേ നിസിന്നം ദിസ്വാ ഉളാരം പീതിസോമനസ്സം പടിസംവേദയമാനാ അത്താനമേവ ആലപന്തീ ആഹ **"പസ്സ സുന്ദരീ"**തി. **ഹേമവണ്ണ**ന്തി സുവണ്ണവണ്ണം. **ഹരിത്തച**ന്തി കഞ്ചനസന്നിഭത്തചം. ഏത്ഥ ച ഭഗവാ പീതവണ്ണേന ''സുവണ്ണവണ്ണോ''തി വുച്ചതി. അഥ ഖോ സമ്മദേവ ഘംസിത്വാ ജാതിഹിങ്ഗുലകേന അനുലിമ്പിത്വാ സുപരിമജ്ജിതകഞ്ചനാദാസസന്നിഭോതി ദസ്സേതും ''ഹേമവണ്ണ''ന്തി വത്വാ ''ഹരിത്തച''ന്തി വുത്തം.

പസ്സ സുന്ദരിമായന്തിന്തി തം സുന്ദരിനാമികം മം ഭഗവാ ആഗച്ഛന്തി പസ്സ. **“വിപ്പമുത്ത”**ന്തിആദിനാ അഞ്ഞം ബ്യാകരോന്തീ പീതിവിപ്ഫാരവസേന വദതി.

കുതോ പന ആഗതാ, കഥം ച ആഗതാ, കീദിസാ ചായം സുന്ദരീതി ആസങ്കന്താനം ആസങ്കം നിവത്തേതും “ബാരാണസിതോ”തി ഗാഥം വത്വാ തഥ “സാവികാ ചാ”തി വുത്തമത്ഥം പാകടതരം കാതും **“തുവം ബുദ്ധോ”**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - ഇമസ്മിം സദേവകേ ലോകേ തുവമേവേകോ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധോ, ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികപരമത്ഥേഹി യഥാരഹം അനുസാസനതോ തുവം മേ **സത്ഥാ,** അഹഞ്ച ഖീണാസവബ്രാഹ്മണീ ഭഗവാ തുയ്ഹം ഉരേ വായാമ ജനിതാഭിജാതിതായ **ഓരസാ,** മുഖതോ പവത്തധമ്മഘോസേന സാസനസ്സ ച മുഖഭൂതേന അരിയമഗ്ഗേന ജാതത്താ **മുഖതോ ജാതാ,** നിട്ഠിതപരിഞ്ഞാതാദികരണീയതായ **കതകിച്ചാ,** സബ്ബസോ ആസവാനം ഖേപിതത്താ **അനാസവാ**തി.

അഥസ്സാ സത്ഥാ ആഗമനം അഭിനന്ദന്തോ **“തസ്സാ തേ സ്വാഗത”**ന്തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - യാ ത്വം മയാ അധിഗതം ധമ്മം യാഥാവതോ അധിഗച്ഛി. തസ്സാ തേ, **ഭദ്ദേ** സുന്ദരി, ഇധ മമ സന്തികേ ആഗതം ആഗമനം സുആഗതം. തതോ ഏവ തം **അദുരാഗതം** ന ദുരാഗതം ഹോതി. കസ്മാ? യസ്മാ **ഏവഞ്ഹി ദന്താ ആയന്തീ**തി, യഥാ ത്വം സുന്ദരി, ഏവഞ്ഹി ഉത്തമേന അരിയമഗ്ഗദമഥേന ദന്താ തതോ ഏവ സബ്ബധി **വീതരാഗാ,** സബ്ബേസം സംയോജനാനം സമുച്ഛിന്നത്താ **വിസംയുത്താ** കതകിച്ചാ അനാസവാ സത്ഥു പാദാനം വന്ദികാ ആഗച്ഛന്തി, തസ്മാ തസ്സാ തേ സ്വാഗതം അദുരാഗതന്തി യോജനാ.

സുന്ദരീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. സുഭാകമ്മാരധീതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ദഹരാഹന്തിആദികാ സുഭായ കമ്മാരധീതായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ അനുക്കമേന സമ്ഭാവിതകുസലമൂലാ ഉപചിതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ പരിപക്കഞാണാ ഹുത്വാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ അഞ്ഞതരസ്സ സുവണ്ണകാരസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, രൂപസമ്പത്തിസോഭായ **സുഭാ**തി തസ്സാ നാമം അഹോസി. സാ അനുക്കമേന വിഞ്ഞുതം പത്വാ, സത്ഥു രാജഗഹപ്പവേസനേ സത്ഥരി സഞ്ജാതപ്പസാദാ ഏകദിവസം ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസീദി. സത്ഥാ തസ്സാ ഇന്ദ്രിയപരിപാകം ദിസ്വാ അജ്ഝാസയാനുരൂപം ചതുസച്ചഗബ്ഭധമ്മം ദേസേസി. സാ താവദേവ സഹസ്സനയപടിമണ്ഡിതേ സോതാപത്തിഫലേ പതിട്ഠാസി. സാ അപരഭാഗേ ഘരാവാസേ ദോസം ദിസ്വാ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ ഭിക്ഖുനിസീലേ പതിട്ഠിതാ ഉപരിമഗ്ഗത്ഥായ ഭാവനമനുയുഞ്ജി. തം ഞാതകാ കാലേന കാലം ഉപസങ്കമിത്വാ കാമേഹി നിമന്തേന്താ പഹൂതധനം വിഭവജാതഞ്ച ദസ്സേത്വാ പലോഭേന്തി. സാ ഏകദിവസം അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതാനം ഘരാവാസേസു കാമേസു ച ആദീനവം പകാസേന്തീ “ദഹരാഹ”ന്തിആദീഹി ചതുവീസതിയാ ഗാഥാഹി ധമ്മം കഥേത്വാ തേ നിരാസേ കത്വാ വിസ്സജ്ജേത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ ഇന്ദ്രിയാനി പരിയോദപേന്തീ ഭാവനം ഉസ്സുക്കാപേത്വാ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തം പന പത്വാ -

൬൬൯. “ദഹരാഹം സുദ്ധവസനാ, യം പുരേ ധമ്മമസ്സുണിം;
തസ്സാ മേ അപ്പമത്തായ, സച്ചാഭിസമയോ അഹു.

൬൭൦. “തതോഹം സബ്ബകാമേസു, ഭുസം അരതിമജ്ഝഗം;
സക്കായസ്മിം ഭയം ദിസ്വാ, നേക്ഖമ്മമേവ പീഹയേ.

൬൭൧. “ഹിത്വാനഹം ഞാതിഗണം, ദാസകമ്മകരാനി ച;
ഗാമഖേത്താനി ഫീതാനി, രമണീയേ പമോദിതേ.

൬൭൨. “പഹായഹം പബ്ബജിതാ, സാപതേയ്യമനപ്പകം;
ഏവം സദ്ധായ നിക്ഖമ്മ, സദ്ധമ്മേ സുപ്പവേദിതേ.

൬൭൩. “നേതം അസ്സ പതിരൂപം, ആകിഞ്ചഞ്ഞഞ്ഹി പത്ഥയേ;
യോ ജാതരൂപം രജതം, ഛഡ്ഡേത്വാ പുനരാഗമേ.

൬൭൪. “രജതം ജാതരൂപം വാ, ന ബോധായ ന സന്തിയാ;
നേതം സമണസാരുപ്പം, ന ഏതം അരിയദ്ധനം.

൬൭൫. “ലോഭനം മദനഞ്ചേതം, മോഹനം രജവഡ്ഢനം;
സാസങ്കം ബഹുആയാസം, നത്ഥി ചേത്ഥ ധുവം ഠിതി.

൬൭൬. “എത്ഥ രത്താ പമത്താ ച, സംകിലിട്ഠമനാ നരാ;
അഞ്ഞമഞ്ഞേന ബ്യാരുദ്ധാ, പുഥൂ കുബ്ബന്തി മേധഗം.

൬൭൭. “വധോ ബന്ധോ പരിക്ലേസോ, ജാനി സോകപരിദ്ദവോ;
കാമേസു അധിപന്നാനം, ദിസ്സതേ ബ്യസനം ബഹും.

൬൭൮. “തം മം ഞാതീ അമിത്താവ, കിം വോ കാമേസു യുഞ്ജഥ;
ജാനാഥ മം പബ്ബജിതം, കാമേസു ഭയദസ്സിനിം.

൬൭൯. “ന ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേന, പരിക്ഖീയന്തി ആസവാ;
അമിത്താ വധകാ കാമാ, സപത്താ സല്ലബന്ധനാ.

൬൮൦. “തം മം ഞാതീ അമിത്താവ, കിം വോ കാമേസു യുഞ്ജഥ;
ജാനാഥ മം പബ്ബജിതം, മുണ്ഡം സങ്ഘാടിപാരുതം.

൬൮൧. “ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡോ ഉഞ്ഛോ ച, പംസുകൂലഞ്ച ചീവരം;
ഏതം ഖോ മമ സാരുപ്പം, അനഗാരൂപനിസ്സയോ.

൬൮൨. “വന്താ മഹേസീഹി കാമാ, യേ ദിബ്ബാ യേ ച മാനുസാ;
ഖേമട്ഠാനേ വിമുത്താ തേ, പത്താ തേ അചലം സുഖം.

൬൮൩. “സാഹം കാമേഹി സംഗച്ഛിം, യേസു താണം ന വിജ്ജതി;
അമിത്താ വധകാ കാമാ, അഗ്ഗിക്ഖന്ധൂപമാ ദുഖാ.

൬൮൪. “പരിപന്ഥോ ഏസ ഭയോ, സവിഘാതോ സകണ്ടകോ;
ഗേധോ സുവിസമോ ചേസോ, മഹന്തോ മോഹനാമുഖോ.

൬൮൫. “ഉപസഗ്ഗോ ഭീമരൂപോ, കാമാ സപ്പസിരൂപമാ;
യേ ബാലാ അഭിനന്ദന്തി, അന്ധഭൂതാ പുഥുജ്ജനാ.

൬൮൬. “കാമപങ്കേന സത്താ ഹി, ബഹൂ ലോകേ അവിദ്ദസൂ;

പരിയന്തം ന ജാനന്തി, ജാതിയാ മരണസ്സ ച.

൩൫൭. “ദുഗ്ഗതിഗമനം മഗ്ഗം, മനുസ്സാ കാമഹേതുകം;
ബഹും വേ പടിപജ്ജന്തി, അത്തനോ രോഗമാവഹം.

൩൫൮. “ഏവം അമിത്തജനനാ, താപനാ സംകിലേസികാ;
ലോകാമിസാ ബന്ധനീയാ, കാമാ മരണബന്ധനാ.

൩൫൯. “ഉമ്മാദനാ ഉല്ലപനാ, കാമാ ചിത്തപ്പമാഥിനോ;
സത്താനം സംകിലേസായ, ഖിപ്പം മാരേന ഓഡ്ഡിതം.

൩൬൦. “അനന്താദീനവാ കാമാ, ബഹുദുക്ഖാ മഹാവിസാ;
അപ്പസ്സാദാ രണകരാ, സുക്കപക്ഖവിസോസനാ.

൩൬൧. “സാഹം ഏതാദിസം കത്വാ, ബ്യസനം കാമഹേതുകം;
ന തം പച്ചാഗമിസ്സാമി, നിബ്ബാനാഭിരതാ സദാ.

൩൬൨. “രണം തരിത്വാ കാമാനം, സീതിഭാവാഭികങ്ഖിനീ;
അപ്പമത്താ വിഹസ്സാമി, സബ്ബസംയോജനക്ഖയേ.

൩൬൩. “അസോകം വിരജം ഖേമം, അരിയട്ഠങ്ഗികം ഉജും;
തം മഗ്ഗം അനുഗച്ഛാമി, യേന തിണ്ണാ മഹേസിനോ.

൩൬൪. “ഇമം പസ്സഥ ധമ്മട്ഠം, സുഭം കമ്മാരധീതരം;
അനേജം ഉപസമ്പജ്ജ, രുക്ഖമൂലമ്ഹി ഝായതി.

൩൬൫. “അജ്ജട്ഠമീ പബ്ബജിതാ, സദ്ധാ സദ്ധമ്മസോഭനാ;
വിനീതുപ്പലവണ്ണായ, തേവിജ്ജാ മച്ചുഹായിനീ.

൩൬൬. “സായം ഭുജിസ്സാ അണണാ, ഭിക്ഖുനീ ഭാവിതിന്ദ്രിയാ;
സബ്ബയോഗവിസംയുത്താ, കതകിച്ചാ അനാസവാ.

൩൬൭. “തം സക്കോ ദേവസങ്ഘേന, ഉപസങ്കമ്മ ഇദ്ധിയാ;
നമസ്സതി ഭൂതപതി, സുഭം കമ്മാരധീതര”ന്തി. - ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി;

തത്ഥ **ദഹരാഹം സുദ്ധവസനാ, യം പുരേ ധമ്മമസ്സുണി**ന്തി യസ്മാ അഹം പുബ്ബേ ദഹരാ തരുണീ ഏവ സുദ്ധവസനാ സുദ്ധവത്ഥനിവത്ഥാ അലങ്കതപ്പടിയത്താ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം അസ്സോസിം. **തസ്സാ മേ അപ്പമത്തായ, സച്ചാഭിസമയോ അഹൂ**തി യസ്മാ ച തസ്സാ മേ മയ്ഹം യഥാസുതം ധമ്മം പച്ചവേക്ഖിത്വാ അപ്പമത്തായ ഉപട്ഠിതസ്സതിയാ സീലം അധിട്ഠഹിത്വാ ഭാവനം അനുയുഞ്ജന്തിയാവ ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം അഭിസമയോ “ഇദം ദുക്ഖ”ന്തിആദിനാ (പടി॰ മ॰ ൧.൩൨) പടിവേധോ അഹോസി.

തതോഹം സബ്ബകാമേസു, ഭുസം അരതിമജ്ഝഗന്തി തതോ തേന കാരണേന സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മസ്സ സുതത്താ സച്ചാനഞ്ച അഭിസമിതത്താ മനുസ്സേസു ദിബ്ബേസു ചാതി സബ്ബേസുപി കാമേസു ഭുസം അതിവിയ അരതിം ഉക്കണ്ഠിം അധിഗച്ഛിം. **സക്കായസ്മിം** ഉപാദാനക്ഖന്ധപഞ്ചകേ, **ഭയം** സപ്പടിഭയഭാവം ഞാണചക്ഖുനാ ദിസ്വാ, **നേക്ഖമ്മമേവ** പബ്ബജ്ജം നിബ്ബാനമേവ, **പീഹയേ** പിഹയാമി പത്ഥയാമി.

ദാസകമ്മകരാനി ചാതി ദാസേ ച കമ്മകാരേ ച, ലിങ്ഗവിപല്ലാസേന ഹേതം വുത്തം. **ഗാമഖേത്താനീ**തി ഗാമേ ച പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണവിരുഹനക്ഖേത്താനി ച, ഗാമപരിയാപന്നാനി വാ ഖേത്താനി. **ഫീതാനീ**തി സമിദ്ധാനി. **രമണീയേ**തി മനുഞ്ഞേ. **പമോദിതേ**തി പമുദിതേ, ഭോഗക്ഖന്ധേ ഹിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **സാപതേയ്യ**ന്തി സന്തകം ധനം, മണികനകരജതാദിപരിഗ്ഗഹവത്ഥും. **അനപ്പക**ന്തി മഹന്തം, പഹായാതി യോജനാ. **ഏവം സദ്ധായ നിക്ഖമ്മാ**തി "ഹിത്വാനഹം ഞാതിഗണ"ന്തിആദിനാ വുത്തപ്പകാരേന മഹന്തം ഞാതിപരിവട്ടം മഹന്തഞ്ച ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ കമ്മകമ്മഫലാനി രതനത്തയഞ്ചാതി സദ്ധേയ്യവത്ഥും സദ്ധായ സദ്ദഹിത്വാ ഘരതോ നിക്ഖമ്മ, **സദ്ധമ്മേ സുപ്പവേദിതേ** സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന സുട്ഠു പവേദിതേ അരിയവിനയേ അഹം പബ്ബജിതാ.

ഏവം പബ്ബജിതായ പന **നേതം അസ്സ പതിരൂപം,** യദിദം ഛഡ്ഡിതാനം കാമാനം പച്ചാഗമനം. **ആകിഞ്ചഞ്ഞഞ്ഹി പത്ഥയേ**തി അഹം അകിഞ്ചനഭാവം അപരിഗ്ഗഹഭാവമേവ പത്ഥയാമി. **യോ ജാതരൂപരജതം, ഛഡ്ഡേത്വാ പുനരാഗമേ**തി യോ പുഗ്ഗലോ സുവണ്ണം രജതം അഞ്ഞമ്പി വാ കിഞ്ചി ധനജാതം ഛഡ്ഡേത്വാ പുന തം ഗണ്ഹേയ്യ, സോ പണ്ഡിതാനം അന്തരേ കഥം സീസം ഉക്ഖിപേയ്യ?

യസ്മാ **രജതം ജാതരൂപം വാ, ന ബോധായ ന സന്തിയാ** ന മഗ്ഗഞാണായ ന നിബ്ബാനായ ഹോതീതി അത്ഥോ. **നേതം സമണസാരുപ്പ**ന്തി ഏതം ജാതരൂപരജതാദിപരിഗ്ഗഹവത്ഥു, തസ്സ വാ പരിഗ്ഗണ്ഹനം സമണാനം സാരുപ്പം ന ഹോതി. തഥാ ഹി വുത്തം "ന കപ്പതി സമണാനം സക്യപുത്തിയാനം ജാതരൂപരജത"ന്തിആദി (ചൂളവ॰ ൪൪൬). **ന ഏതം അരിയദ്ധന**ന്തി ഏതം യഥാവുത്തപരിഗ്ഗഹവത്ഥു സദ്ധാദിധനം വിയ അരിയധമ്മമയമ്പി ധനം ന ഹോതി, ന അരിയഭാവാവഹതോ. തേനാഹ "ലോഭന"ന്തിആദി.

തത്ഥ **ലോഭന**ന്തി ലോഭുപ്പാദനം. **മദന**ന്തി മദാവഹം. **മോഹന**ന്തി സമ്മോഹജനനം. **രജവഡ്ഢന**ന്തി രാഗരജാദിസംവഡ്ഢനം. യേന പരിഗ്ഗഹിതം, തസ്സ ആസങ്കാവഹത്താ സഹ ആസങ്കായ വത്തതീതി **സാസങ്കം,** യേന പരിഗ്ഗഹിതം, തസ്സ യതോ കുതോ ആസങ്കാവഹന്തി അത്ഥോ. **ബഹുആയാസ**ന്തി സജ്ജനരക്ഖണാദിവസേന ബഹുപരിസ്സമം. **നത്ഥി ചേത്ഥ ധുവം ഠിതീ**തി ഏതസ്മിം ധനേ ധുവഭാവോ ച ഠിതിഭാവോ ച നത്ഥി, ചഞ്ചലമനവട്ഠിതമേവാതി അത്ഥോ.

ഏത്ഥ രത്താ പമത്താ ചാതി ഏതസ്മിം ധനേ രത്താ സഞ്ജാതരാഗാ ദസകുസലധമ്മേസു സതിയാ വിപ്പവാസേന പമത്താ. **സംകിലിട്ഠമനാ** ലോഭാദിസംകിലേസേന സംകിലിട്ഠചിത്താവ നാമ ഹോന്തി. തതോ ച **അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി ബ്യാരുദ്ധാ, പുഥൂ കുബ്ബന്തി മേധഗം** അന്തമസോ മാതാപി പുത്തേന, പുത്തോപി മാതരാതി ഏവം അഞ്ഞമഞ്ഞം പടിരുദ്ധാ ഹുത്വാ പുഥൂ സത്താ മേധഗം കലഹം കരോന്തി. തേനാഹ ഭഗവാ - "പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, കാമഹേതു കാമനിദാനം കാമാധികരണം...പേ॰... മാതാപി പുത്തേന വിവദതി പുത്തോപി മാതരാ വിവദതീ"തിആദി (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൮, ൧൭൮).

വധോതി മരണം. **ബന്ധോ**തി അദ്ദുബന്ധനാദിബന്ധനം. **പരിക്ലേസോ**തി ഹത്ഥച്ഛേദാദിപരികിലേസാപത്തി. **ജാനീ**തി ധനജാനി ചേവ പരിവാരജാനി ച. **സോകപരിദ്ദവോ**തി സോകോ ച പരിദേവോ ച. **അധിപന്നാന**ന്തി

അജ്ഝോസിതാനം. **ദിസ്സതേ ബ്യസനം ബഹുന്തി** യഥാവുത്തവധബന്ധനാദിഭേദം അവുത്തഞ്ച ദോമനസ്സുപായാസാദിം ദിട്ഠധമ്മികം സമ്പരായികഞ്ച ബഹും ബഹുവിധം ബ്യസനം അനത്ഥോ കാമേസു ദിസ്സതേവ.

തം മം ഞാതീ അമിത്താവ, കിം വോ കാമേസു യുഞ്ജഥാതി താദിസം മം യഥാ കാമേസു വിരത്തം തുമ്ഹേ ഞാതീ ഞാതകാ സമാനാ അനത്ഥകാമാ അമിത്താ വിയ കിം കേന കാരണേന കാമേസു യുഞ്ജഥ നിയോജേഥ. **ജാനാഥ മം പബ്ബജിതം, കാമേസു ഭയദസ്സിനി**ന്തി കാമേ ഭയതോ പസ്സന്തിം പബ്ബജിതം മം ആജാനാഥ, കിം ഏത്തകം തുമ്ഹേഹി അനഞ്ഞാതന്തി അധിപ്പായോ.

ന ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേന, പരിക്ഖീയന്തി ആസവാതി കാമാസവാദയോ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണേന ന കദാചി പരിക്ഖയം ഗച്ഛന്തി, അഥ ഖോ തേഹി ഏവ പരിവഡ്ഢന്തേവ. തേനാഹ - **"അമിത്താ വധകാ കാമാ, സപത്താ സല്ലബന്ധനാ"**തി. കാമാ ഹി അഹിതാവഹത്താ മേത്തിയാ അഭാവേന **അമിത്താ,** മരണഹേതുതായ ഉക്ഖിത്താസികവധകസദിസത്താ **വധകാ,** അനുബന്ധിത്വാപി അനത്ഥാവഹനതായ വേരാനുബന്ധസപത്തസദിസത്താ **സപത്താ,** രാഗാദീനം സല്ലാനം ബന്ധനതോ **സല്ലബന്ധനാ**.

മുണ്ഡന്തി മുണ്ഡിതകേസം. തത്ഥ തത്ഥ നന്തകാനി ഗഹേത്വാ സങ്ഘാടിചീവരപാരുപനേന **സങ്ഘാടിപാരുതം**.

ഉത്തിട്ഠപിണ്ഡോതി വിവടദ്വാരേ ഘരേ ഘരേ പതിട്ഠിത്വാ ലഭനകപിണ്ഡോ. **ഉഞ്ഛോ**തി തദത്ഥം ഉഞ്ഛാചരിയാ. **അനഗാരൂപനിസ്സയോ**തി അനഗാരാനം പബ്ബജിതാനം ഉപഗന്ത്വാ നിസ്സിതബ്ബതോ ഉപനിസ്സയഭൂതോ ജീവിതപരിക്ഖാരോ. തഞ്ഹി നിസ്സായ പബ്ബജിതാ ജീവന്തി.

വന്താതി ഛഡ്ഡിതാ. **മഹേസീഹീ**തി ബുദ്ധാദീഹി മഹേസീഹി. **ഖേമട്ഠാനേ**തി കാമയോഗാദീഹി അനുപദ്ദവട്ഠാനഭൂതേ നിബ്ബാനേ. **തേ**തി മഹേസയോ. **അചലം സുഖ**ന്തി നിബ്ബാനസുഖം പത്താ. തസ്മാ തം പത്ഥേന്തേന കാമാ പരിച്ചജിതബ്ബാതി അധിപ്പായോ.

മാഹം കാമേഹി സംഗച്ഛിന്തി അഹം കദാചിപി കാമേഹി ന സമാഗച്ഛേയ്യം. കസ്മാതി ചേ ആഹ - **"യേസു താണം ന വിജ്ജതീ"**തിആദി, യേസു കാമേസു ഉപപരിക്ഖിയമാനേസു ഏകസ്മിമ്പി അനത്ഥപരിത്താണം നാമ നത്ഥി. **അഗ്ഗിക്ഖന്ധൂപമാ** മഹാഭിതാപട്ഠേന. **ദുഖാ** ദുക്ഖമട്ഠേന.

പരിപന്ഥോ ഏസ ഭയോ യദിദം കാമാ നാമ അവിദിതവിപുലാനത്ഥാവഹത്താ. **സവിഘാതോ** ചിത്തവിഘാതകരത്താ. **സകണ്ടകോ** വിനിവിജ്ഝനത്താ. **ഗേധോ സുവിസമോ ചേസോ**തി ഗിദ്ധിഹേതുതായ ഗേധോ. സുട്ഠു വിസമോ മഹാപലിബോധോ സോ. ദുരതിക്കമനട്ഠേന **മഹന്തോ. മോഹനാമുഖോ** മുച്ഛാപത്തിഹേതുതോ.

ഉപസഗ്ഗോ ഭീമരൂപോതി അതിഭിംസനകസഭാവോ, മഹന്തോ ദേവതൂപസഗ്ഗോ വിയ അനത്ഥകാദിദുക്ഖാവഹനതോ. **സപ്പസിരൂപമാ കാമാ** സപ്പടിഭയട്ഠേന.

കാമപങ്കേന സത്താതി കാമസങ്ഖാതേന പങ്കേന സത്താ ലഗ്ഗാ.

ദുഗ്ഗതിഗമനം മഗ്ഗന്തി നിരയാദിഅപായഗാമിനം മഗ്ഗം. **കാമഹേതുക**ന്തി കാമോപഭോഗഹേതുകം. **ബഹു**ന്തി പാണാതിപാതാദിഭേദേന ബഹുവിധം. **രോഗമാവഹ**ന്തി രുജ്ജനട്ഠേന രോഗസങ്ഖാതസ്സ ദിട്ഠധമ്മികാദിഭേദസ്സ ദുക്ഖസ്സ ആവഹനകം.

ഏവന്തി "അമിത്താ വധകാ"തിആദിനാ വുത്തപ്പകാരേന. **അമിത്തജനനാ**തി അമിത്തഭാവസ്സ നിബ്ബത്തനകാ. **താപനാ**തി സന്താപനകാ, തപനീയാതി അത്ഥോ. **സംകിലേസികാ**തി സംകിലേസാവഹാ. **ലോകാമിസാ**തി ലോകേ ആമിസഭൂതാ. **ബന്ധനിയാ**തി ബന്ധഭൂതേഹി സംയോജനേഹി വഡ്ഢിതബ്ബാ, സംയോജനിയാതി അത്ഥോ. **മരണബന്ധനാ**തി ഭവാദീസു നിബ്ബത്തിനിമിത്തതായ പവത്തകാരണതോ ച മരണവിബന്ധനാ.

ഉമ്മാദനാതി വിപരിണാമധമ്മാനം വിയോഗവസേന സോകുമ്മാദകരാ, വഡ്ഢിയാ വാ ഉപരൂപരിമദാവഹാ. **ഉല്ലപനാ**തി "അഹോ സുഖം അഹോ സുഖ"ന്തി ഉദ്ധം ഉദ്ധം ലപാപനകാ. "ഉല്ലോലനാ"തിപി പാഠോ, ഭത്തപിണ്ഡനിമിത്തം നങ്ഗുട്ഠം ഉല്ലോലേന്തോ സുനഖോ വിയ ആമിസഹേതു സത്തേ ഉപരൂപരിലാലനാ, പരാഭവാവഞ്ഞാതപാപനകാതി അത്ഥോ. **ചിത്തപ്പമാഥിനോ**തി പരിളാഹുപ്പാദനാദിനാ സമ്പതി ആയതിഞ്ച ചിത്തസ്സ പമഥനസീലാ. "ചിത്തപ്പമദ്ദിനോ"തി വാ പാഠോ, സോ ഏവത്ഥോ. യേ പന "ചിത്തപ്പമാദിനോ"തി വദന്തി, തേസം ചിത്തസ്സ പമാദാവഹാതി അത്ഥോ. **സംകിലേസായാ**തി വിബാധനായ ഉപതാപനായ വാ. **ഖിപ്പം മാരേന ഓഡ്ഡിത**ന്തി കാമാ നാമേതേ മാരേന ഓഡ്ഡിതം കുമിനന്തി ദട്ഠബ്ബാ സത്താനം അനത്ഥാവഹനതോ.

അനന്താദീനവാതി "ലോഭനം മദനഞ്ചേത"ന്തിആദിനാ, "ഇധ സീതസ്സ പുരക്ഖതോ ഉണ്ഹസ്സ പുരക്ഖതോ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൭) ച ദുക്ഖക്ഖന്ധസുത്താദീസു വുത്തനയേന അപരിയന്താദീനവാ ബഹുദോസാ. **ബഹുദുക്ഖാ**തി ആപായികാദിബഹുവിധദുക്ഖാനുബന്ധാ. **മഹാവിസാ**തി കടുകാസയ്ഹഫലതായ ഹലാഹലാദിമഹാവിസസദിസാ . **അപ്പസ്സാദാ**തി സത്ഥധാരാഗതമധുബിന്ദു വിയ പരിത്തസ്സാദാ. **രണകരാ**തി സാരാഗാദിസംവഡ്ഢകാ. **സുക്കപക്ഖവിസോസനാ**തി സത്താനം അനവജ്ജകോട്ഠാസസ്സ വിനാസകാ.

സാഹന്തി സാ അഹം, ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സത്ഥു സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ പടിലദ്ധസദ്ധാ കാമേ പഹായ പബ്ബജിത്വാ ഠിതാതി അത്ഥോ. **ഏതാദിസ**ന്തി ഏവരൂപം വുത്തപ്പകാരം. **കത്വാ**തി ഇതി കത്വാ, യഥാവുത്തകാരണേനാതി അത്ഥോ. **ന തം പച്ചാഗമിസ്സാമീ**തി തം മയാ പുബ്ബേ വന്തകാമേ പുന ന പരിഭുഞ്ജിസ്സാമി. **നിബ്ബാനാഭിരതാ സദാ**തി യസ്മാ പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ സബ്ബകാലം നിബ്ബാനാഭിരതാ, തസ്മാ ന തം പച്ചാഗമിസ്സാമീതി യോജനാ.

രണം തരിത്വാ കാമാനന്തി കാമാനം രണം തരിത്വാ, തഞ്ച മയാ കാതബ്ബം അരിയമഗ്ഗസംപഹാരം കത്വാ. **സീതിഭാവാഭികങ്ഖിനീ**തി സബ്ബകിലേസദരഥപരിളാഹവൂപസമേന സീതിഭാവസങ്ഖാതം അരഹത്തം അഭികങ്ഖന്തീ. **സബ്ബസംയോജനക്ഖയേ**തി സബ്ബേസം സംയോജനാനം ഖയഭൂതേ നിബ്ബാനേ അഭിരതാ.

യേന തിണ്ണാ മഹേസിനോതി യേന അരിയമഗ്ഗേന ബുദ്ധാദയോ മഹേസിനോ സംസാരമഹോഘം തിണ്ണാ, അഹമ്പി തേഹി ഗതമഗ്ഗം അനുഗച്ഛാമി, സീലാദിപടിപത്തിയാ അനുപാപുണാമീതി അത്ഥോ.

ധമ്മട്ഠംതി അരിയഫലധമ്മേ ഠിതം. **അനേജ**ന്തി പടിപ്പസ്സദ്ധ ഏജതായ അനേജന്തി ലദ്ധനാമം അഗ്ഗഫലം. **ഉപസമ്പജ്ജാ**തി സമ്പാദേത്വാ അഗ്ഗമഗ്ഗാധിഗമേന അധിഗന്ത്വാ. **ഝായതീ**തി തമേവ ഫലജ്ഝാനം ഉപനിജ്ഝായതി.

അജ്ജട്ഠമീ പബ്ബജിതാതി പബ്ബജിതാ ഹുത്വാ പബ്ബജിതതോ പട്ഠായ അജ്ജ അട്ഠമദിവസോ, ഇതോ അതീതേ അട്ഠമിയം പബ്ബജിതാതി അത്ഥോ. **സദ്ധാ**തി സദ്ധാസമ്പന്നാ. **സദ്ധമ്മസോഭനാ**തി സദ്ധമ്മാധിഗമേന സോഭനാ.

ഭുജിസ്സാതി ദാസഭാവസദിസാനം കിലേസാനം പഹാനേന ഭുജിസ്സാ. കാമച്ഛന്ദാദിഇണാപഗമേന **അണണാ**.

ഇമാ കിര തിസ്സോ ഗാഥാ പബ്ബജിത്വാ അട്ഠമേ ദിവസേ അരഹത്തം പത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം രുക്ഖമൂലേ ഫലസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിസിന്നം ഥേരിം ഭിക്ഖൂനം ദസ്സേത്വാ പസംസന്തേന ഭഗവതാ വുത്താ.

അഥ സക്കോ ദേവാനമിന്ദോ തം പവത്തിം ദിബ്ബേന ചക്ഖുനാ ദിസ്വാ ''ഏവം സത്ഥാരാ പസംസീയമാനാ അയം ഥേരീ യസ്മാ ദേവേഹി ച പയിരുപാസിതബ്ബാ''തി താവദേവ താവതിംസേഹി ദേവേഹി സദ്ധിം ഉപസങ്കമിത്വാ അഭിവാദേത്വാ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ അട്ഠാസി. തം സന്ധായ സങ്ഗീതികാരേഹി വുത്തം -

''തം സക്കോ ദേവസങ്ഘേന, ഉപസങ്കമ്മ ഇദ്ധിയാ;
നമസ്സതി ഭൂതപതി, സുഭം കമ്മാരധീതര''ന്തി.

തത്ഥ തീസു കാമഭവേസു ഭൂതാനം സത്താനം പതി ഇസ്സരോതി കത്വാ **ഭൂതപതീ**തി ലദ്ധനാമോ സക്കോ ദേവരാജാ ദേവസങ്ഘേന സദ്ധിം തം സുഭം കമ്മാരധീതരം അത്തനോ ദേവിദ്ധിയാ ഉപസങ്കമ്മ നമസ്സതി, പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദതീതി അത്ഥോ.

സുഭാകമ്മാരധീതുഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

വീസതിനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. തിംസനിപാതോ

൧. സുഭാജീവകമ്ബവനികാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

തിംസനിപാതേ **ജീവകമ്ബവനം രമ്മ**ന്തിആദികാ സുഭായ ജീവകമ്ബവനികായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ, സമ്ഭാവിതകുസലമൂലാ അനുക്കമേന പരിബ്രൂഹിതവിമോക്ഖസമ്ഭാരാ പരിപക്കഞാണാ ഹുത്വാ, ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ രാജഗഹേ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി, **സുഭാ**തിസ്സാ നാമമഹോസി. തസ്സാ കിര സരീരാവയവാ സോഭനവണ്ണയുത്താ അഹേസും, തസ്മാ സുഭാതി അന്വത്ഥമേവ നാമം ജാതം. സാ സത്ഥു രാജഗഹപ്പവേസനേ പടിലദ്ധസദ്ധാ ഉപാസികാ ഹുത്വാ അപരഭാഗേ സംസാരേ ജാതസംവേഗാ കാമേസു ആദീനവം ദിസ്വാ നേക്ഖമ്മഞ്ച ഖേമതോ സല്ലക്ഖന്തീ മഹാപജാപതിയാ ഗോതമിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ കതിപാഹേനേവ അനാഗാമിഫലേ പതിട്ഠാസി.

അഥ നം ഏകദിവസം അഞ്ഞതരോ രാജഗഹവാസീ ധുത്തപുരിസോ തരുണോ പഠമയോബ്ബനേ ഠിതോ ജീവകമ്ബവനേ ദിവാവിഹാരായ ഗച്ഛന്തിം ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ മഗ്ഗം ഓവരന്തോ കാമേഹി നിമന്തേസി. സാ തസ്സ നാനപ്പകാരേഹി കാമാനം ആദീനവം അത്തനോ ച നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയം പവേദേന്തീ ധമ്മം കഥേസി. സോ ധമ്മകഥം സുത്വാപി ന പടിക്കമതി, നിബന്ധതിയേവ. ഥേരീ നം അത്തനോ വചനേ അതിട്ഠന്തം അക്ഖിമ്ഹി ച അഭിരത്തം ദിസ്വാ, ''ഹന്ദ, തയാ സമ്ഭാവിതം അക്ഖി''ന്തി അത്തനോ ഏകം അക്ഖിം ഉപ്പാടേത്വാ തസ്സ ഉപനേസി. തതോ സോ പുരിസോ സന്താസോ സംവേഗജാതോ തത്ഥ വിഗതരാഗോവ ഹുത്വാ ഥേരിം ഖമാപേത്വാ ഗതോ. ഥേരീ സത്ഥു സന്തികം അഗമാസി. സത്ഥുനോ സഹ ദസ്സനേനേവസ്സാ അക്ഖി പടിപാകതികം അഹോസി. തതോ സാ ബുദ്ധഗതായ പീതിയാ നിരന്തരം ഫുടാ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. സത്ഥാ തസ്സാ ചിത്താചാരം ഞത്വാ ധമ്മം ദേസേത്വാ അഗ്ഗമഗ്ഗത്ഥായ കമ്മട്ഠാനം ആചിക്ഖി. സാ പീതിം വിക്ഖമ്ഭേത്വാ താവദേവ വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. അരഹത്തം പന പത്വാ ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന വിഹരന്തീ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ അത്തനാ തേന ച ധുത്തപുരിസേന വുത്തഗാഥാ ഉദാനവസേന -

൩൬൮. ''ജീവകമ്ബവനം രമ്മം, ഗച്ഛന്തിം ഭിക്ഖുനിം സുഭം;
ധുത്തകോ സന്നിവാരേസി, തമേനം അബ്രവീ സുഭാ.

൩൬൯. ''കിം തേ അപരാധിതം മയാ, യം മം ഓവരിയാന തിട്ഠസി;
ന ഹി പബ്ബജിതായ ആവുസോ, പുരിസോ സമ്ഫുസനായ കപ്പതി.

൩൭൦. ''ഗരുകേ മമ സത്ഥുസാസനേ, യാ സിക്ഖാ സുഗതേന ദേസിതാ;
പരിസുദ്ധപദം അനങ്ഗണം, കിം മം ഓവരിയാന തിട്ഠസി.

൩൭൧. ''ആവിലചിത്തോ അനാവിലം, സരജോ വീതരജം അനങ്ഗണം;
സബ്ബത്ഥ വിമുത്തമാനസം, കിം മം ഓവരിയാന തിട്ഠസി.

൩൭൨. “മനോഹരാ ച അപാപികാ ചസി, കിം തേ പബ്ബജ്ജാ കരിസ്സതി;
നിക്ഖിപ കാസായചീവരം, ഏഹി രമാമ സുപുപ്ഫിതേ വനേ.

൩൭൩. “മധുരഞ്ച പവന്തി സബ്ബസോ, കുസുമരജേന സമുട്ഠിതാ ദുമാ;
പഠമവസന്തോ സുഖോ ഉതു, ഏഹി രമാമ സുപുപ്ഫിതേ വനേ.

൩൭൪. “കുസുമിതസിഖരാ ച പാദപാ, അഭിഗജ്ജന്തിവ മാലുതേരിതാ;
കാ തുയ്ഹം രതി ഭവിസ്സതി, യദി ഏകാ വനമോഗഹിസ്സസി.

൩൭൫. “വാളമിഗസങ്ഘസേവിതം, കുഞ്ജരമത്തകരേണുലോളിതം;
അസഹായികാ ഗന്തുമിച്ഛസി, രഹിതം ഭിംസനകം മഹാവനം.

൩൭൬. “തപനീയകതാവ ധീതികാ, വിചരസി ചിത്തലതേവ അച്ഛരാ;
കാസികസുഖുമേഹി വഗ്ഗുഭി, സോഭസീ സുവസനേഹി നൂപമേ.

൩൭൭. “അഹം തവ വസാനുഗോ സിയം, യദി വിഹരേമസേ കാനനന്തരേ;
ന ഹി മത്ഥി തയാ പിയത്തരോ, പാണോ കിന്നരിമന്ദലോചനേ.

൩൭൮. “യദി മേ വചനം കരിസ്സസി, സുഖിതാ ഏഹി അഗാരമാവസ;
പാസാദനിവാതവാസിനീ, പരികമ്മം തേ കരോന്തു നാരിയോ.

൩൭൯. “കാസികസുഖുമാനി ധാരയ, അഭിരോപേഹി ച മാലവണ്ണകം;
കഞ്ചനമണിമുത്തകം ബഹും, വിവിധം ആഭരണം കരോമി തേ.

൩൮൦. “സുധോതരജപച്ഛദം സുഭം, ഗോനകതൂലികസന്ഥതം നവം;
അഭിരുഹ സയനം മഹാരഹം, ചന്ദനമണ്ഡിതസാരഗന്ധികം.

൩൮൧. “ഉപ്പലം ചുദകാ സമുഗ്ഗതം, യഥാ തം അമനുസ്സസേവിതം;
ഏവം ത്വം ബ്രഹ്മചാരിനീ, സകേസങ്ഗേസു ജരം ഗമിസ്സസി.

൩൮൨. “കിം തേ ഇധ സാരസമ്മതം, കുണപപൂരമ്ഹി സുസാനവഡ്ഢനേ;
ഭേദനധമ്മേ കളേവരേ, യം ദിസ്വാ വിമനോ ഉദിക്ഖസി.

൩൮൩. “അക്ഖീനി ച തൂരിയാരിവ, കിന്നരിയാരിവ പബ്ബതന്തരേ;
തവ മേ നയനാനി ദക്ഖിയ, ഭിയ്യോ കാമരതീ പവഡ്ഢതി.

൩൮൪. “ഉപ്പലസിഖരോപമാനി തേ, വിമലേ ഹാടകസന്നിഭേ മുഖേ;
തവ മേ നയനാനി ദക്ഖിയ, ഭിയ്യോ കാമഗുണോ പവഡ്ഢതി.

൩൮൫. “അപി ദൂരഗതാ സരമ്ഹസേ, ആയതപമ്ഹേ വിസുദ്ധദസ്സനേ;
ന ഹി മത്ഥി തയാ പിയത്തരോ, നയനാ കിന്നരിമന്ദലോചനേ.

൩൮൬. “അപഥേന പയാതുമിച്ഛസി, ചന്ദം കീളനകം ഗവേസസി;
മേരും ലങ്ഘേതുമിച്ഛസി, യോ ത്വം ബുദ്ധസുതം മഗ്ഗയസി.

൩൮൭. “നത്ഥി ഹി ലോകേ സദേവകേ, രാഗോ യത്ഥപി ദാനി മേ സിയാ;
നപി നം ജാനാമി കീരിസോ, അഥ മഗ്ഗേന ഹതോ സമൂലകോ.

൩൮൮. “ഇങ്ഗാലകുയാവ ഉജ്ഝിതോ, വിസപത്തോരിവ അഗ്ഗിതോ കതോ;
നപി നം പസ്സാമി കീരിസോ, അഥ മഗ്ഗേന ഹതോ സമൂലകോ.

൩൮൯. “യസ്സാ സിയാ അപച്ചവേക്ഖിതം, സത്ഥാ വാ അനുപാസിതോ സിയാ;

ത്വം താദിസികം പലോഭയ, ജാനന്തിം സോ ഇമം വിഹഞ്ഞസി.

൩൯൧. ‘‘മയ്ഹഞ്ഹി അക്കുട്ഠവന്ദിതേ, സുഖദുക്ഖേ ച സതീ ഉപട്ഠിതാ;
സങ്ഖതമസുഭന്തി ജാനിയ, സബ്ബത്ഥേവ മനോ ന ലിമ്പതി.

൩൯൨. ‘‘സാഹം സുഗതസ്സ സാവികാ, മഗ്ഗട്ഠങ്ഗികയാനയായിനീ;
ഉദ്ധടസല്ലാ അനാസവാ, സുഞ്ഞാഗാരഗതാ രമാമഹം.

൩൯൩. ‘‘ദിട്ഠാ ഹി മയാ സുചിത്തിതാ, സോമ്ഭാ ദാരുകപില്ലകാനി വാ;
തന്തീഹി ച ഖീലകേഹി ച, വിനിബദ്ധാ വിവിധം പനച്ചകാ.

൩൯൪. ‘‘തമ്ഹുദ്ധടേ തന്തിഖീലകേ, വിസ്സട്ഠേ വികലേ പരിക്രിതേ;
ന വിന്ദേയ്യ ഖണ്ഡസോ കതേ, കിമ്ഹി തത്ഥ മനം നിവേസയേ.

൩൯൫. ‘‘തഥൂപമാ ദേഹകാനി മം, തേഹി ധമ്മേഹി വിനാ ന വത്തന്തി;
ധമ്മേഹി വിനാ ന വത്തതി, കിമ്ഹി തത്ഥ മനം നിവേസയേ.

൩൯൬. ‘‘യഥാ ഹരിതാലേന മക്ഖിതം, അദ്ദസ ചിത്തികം ഭിത്തിയാ കതം;
തമ്ഹി തേ വിപരീതദസ്സനം, സഞ്ഞാ മാനുസികാ നിരത്ഥികാ.

൩൯൭. ‘‘മായം വിയ അഗ്ഗതോ കതം, സുപിനന്തേവ സുവണ്ണപാദപം;
ഉപഗച്ഛസി അന്ധ രിത്തകം, ജനമജ്ഝേരിവ രുപ്പരൂപകം.

൩൯൮. ‘‘വട്ടനിരിവ കോടരോഹിതാ, മജ്ഝേ പുബ്ബുളകാ സഅസ്സുകാ;
പീളകോളികാ ചേത്ഥ ജായതി, വിവിധാ ചക്ഖുവിധാ ച പിണ്ഡിതാ.

൩൯൯. ‘‘ഉപ്പാടിയ ചാരുദസ്സനാ, ന ച പജ്ജിത്ഥ അസങ്ഗമാനസാ;
ഹന്ദ തേ ചക്ഖും ഹരസ്സു തം, തസ്സ നരസ്സ അദാസി താവദേ.

൪൦൦. ‘‘തസ്സ ച വിരമാസി താവദേ, രാഗോ തത്ഥ ഖമാപയീ ച നം;
സോത്ഥി സിയാ ബ്രഹ്മചാരിനീ, ന പുനോ ഏദിസകം ഭവിസ്സതി.

൪൦൧. ‘‘ആസാദിയ ഏദിസം ജനം, അഗ്ഗിം പജ്ജലിതംവ ലിങ്ഗിയ;
ഗണ്ഹിയ ആസീവിസം വിയ, അപി നു സോത്ഥി സിയാ ഖമേഹി നോ.

൪൦൨. ‘‘മുത്താ ച തതോ സാ ഭിക്ഖുനീ, അഗമീ ബുദ്ധവരസ്സ സന്തികം;
പസ്സിയ വരപുഞ്ഞലക്ഖണം, ചക്ഖു ആസി യഥാ പുരാണക’’ന്തി. -

ഇമാ ഗാഥാ പച്ചുദാഹാസി.

തത്ഥ **ജീവകമ്ബവന**ന്തി ജീവകസ്സ കോമാരഭച്ചസ്സ അമ്ബവനം. **രമ്മ**ന്തി രമണീയം. തം കിര ഭൂമിഭാഗസമ്പത്തിയാ ഛായൂദകസമ്പത്തിയാ ച രുക്ഖാനം രോപിതാകാരേന അതിവിയ മനുഞ്ഞം മനോരമം. **ഗച്ഛന്തി**ന്തി അമ്ബവനം ഉദ്ദിസ്സ ഗതം, ദിവാവിഹാരായ ഉപഗച്ഛന്തിം. **സുഭ**ന്തി ഏവംനാമികം. **ധുത്തകോ**തി ഇത്ഥിധുത്തോ. രാജഗഹവാസീ കിരേകോ മഹാവിഭവസ്സ സുവണ്ണകാരസ്സ പുത്തോ യുവാ അഭിരൂപോ ഇത്ഥിധുത്തോ പുരിസോ മത്തോ വിചരതി. സോ തം പടിപഥേ ദിസ്വാ പടിബദ്ധചിത്തോ മഗ്ഗം ഉപരുന്ധിത്വാ അട്ഠാസി. തേന വുത്തം - ‘‘ധുത്തകോ സന്നിവാരേസീ’’തി, മമ ഗമനം നിസേധേസീതി അത്ഥോ. **തമേനം അബ്രവീ സുഭാ**തി തമേനം നിവാരേത്വാ ഠിതം

ധുത്തം സുഭാ ഭിക്ഖുനീ കഥേസി. ഏത്ഥ ച "ഗച്ഛന്തിം ഭിക്ഖുനിം സുഭം, അബ്രവി സുഭാ"തി ച അത്താനമേവ ഥേരീ അഞ്ഞം വിയ കത്വാ വദതി. ഥേരിയാ വുത്തഗാഥാനം സമ്ബന്ധദസ്സനവസേന സങ്ഗീതികാരേഹി അയം ഗാഥാ വുത്താ.

"അബ്രവീ സുഭാ"തി വത്വാ തസ്സാ വുത്താകാരദസ്സനത്ഥം ആഹ **"കിം തേ അപരാധിത"**ന്തിആദി. തത്ഥ **കിം തേ അപരാധിതം മയാ**തി കിം തുയ്ഹം, ആവുസോ, മയാ അപരദ്ധം. **യം മം ഓവരിയാന തിട്ഠസീ**തി യേന അപരാധേന മം ഗച്ഛന്തിം ഓവരിത്വാ ഗമനം നിസേധേത്വാ തിട്ഠസി, സോ നത്ഥേവാതി അധിപ്പായോ. അഥ ഇത്ഥീതിസഞ്ഞായ ഏവം പടിപജ്ജസി, ഏവമ്പി ന യുത്തന്തി ദസ്സേന്തീ ആഹ - **"ന ഹി പബ്ബജിതായ, ആവുസോ, പുരിസോ സമ്ഫുസനായ കപ്പതീ"**തി, ആവുസോ സുവണ്ണകാരപുത്ത , ലോകിയചാരിത്തേനപി പുരിസസ്സ പബ്ബജിതാനം സമ്ഫുസനായ ന കപ്പതി, പബ്ബജിതായ പന പുരിസോ തിരച്ഛാനഗതോപി സമ്ഫുസനായ ന കപ്പതി, തിട്ഠതു താവ പുരിസഫുസനാ, രാഗവസേനസ്സാ നിസ്സഗ്ഗിയേന പുരിസസ്സ നിസ്സഗ്ഗിയസ്സാപി ഫുസനാ ന കപ്പതേവ.

തേനാഹ **"ഗരുകേ മമ സത്ഥുസാസനേ"**തിആദി. തസ്സത്ഥോ - **ഗരുകേ** പാസാണച്ഛത്തം വിയ ഗരുകാതബ്ബേ മയ്ഹം സത്ഥു സാസനേ യാ സിക്ഖാ ഭിക്ഖുനിയോ ഉദ്ദിസ്സ **സുഗതേന** സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന **ദേസിതാ** പഞ്ഞത്താ. താഹി **പരിസുദ്ധപദം** പരിസുദ്ധകുസലകോട്ഠാസം, രാഗാദിഅങ്ഗണാനം സബ്ബസോ അഭാവേന **അനങ്ഗണം,** ഏവംഭൂതം മം ഗച്ഛന്തിം കേന കാരണേന ആവരിത്വാ തിട്ഠസീതി.

ആവിലചിത്തോതി ചിത്തസ്സ ആവിലഭാവകരാനം കാമവിതക്കാദീനം വസേന ആവിലചിത്തോ, ത്വം തദഭാവതോ **അനാവിലം,** രാഗരജാദീനം വസേന **സരജോ,** സാങ്ഗണോ തദഭാവതോ **വീതരജം അനങ്ഗണം സബ്ബത്ഥ** ഖന്ധപഞ്ചകേ സമുച്ഛേദവിമുത്തിയാ **വിമുത്തമാനസം,** മം കസ്മാ ഓവരിത്വാ തിട്ഠസീതി?

ഏവം ഥേരിയാ വുത്തേ ധുത്തകോ അത്തനോ അധിപ്പായം വിഭാവേന്തോ **"ദഹരാ ചാ"**തിആദിനാ ദസ ഗാഥാ അഭാസി. തത്ഥ **ദഹരാ**തി തരുണീ പഠമേ യോബ്ബനേ ഠിതാ. **അപാപികാ ചസീ**തി രൂപേന അലാമികാ ച അസി , ഉത്തമരൂപധരാ ചാഹോസീതി അധിപ്പായോ. **കിം തേ പബ്ബജ്ജാ കരിസ്സതീ**തി തുയ്ഹം ഏവം പഠമവയേ ഠിതായ രൂപസമ്പന്നായ പബ്ബജ്ജാ കിം കരിസ്സതി, വുഡ്ഢായ ബീഭച്ഛരൂപായ വാ പബ്ബജിതബ്ബന്തി അധിപ്പായേന വദതി. **നിക്ഖിപാ**തി ഛഡ്ഡേഹി. "ഉക്ഖിപാ"തി വാ പാഠോ, അപനേഹീതി അത്ഥോ.

മധുരന്തി സുഭം, സുഗന്ധന്തി അത്ഥോ. **പവന്തീ**തി വായന്തി. **സബ്ബസോ**തി സമന്തതോ. **കുസുമരജേന സമുട്ഠിതാ ദുമാ**തി ഇമേ രുക്ഖാ മന്ദവാതേന സമുട്ഠഹമാനകുസുമരേണുജാതേന അത്തനോ കുസുമരജേന സയം സമുട്ഠിതാ വിയ ഹുത്വാ സമന്തതോ സുരഭീ വായന്തി. **പഠമവസന്തോ സുഖോ ഉതൂ**തി അയം പഠമോ വസന്തമാസോ സുഖസമ്ഫസ്സോ ച ഉതു വത്തതീതി അത്ഥോ.

കുസുമിതസിഖരാതി സുപുപ്ഫിതഗ്ഗാ. **അഭിഗജ്ജന്തിവ മാലുതേരിതാ**തി വാതേന സഞ്ചലിതാ അഭിഗജ്ജന്തിവ അഭിത്ഥനിതാ വിയ തിട്ഠന്തി. **യദി ഏകാ**

വനമോഗഹിസ്സസീതി സചേ ത്വം ഏകികാ വനമോഗാഹിസ്സസി, കാ നാമ തേ തത്ഥ രതി ഭവിസ്സതീതി അത്തനാ ബദ്ധസുഖാഭിരത്തത്താ ഏവമാഹ.

വാളമിഗസങ്ഘസേവിതന്തി സീഹബ്യഗ്ഘാദിവാളമിഗസമൂഹേഹി തത്ഥ തത്ഥ ഉപസേവിതം. **കുഞ്ജരമത്തകരേണുലോളിത**ന്തി മത്തകുഞ്ജരേഹി ഹത്ഥിനീഹി ച മിഗാനം ചിത്തതാപനേന രുക്ഖഗച്ഛാദീനം സാഖാഭഞ്ജനേന ച ആലോളിതപദേസം. കിഞ്ചാപി തസ്മിം വനേ ഈദിസം തദാ നത്ഥി, വനം നാമ ഏവരൂപന്തി തം ഭിംസാപേതുകാമോ ഏവമാഹ. **രഹിത**ന്തി ജനരഹിതം വിജനം. **ഭിംസനക**ന്തി ഭയജനകം.

തപനീയകതാവ ധീതികാതി രത്തസുവണ്ണേന വിചരിതാ ധീതലികാ വിയ സുകുസലേന യന്താചരിയേന യന്തയോഗവസേന സജ്ജിതാ സുവണ്ണപടിമാ വിയ വിചരസി, ഇദാനേവ ഇതോ ചിതോ ച സഞ്ചരസി. **ചിത്തലതേവ അച്ഛരാ**തി ചിത്തലതാനാമകേ ഉയ്യാനേ ദേവച്ഛരാ വിയ. **കാസികസുഖുമേഹീ**തി കാസിരട്ഠേ ഉപ്പന്നേഹി അതിവിയ സുഖുമേഹി. **വഗ്ഗുഭീ**തി സിനിദ്ധമട്ഠേഹി. **സോഭസീ സുവസനേഹി നൂപമേ**തി നിവാസനപാരുപനവത്ഥേഹി അനുപമേ ഉപമാരഹിതേ ത്വം ഇദാനി മേ വസാനുഗോ സോഭസീതി ഭാവിനം അത്തനോ അധിപ്പായവസേന ഏകന്തികം വത്തമാനം വിയ കത്വാ വദതി.

അഹം തവ വസാനുഗോ സിയന്തി അഹമ്പി തുയ്ഹം വസാനുഗോ കിംകാരപടിസ്സാവീ ഭവേയ്യം. **യദി വിഹരേമസേ കാനനന്തരേ**തി യദി മയം ഉഭോപി വനന്തരേ സഹ വസാമ രമാമ. **ന ഹി മത്ഥി തയാ പിയത്തരോ**തി വസാനുഗഭാവസ്സ കാരണമാഹ. **പാണോ**തി സത്തോ, അഞ്ഞോ കോചിപി സത്തോ തയാ പിയതരോ മയ്ഹം ന ഹി അത്ഥീതി അത്ഥോ. അഥ വാ **പാണോ**തി അത്തനോ ജീവിതം സന്ധായ വദതി, മയ്ഹം ജീവിതം തയാ പിയതരം ന ഹി അത്ഥീതി അത്ഥോ. **കിന്നരിമന്ദലോചനേ**തി കിന്നരിയാ വിയ മന്ദപുഥുവിലോചനേ.

യദി മേ വചനം കരിസ്സസി, സുഖിതാ ഏഹി അഗാരമാവസാതി സചേ ത്വം മമ വചനം കരിസ്സസി, ഏകാസനം ഏകസേയ്യം ബ്രഹ്മചരിയദുക്ഖം പഹായ ഏഹി കാമഭോഗേഹി സുഖിതാ ഹുത്വാ അഗാരം അജ്ഝാവസ. "സുഖിതാ ഹേതി അഗാരമാവസന്തീ"തി കേചി പഠന്തി, തേസം സുഖിതാ ഭവിസ്സതി, അഗാരം അജ്ഝാവസന്തീതി അത്ഥോ. **പാസാദനിവാതവാസിനീ**തി നിവാതേസു പാസാദേസു വാസിനീ. "പാസാദവിമാനവാസിനീ"തി ച പാഠോ, വിമാനസദിസേസു പാസാദേസു വാസിനീതി അത്ഥോ. **പരികമ്മ**ന്തി വേയ്യാവച്ചം.

ധാരയാതി പരിദഹ, നിവാസേഹി ചേവ ഉത്തരിയഞ്ച കരോഹി. **അഭിരോപേഹീ**തി മണ്ഡനവിഭൂസനവസേന വാ സരീരം ആരോപയ, അലങ്കരോഹീതി അത്ഥോ. **മാലവണ്ണക**ന്തി മാലഞ്ചേവ ഗന്ധവിലേപനഞ്ച. **കഞ്ചനമണിമുത്തക**ന്തി കഞ്ചനേന മണിമുത്താഹി ച യുത്തം, സുവണ്ണമയമണിമുത്താഹി ഖചിതന്തി അത്ഥോ. **ബഹു**ന്തി ഹത്ഥൂപഗാദിഭേദതോ ബഹുപ്പകാരം. **വിവിധ**ന്തി കരണവികതിയാ നാനാവിധം.

സുധോതരജപച്ഛദന്തി സുധോതതായ പവാഹിതരജം ഉത്തരച്ഛദം. **സുഭ**ന്തി സോഭനം. **ഗോനകതൂലികസന്ഥത**ന്തി ദീഘലോമകാളകോജവേന ചേവ

ഹംസലോമാദിപുണ്ണായ തൂലികായ ച സന്ഥതം. **നവന്തി** അഭിനവം. **മഹാരഹന്തി** മഹഗ്ഘം. **ചന്ദനമണ്ഡിതസാരഗന്ധികന്തി** ഗോസീസകാദിസാരചന്ദനേന മണ്ഡിതതായ സുരഭിഗന്ധികം, ഏവരൂപം സയനമാരുഹ, തം ആരുഹിത്വാ യഥാസുഖം സയാഹി ചേവ നിസീദ ചാതി അത്ഥോ.

ഉപ്പലം ചുദകാ സമുഗ്ഗതന്തി ച-കാരോ നിപാതമത്തം, ഉദകതോ ഉഗ്ഗതം ഉട്ഠിതം അച്ചുഗ്ഗമ്മ ഠിതം സുഫുല്ലമുപ്പലം. **യഥാ തം അമനുസ്സസേവിത**ന്തി തഞ്ച രക്ഖസപരിഗ്ഗഹിതായ പോക്ഖരണിയാ ജാതത്താ നിമ്മനുസ്സേഹി സേവിതം കേനചി അപരിഭുത്തമേവ ഭവേയ്യ. **ഏവം ത്വം ബ്രഹ്മചാരിനീ**തി ഏവമേവ തം സുട്ഠു ഫുല്ലമുപ്പലം വിയ തുവം ബ്രഹ്മചാരിനീ. **സകേസങ്ഗേസു** അത്തനോ സരീരാവയവേസു കേനചി അപരിഭുത്തേസുയേവ ജരം ഗമിസ്സസി, മുധായേവ ജരാജിണ്ണാ ഭവിസ്സസി.

ഏവം ധുത്തകേന അത്തനോ അധിപ്പായേ പകാസിതേ ഥേരീ സരീരസഭാവവിഭാവനേന തം തഥ വിച്ഛിന്ദേന്തീ **"കിം തേ ഇധാ"**തി ഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - ആവുസോ സുവണ്ണകാരപുത്ത, കേസാദികുണപപൂരേ ഏകന്തേന ഭേദനധമ്മേ സുസാനവഡ്ഢനേ, **ഇധ** ഇമസ്മിം കായസഞ്ഞിതേ അസുചികളേവരേ കിം നാമ തവ സാരന്തി സമ്മതം സമ്ഭാവിതം, യം ദിസ്വാ വിമനോ അഞ്ഞതരസ്മിം ആരമ്മണേ വിഗതമനസങ്കപ്പോ, ഏത്ഥേവ വാ അവിമനോ സോമനസ്സികോ ഹുത്വാ ഉദിക്ഖസി, തം മയ്ഹം കഥേഹീതി.

തം സുത്വാ ധുത്തകോ കിഞ്ചാപി തസ്സാ രൂപം ചാതുരിയസോഭിതം, പഠമദസ്സനതോ പന പട്ഠായ യസ്മിം ദിട്ഠിപാതേ പടിബദ്ധചിത്തോ, തമേവ അപദിസന്തോ **"അക്ഖീനി ച തൂരിയാരിവാ"**തിആദിമാഹ. കാമഞ്ചായം ഥേരീ സുട്ഠു സംയതതായ സന്തിന്ദ്രിയാ, തായ ഥിരവിപ്പസന്നസോമ്മസന്തനയനനിപാതേസു കമ്മാനുഭാവനിപ്ഫന്നേസു പസന്നപഞ്ചപ്പസാദപടിമണ്ഡിതേസു നയനേസു ലബ്ഭമാനേ പഭാവിസിട്ഠചാതുരിയേ ദിട്ഠിപാതേ, യസ്മാ സയം ചരിതഹാവഭാവവിലാസാദിപരികപ്പവഞ്ചിതോ സോ ധുത്തോ ജാതോ, തസ്മാസ്സ ദിട്ഠിരാഗോ സവിസേസം വേപുല്ലം അഗമാസി. തത്ഥ **അക്ഖീനി ച തൂരിയാരിവാ**തി തൂരി വുച്ചതി മിഗീ, ച-സദ്ദോ നിപാതമത്തം, മിഗച്ഛാപായ വിയ തേ അക്ഖീനീതി അത്ഥോ. ''കോരിയാരിവാ''തി വാ പാളി, കുഞ്ചകാരകുക്കുടിയാതി വുത്തം ഹോതി. **കിന്നരിയാരിവ പബ്ബതന്തരേ**തി പബ്ബതകുച്ഛിയം വിചരമാനായ കിന്നരിവനിതായ വിയ ച തേ അക്ഖീനീതി അത്ഥോ. **തവ മേ നയനാനി ദക്ഖിയാ**തി തവ വുത്തഗുണവിസേസാനി നയനാനി ദിസ്വാ, **ഭിയ്യോ** ഉപരൂപരി മേ കാമാഭിരതി പവഡ്ഢതി.

ഉപ്പലസിഖരോപമാനി തേതി രത്തുപ്പലഅഗ്ഗസദിസാനി പമ്ഹാനി തവ. **വിമലേ**തി നിമ്മലേ. **ഹാടകസന്നിഭേ**തി കഞ്ചനരൂപകസ്സ മുഖസദിസേ തേ മുഖേ, നയനാനി ദക്ഖിയാതി യോജനാ.

അപി ദൂരഗതാതി ദൂരം ഠാനം ഗതാപി. **സരമ്ഹസേ**തി അഞ്ഞം കിഞ്ചി അചിന്തേത്വാ തവ നയനാനി ഏവ അനുസ്സരാമി. **ആയതപമ്ഹേ**തി ദീഘപഖുമേ. **വിസുദ്ധദസ്സനേ**തി നിമ്മലലോചനേ. **ന ഹി മത്ഥി തയാ പിയത്തരോ**

നയനാതി തവ നയനതോ അഞ്ഞോ കോചി മയ്ഹം പിയതരോ നത്ഥി. തയാതി ഹി സാമിഅത്ഥേ ഏവ കരണവചനം.

ഏവം ചക്ഖുസമ്പത്തിയാ ഉമ്മാദിതസ്സ വിയ തം തം വിപ്പലപതോ തസ്സ പുരിസസ്സ മനോരഥം വിപരിവത്തേന്തീ ഥേരീ **"അപഥേനാ"**തിആദിനാ ദ്വാദസ ഗാഥാ അഭാസി. തത്ഥ **അപഥേന പയാതുമിച്ഛസീ**തി, ആവുസോ സുവണ്ണകാരപുത്ത, സന്തേ അഞ്ഞസ്മിം ഇത്ഥിജനേ യോ ത്വം **ബുദ്ധസുതം** ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഓരസധീതരം മം **മഗ്ഗയസി** പത്ഥേസി, സോ ത്വം സന്തേ ഖേമേ ഉജുമഗ്ഗേ അപഥേന കണ്ടകനിവുതേന സഭയേന കുമ്മഗ്ഗേന പയാതുമിച്ഛസി പടിപജ്ജിതുകാമോസി, **ചന്ദം കീളനകം ഗവേസസി** ചന്ദമണ്ഡലം കീളാഗോളകം കാതുകാമോസി, **മേരും ലങ്ഘേതുമിച്ഛസി** ചതുരാസീതിയോജനസഹസ്സുബ്ബേധം സിനേരുപബ്ബതരാജം ലങ്ഘയിത്വാ അപരഭാഗേ ഠാതുകാമോസി, സോ ത്വം മം ബുദ്ധസുതം മഗ്ഗയസീതി യോജനാ.

ഇദാനി തസ്സ അത്തനോ അവിസയഭാവം പത്ഥനായ ച വിഘാതാവഹതം ദസ്സേതും **"നത്ഥീ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **രാഗോ യത്ഥപി ദാനി മേ സിയാ**തി യത്ഥ ഇദാനി മേ രാഗോ സിയാ ഭവേയ്യ, തം ആരമ്മണം സദേവകേ ലോകേ നത്ഥി ഏവ. **നപി നം ജാനാമി കീരിസോ**തി നം രാഗം കീരിസോതിപി ന ജാനാമി. **അഥ മഗ്ഗേന ഹതോ സമൂലകോ**തി **അഥാ**തി നിപാതമത്തം. അയോനിസോമനസികാരസങ്ഖാതേന മൂലേന സമൂലകോ രാഗോ അരിയമഗ്ഗേന ഹതോ സമുഗ്ഘാതിതോ.

ഇങ്ഗാലകുയാതി അങ്ഗാരകാസുയാ. **ഉജ്ഝിതോ**തി വാതുക്ഖിത്തോ വിയ യോ കോചി, ദഹനിയാ ഇന്ധനം വിയാതി അത്ഥോ. **വിസപത്തോരിവാ**തി വിസഗതഭാജനം വിയ. **അഗ്ഗിതോ കതോ**തി അഗ്ഗിതോ അങ്ഗാരതോ അപഗതോ കതോ, വിസസ്സ ലേസമ്പി അസേസേത്വാ അപനീതോ വിനാസിതോതി അത്ഥോ.

യസ്സാ സിയാ അപച്ചവേക്ഖിതന്തി യസ്സാ ഇത്ഥിയാ ഇദം ഖന്ധപഞ്ചകം ഞാണേന അപ്പടിവേക്ഖിതം അപരിഞ്ഞാതം സിയാ. **സത്ഥാ വാ അനുസാസിതോ സിയാ**തി സത്ഥാ വാ ധമ്മസരീരസ്സ അദസ്സനേന യസ്സാ ഇത്ഥിയാ അനനുസാസിതോ സിയാ. **ത്വം താദിസികം പലോഭയാ**തി, ആവുസോ, ത്വം തഥാരൂപം അപരിമദ്ദിതസങ്ഖാരം അപച്ചവേക്ഖിതലോകുത്തരധമ്മം കാമേഹി പലോഭയ ഉപഗച്ഛ. **ജാനന്തിം സോ ഇമം വിഹഞ്ഞസീ**തി സോ ത്വം പവത്തിം നിവത്തിഞ്ച യാഥാവതോ ജാനന്തിം പടിവിദ്ധസച്ചം ഇമം സുഭം ഭിക്ഖുനിം ആഗമ്മ വിഹഞ്ഞസി, സമ്പതി ആയതിഞ്ച വിഘാതം ദുക്ഖം ആപജ്ജസി.

ഇദാനിസ്സ വിഘാതാപത്തിതം കാരണവിഭാവനേന ദസ്സേന്തീ **"മയ്ഹം ഹീ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **ഹീ**തി ഹേതുഅത്ഥേ നിപാതോ. **അക്കുട്ഠവന്ദിതേ**തി അക്കോസേ വന്ദനായ ച. **സുഖദുക്ഖേ**തി സുഖേ ച ദുക്ഖേ ച, ഇട്ഠാനിട്ഠവിസയസമായോഗേ വാ. **സതീ ഉപട്ഠിതാ**തി പച്ചവേക്ഖണയുത്താ സതി സബ്ബകാലം ഉപട്ഠിതാ. **സങ്ഖതമസുഭന്തി ജാനിയാ**തി തേഭൂമകം സങ്ഖാരഗതം കിലേസാസുചിപഗ്ഘരണേന അസുഭന്തി ഞത്വാ. **സബ്ബത്ഥേവാ**തി സബ്ബസ്മിംയേവ ഭവത്തയേ മയ്ഹം മനോ തണ്ഹാലേപാദിനാ ന ഉപലിമ്പതി.

മഗ്ഗട്ഠങ്ഗികയാനയായിനീതി അട്ഠങ്ഗികമഗ്ഗസങ്ഖാതേന അരിയയാനേന നിബ്ബാനപുരം യായിനീ ഉപഗതാ. **ഉദ്ധടസല്ലാ**തി അത്തനോ സന്താനതോ സമുദ്ധടരാഗാദിസല്ലാ.

സുചിത്തിതാതി ഹത്ഥപാദമുഖാദിആകാരേന സുട്ഠു ചിത്തിതാ വിരചിതാ. **സോമ്ഭാ**തി സുമ്ഭകാ. **ദാരുകപില്ലകാനി വാ**തി ദാരുദണ്ഡാദീഹി ഉപരചിതരൂപകാനി. **തന്തീഹീ**തി ന്ഹാരുസുത്തകേഹി. **ഖീലകേഹീ**തി ഹത്ഥപാദപിട്ഠികണ്ണാദിഅത്ഥായ ഠപിതദണ്ഡേഹി. **വിനിബദ്ധാ**തി വിവിധേനാകാരേന ബദ്ധാ. **വിവിധം പനച്ചകാ**തി യന്തസുത്താദീനം അഞ്ഛനവിസ്സജ്ജനാദിനാ പട്ഠപിതനച്ചകാ, പനച്ചന്താ വിയ ദിട്ഠാതി യോജനാ.

തമ്ഹുദ്ധടേ തന്തിഖീലകേതി സന്നിവേസവിസിട്ഠരചനാവിസേസയുത്തം ഉപാദായ രൂപകസമഞ്ഞാ തമ്ഹി തന്തിമ്ഹി ഖീലകേ ച ഠാനതോ ഉദ്ധടേ ബന്ധന്തോ **വിസ്സട്ഠേ,** വിസും കരണേന അഞ്ഞമഞ്ഞം **വികലേ,** തഹിം തഹിം ഖിപനേന **പരിക്രിതേ** വികിരിതേ. **ന വിന്ദേയ്യ ഖണ്ഡസോ കതേ**തി പോത്ഥകരൂപസ്സ അവയവേ ഖണ്ഡാഖണ്ഡിതേ കതേ പോത്ഥകരൂപം ന വിന്ദേയ്യ, ന ഉപലഭേയ്യ. ഏവം സന്തേ **കിമ്ഹി തത്ഥ മനം നിവേസയേ** തസ്മിം പോത്ഥകരൂപാവയവേ കിമ്ഹി കിം ഖാണുകേ, ഉദാഹു രജ്ജുകേ, മത്തികാപിണ്ഡാദികേ വാ മനം മനസഞ്ഞം നിവേസേയ്യ, വിസങ്ഖാരേ അവയവേ സാ സഞ്ഞാ കദാചിപി നപതേയ്യാതി അത്ഥോ.

തഥൂപമാതി തംസദിസാ തേന പോത്ഥകരൂപേന സദിസാ. കിന്തി ചേ ആഹ **"ദേഹകാനീ"**തിആദി. തത്ഥ **ദേഹകാനീ**തി ഹത്ഥപാദമുഖാദിദേഹാവയവാ. **മന്തി** മേ പടിബദ്ധാ ഉപട്ഠഹന്തി. **തേഹി ധമ്മേഹീ**തി തേഹി പഥവിആദീഹി ച ചക്ഖാദീഹി ച ധമ്മേഹി. **വിനാ ന വത്തന്തീ**തി ന ഹി തഥാ തഥാ സന്നിവിട്ഠേ പഥവിആദിധമ്മേ മുഞ്ചിത്വാ ദേഹാ നാമ സന്തി. **ധമ്മേഹി വിനാ ന വത്തതീ**തി ദേഹോ അവയവേഹി അവയവധമ്മേഹി വിനാ ന വത്തതി ന ഉപലബ്ഭതി. ഏവം സന്തേ **കിമ്ഹി തത്ഥ മനം നിവേസയേ**തി കിമ്ഹി കിം പഥവിയം, ഉദാഹു ആപാദികേ ദേഹോതി വാ ഹത്ഥപാദാദീനീതി വാ മനം മനസഞ്ഞം നിവേസേയ്യ. യസ്മാ പഥവിആദിപസാദധമ്മമത്തേ ഏസാ സമഞ്ഞാ, യദിദം ദേഹോതി വാ ഹത്ഥപാദാദീനീതി വാ സത്തോതി വാ ഇത്ഥീതി വാ പുരിസോതി വാ, തസ്മാ ന ഏത്ഥ ജാനതോ കോചി അഭിനിവേസോ ഹോതീതി.

യഥാ ഹരിതാലേന മക്ഖിതം, അദ്ദസ ചിത്തികം ഭിത്തിയാ കതന്തി യഥാ കുസലേന ചിത്തകാരേന ഭിത്തിയം ഹരിതാലേന മക്ഖിതം ലിത്തം തേന ലേപം ദത്വാ കതം ആലിഖിതം ചിത്തികം ഇത്ഥിരൂപം അദ്ദസ പസ്സേയ്യ. തത്ഥ യാ ഉപഥമ്ഭനഖേപനാദികിരിയാസമ്പത്തിയാ മാനുസികാ നു ഖോ അയം ഭിത്തി അപസ്സായ ഠിതാതി സഞ്ഞാ, സാ നിരത്ഥകാ മനുസ്സഭാവസങ്ഖാതസ്സ അത്ഥസ്സ തത്ഥ അഭാവതോ, മാനുസീതി പന കേവലം തഹിം തസ്സ ച വിപരീതദസ്സനം, യാഥാവതോ ഗഹണം ന ഹോതി, ധമ്മപുഞ്ജമത്തേ ഇത്ഥിപുരിസാദിഗഹണമ്പി ഏവം സമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബന്തി അധിപ്പായോ.

മായം വിയ അഗ്ഗതോ കതന്തി മായാകാരേന പുരതോ ഉപട്ഠാപിതം മായാസദിസം. **സുപിനന്തേവ സുവണ്ണപാദപ**ന്തി സുപിനമേവ സുപിനന്തം, തത്ഥ

ഉപട്ഠിതസുവണ്ണമയരുക്ഖം വിയ. **ഉപഗച്ഛസി അന്ധ രിത്തകന്തി** അന്ധബാല രിത്തകം തുച്ഛകം അന്തോസാരരഹിതം ഇമം അത്തഭാവം "ഏതം മമാ"തി സാരവന്തം വിയ ഉപഗച്ഛസി അഭിനിവിസസി. **ജനമജ്ഝേരിവ രുപ്പരൂപകന്തി** മായാകാരേന മഹാജനമജ്ഝേ ദസ്സിതം രൂപിയരൂപസദിസം സാരം വിയ ഉപട്ഠഹന്തം, അസാരന്തി അത്ഥോ.

വട്ടനിരിവാതി ലാഖായ ഗുളികാ വിയ. **കോടരോഹിതാതി** കോടരേ രുക്ഖസുസിരേ ഠപിതാ. **മജ്ഝേ പുബ്ബുളകാതി** അക്ഖിദലമജ്ഝേ ഠിതജലപുബ്ബുളസദിസാ. **സഅസ്സുകാതി** അസ്സുജലസഹിതാ. **പീളകോളികാതി** അക്ഖിഗൂഥകോ. **ഏത്ഥ ജായതീതി** ഏതസ്മിം അക്ഖിമണ്ഡലേ ഉഭോസു കോടീസു വിസഗന്ധം വായന്തോ നിബ്ബത്തതി. **പീളകോളികാതി** വാ അക്ഖിദലേസു നിബ്ബത്തനകാ പീളകാ വുച്ചതി. **വിവിധാതി** സേതനീലമണ്ഡലാനഞ്ചേവ രത്തപീതാദീനം സത്തന്നം പടലാനഞ്ച വസേന അനേകവിധാ. **ചക്ഖുവിധാതി** ചക്ഖുഭാഗാ ചക്ഖുപ്പകാരാ വാ തസ്സ അനേകകലാപഗതഭാവതോ. **പിണ്ഡിതാതി** സമുദിതാ.

ഏവം ചക്ഖുസ്മിം സാരജ്ജന്തസ്സ ചക്ഖുനോ അസുഭതം അനവട്ഠിതതായ അനിച്ചതഞ്ച വിഭാവേസി . വിഭാവേത്വാ ച യഥാ നാമ കോചി ലോഭനീയം ഭണ്ഡം ഗഹേത്വാ ചോരകന്താരം പടിപജ്ജന്തോ ചോരേഹി പലിബുദ്ധോ തം ലോഭനീയഭണ്ഡം ദത്വാ ഗച്ഛതി, ഏവമേവ ചക്ഖുമ്ഹി സാരത്തേന തേന പുരിസേന പലിബുദ്ധാ ഥേരീ അത്തനോ ചക്ഖും ഉപ്പാടേത്വാ തസ്സ അദാസി. തേന വുത്തം **"ഉപ്പാടിയ ചാരുദസ്സനാ"**തിആദി. തത്ഥ **ഉപ്പാടിയാതി** ഉപ്പാടേത്വാ ചക്ഖുകൂപതോ നീഹരിത്വാ. **ചാരുദസ്സനാതി** പിയദസ്സനാ മനോഹരദസ്സനാ. **ന ച പജ്ജിത്ഥാതി** തസ്മിം ചക്ഖുസ്മിം സങ്ഗം നാപജ്ജി. **അസങ്ഗമാനസാതി** കത്ഥചിപി ആരമ്മണേ അനാസത്തചിത്താ. **ഹന്ദ തേ ചക്ഖുന്തി** തയാ കാമിതം തതോ ഏവ മയാ ദിന്നത്താ തേ ചക്ഖുസഞ്ഞിതം അസുചിപിണ്ഡം ഗണ്ഹ, ഗഹേത്വാ ഹരസ്സു പസാദയുത്തം ഇച്ഛിതം ഠാനം നേഹി.

തസ്സ ച വിരമാസി താവദേതി തസ്സ ധുത്തപുരിസസ്സ താവദേവ അക്ഖിമ്ഹി ഉപ്പാടിതക്ഖണേ ഏവ രാഗോ വിഗച്ഛി. **തത്ഥാതി** അക്ഖിമ്ഹി, തസ്സം വാ ഥേരിയം. അഥ വാ **തത്ഥാതി** തസ്മിംയേവ ഠാനേ. **ഖമാപയീതി** ഖമാപേസി. **സോത്ഥി സിയാ ബ്രഹ്മചാരിനീതി** സേട്ഠചാരിനി മഹേസികേ തുയ്ഹം ആരോഗ്യമേവ ഭവേയ്യ. **ന പുനോ ഏദിസകം ഭവിസ്സതീതി** ഇതോ പരം ഏവരൂപം അനാചാരചരണം ന ഭവിസ്സതി, ന കരിസ്സാമീതി അത്ഥോ.

ആസാദിയാതി ഘട്ടേത്വാ. **ഏദിസന്തി** ഏവരൂപം സബ്ബത്ഥ വീതരാഗം. **അഗ്ഗിം പജ്ജലിതംവ ലിങ്ഗിയാതി** പജ്ജലിതം അഗ്ഗിം ആലിങ്ഗേത്വാ വിയ.

തതോതി തസ്മാ ധുത്തപുരിസാ. **സാ ഭിക്ഖുനീതി** സാ സുഭാ ഭിക്ഖുനീ. **അഗമീ ബുദ്ധവരസ്സ സന്തികന്തി** സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സന്തികം ഉപഗച്ഛി ഉപസങ്കമി. **പസ്സിയ വരപുഞ്ഞലക്ഖണന്തി** ഉത്തമേഹി പുഞ്ഞസമ്ഭാരേഹി നിബ്ബത്തമഹാപുരിസലക്ഖണം ദിസ്വാ. **യഥാ പുരാണകന്തി** പോരാണം വിയ ഉപ്പാടനതോ പുബ്ബേ വിയ ചക്ഖു പടിപാകതികം അഹോസി. യമേത്ഥ അന്തരന്തരാ ന വുത്തം, തം വുത്തനയത്താ സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

സുഭാജീവകമ്ബവനികാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

തിംസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൫. ചത്താലീസനിപാതോ

൧. ഇസിദാസീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

ചത്താലീസനിപാതേ **നഗരമ്ഹി കുസുമനാമേ**തിആദികാ ഇസിദാസിയാ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ പുരിസത്തഭാവേ ഠത്വാ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ ചരിമഭവതോ സത്തമേ ഭവേ അകല്യാണസന്നിസ്സയേന പരദാരികകമ്മം കത്വാ, കായസ്സ ഭേദാ നിരയേ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ ബഹൂനി വസ്സസതാനി നിരയേ പച്ചിത്വാ, തതോ ചുതാ തീസു ജാതീസു തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതാ ദാസിയാ കുച്ഛിസ്മിം നപുംസകോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തതോ പന ചുതാ ഏകസ്സ ദലിദ്ദസ്സ സാകടികസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തം വയപ്പത്തം ഗിരിദാസോ നാമ അഞ്ഞതരസ്സ സത്ഥവാഹസ്സ പുത്തോ അത്തനോ ഭരിയം കത്വാ ഗേഹം ആനേസി. തസ്സ ച ഭരിയാ അത്ഥി സീലവതീ കല്യാണധമ്മാ. തസ്സം ഇസ്സാപകതാ സാമിനോ തസ്സാ വിദ്ദേസനകമ്മം അകാസി. സാ തത്ഥ യാവജീവം ഠത്വാ കായസ്സ ഭേദാ ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ ഉജ്ജേനിയം കുലപദേസസീലാചാരാദിഗുണേഹി അഭിസമ്മതസ്സ വിഭവസമ്പന്നസ്സ സേട്ഠിസ്സ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, **ഇസിദാസീ**തിസ്സാ നാമം അഹോസി.

തം വയപ്പത്തകാലേ മാതാപിതരോ കുലരൂപവയവിഭവാദിസദിസസ്സ അഞ്ഞതരസ്സ സേട്ഠിപുത്തസ്സ അദംസു. സാ തസ്സ ഗേഹേ പതിദേവതാ ഹുത്വാ മാസമത്തം വസി. അഥസ്സാ കമ്മബലേന സാമികോ വിരത്തരൂപോ ഹുത്വാ തം ഘരതോ നീഹരി. തം സബ്ബം പാളിതോ ഏവ വിഞ്ഞായതി. തേസം തേസം പന സാമികാനം അരുച്ചനേയ്യതായ സംവേഗജാതാ പിതരം അനുജാനാപേത്വാ, ജിനദത്തായ ഥേരിയാ സന്തികേ പബ്ബജിത്വാ വിപസ്സനായ കമ്മം കരോന്തീ നചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പത്വാ, ഫലസുഖേന നിബ്ബാനസുഖേന ച വീതിനാമേന്തീ ഏകദിവസം പാടലിപുത്തനഗരേ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ പച്ഛാഭത്തം പിണ്ഡപാതപടിക്കന്താ മഹാഗങ്ഗായം വാലുകപുലിനേ നിസീദിത്വാ ബോധിത്ഥേരിയാ നാമ അത്തനോ സഹായത്ഥേരിയാ പുബ്ബപടിപത്തിം പുച്ഛിതാ തമത്ഥം ഗാഥാബന്ധവസേന വിസ്സജ്ജേസി ''ഉജ്ജേനിയാ പുരവരേ''തിആദിനാ. തേസം പന പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനാനം സമ്ബന്ധം ദസ്സേതും -

൪൦൨. ''നഗരമ്ഹി കുസുമനാമേ, പാടലിപുത്തമ്ഹി പഥവിയാ മണ്ഡേ;
സക്യകുലകുലീനായോ, ദ്വേ ഭിക്ഖുനിയോ ഹി ഗുണവതിയോ.

൪൦൩. ''ഇസിദാസീ തത്ഥ ഏകാ, ദുതിയാ ബോധീതി സീലസമ്പന്നാ ച;
ഝാനജ്ഝായനരതായോ, ബഹുസ്സുതായോ ധുതകിലേസായോ.

൪൦൪. ''താ പിണ്ഡായ ചരിത്വാ, ഭത്തത്ഥം കരിയ ധോതപത്തായോ;
രഹിതമ്ഹി സുഖനിസിന്നാ, ഇമാ ഗിരാ അബ്ഭുദീരേസു''ന്തി. -

ഇമാ തിസ്സോ ഗാഥാ സങ്ഗീതികാരേഹി ഠപിതാ.

൪൦൫. ''പാസാദികാസി അയ്യേ, ഇസിദാസി വയോപി തേ അപരിഹീനോ;
കിം ദിസ്വാന ബ്യാലികം, അഥാസി നേക്ഖമ്മമനുയുത്താ.

൪൦൬. ഏവമനുയുഞ്ജിയമാനാ സാ, രഹിതേ ധമ്മദേസനാകുസലാ;
ഇസിദാസീ വചനമബ്രവി, സുണ ബോധി യഥാമ്ഹി പബ്ബജിതാ.

ഇതോ പരം വിസ്സജ്ജനഗാഥാ.

൪൦൭. “ഉജ്ജേനിയാ പുരവരേ, മയ്ഹം പിതാ സീലസംവുതോ സേട്ഠി;
തസ്സമ്ഹി ഏകധീതാ, പിയാ മനാപാ ച ദയിതാ ച.

൪൦൮. “അഥ മേ സാകേതതോ വരകാ, ആഗച്ഛുമുത്തമകുലീനാ;
സേട്ഠീ പഹൂതരതനോ, തസ്സ മമം സുണ്ഹമദാസി താതോ.

൪൦൯. “സസ്സുയാ സസുരസ്സ ച, സായം പാതം പണാമമുപഗമ്മ;
സിരസാ കരോമി പാദേ, വന്ദാമി യഥാമ്ഹി അനുസിട്ഠാ.

൪൧൦. “യാ മയ്ഹം സാമികസ്സ, ഭഗിനിയോ ഭാതുനോ പരിജനോ വാ;
തമേകവരകമ്പി ദിസ്വാ, ഉബ്ബിഗ്ഗാ ആസനം ദേമി.

൪൧൧. “അന്നേന ച പാനേന ച, ഖജ്ജേന ച യഞ്ച തത്ഥ സന്നിഹിതം;
ഛാദേമി ഉപനയാമി ച, ദേമി ച യം യസ്സ പതിരൂപം.

൪൧൨. “കാലേന ഉപട്ഠഹിത്വാ, ഘരം സമുപഗമാമി ഉമ്മാരേ;
ധോവന്തീ ഹത്ഥപാദേ, പഞ്ജലികാ സാമികമുപേമി.

൪൧൩. “കോച്ഛം പസാദം അഞ്ജനിഞ്ച, ആദാസകഞ്ച ഗണ്ഹിത്വാ;
പരികമ്മകാരികാ വിയ, സയമേവ പതിം വിഭൂസേമി.

൪൧൪. “സയമേവ ഓദനം സാധയാമി, സയമേവ ഭാജനം ധോവന്തീ;
മാതാവ ഏകപുത്തകം, തഥാ ഭത്താരം പരിചരാമി.

൪൧൫. “ഏവം മം ഭത്തികതം, അനുരത്തം കാരികം നിഹതമാനം;
ഉട്ഠായികം അനലസം, സീലവതിം ദുസ്സതേ ഭത്താ.

൪൧൬. “സോ മാതരഞ്ച പിതരഞ്ച, ഭണതി ആപുച്ഛഹം ഗമിസ്സാമി;
ഇസിദാസിയാ ന സഹ വച്ഛം, ഏകാഗാരേഹം സഹ വത്ഥും.

൪൧൭. “മാ ഏവം പുത്ത അവച, ഇസിദാസീ പണ്ഡിതാ പരിബ്യത്താ;
ഉട്ഠായികാ അനലസാ, കിം തുയ്ഹം ന രോചതേ പുത്ത.

൪൧൮. “ന ച മേ ഹിംസതി കിഞ്ചി, ന ചഹം ഇസിദാസിയാ സഹ വച്ഛം;
ദേസ്സാവ മേ അലം മേ, അപുച്ഛാഹം ഗമിസ്സാമി.

൪൧൯. “തസ്സ വചനം സുണിത്വാ, സസ്സു സസുരോ ച മം അപുച്ഛിംസു;
കിസ്സ തയാ അപരദ്ധം, ഭണ വിസ്സട്ഠാ യഥാഭൂതം.

൪൨൦. “നപിഹം അപരജ്ഝം കിഞ്ചി, നപി ഹിംസേമി ന ഭണാമി ദുബ്ബചനം;
കിം സക്കാ കാതുയ്യേ, യം മം വിദ്ദേസ്സതേ ഭത്താ.

൪൨൧. “തേ മം പിതുഘരം പടിനയിംസു, വിമനാ ദുഖേന അധിഭൂതാ;
പുത്തമനുരക്ഖമാനാ, ജിതാമ്ഹസേ രൂപിനിം ലക്ഖിം.

൪൨൨. “അഥ മം അദാസി താതോ, അഡ്ഢസ്സ ഘരമ്ഹി ദുതിയകുലികസ്സ;
തതോ ഉപഡ്ഢസുങ്കേന, യേന മം വിന്ദഥ സേട്ഠി.

൪൨൩. ‘‘തസ്സാപി ഘരമ്ഹി മാസം, അവസിം അഥ സോപി മം പടിച്ഛരയി;
ദാസീവ ഉപട്ഠഹന്തിം, അദൂസികം സീലസമ്പന്നം.

൪൨൪. ‘‘ഭിക്ഖായ ച വിചരന്തം, ദമകം ദന്തം മേ പിതാ ഭണതി;
ഹോഹിസി മേ ജാമാതാ, നിക്ഖിപ പോട്ഠിഞ്ച ഘടികഞ്ച.

൪൨൫. ‘‘സോപി വസിത്വാ പക്ഖം, അഥ താതം ഭണതി ‘ദേഹി മേ പോട്ഠിം;
ഘടികഞ്ച മല്ലകഞ്ച, പുനപി ഭിക്ഖം ചരിസ്സാമി’.

൪൨൬. ‘‘അഥ നം ഭണതീ താതോ, അമ്മാ സബ്ബോ ച മേ ഞാതിഗണവഗ്ഗോ;
കിം തേ ന കീരതി ഇധ, ഭണ ഖിപ്പം തം തേ കരിഹിതി.

൪൨൭. ‘‘ഏവം ഭണിതോ ഭണതി, യദി മേ അത്താ സക്കോതി അലം മയ്ഹം;
ഇസിദാസിയാ ന സഹ വച്ഛം, ഏകഘരേഹം സഹ വത്ഥും.

൪൨൮. ‘‘നിസ്സജ്ജിതോ ഗതോ സോ, അഹമ്പി ഏകാകിനീ വിചിന്തേമി;
ആപുച്ഛിതൂന ഗച്ഛം, മരിതുയേ വാ പബ്ബജിസ്സം വാ.

൪൨൯. ‘‘അഥ അയ്യാ ജിനദത്താ, ആഗച്ഛീ ഗോചരായ ചരമാനാ;
താത കുലം വിനയധരീ, ബഹുസ്സുതാ സീലസമ്പന്നാ.

൪൩൦. ‘‘തം ദിസ്വാന അമ്ഹാകം, ഉട്ഠായാസനം തസ്സാ പഞ്ഞാപയിം;
നിസിന്നായ ച പാദേ, വന്ദിത്വാ ഭോജനമദാസിം.

൪൩൧. ‘‘അന്നേന ച പാനേന ച, ഖജ്ജേന ച യഞ്ച തത്ഥ സന്നിഹിതം;
സന്തപ്പയിത്വാ അവചം, അയ്യേ ഇച്ഛാമി പബ്ബജിതും.

൪൩൨. ‘‘അഥ മം ഭണതീ താതോ, ഇധേവ പുത്തക ചരാഹി ത്വം ധമ്മം;
അന്നേന ച പാനേന ച, തപ്പയ സമണേ ദ്വിജാതീ ച.

൪൩൩. ‘‘അഥഹം ഭണാമി താതം, രോദന്തീ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ;
പാപഞ്ഹി മയാ പകതം, കമ്മം തം നിജ്ജരേസ്സാമി.

൪൩൪. ‘‘അഥ മം ഭണതീ താതോ, പാപുണ ബോധിഞ്ച അഗ്ഗധമ്മഞ്ച;
നിബ്ബാനഞ്ച ലഭസ്സു, യം സച്ഛികരീ ദ്വിപദസേട്ഠോ.

൪൩൫. ‘‘മാതാപിതൂ അഭിവാദ, യിത്വാ സബ്ബഞ്ച ഞാതിഗണവഗ്ഗം;
സത്താഹം പബ്ബജിതാ, തിസ്സോ വിജ്ജാ അഫസ്സയിം.

൪൩൬. ‘‘ജാനാമി അത്തനോ സത്ത, ജാതിയോ യസ്സയം ഫലവിപാകോ;
തം തവ ആചിക്ഖിസ്സം, തം ഏകമനാ നിസാമേഹി.

൪൩൭. ‘‘നഗരമ്ഹി ഏരകച്ഛേ, സുവണ്ണകാരോ അഹം പഹൂതധനോ;
യോബ്ബനമദേന മത്തോ, സോ പരദാരം അസേവിഹം.

൪൩൮. ‘‘സോഹം തതോ ചവിത്വാ, നിരയമ്ഹി അപച്ചിസം ചിരം;
പക്കോ തതോ ച ഉട്ഠഹിത്വാ, മക്കടിയാ കുച്ഛിമോക്കമിം.

൪൩൯. ‘‘സത്താഹജാതകം മം, മഹാകപി യൂഥപോ നില്ലച്ഛേസി;
തസ്സേതം കമ്മഫലം, യഥാപി ഗന്ത്വാന പരദാരം.

൪൪൦. ‘‘സോഹം തതോ ചവിത്വാ, കാലം കരിത്വാ സിന്ധവാരഞ്ഞേ;

കാണായ ച ഖഞ്ജായ ച, ഏളകിയാ കുച്ഛിമോക്കമിം.

൪൪൧. “ദ്വാദസ വസ്സാനി അഹം, നില്ലച്ഛിതോ ദാരകേ പരിവഹിത്വാ;
കിമിനാവട്ടോ അകല്ലോ, യഥാപി ഗന്ത്വാന പരദാരം.

൪൪൨. “സോഹം തതോ ചവിത്വാ, ഗോവാണിജകസ്സ ഗാവിയാ ജാതോ;
വച്ഛോ ലാഖാതമ്ബോ, നില്ലച്ഛിതോ ദ്വാദസേ മാസേ.

൪൪൩. “വോഢൂന നങ്ഗലമഹം, സകടഞ്ച ധാരയാമി;
അന്ധോവട്ടോ അകല്ലോ, യഥാപി ഗന്ത്വാന പരദാരം.

൪൪൪. “സോഹം തതോ ചവിത്വാ, വീഥിയാ ദാസിയാ ഘരേ ജാതോ;
നേവ മഹിലാ ന പുരിസോ, യഥാപി ഗന്ത്വാന പരദാരം.

൪൪൫. “തിംസതിവസ്സമ്ഹി മതോ, സാകടികകുലമ്ഹി ദാരികാ ജാതാ;
കപണമ്ഹി അപ്പഭോഗേ, ധനികപുരിസപാതബഹുലമ്ഹി.

൪൪൬. “തം മം തതോ സത്ഥവാഹോ, ഉസ്സന്നായ വിപുലായ വഡ്ഢിയാ;
ഓകഡ്ഢതി വിലപന്തിം, അച്ഛിന്ദിത്വാ കുലഘരസ്മാ.

൪൪൭. “അഥ സോളസമേ വസ്സേ, ദിസ്വാ മം പത്തയോബ്ബനം കഞ്ഞം;
ഓരുന്ധതസ്സ പുത്തോ, ഗിരിദാസോ നാമ നാമേന.

൪൪൮. “തസ്സപി അഞ്ഞാ ഭരിയാ, സീലവതീ ഗുണവതീ യസവതീ ച;
അനുരത്താ ഭത്താരം, തസ്സാഹം വിദ്ദേസനമകാസിം.

൪൪൯. “തസ്സേതം കമ്മഫലം, യം മം അപകീരിതൂന ഗച്ഛന്തി;
ദാസീവ ഉപട്ഠഹന്തിം, തസ്സപി അന്തോ കതോ മയാ”തി.

തത്ഥ **നഗരമ്ഹി കുസുമനാമേ**തി “കുസുമപുര”ന്തി ഏവം കുസുമസദ്ദേന ഗഹിതനാമകേ നഗരേ, ഇദാനി തം നഗരം **പാടലിപുത്തമ്ഹീ**തി സരൂപതോ ദസ്സേതി. **പഥവിയാ മണ്ഡേ**തി സകലായ പഥവിയാ മണ്ഡഭൂതേ. **സക്യകുലകുലീനായോ**തി സക്യകുലേ കുലധീതരോ, സക്യപുത്തസ്സ ഭഗവതോ സാസനേ പബ്ബജിതതായ ഏവം വുത്തം.

തത്ഥാതി താസു ദ്വീസു ഭിക്ഖുനീസു. **ബോധീ**തി ഏവംനാമികാ ഥേരീ. **ഝാനജ്ഝായനരതായോ**തി ലോകിയലോകുത്തരസ്സ ഝാനസ്സ ഝായനേ അഭിരതാ. **ബഹുസ്സുതായോ**തി പരിയത്തിബാഹുസച്ചേന ബഹുസ്സുതാ. **ധുതകിലേസായോ**തി അഗ്ഗമഗ്ഗേന സബ്ബസോ സമുഗ്ഘാതിതകിലേസാ. **ഭത്തത്ഥം കരിയാ**തി ഭത്തകിച്ചം നിട്ഠാപേത്വാ. **രഹിതമ്ഹീ**തി ജനരഹിതമ്ഹി വിവിത്തട്ഠാനേ. **സുഖനിസിന്നാ**തി പബ്ബജ്ജാസുഖേന വിവേകസുഖേന ച സുഖനിസിന്നാ. **ഇമാ ഗിരാ**തി ഇദാനി വുച്ചമാനാ സുഖാ ലാപനാ. **അബ്ഭുദീരേസു**ന്തി പുച്ഛാവിസ്സജ്ജനവസേന കഥയിംസു.

“പാസാദികാസീ”തി ഗാഥാ ബോധിത്ഥേരിയാ പുച്ഛാവസേന വുത്താ. **“ഏവമനുയുഞ്ജിയമാനാ”**തി ഗാഥാ സങ്ഗീതികാരേഹേവ വുത്താ. **“ഉജ്ജേനിയാ”**തിആദികാ ഹി സബ്ബാപി ഇസിദാസിയാവ വുത്താ. തത്ഥ **പാസാദികാസീ**തി രൂപസമ്പത്തിയാ പസ്സന്താനം പസാദാവഹാ അസി. **വയോപി തേ അപരിഹീനോ**തി തുയ്ഹം വയോപി ന പരിഹീനോ, പഠമവയേ

ഠിതാസീതി അത്ഥോ. **കിം ദിസ്വാന ബ്യാലികന്തി** കീദിസം ബ്യാലികം ദോസം ഘരാവാസേ ആദീനവം ദിസ്വാ. **അഥാസി നേക്ഖമ്മമനുയുത്താതി അഥാതി** നിപാതമത്തം, നേക്ഖമ്മം പബ്ബജ്ജം അനുയുത്താ അസി.

അനുയുഞ്ജിയമാനാതി പുച്ഛിയമാനാ, സാ ഇസിദാസീതി യോജനാ. **രഹിതേ**തി സുഞ്ഞട്ഠാനേ. **സുണ ബോധി യഥാമ്ഹി പബ്ബജിതാ**തി ബോധിത്ഥേരി അഹം യഥാ പബ്ബജിതാ അമ്ഹി, തം തം പുരാണം സുണ സുണാഹി.

ഉജ്ജേനിയാ പുരവരേതി ഉജ്ജേനീനാമകേ അവന്തിരട്ഠേ ഉത്തമനഗരേ. **പിയാ**തി ഏകധീതുഭാവേന പിയായിതബ്ബാ. **മനാപാ**തി സീലാചാരഗുണേന മനവഡ്ഢനകാ. **ദയിതാ**തി അനുകമ്പിതബ്ബാ.

അഥാതി പച്ഛാ മമ വയപ്പത്തകാലേ. **മേ സാകേതതോ വരകാ**തി സാകേതനഗരതോ മമ വരകാ മം വാരേന്താ ആഗച്ഛും. **ഉത്തമകുലീനാ**തി തസ്മിം നഗരേ അഗ്ഗകുലികാ, യേന തേ പേസിതാ, സോ സേട്ഠി പഹൂതരതനോ. **തസ്സ മമം സുണ്ഹമദാസി താതോ**തി തസ്സ സാകേതസേട്ഠിനോ സുണിസം പുത്തസ്സ ഭരിയം കത്വാ മയ്ഹം പിതാ മം അദാസി.

സായം പാതന്തി സായന്ഹേ പുബ്ബണ്ഹേ ച. **പണാമമുപഗമ്മ സിരസാ കരോമീ**തി സസ്സുയാ സസുരസ്സ ച സന്തികം ഉപഗന്ത്വാ സിരസാ പണാമം കരോമി, തേസം പാദേ വന്ദാമി. **യഥാമ്ഹി അനുസിട്ഠാ**തി തേഹി യഥാ അനുസിട്ഠാ അമ്ഹി, തഥാ കരോമി, തേസം അനുസിട്ഠിം ന അതിക്കമാമി.

തമേകവരകമ്പീതി ഏകവല്ലഭമ്പി. **ഉബ്ബിഗ്ഗാ**തി തസന്താ. **ആസനം ദേമീ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ യം അനുച്ഛവികം, തം തസ്സ ദേമി.

തത്ഥാതി പരിവേസനട്ഠാനേ. **സന്നിഹിത**ന്തി സജ്ജിതം ഹുത്വാ വിജ്ജമാനം. **ഛാദേമീ**തി ഉപച്ഛാദേമി, ഉപച്ഛാദേത്വാ ഉപനയാമി ച, ഉപനേത്വാ ദേമി, ദേന്തീപി യം യസ്സ പതിരൂപം, തദേവ ദേമീതി അത്ഥോ.

ഉമ്മാരേതി ദ്വാരേ. **ധോവന്തീ ഹത്ഥപാദേ**തി ഹത്ഥപാദേ ധോവിനീ ആസിം, ധോവിത്വാ ഘരം സമുപഗമാമീതി യോജനാ.

കോച്ഛന്തി മസ്സൂനം കേസാനഞ്ച ഉല്ലിഖനകോച്ഛം. **പസാദ**ന്തി ഗന്ധചുണ്ണാദിമുഖവിലേപനം. "പസാധന"ന്തിപി പാഠോ, പസാധനഭണ്ഡം. **അഞ്ജനി**ന്തി അഞ്ജനനാളിം. **പരികമ്മകാരികാ വിയാ**തി അഗ്ഗകുലികാ വിഭവസമ്പന്നാപി പതിപരിചാരികാ ചേടികാ വിയ.

സാധയാമീതി പചാമി. **ഭാജന**ന്തി ലോഹഭാജനഞ്ച. ധോവന്തീ പരിചരാമീതി യോജനാ.

ഭത്തികതന്തി കതസാമിഭത്തികം. **അനുരത്ത**ന്തി അനുരത്തവന്തിം. **കാരിക**ന്തി തസ്സ തസ്സേവ ഇതി കത്തബ്ബസ്സ കാരികം. **നിഹതമാന**ന്തി അപനീതമാനം. **ഉട്ഠായിക**ന്തി ഉട്ഠാനവീരിയസമ്പന്നം. **അനലസ**ന്തി തതോ ഏവ അകുസീതം. **സീലവതി**ന്തി സീലാചാരസമ്പന്നം. **ദുസ്സതേ**തി ദുസ്സതി, കുജ്ഝിത്വാ ഭണതി.

ഭണതി ആപുച്ഛഹം ഗമിസ്സാമീതി "അഹം തുമ്ഹേ ആപുച്ഛിത്വാ യത്ഥ കത്ഥചി ഗമിസ്സാമീ"തി സോ മമ സാമികോ അത്തനോ മാതരഞ്ച പിതരഞ്ച ഭണതി. കിം ഭണതീതി ചേ ആഹ - **"ഇസിദാസിയാ ന സഹ വച്ഛം, ഏകാഗാരേഹം സഹ വത്ഥു"**ന്തി. തത്ഥ **വച്ഛ**ന്തി വസിസ്സം.

ദേസ്സാതി അപ്പിയാ. **അലം മേ**തി പയോജനം മേ തായ ഇത്ഥീതി അത്ഥോ . **അപുച്ഛാഹം ഗമിസ്സാമീ**തി യദി മേ തുമ്ഹേ തായ സദ്ധിം സംവാസം ഇച്ഛഥ, അഹം തുമ്ഹേ അപുച്ഛിത്വാ വിദേസം പക്കമിസ്സാമി.

തസ്സാതി മമ ഭത്തുനോ. **കിസ്സാ**തി കിം അസ്സ തവ സാമികസ്സ. **തയാ അപരദ്ധം** ബ്യാലികം കതം.

നപിഹം അപരജ്ഝന്തി നപി അഹം തസ്സ കിഞ്ചി അപരജ്ഝിം. അയമേവ വാ പാഠോ. **നപി ഹിംസേമീ**തി നപി ബാധേമി. **ദുബ്ബചന**ന്തി ദുരുത്തവചനം. **കിം സക്കാ കാതുയ്യേ**തി കിം മയാ കാതും അയ്യേ സക്കാ. **യം മം വിദ്ദേസ്സതേ ഭത്താ**തി യസ്മാ അകാരണേനേവ ഭത്താ മയ്ഹം വിദ്ദേസ്സതേ വിദ്ദേസ്സം ചിത്തപ്പകോപം കരോതി.

വിമനാതി ദോമനസ്സികാ. **പുത്തമനുരക്ഖമാനാ**തി അത്തനോ പുത്തം മയ്ഹം സാമികം ചിത്തമനുരക്ഖണേന അനുരക്ഖന്താ. **ജിതാമ്ഹസേ രൂപിനിം ലക്ഖി**ന്തി ജിതാ അമ്ഹസേ ജിതാ വതാമ്ഹ രൂപവതിം സിരിം, മനുസ്സവേസേന ചരന്തിയാ സിരിദേവതായ പരിഹീനാ വതാതി അത്ഥോ.

അഡ്ഢസ്സ ഘരമ്ഹി ദുതിയകുലികസ്സാതി പഠമസാമികം ഉപാദായ ദുതിയസ്സ അഡ്ഢസ്സ കുലപുത്തസ്സ ഘരമ്ഹി മം അദാസി, ദേന്തോ ച തതോ പഠമസുങ്കതോ ഉപഡ്ഢസുങ്കേന അദാസി. **യേന മം വിന്ദഥ സേട്ഠീ**തി യേന സുങ്കേന മം പഠമം സേട്ഠി വിന്ദഥ പടിലഭി, തതോ ഉപഡ്ഢസുങ്കേനാതി യോജനാ.

സോപീതി ദുതിയസാമികോപി. **മം പടിച്ഛരയീ**തി മം നീഹരി, സോ മം ഗേഹതോ നിക്കഡ്ഢി. **ഉപട്ഠഹന്തി**ന്തി ദാസീ വിയ ഉപട്ഠഹന്തിം ഉപട്ഠാനം കരോന്തിം. **അദൂസിക**ന്തി അദുബ്ഭനകം.

ദമകന്തി കാരുഞ്ഞാധിട്ഠാനതായ പരേസം ചിത്തസ്സ ദമകം. യഥാ പരേ കിഞ്ചി ദസ്സന്തി, ഏവം അത്തനോ കായം വാചഞ്ച **ദന്തം** വൂപസന്തം കത്വാ പരദത്തഭിക്ഖായ വിചരണകം. **ജാമാതാ**തി ദുഹിതുപതി. **നിക്ഖിപ പോട്ഠിഞ്ച ഘടികഞ്ചാ**തി തയാ പരിദഹിതം പിലോതികാഖണ്ഡഞ്ച ഭിക്ഖാകപാലഞ്ച ഛഡ്ഡേഹി.

സോപി വസിത്വാ പക്ഖന്തി സോപി ഭിക്ഖകോ പുരിസോ മയാ സദ്ധിം അദ്ധമാസമത്തം വസിത്വാ പക്കാമി.

അഥ നം ഭണതീ താതോതി തം ഭിക്ഖകം മമ പിതാ മാതാ സബ്ബോ ച മേ ഞാതിഗണോ വഗ്ഗവഗ്ഗോ ഹുത്വാ ഭണതി. കഥം? **കിം തേ ന കീരതി ഇധ** തുയ്ഹം കിം നാമ ന കിരതി ന സാധിയതി, ഭണ ഖിപ്പം. **തം തേ കരിഹിതീ**തി തം തുയ്ഹം കരിസ്സതി.

യദി മേ അത്താ സക്കോതീതി യദി മയ്ഹം അത്താ അത്താധീനോ ഭുജിസ്സോ ച ഹോതി, **അലം മയ്ഹം ഇസിദാസിയാ** തായ പയോജനം നത്ഥി, തസ്മാ **ന സഹ വച്ഛം** ന സഹ വസിസ്സം, ഏകഘരേ അഹം തായ സഹ വത്ഥുന്തി യോജനാ.

വിസ്സജ്ജിതോ ഗതോ സോതി സോ ഭിക്ഖകോ പിതരാ വിസ്സജ്ജിതോ യഥാരുചി ഗതോ. **ഏകാകിനീ**തി ഏകികാവ. **ആപുച്ഛിതൂന ഗച്ഛ**ന്തി മയ്ഹം പിതരം വിസ്സജ്ജേത്വാ ഗച്ഛാമി. **മരിതുയേ**തി മരിതും. **വാ**തി വികപ്പത്ഥേ നിപാതോ.

ഗോചരായാതി ഭിക്ഖായ, താത-കുലം ആഗച്ഛീതി യോജനാ.

തന്തി തം ജിനദത്തത്ഥേരിം. **ഉട്ഠായാസനം തസ്സാ പഞ്ഞാപയി**ന്തി ഉട്ഠഹിത്വാ ആസനം തസ്സാ ഥേരിയാ പഞ്ഞാപേസിം.

ഇധേവാതി ഇമസ്മിം ഏവ ഗേഹേ ഠിതാ. **പുത്തകാ**തി സാമഞ്ഞവോഹാരേന ധീതരം അനുകമ്പേന്തോ ആലപതി. **ചരാഹി ത്വം ധമ്മ**ന്തി ത്വം പബ്ബജിത്വാ ചരിതബ്ബം ബ്രഹ്മചരിയാദിധമ്മം ചര. **ദ്വിജാതീ**തി ബ്രാഹ്മണജാതീ.

നിജ്ജരേസ്സാമീതി ജീരാപേസ്സാമി വിനാസേസ്സാമി.

ബോധിന്തി സച്ചാഭിസമ്ബോധിം, മഗ്ഗഞാണന്തി അത്ഥോ. **അഗ്ഗധമ്മ**ന്തി ഫലധമ്മം, അരഹത്തം. **യം സച്ഛികരീ ദ്വിപദസേട്ഠോ**തി യം മഗ്ഗഫലനിബ്ബാനസഞ്ഞിതം ലോകുത്തരധമ്മം ദ്വിപദാനം സേട്ഠോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ സച്ഛി അകാസി, തം ലഭസ്സൂതി യോജനാ.

സത്താഹം പബ്ബജിതാതി പബ്ബജിതാ ഹുത്വാ സത്താഹേന. **അഫസ്സയി**ന്തി ഫുസിം സച്ഛാകാസിം.

യസ്സയം ഫലവിപാകോതി യസ്സ പാപകമ്മസ്സ, അയം സാമികസ്സ അമനാപഭാവസങ്ഖാതോ നിസ്സന്ദഫലഭൂതോ വിപാകോ. **തം തവ ആചിക്ഖിസ്സ**ന്തി തം കമ്മം തവ കഥേസ്സാമി. **ത**ന്തി ആചിക്ഖിയമാനം തമേവ കമ്മം, തം വാ മമ വചനം. **ഏകമനാ**തി ഏകഗ്ഗമനാ. അയമേവ വാ പാഠോ.

നഗരമ്ഹി ഏരകച്ഛേതി ഏവംനാമകേ നഗരേ. **സോ പരദാരം അസേവിഹ**ന്തി സോ അഹം പരസ്സ ദാരം അസേവിം.

ചിരം പക്കോതി ബഹൂനി വസ്സസതസഹസ്സാനി നിരയഗ്ഗിനാ ദഡ്ഢോ. **തതോ ച ഉട്ഠഹിത്വാ**തി തതോ നിരയതോ വുട്ഠിതോ ചുതോ. **മക്കടിയാ കുച്ഛിമോക്കമി**ന്തി വാനരിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിം.

യൂഥപോതി യൂഥപതി. **നില്ലച്ഛേസീ**തി പുരിസഭാവസ്സ ലക്ഖണഭൂതാനി ബീജകാനി നില്ലച്ഛേസി നീഹരി. **തസ്സേതം കമ്മഫല**ന്തി തസ്സ മയ്ഹം ഏതം അതീതേ കതസ്സ കമ്മസ്സ ഫലം. **യഥാപി ഗന്ത്വാന പരദാര**ന്തി യഥാ തം പരദാരം അതിക്കമിത്വാ.

തതോതി മക്കടയോനിതോ. **സിന്ധവാരഞ്ഞേ**തി സിന്ധവരട്ഠേ അരഞ്ഞട്ഠാനേ. **ഏളകിയാ**തി അജിയാ.

ദാരകേ പരിവഹിത്വാതി പിട്ഠിം ആരുയ്ഹ കുമാരകേ വഹിത്വാ. **കിമിനാവട്ടോ**തി അഭിജാതട്ഠാനേ കിമിപരിഗതോവ ഹുത്വാ അട്ടോ അട്ടിതോ. **അകല്ലോ**തി ഗിലാനോ, അഹോസീതി വചനസേസോ.

ഗോവാണിജകസ്സാതി ഗാവിയോ വിക്കിണിത്വാ ജീവകസ്സ. **ലാഖാതമ്ബോ**തി ലാഖാരസരത്തേഹി വിയ തമ്ബേഹി ലോമേഹി സമന്നാഗതോ.

വോഢൂനാതി വഹിത്വാ. **നങ്ഗല**ന്തി സീരം, സകടഞ്ച ധാരയാമീതി അത്ഥോ . **അന്ധോവട്ടോ**തി കാണോവ ഹുത്വാ അട്ടോ പീളിതോ.

വീഥിയാതി നഗരവീഥിയം. **ദാസിയാ ഘരേ ജാതോ**തി ഘരദാസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതോ. "വണ്ണദാസിയാ"തിപി വദന്തി. **നേവ മഹിലാ ന പുരിസോ**തി ഇത്ഥീപി പുരിസോപി ന ഹോമി, ജാതിനപുംസകോതി അത്ഥോ.

തിംസതിവസ്സമ്ഹി മതോതി നപുംസകോ ഹുത്വാ തിംസവസ്സകാലേ മതോ. **സാകടികകുലമ്ഹീ**തി സൂതകകുലേ. **ധനികപുരിസപാതബഹുലമ്ഹീ**തി ഇണായികാനം പുരിസാനം അധിപതനബഹുലേ ബഹൂഹി ഇണായികേഹി അഭിഭവിതബ്ബേ.

ഉസ്സന്നായാതി ഉപചിതായ. **വിപുലായാ**തി മഹതിയാ. **വഡ്ഢിയാ**തി ഇണവഡ്ഢിയാ. **ഓകഡ്ഢതീ**തി അവകഡ്ഢതി. **കുലഘരസ്മാ**തി മമ ജാതകുലഗേഹതോ.

ഓരുന്ധതസ്സ പുത്തോതി അസ്സ സത്ഥവാഹസ്സ പുത്തോ, മയി പടിബദ്ധചിത്തോ നാമേന ഗിരിദാസോ നാമ അവരുന്ധതി അത്തനോ പരിഗ്ഗഹഭാവേന ഗേഹേ കരോതി.

അനുരത്താ ഭത്താരന്തി ഭത്താരം അനുവത്തികാ. **തസ്സാഹം വിദ്ദേസനമകാസി**ന്തി തസ്സ ഭത്തുനോ തം ഭരിയം സപത്തിം വിദ്ദേസനകമ്മം അകാസിം. യഥാ തം സോ കുജ്ഝതി, ഏവം പടിപജ്ജിം.

യം മം അപകീരിതൂന ഗച്ഛന്തീതി യം ദാസീ വിയ സക്കച്ചം ഉപട്ഠഹന്തിം മം തത്ഥ തത്ഥ പതിനോ അപകിരിത്വാ ഛഡ്ഡേത്വാ അനപേക്ഖാ അപഗച്ഛന്തി. ഏതം തസ്സാ മയ്ഹം തദാ കതസ്സ പരദാരികകമ്മസ്സ സപത്തിം വിദ്ദേസനകമ്മസ്സ ച നിസ്സന്ദഫലം. **തസ്സപി അന്തോ കതോ മയാ**തി തസ്സപി തഥാ അനുനയപാപകകമ്മസ്സ ദാരുണസ്സ പരിയന്തോ ഇദാനി മയാ അഗ്ഗമഗ്ഗം അധിഗച്ഛന്തിയാ കതോ, ഇതോ പരം കിഞ്ചി ദുക്ഖം നത്ഥീതി. യം പനേത്ഥ അന്തരന്തരാ ന വിഭത്തം, തം വുത്തനയത്താ ഉത്താനത്ഥമേവ.

ഇസിദാസീഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ചത്താലീസനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൬. മഹാനിപാതോ

൧. സുമേധാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ

മഹാനിപാതേ **മന്താവതിയാ നഗരേ**തിആദികാ സുമേധായ ഥേരിയാ ഗാഥാ. അയമ്പി പുരിമബുദ്ധേസു കതാധികാരാ തത്ഥ തത്ഥ ഭവേ വിവട്ടൂപനിസ്സയം കുസലം ഉപചിനന്തീ, സക്കച്ചം വിമോക്ഖസമ്ഭാരേ സമ്ഭാരേന്തീ കോണാഗമനസ്സ ഭഗവതോ കാലേ കുലഗേഹേ നിബ്ബത്തിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്വാ, അത്തനോ സഖീഹി കുലധീതാഹി സദ്ധിം ഏകജ്ഝാസയാ ഹുത്വാ മഹന്തം ആരാമം കാരേത്വാ ബുദ്ധപ്പമുഖസ്സ ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ നിയ്യാദേസി. സാ തേന പുഞ്ഞകമ്മേന കായസ്സ ഭേദാ താവതിംസം ഉപഗച്ഛി. തത്ഥ യാവതായുകം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ തതോ ചുതാ യാമേസു ഉപപജ്ജി. തതോ ചുതാ തുസിതേസു, തതോ ചുതാ നിമ്മാനരതീസു, തതോ ചുതാ പരനിമ്മിതവസവത്തീസൂതി അനുക്കമേന പഞ്ചസു കാമസഗ്ഗേസു ഉപ്പജ്ജിത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ദേവരാജൂനം മഹേസീ ഹുത്വാ തതോ ചുതാ കസ്സപസ്സ ഭഗവതോ കാലേ മഹാവിഭവസ്സ സേട്ഠിനോ ധീതാ ഹുത്വാ അനുക്കമേന വിഞ്ഞുതം പത്വാ സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ ഹുത്വാ രതനത്തയം ഉദ്ദിസ്സ ഉളാരപുഞ്ഞകമ്മം അകാസി.

തത്ഥ യാവജീവം ധമ്മൂപജീവിനീ കുസലധമ്മനിരതാ ഹുത്വാ തതോ ചുതാ താവതിംസേസു നിബ്ബത്തിത്വാ അപരാപരം സുഗതീസുയേവ സംസരന്തീ, ഇമസ്മിം ബുദ്ധുപ്പാദേ മന്താവതീനഗരേ കോഞ്ചസ്സ നാമ രഞ്ഞോ ധീതാ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സാ മാതാപിതരോ **സുമേധാ**തി നാമം അകംസു. തം അനുക്കമേന വുദ്ധിപ്പത്തവയപ്പത്തകാലേ മാതാപിതരോ ''വാരണവതീനഗരേ അനികരത്തസ്സ നാമ രഞ്ഞോ ദസ്സാമാ''തി സമ്മന്തേസും. സാ പന ദഹരകാലതോ പട്ഠായ അത്തനോ സമാനവയാഹി രാജകഞ്ഞാഹി ദാസിജനേഹി ച സദ്ധിം ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ ധമ്മം സുത്വാ ചിരകാലതോ പട്ഠായ കതാധികാരതായ സംസാരേ ജാതസംവേഗാ സാസനേ അഭിപ്പസന്നാ ഹുത്വാ വയപ്പത്തകാലേ കാമേഹി വിനിവത്തിതമാനസാ അഹോസി. തേന സാ മാതാപിതൂനം ഞാതീനം സമ്മന്തനം സുത്വാ ''ന മയ്ഹം ഘരാവാസേന കിച്ചം, പബ്ബജിസ്സാമഹ''ന്തി ആഹ. തം മാതാപിതരോ ഘരാവാസേ നിയോജേന്താ നാനപ്പകാരേന യാചന്താപി സഞ്ഞാപേതും നാസക്ഖിംസു. സാ ''ഏവം മേ പബ്ബജിതും ലബ്ഭതീ''തി ഖഗ്ഗം ഗഹേത്വാ സയമേവ അത്തനോ കേസേ ഛിന്ദിത്വാ തേ ഏവ കേസേ ആരബ്ഭ പടിക്കൂലമനസികാരം പവത്തേന്തീ തത്ഥ കതാധികാരതായ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ മനസികാരവിധാനസ്സ സുതപുബ്ബത്താ ച അസുഭനിമിത്തം ഉപ്പാദേത്വാ തത്ഥ പഠമജ്ഝാനം അധിഗച്ഛി. അധിഗതപഠമജ്ഝാനാ ച അത്തനാ ഘരാവാസേ ഉയ്യോജേതും ഉപഗതേ മാതാപിതരോ ആദിം കത്വാ അന്തോജനപരിജനം സബ്ബം രാജകുലം സാസനേ അഭിപ്പസന്നം കാരേത്വാ ഘരതോ നിക്ഖമിത്വാ ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ പബ്ബജി. പബ്ബജിത്വാ ച വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ സമ്മദേവ പരിപക്കഞാണാ വിമുത്തിപരിപാചനീയാനം ധമ്മാനം വിസേസിതായ ന ചിരസ്സേവ സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം പാപുണി. തേന വുത്തം **അപദാനേ** (അപ॰ ഥേരീ ൨.൧.൧-൧൯) -

''ഭഗവതി കോണാഗമനേ, സങ്ഘാരാമമ്ഹി നവനിവേസമ്ഹി;

സഖിയോ തിസ്സോ ജനിയോ, വിഹാരദാനം അദാസിമ്ഹ.

“ദസക്ഖത്തും സതക്ഖത്തും, ദസസതക്ഖത്തും സതാനി ച സതക്ഖത്തും;
ദേവേസു ഉപപജ്ജിമ്ഹ, കോ പന വാദോ മനുസ്സേസു.

“ദേവേസു മഹിദ്ധികാ അഹുമ്ഹ, മാനുസകമ്ഹി കോ പന വാദോ;
സത്തരതനസ്സ മഹേസീ, ഇത്ഥിരതനം അഹം ആസിം.

“ഇധ സഞ്ചിതകുസലാ, സുസമിദ്ധകുലപ്പജാ;
ധനഞ്ജാനീ ച ഖേമാ ച, അഹമ്പി ച തയോ ജനാ.

“ആരാമം സുകതം കത്വാ, സബ്ബാവയവമണ്ഡിതം;
ബുദ്ധപ്പമുഖസങ്ഘസ്സ, നിയ്യാദേത്വാ പമോദിതാ.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, തസ്സ കമ്മസ്സ വാഹസാ;
ദേവേസു അഗ്ഗതം പത്താ, മനുസ്സേസു തഥേവ ച.

“ഇമസ്മിംയേവ കപ്പമ്ഹി, ബ്രഹ്മബന്ധു മഹായസോ;
കസ്സപോ നാമ ഗോത്തേന, ഉപ്പജ്ജി വദതം വരോ.

“ഉപട്ഠാകോ മഹേസിസ്സ, തദാ ആസി നരിസ്സരോ;
കാസിരാജാ കികീ നാമ, ബാരാണസിപുരുത്തമേ.

“തസ്സാസും സത്ത ധീതരോ, രാജകഞ്ഞാ സുഖേധിതാ;
ബുദ്ധോപട്ഠാനനിരതാ, ബ്രഹ്മചരിയം ചരിംസു താ.

“താസം സഹായികാ ഹുത്വാ, സീലേസു സുസമാഹിതാ;
ദത്വാ ദാനാനി സക്കച്ചം, അഗാരേവ വതം ചരിം.

“തേന കമ്മേന സുകതേന, ചേതനാപണിധീഹി ച;
ജഹിത്വാ മാനുസം ദേഹം, താവതിംസൂപഗാ അഹം.

“തതോ ചുതാ യാമമഗം, തതോഹം തുസിതം ഗതാ;
തതോ ച നിമ്മാനരതിം, വസവത്തിപുരം ഗതാ.

“യത്ഥ യത്ഥൂപപജ്ജാമി, പുഞ്ഞകമ്മസമോഹിതാ;
തത്ഥ തത്ഥേവ രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“തതോ ചുതാ മനുസ്സത്തേ, രാജൂനം ചക്കവത്തിനം;
മണ്ഡലീനഞ്ച രാജൂനം, മഹേസിത്തമകാരയിം.

“സമ്പത്തിമനുഭോത്വാന, ദേവേസു മാനുസേസു ച;
സബ്ബത്ഥ സുഖിതാ ഹുത്വാ, നേകജാതീസു സംസരിം.

“സോ ഹേതു സോ പഭവോ, തമ്മൂലം സാവ സാസനേ ഖന്തീ;
തം പഠമസമോധാനം, തം ധമ്മരതായ നിബ്ബാനം.

“കിലേസാ ഝാപിതാ മയ്ഹം, ഭവാ സബ്ബേ സമൂഹതാ;
നാഗീവ ബന്ധനം ഛേത്വാ, വിഹരാമി അനാസവാ.

“സ്വാഗതം വത മേ ആസി, ബുദ്ധസേട്ഠസ്സ സന്തികേ;
തിസ്സോ വിജ്ജാ അനുപ്പത്താ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസനം.

“പടിസമ്ഭിദാ ചതസ്സോ, വിമോക്ഖാപി ച അട്ഠിമേ;
ഛളഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, കതം ബുദ്ധസ്സ സാസന”ന്തി.

അരഹത്തം പന പത്വാ അത്തനോ പടിപത്തിം പച്ചവേക്ഖിത്വാ ഉദാനവസേന -

ർ൫ം. “മന്താവതിയാ നഗരേ, രഞ്ഞോ കോഞ്ചസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ;
ധീതാ ആസിം സുമേധാ, പസാദിതാ സാസനകരേഹി.

ർ൫്ഫ. “സീലവതീ ചിത്തകഥാ, ബഹുസ്സുതാ ബുദ്ധസാസനേ വിനിതാ;
മാതാപിതരോ ഉപഗമ്മ, ഭണതി ഉഭയോ നിസാമേഥ.

ർ൫റ്റ. “നിബ്ബാനാഭിരതാഹം , അസസ്സതം ഭവഗതം യദിപി ദിബ്ബം;
കിമങ്ഗം പന തുച്ഛാ കാമാ, അപ്പസ്സാദാ ബഹുവിഘാതാ.

ർ൫ന്റ. “കാമാ കടുകാ ആസീ, വിസൂപമാ യേസു മുച്ഛിതാ ബാലാ;
തേ ദീഘരത്തം നിരയേ, സമപ്പിതാ ഹഞ്ഞന്തേ ദുക്ഖിതാ.

ർ൫ർ. “സോചന്തി പാപകമ്മാ, വിനിപാതേ പാപവഢിനോ സദാ;
കായേന ച വാചായ ച, മനസാ ച അസംവുതാ ബാലാ.

ർ൫ൿ. “ബാലാ തേ ദുപ്പഞ്ഞാ, അചേതനാ ദുക്ഖസമുദയോരുദ്ധാ;
ദേസേന്തേ അജാനന്താ, ന ബുജ്ഝരേ അരിയസച്ചാനി.

ർ൫ന്ന്. “സച്ചാനി ‘അമ്മ’ബുദ്ധവരദേസി, താനി തേ ബഹുതരാ അജാനന്താ യേ;
അഭിനന്ദന്തി ഭവഗതം, പിഹേന്തി ദേവേസു ഉപപത്തിം.

ർ൫ൃ. “ദേവേസുപി ഉപപത്തി, അസസ്സതാ ഭവഗതേ അനിച്ചമ്ഹി;
ന ച സന്തസന്തി ബാലാ, പുനപ്പുനം ജായിതബ്ബസ്സ.

ർ൫്വ. “ചത്താരോ വിനിപാതാ, ദുവേ ച ഗതിയോ കഥഞ്ചി ലബ്ഭന്തി;
ന ച വിനിപാതഗതാനം, പബ്ബജ്ജാ അത്ഥി നിരയേസു.

ർ൫ൻ. “അനുജാനാഥ മം ഉഭയോ, പബ്ബജിതും ദസബലസ്സ പാവചനേ;
അപ്പോസ്സുക്കാ ഘടിസ്സം, ജാതിമരണപ്പഹാനായ.

ർന്റം. “കിം ഭവഗതേ അഭിനന്ദി, തേന കായകലിനാ അസാരേന;
ഭവതണ്ഹായ നിരോധാ, അനുജാനാഥ പബ്ബജിസ്സാമി.

ർന്റ്ഫ. “ബുദ്ധാനം ഉപ്പാദോ, വിവജ്ജിതോ അക്ഖണോ ഖണോ ലദ്ധോ;
സീലാനി ബ്രഹ്മചരിയം, യാവജീവം ന ദൂസേയ്യം.

ർന്റ്ഷ. “ഏവം ഭണതി സുമേധാ, മാതാപിതരോ ‘ന താവ ആഹാരം;
ആഹരിസ്സം ഗഹട്ഠാ, മരണവസം ഗതാവ ഹേസ്സാമി’.

൪൬൩. “മാതാ ദുക്ഖിതാ രോദതി പിതാ ച;
അസ്സാ സബ്ബസോ സമഭിഹതോ;
ഘടേന്തി സഞ്ഞാപേതും, പാസാദതലേ ഛമാപതിതം.

൪൬൪. “ഉട്ഠേഹി പുത്തക കിം സോചി, തേന ദിന്നാസി വാരണവതിമ്ഹി;
രാജാ അനീകരത്തോ, അഭിരൂപോ തസ്സ ത്വം ദിന്നാ.

൪൬൫. “അഗ്ഗമഹേസീ ഭവിസ്സസി, അനികരത്തസ്സ രാജിനോ ഭരിയാ;
സീലാനി ബ്രഹ്മചരിയം, പബ്ബജ്ജാ ദുക്കരാ പുത്തക.

൪൬൬. “രജ്ജേ ആണാ ധനമിസ്സരിയം, ഭോഗാ സുഖാ ദഹരികാസി;
ഭുഞ്ജാഹി കാമഭോഗേ, വാരേയ്യം ഹോതു തേ പുത്ത.

൪൬൭. “അഥ നേ ഭണതി സുമേധാ, മാ ഏദിസികാനി ഭവഗതമസാരം;
പബ്ബജ്ജാ വാ ഹോഹിതി, മരണം വാ മേ ന ചേവ വാരേയ്യം.

൪൬൮. “കിമിവ പൂതികായമസുചിം, സവനഗന്ധം ഭയാനകം കുണപം;
അഭിസംവിസേയ്യം ഭസ്തം, അസകിം പഗ്ഘരിതം അസുചിപുണ്ണം.

൪൬൯. “കിമിവ തഹം ജാനന്തീ, വികൂലകം മംസസോണിതുപലിത്തം;
കിമികുലലയം സകുണഭത്തം, കളേവരം കിസ്സ ദിയതീതി.

൪൭൦. “നിബ്ബുയ്ഹതി സുസാനം, അചിരം കായോ അപേതവിഞ്ഞാണോ;
ഛുദ്ധോ കളിങ്ഗരം വിയ, ജിഗുച്ഛമാനേഹി ഞാതീഹി.

൪൭൧. “ഛുദ്ധൂന നം സുസാനേ, പരഭത്തം ന്ഹായന്തി ജിഗുച്ഛന്താ;
നിയകാ മാതാപിതരോ, കിം പന സാധാരണാ ജനതാ.

൪൭൨. “അജ്ഝോസിതാ അസാരേ, കളേവരേ അട്ഠിന്ഹാരുസങ്ഘാതേ;
ഖേളസ്സുച്ചാരസ്സവപരിപുണ്ണേ പൂതികായമ്ഹി.

൪൭൩. “യോ നം വിനിബ്ഭുജിത്വാ, അബ്ഭന്തരമസ്സ ബാഹിരം കയിരാ;
ഗന്ധസ്സ അസഹമാനാ, സകാപി മാതാ ജിഗുച്ഛേയ്യ.

൪൭൪. “ഖന്ധധാതുആയതനം, സങ്ഖതം ജാതിമൂലകം ദുക്ഖം;
യോനിസോ അനുവിചിനന്തീ, വാരേയ്യം കിസ്സ ഇച്ഛേയ്യം.

൪൭൫. “ദിവസേ ദിവസേ തിസത്തി, സതാനി നവനവാ പതേയ്യും കായമ്ഹി;
വസ്സസതമ്പി ച ഘാതോ, സേയ്യോ ദുക്ഖസ്സ ചേവം ഖയോ.

൪൭൬. “അജ്ഝുപഗച്ഛേ ഘാതം, യോ വിഞ്ഞായേവം സത്ഥുനോ വചനം;
ദീഘോ തേസം സംസാരോ, പുനപ്പുനം ഹഞ്ഞമാനാനം.

൪൭൭. “ദേവേസു മനുസ്സേസു ച, തിരച്ഛാനയോനിയാ അസുരകായേ;
പേതേസു ച നിരയേസു ച, അപരിമിതാ ദിസ്സന്തേ ഘാതാ.

൪൭൮. “ഘാതാ നിരയേസു ബഹൂ, വിനിപാതഗതസ്സ പീളിയമാനസ്സ;
ദേവേസുപി അത്താണം, നിബ്ബാനസുഖാ പരം നത്ഥി.

൪൭൯. “പത്താ തേ നിബ്ബാനം, യേ യുത്താ ദസബലസ്സ പാവചനേ;
അപ്പോസ്സുക്കാ ഘടേന്തി, ജാതിമരണപ്പഹാനായ.

൪൭൦. “അജ്ജേവ താതഭിനിക്ഖമിസ്സം, ഭോഗേഹി കിം അസാരേഹി;
നിബ്ബിന്നാ മേ കാമാ, വന്തസമാ താലവത്ഥുകതാ.

൪൭൧. “സാ ചേവം ഭണതി പിതരമനീകരത്തോ, ച യസ്സ സാ ദിന്നാ;
ഉപയാസി വാരണവതേ, വാരേയ്യമുപട്ഠിതേ കാലേ.

൪൭൨. “അഥ അസിതനിചിതമുദുകേ, കേസേ ഖഗ്ഗേന ഛിന്ദിയ സുമേധാ;
പാസാദം പിദഹിത്വാ, പഠമജ്ഝാനം സമാപജ്ജി.

൪൭൩. “സാ ച തഹിം സമാപന്നാ, അനീകരത്തോ ച ആഗതോ നഗരം;
പാസാദേ ച സുമേധാ, അനിച്ചസഞ്ഞം സുഭാവേതി.

൪൭൪. “സാ ച മനസി കരോതി, അനീകരത്തോ ച ആരുഹീ തുരിതം;
മണികനകഭൂസിതങ്ഗോ, കതഞ്ജലീ യാചതി സുമേധം.

൪൭൫. “രജ്ജേ ആണാ ധനമിസ്സരിയം, ഭോഗാ സുഖാ ദഹരികാസി;
ഭുഞ്ജാഹി കാമഭോഗേ, കാമസുഖാ ദുല്ലഭാ ലോകേ.

൪൭൬. “നിസ്സട്ഠം തേ രജ്ജം, ഭോഗേ ഭുഞ്ജസ്സു ദേഹി ദാനാനി;
മാ ദുമ്മനാ അഹോസി, മാതാപിതരോ തേ ദുക്ഖിതാ.

൪൭൭. “തം തം ഭണതി സുമേധാ, കാമേഹി അനത്ഥികാ വിഗതമോഹാ;
മാ കാമേ അഭിനന്ദി, കാമേസ്വാദീനവം പസ്സ.

൪൭൮. “ചാതുദ്ദീപോ രാജാ, മന്ധാതാ ആസി കാമഭോഗിനമഗ്ഗോ;
അതിത്തോ കാലങ്കതോ, ന ചസ്സ പരിപൂരിതാ ഇച്ഛാ.

൪൭൯. “സത്ത രതനാനി വസ്സേയ്യ, വുട്ഠിമാ ദസദിസാ സമന്തേന;
ന ചത്ഥി തിത്തി കാമാനം, അതിത്താവ മരന്തി നരാ.

൪൮൦. “അസിസൂനൂപമാ കാമാ, കാമാ സപ്പസിരോപമാ;
ഉക്കോപമാ അനുദഹന്തി, അട്ഠികങ്കലസന്നിഭാ.

൪൮൧. “അനിച്ചാ അധുവാ കാമാ, ബഹുദുക്ഖാ മഹാവിസാ;
അയോഗുളോവ സന്തത്തോ, അഘമൂലാ ദുഖപ്ഫലാ.

൪൮൨. “രുക്ഖഫലൂപമാ കാമാ, മംസപേസൂപമാ ദുഖാ;
സുപിനോപമാ വഞ്ചനിയാ, കാമാ യാചിതകൂപമാ.

൪൮൩. “സത്തിസൂലൂപമാ കാമാ, രോഗോ ഗണ്ഡോ അഘം നിഘം;
അങ്ഗാരകാസുസദിസാ, അഘമൂലം ഭയം വധോ.

൪൮൪. “ഏവം ബഹുദുക്ഖാ കാമാ, അക്ഖാതാ അന്തരായികാ;
ഗച്ഛഥ ന മേ ഭവഗതേ, വിസ്സാസോ അത്ഥി അത്തനോ.

൪൮൫. “കിം മമ പരോ കരിസ്സതി, അത്തനോ സീസമ്ഹി ഡയ്ഹമാനമ്ഹി;
അനുബന്ധേ ജരാമരണേ, തസ്സ ഘാതായ ഘടിതബ്ബം.

൪൮൬. “ദ്വാരം അപാപുരിത്വാനഹം, മാതാപിതരോ അനീകരത്തഞ്ച;
ദിസ്വാന ഛമം നിസിന്നേ, രോദന്തേ ഇദമവോചം.

൪൮൭. “ദീഘോ ബാലാനം സംസാരോ, പുനപ്പുനഞ്ച രോദതം;

അനമതഗ്ഗേ പിതു മരണേ, ഭാതു വധേ അത്തനോ ച വധേ.

൪൯൮. “അസ്സു ഥഞ്ഞം രുധിരം, സംസാരം അനമതഗ്ഗതോ സരഥ;
സത്താനം സംസരതം, സരാഹി അട്ഠിനഞ്ച സന്നിചയം.

൪൯൯. “സര ചതുരോദധീ, ഉപനീതേ അസ്സുഥഞ്ഞരുധിരമ്ഹി;
സര ഏകകപ്പമട്ഠീനം, സഞ്ചയം വിപുലേന സമം.

൫൦൦. “അനമതഗ്ഗേ സംസരതോ, മഹിം ജമ്ബുദീപമുപനീതം;
കോലട്ഠിമത്തഗുളികാ, മാതാ മാതുസ്വേവ നപ്പഹോന്തി.

൫൦൧. “തിണകട്ഠസാഖാപലാസം, ഉപനീതം അനമതഗ്ഗതോ സര;
ചതുരങ്ഗുലികാ ഘടികാ, പിതുപിതുസ്വേവ നപ്പഹോന്തി.

൫൦൨. “സര കാണകച്ഛപം പുബ്ബസമുദ്ദേ, അപരതോ ച യുഗഛിദ്ദം;
സിരം തസ്സ ച പടിമുക്കം, മനുസ്സലാഭമ്ഹി ഓപമ്മം.

൫൦൩. “സര രൂപം ഫേണപിണ്ഡോപമസ്സ, കായകലിനോ അസാരസ്സ;
ഖന്ധേ പസ്സ അനിച്ചേ, സരാഹി നിരയേ ബഹുവിഘാതേ.

൫൦൪. “സര കടസിം വഡ്ഢേന്തേ, പുനപ്പുനം താസു താസു ജാതീസു;
സര കുമ്ഭീലഭയാനി ച, സരാഹി ചത്താരി സച്ചാനി.

൫൦൫. “അമതമ്ഹി വിജ്ജമാനേ, കിം തവ പഞ്ചകടുകേന പീതേന;
സബ്ബാ ഹി കാമരതിയോ, കടുകതരാ പഞ്ചകടുകേന.

൫൦൬. “അമതമ്ഹി വിജ്ജമാനേ, കിം തവ കാമേഹി യേ പരിളാഹാ;
സബ്ബാ ഹി കാമരതിയോ, ജലിതാ കുഥിതാ കമ്പിതാ സന്താപിതാ.

൫൦൭. “അസപത്തമ്ഹി സമാനേ, കിം തവ കാമേഹി യേ ബഹുസപത്താ;
രാജഗ്ഗിചോരഉദകപ്പിയേഹി, സാധാരണാ കാമാ ബഹുസപത്താ.

൫൦൮. “മോക്ഖമ്ഹി വിജ്ജമാനേ, കിം തവ കാമേഹി യേസു വധബന്ധോ;
കാമേസു ഹി അസകാമാ, വധബന്ധദുഖാനി അനുഭോന്തി.

൫൦൯. “ആദീപിതാ തിണുക്കാ, ഗണ്ഹന്തം ദഹന്തി നേവ മുഞ്ചന്തം;
ഉക്കോപമാ ഹി കാമാ, ദഹന്തി യേ തേ ന മുഞ്ചന്തി.

൫൧൦. “മാ അപ്പകസ്സ ഹേതു, കാമസുഖസ്സ വിപുലം ജഹീ സുഖം;
മാ പുഥുലോമോവ ബളിസം, ഗിലിത്വാ പച്ഛാ വിഹഞ്ഞസി.

൫൧൧. “കാമം കാമേസു ദമസ്സു, താവ സുനഖോവ സങ്ഖലാബദ്ധോ;
കാഹിന്തി ഖു തം കാമാ, ഛാതാ സുനഖംവ ചണ്ഡാലാ.

൫൧൨. “അപരിമിതഞ്ച ദുക്ഖം, ബഹൂനി ച ചിത്തദോമനസ്സാനി;
അനുഭോഹിസി കാമയുത്തോ, പടിനിസ്സജ അദ്ധുവേ കാമേ.

൫൧൩. “അജരമ്ഹി വിജ്ജമാനേ, കിം തവ കാമേഹി യേസു ജരാ;
മരണബ്യാധിഗഹിതാ, സബ്ബാ സബ്ബത്ഥ ജാതിയോ.

൫൧൪. “ഇദമജരമിദമമരം, ഇദമജരാമരം പദമസോകം;
അസപത്തമസമ്ബാധം, അഖലിതമഭയം നിരുപതാപം.

൧൫൫. “അധിഗതമിദം ബഹൂഹി, അമതം അജ്ജാപി ച ലഭനീയമിദം;
യോ യോനിസോ പയുഞ്ജതി, ന ച സക്കാ അഘടമാനേന.

൧൫൬. “ഏവം ഭണതി സുമേധാ, സങ്ഖാരഗതേ രതിം അലഭമാനാ;
അനുനേന്തീ അനികരത്തം, കേസേ ച ഛമം ഖിപി സുമേധാ.

൧൫൭. “ഉട്ഠായ അനികരത്തോ, പഞ്ജലികോ യാചതസ്സാ പിതരം സോ;
വിസ്സജ്ജേഥ സുമേധം, പബ്ബജിതും വിമോക്ഖസച്ചദസ്സാ.

൧൫൮. “വിസ്സജ്ജിതാ മാതാപിതൂഹി, പബ്ബജി സോകഭയഭീതാ;
ഛ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, അഗ്ഗഫലം സിക്ഖമാനായ.

൧൫൯. “അച്ഛരിയമബ്ഭുതം തം, നിബ്ബാനം ആസി രാജകഞ്ഞായ;
പുബ്ബേനിവാസചരിതം, യഥാ ബ്യാകരി പച്ഛിമേ കാലേ.

൧൬൦. “ഭഗവതി കോണാഗമനേ, സങ്ഘാരാമമ്ഹി നവനിവേസമ്ഹി;
സഖിയോ തിസ്സോ ജനിയോ, വിഹാരദാനം അദാസിമ്ഹ.

൧൬൧. “ദസക്ഖത്തും സതക്ഖത്തും, ദസസതക്ഖത്തും സതാനി ച
സതക്ഖത്തും;
ദേവേസു ഉപപജ്ജിമ്ഹ, കോ പന വാദോ മനുസ്സേസു.

൧൬൨. “ദേവേസു മഹിദ്ധികാ അഹുമ്ഹ, മാനുസകമ്ഹി കോ പന വാദോ;
സത്തരതനസ്സ മഹേസീ, ഇത്ഥിരതനം അഹം ആസിം.

൧൬൩. “സോ ഹേതു സോ പഭവോ, തം മൂലം സാവ സാസനേ ഖന്തീ;
തം പഠമസമോധാനം, തം ധമ്മരതായ നിബ്ബാനം.

൧൬൪. “ഏവം കരോന്തി യേ സദ്ദഹന്തി, വചനം അനോമപഞ്ഞസ്സ;
നിബ്ബിന്ദന്തി ഭവഗതേ, നിബ്ബിന്ദിത്വാ വിരജ്ജന്തീ”തി. -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **മന്തവതിയാ നഗരേ**തി മന്തവതീതി ഏവംനാമകേ നഗരേ. **രഞ്ഞോ കോഞ്ചസ്സാ**തി കോഞ്ചസ്സ നാമ രഞ്ഞോ മഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ജാതാ ധീതാ ആസിം. **സുമേധാ**തി നാമേന സുമേധാ. **പസാദിതാ സാസനകരേഹീ**തി സത്ഥുസാസനകരേഹി അരിയേഹി ധമ്മദേസനായ സാസനേ പസാദിതാ സഞ്ജാതരതനത്തയപ്പസാദാ കതാ.

സീലവതീതി ആചാരസീലസമ്പന്നാ. **ചിത്തകഥാ**തി ചിത്തധമ്മകഥാ. **ബഹുസ്സുതാ**തി ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പരിയത്തിധമ്മസ്സുതിയുതാ. **ബുദ്ധസാസനേ വിനീതാ**തി ഏവം പവത്തി, ഏവം നിവത്തി, ഇതി സീലം, ഇതി സമാധി, ഇതി പഞ്ഞാതി സുത്താനുഗതേന (ദീ॰ നി॰ ൨.൫൮൨) യോനിസോമനസികാരേന തദങ്ഗതോ കിലേസാനം വിനിവത്തത്താ ബുദ്ധാനം സാസനേ വിനീതാ സംയതകായവാചാചിത്താ. **ഉഭയോ നിസാമേഥാ**തി തുമ്ഹേ ദ്വേപി മമ വചനം നിസാമേഥ, മാതാപിതരോ ഉപഗന്ത്വാ ഭണതീതി യോജനാ.

യദിപി ദിബ്ബന്തി ദേവലോകപരിയാപന്നമ്പി ഭവഗതം നാമ സബ്ബമ്പി **അസസ്സതം** അനിച്ചം ദുക്ഖം വിപരിണാമധമ്മം. **കിമങ്ഗം പന തുച്ഛാ കാമാ**തി

കിമങ്ഗം പന മാനുസകാ കാമാ, തേ സബ്ബേപി അസാരകഭാവതോ തുച്ഛാ രിത്താ, സത്ഥധാരായം മധുബിന്ദു വിയ **അപ്പസ്സാദാ,** ഏതരഹി ആയതിഞ്ച വിപുലദുക്ഖതായ **ബഹുവിഘാതാ**.

കടുകാതി അനിട്ഠാ. സപ്പടിഭയട്ഠേന **ആസീവിസൂപമാ. യേസു** കാമേസു. **മുച്ഛിതാ**തി അജ്ഝോസിതാ. **സമപ്പിതാ**തി സകമ്മുനാ സബ്ബസോ അപ്പിതാ ഖിത്താ, ഉപപന്നാതി അത്ഥോ . **ഹഞ്ഞന്തേ**തി ബാധീയന്തി.

വിനിപാതേതി അപായേ.

അചേതനാതി അത്തഹിതചേതനായ അഭാവേന അചേതനാ. **ദുക്ഖസമുദയോരുദ്ധാ**തി തണ്ഹാനിമിത്തസംസാരേ അവരുദ്ധാ. **ദേസേന്തേ**തി ചതുസച്ചധമ്മേ ദേസിയമാനേ. **അജാനന്താ**തി അത്ഥം അജാനന്താ. **ന ബുജ്ഝരേ അരിയസച്ചാനീ**തി ദുക്ഖാദീനി അരിയസച്ചാനി ന പടിബുജ്ഝന്തി.

അമ്മാതി മാതരം പമുഖം കത്വാ ആലപതി. **തേ ബഹുതരാ അജാനന്താ**തി യേ അഭിനന്ദന്തി ഭവഗതം പിഹേന്തി ദേവേസു ഉപപത്തിം ബുദ്ധവരദേസിതാനി സച്ചാനി അജാനന്താ, തേയേവ ച ഇമസ്മിം ലോകേ ബഹുതരാതി യോജനാ.

ഭവഗതേ അനിച്ചമ്ഹീതി സബ്ബസ്മിം ഭവേ അനിച്ചേ ദേവേസു ഉപപത്തി ന സസ്സതാ, ഏവം സന്തേപി ന ച **സന്തസന്തി** ബാലാ ന ഉത്തസന്തി ന സംവേഗം ആപജ്ജന്തി. **പുനപ്പുനം ജായിതബ്ബസ്സാ**തി അപരാപരം ഉപപജ്ജമാനസ്സ.

ചത്താരോ വിനിപാതാതി നിരയോ തിരച്ഛാനയോനി പേത്തിവിസയോ അസുരയോനീതി ഇമേ ചത്താരോ സുഖസമുസ്സയതോ വിനിപാതഗതിയോ. മനുസ്സദേവൂപപത്തിസഞ്ഞിതാ പന ദ്വേവ **ഗതിയോ കഥഞ്ചി** കിച്ഛേന കസിരേന ലബ്ഭന്തി പുഞ്ഞകമ്മസ്സ ദുക്കരത്താ. **നിരയേസൂ**തി സുഖരഹിതേസു അപായേസു.

അപ്പോസ്സുക്കാതി അഞ്ഞകിച്ചേസു നിരുസ്സുക്കാ. **ഘടിസ്സ**ന്തി വായമിസ്സം ഭാവനം അനുയുഞ്ജിസ്സാമി, കായകലിനാ അസാരേന ഭവഗതേ കിം അഭിനന്ദിതേനാതി യോജനാ.

ഭവതണ്ഹായ നിരോധാതി ഭവഗതായ തണ്ഹായ നിരോധഹേതു നിരോധത്ഥം.

ബുദ്ധാനം ഉപ്പാദോ ലദ്ധോ, വിവജ്ജിതോ നിരയൂപപത്തിആദികോ അട്ഠവിധോ അക്ഖണോ, **ഖണോ** നവമോ ഖണോ ലദ്ധോതി യോജനാ. **സീലാനീ**തി ചതുപാരിസുദ്ധിസീലാനി. **ബ്രഹ്മചരിയ**ന്തി സാസനബ്രഹ്മചരിയം. **ന ദൂസേയ്യ**ന്തി ന കോപേയ്യാമി.

ന താവ ആഹാരം ആഹരിസ്സം ഗഹട്ഠാതി "നേവ താവ അഹം ഗഹട്ഠാ ഹുത്വാ ആഹാരം ആഹരിസ്സാമി, സചേ പബ്ബജ്ജം ന ലഭിസ്സാമി, മരണവസമേവ ഗതാ ഭവിസ്സാമീ"തി ഏവം സുമേധാ മാതാപിതരോ ഭണതീതി യോജനാ.

അസ്സാതി സുമേധായ. **സബ്ബസോ സമഭിഹതോതി** അസ്സൂഹി സബ്ബസോ അഭിഹതമുഖോ. **ഘടേന്തി സഞ്ഞാപേതുന്തി** പാസാദതലേ ഛമാപതിതം സുമേധം മാതാ ച പിതാ ച ഗിഹിഭാവായ സഞ്ഞാപേതും ഘടേന്തി വായമന്തി. ''ഘടേന്തി വായമന്തീ''തിപി പാഠോ, സോ ഏവത്ഥോ.

കിം സോചിതേനാതി ''പബ്ബജ്ജം ന ലഭിസ്സാമീ''തി കിം സോചനേന. **ദിന്നാസി വാരണവതിമ്ഹീ**തി വാരണവതീനഗരേ ദിന്നാ അസി. ''ദിന്നാസീ''തി വത്വാ പുനപി ''ത്വം ദിന്നാ''തി വചനം ദള്ഹം ദിന്നഭാവദസ്സനത്ഥം.

രജ്ജേ ആണാതി അനികരത്തസ്സ രജ്ജേ തവ ആണാ പവത്തതി. **ധനമിസ്സരിയ**ന്തി ഇമസ്മിം കുലേ പതികുലേ ച ധനം ഇസ്സരിയഞ്ച, **ഭോഗാ സുഖാ** അതിവിയ ഇട്ഠാ ഭോഗാതി സബ്ബമിദം തുയ്ഹം ഉപട്ഠിതം ഹത്ഥഗതം. **ദഹരികാസീ**തി തരുണീ ചാസി, തസ്മാ ഭുഞ്ജാഹി കാമഭോഗേ. തേന കാരണേന വാരേയ്യം ഹോതു തേ പുത്താതി യോജനാ.

നേതി മാതാപിതരോ. **മാ ഏദിസികാനീ**തി ഏവരൂപാനി രജ്ജേ ആണാദീനി മാ ഭവന്തു. കസ്മാതി ചേ ആഹ **''ഭഗവതമസാര''**ന്തിആദി.

കിമിവാതി കിമി വിയ. **പൂതികായ**ന്തി ഇമം പൂതികളേവരം. **സവനഗന്ധ**ന്തി വിസ്സട്ഠവിസ്സഗന്ധം. **ഭയാനക**ന്തി അവീതരാഗാനം ഭയാവഹം. **കുണപം അഭിസംവിസേയ്യം ഭസ്ത**ന്തി കുണപഭരിതം ചമ്മപസിബ്ബകം, **അസകിം പഗ്ഘരിതം അസുചിപുണ്ണം** നാനപ്പകാരസ്സ അസുചിനോ പുണ്ണം ഹുത്വാ അസകിം സബ്ബകാലം അധിപഗ്ഘരന്തം ''മമ ഇദ''ന്തി അഭിനിവേസേയ്യം.

കിമിവ തഹം ജാനന്തീ, വികൂലകന്തി അതിവിയ പടിക്കൂലം അസുചീഹി മംസപേസീഹി സോണിതേഹി ച ഉപലിത്തം അനേകേസം കിമികുലാനം ആലയം സകുണാനം ഭത്തഭൂതം. ''കിമികുലാലസകുണഭത്ത''ന്തിപി പാഠോ, കിമീനം അവസിട്ഠസകുണാനഞ്ച ഭത്തഭൂതന്തി അത്ഥോ. തം അഹം കളേവരം ജാനന്തീ ഠിതാ. തം മം ഇദാനി വാരേയ്യവസേന **കിസ്സ** കേന നാമ കാരണേന ദിയ്യതീതി ദസ്സേതി. തസ്സ തഞ്ച ദാനം കിമിവ കിം വിയ ഹോതീതി യോജനാ.

നിബ്ബുയ്ഹതി സുസാനം, അചിരം കായോ അപേതവിഞ്ഞാണോതി അയം കായോ അചിരേനേവ അപഗതവിഞ്ഞാണോ സുസാനം നിബ്ബുയ്ഹതി ഉപനീയതി. **ഛുദ്ധോ**തി ഛഡ്ഡിതോ. **കളിങ്ഗരം വിയാ**തി നിരത്ഥകകട്ഠഖണ്ഡസദിസോ. **ജിഗുച്ഛമാനേഹി ഞാതീഹീ**തി ഞാതിജനേഹിപി ജിഗുച്ഛമാനേഹി.

ഛുദ്ധൂന നം സുസാനേതി നം കളേവരം സുസാനേ ഛഡ്ഡേത്വാ. **പരഭത്ത**ന്തി പരേസം സോണസിങ്ഗാലാദീനം ഭത്തഭൂതം. **ന്ഹായന്തി ജിഗുച്ഛന്താ**തി ''ഇമസ്സ പച്ഛതോ ആഗതാ''തി ഏത്തകേനാപി ജിഗുച്ഛമാനാ സസീസം നിമുജ്ജന്താ ന്ഹായന്തി, പഗേവ ഫുട്ഠവന്തോ. **നിയകാ മാതാപിതരോ**തി അത്തനോ മാതാപിതരോപി. **കിം പന സാധാരണാ ജനതാ**തി ഇതരോ പന സമൂഹോ ജിഗുച്ഛതീതി കിമേവ വത്തബ്ബം.

അജ്ഝോസിതാതി തണ്ഹാവസേന അഭിനിവിട്ഠാ. **അസാരേ**തി നിച്ചസാരാദിസാരരഹിതേ.

വിനിബ്ഭുജിത്വാതി വിഞ്ഞാണവിനിബ്ഭോഗം കത്വാ. **ഗന്ധസ്സ അസഹമാനാ**തി ഗന്ധം അസ്സ കായസ്സ അസഹന്തീ. **സകാപി മാതാ**തി അത്തനോ മാതാപി ജിഗുച്ഛേയ്യ കോട്ഠാസാനം വിനിബ്ഭുജ്ജനേന പടിക്കൂലഭാവായ സുട്ഠുതരം ഉപട്ഠഹനതോ.

ഖന്ധധാതുആയതനന്തി രൂപക്ഖന്ധാദയോ ഇമേ പഞ്ചക്ഖന്ധാ, ചക്ഖുധാതുആദയോ ഇമാ അട്ഠാരസധാതുയോ, ചക്ഖായതനാദീനി ഇമാനി ദ്വാദസായതനാനീതി ഏവം ഖന്ധാ ധാതുയോ ആയതനാനി ചാതി സബ്ബം ഇദം രൂപാരൂപധമ്മജാതം സമേച്ച സമ്ഭുയ്യ പച്ചയേഹി കതത്താ **സങ്ഖതം,** തയിദം തസ്മിം ഭവേ പവത്തമാനം **ദുക്ഖം,** ജാതിപച്ചയത്താ **ജാതിമൂലക**ന്തി. ഏവം **യോനിസോ** ഉപായേന **അനുവിചിനന്തീ** ചിന്തയന്തീ, **വാരേയ്യം** വിവാഹം, **കിസ്സ** കേന കാരണേന ഇച്ഛിസ്സാമി.

"സീലാനി ബ്രഹ്മചരിയം, പബ്ബജ്ജാ ദുക്കരാ"തി യദേതം മാതാപിതൂഹി വുത്തം തസ്സ പടിവചനം ദാതും **"ദിവസേ ദിവസേ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ദിവസേ ദിവസേ തിസത്തിസതാനി നവനവാ പതേയ്യും കായമ്ഹീ**തി ദിനേ ദിനേ തീണി സത്തിസതാനി താവദേവ പീതനിസിതഭാവേന അഭിനവാനി കായസ്മിം സമ്പതേയ്യും. **വസ്സസതമ്പി ച ഘാതോ സേയ്യോ**തി നിരന്തരം വസ്സസതമ്പി പതമാനോ യഥാവുത്തോ സത്തിഘാതോ സേയ്യോ. **ദുക്ഖസ്സ ചേവം ഖയോ**തി ഏവം ചേ വട്ടദുക്ഖസ്സ പരിക്ഖയോ ഭവേയ്യ, ഏവം മഹന്തമ്പി പവത്തിദുക്ഖം അധിവാസേത്വാ നിബ്ബാനാധിഗമായ ഉസ്സാഹോ കരണീയോതി അധിപ്പായോ.

അജ്ഝുപഗച്ഛേതി സമ്പടിച്ഛേയ്യ. **ഏവ**ന്തി വുത്തനയേന. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യോ പുഗ്ഗലോ അനമതഗ്ഗം സംസാരം അപരിമാണഞ്ച വട്ടദുക്ഖം ദീപേന്തം സത്ഥുനോ വചനം വിഞ്ഞായ ഠിതോ യഥാവുത്തം സത്തിഘാതദുക്ഖം സമ്പടിച്ഛേയ്യ, തേന ചേവ വട്ടദുക്ഖസ്സ പരിക്ഖയോ സിയാതി. തേനാഹ - **"ദീഘോ തേസം സംസാരോ, പുനപ്പുനഞ്ച ഹഞ്ഞമാനാന"**ന്തി, അപരാപരം ജാതിജരാബ്യാധിമരണാദീഹി ബാധിയമാനാനന്തി അത്ഥോ.

അസുരകായേതി കാലകഞ്ചികാദി പേതാസുരനികായേ. **ഘാതാ**തി കായചിത്താനം ഉപഘാതാ വധാ.

ബഹൂതി പഞ്ചവിധബന്ധനാദികമ്മകാരണവസേന പവത്തിയമാനാ ബഹൂ അനേകഘാതാ. **വിനിപാതഗതസ്സാ**തി സേസാപായസങ്ഖാതം വിനിപാതം ഉപഗതസ്സാപി. **പീളിയമാനസ്സാ**തി തിരച്ഛാനാദിഅത്തഭാവേ അഭിഘാതാദീഹി ആബാധിയമാനസ്സ. **ദേവേസുപി അത്താണ**ന്തി ദേവത്തഭാവേസുപി താണം നത്ഥി രാഗപരിളാഹാദിനാ സദുക്ഖസവിഘാതഭാവതോ. **നിബ്ബാനസുഖാ പരം നത്ഥീ**തി നിബ്ബാനസുഖതോ പരം അഞ്ഞം ഉത്തമം സുഖം നാമ നത്ഥി ലോകിയസുഖസ്സ വിപരിണാമസങ്ഖാരദുക്ഖസഭാവത്താ . തേനാഹ ഭഗവാ - "നിബ്ബാനം പരമം സുഖ"ന്തി (ധ॰ പ॰ ൨൦൩-൨൦൪).

പത്താ തേ നിബ്ബാനന്തി തേ നിബ്ബാനം പത്തായേവ നാമ. അഥ വാ തേയേവ നിബ്ബാനം പത്താ. **യേ യുത്താ ദസബലസ്സ പാവചനേ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സാസനേ യേ യുത്താ പയുത്താ.

നിബ്ബിന്നാതി വിരത്താ. **മേ**തി മയാ. **വന്തസമാ**തി സുവാനവമഥുസദിസാ. **താലവത്ഥുകതാ**തി താലസ്സ പതിട്ഠാനസദിസാ കതാ.

അഥാതി പച്ഛാ, മാതാപിതൂനം അത്തനോ അജ്ഝാസയം പവേദേത്വാ അനികരത്തസ്സ ച ആഗതഭാവം സുത്വാ. **അസിതനിചിതമുദുകേ**തി ഇന്ദനീലഭമരസമാനവണ്ണതായ അസിതേ, ഘനഭാവേന നിചിതേ, സിമ്ബലിതൂലസമസമ്ഫസ്സതായ മുദുകേ. **കേസേ ഖഗ്ഗേന ഛിന്ദിയാ**തി അത്തനോ കേസേ സുനിസിതേന അസിനാ ഛിന്ദിത്വാ. **പാസാദം പിദഹിത്വാ**തി അത്തനോ വസനപാസാദേ സിരിഗബ്ഭം പിധായ, തസ്സ ദ്വാരം ഥകേത്വാതി അത്ഥോ. **പഠമജ്ഝാനം സമാപജ്ജീ**തി ഖഗ്ഗേന ഛിന്നേ അത്തനോ കേസേ പുരതോ ഠപേത്വാ തത്ഥ പടിക്കൂലമനസികാരം പവത്തേന്തീ യഥാഉപട്ഠിതേ നിമിത്തേ ഉപ്പന്നം പഠമം ഝാനം വസീഭാവം ആപാദേത്വാ സമാപജ്ജി.

സാ ച സുമേധാ തഹിം പാസാദേ സമാപന്നാ ഝാനന്തി അധിപ്പായോ. **അനിച്ചസഞ്ഞം സുഭാവേതീ**തി ഝാനതോ വുട്ഠഹിത്വാ ഝാനം പാദകം കത്വാ വിപസ്സനം പട്ഠപേത്വാ "യംകിഞ്ചി രൂപ"ന്തിആദിനാ (അം॰ നി॰ ൪.൧൮൧; മ॰ നി॰ ൧.൨൪൭; പടി॰ മ॰ ൧.൪൮) അനിച്ചാനുപസ്സനം സുട്ഠു ഭാവേതി, അനിച്ചസഞ്ഞാഗഹണേനേവ ചേത്ഥ ദുക്ഖസഞ്ഞാദീനമ്പി ഗഹണം കതന്തി വേദിതബ്ബം.

മണികനകഭൂസിതങ്ഗോതി മണിവിചിത്തേഹി ഹേമമാലാലങ്കാരേഹി വിഭൂസിതഗത്തോ.

രജ്ജേ ആണാതിആദി യാചിതാകാരനിദസ്സനം. തത്ഥ **ആണാ**തി ആധിപച്ചം. **ഇസ്സരിയ**ന്തി യസോ വിഭവസമ്പത്തി. **ഭോഗാ സുഖാ**തി ഇട്ഠാ മനാപിയാ കാമൂപഭോഗാ. **ദഹരികാസീ**തി ത്വം ഇദാനി ദഹരാ തരുണീ അസി.

നിസ്സട്ഠം തേ രജ്ജന്തി മയ്ഹം സബ്ബമ്പി തിയോജനികം രജ്ജം തുയ്ഹം പരിച്ചത്തം, തം പടിപജ്ജിത്വാ ഭോഗേ ച ഭുഞ്ജസ്സു, അയം മം കാമേഹിയേവ നിമന്തേതീതി മാ ദുമ്മനാ അഹോസി. **ദേഹി ദാനാനീ**തി യഥാരുചിയാ മഹന്താനി ദാനാനി സമണബ്രാഹ്മണേസു പവത്തേഹി, മാതാപിതരോ തേ ദുക്ഖിതാ ദോമനസ്സപ്പത്താ തവ പബ്ബജ്ജാധിപ്പായം സുത്വാ തസ്മാ കാമേ പരിഭുഞ്ജന്തീ. തേപി ഉപട്ഠഹന്തീ തേസം ചിത്തം ദുക്ഖാ മോചേഹീതി ഏവമേത്ഥ പദത്ഥയോജനാ വേദിതബ്ബാ.

മാ കാമേ അഭിനന്ദീതി വത്ഥുകാമേ കിലേസകാമേ മാ അഭിനന്ദി. അഥ ഖോ തേസു കാമേസു ആദീനവം ദോസം മയ്ഹം വചനാനുസാരേന **പസ്സ** ഞാണചക്ഖുനാ ഓലോകേഹി.

ചാതുദ്ദീപോതി ജമ്ബുദീപാദീനം ചതുന്നം മഹാദീപാനം ഇസ്സരോ. **മന്ധാതാ**തി ഏവംനാമോ രാജാ, കാമഭോഗീനം **അഗ്ഗോ** അഗ്ഗഭൂതോ ആസി. തേനാഹ ഭഗവാ - "രാഹുഗ്ഗം അത്തഭാവീനം, മന്ധാതാ കാമഭോഗിന"ന്തി (അം॰ നി॰ ൪.൧൫). **അതിത്തോ കാലങ്കതോ**തി ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി കുമാരകീളാവസേന ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ഓപരജ്ജവസേന ചതുരാസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ചക്കവത്തീ രാജാ ഹുത്വാ ദേവഭോഗസദിസേ ഭോഗേ ഭുഞ്ജിത്വാ ഛത്തിംസായ സക്കാനം ആയുപ്പമാണകാലം

താവതിംസഭവനേ സഗ്ഗസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാപി കാമേഹി അതിത്തോവ കാലങ്കതോ. **ന ചസ്സ പരിപൂരിതാ ഇച്ഛാ** അസ്സ മന്ധാതുരഞ്ഞോ കാമേസു ആസാ ന ച പരിപുണ്ണാ ആസി.

സത്ത രതനാനി വസ്സേയ്യാതി സത്തപി രതനാനി, **വുട്ഠിമാ** ദേവോ ദസദിസാ ബ്യാപേത്വാ, **സമന്തേന** സമന്തതോ പുരിസസ്സ രുചിവസേന യദിപി വസ്സേയ്യ, യഥാ തം മന്ധാതുമഹാരാജസ്സ ഏവം സന്തേപി ന ചത്ഥി തിത്തി കാമാനം, അതിത്താവ മരന്തി നരാ. തേനാഹ ഭഗവാ - ''ന കഹാപണവസ്സേന, തിത്തി കാമേസു വിജ്ജതീ''തി (ധം॰ പ॰ ൧൮൬; ജാ॰ ൧.൩.൨൫).

അസിസൂനൂപമാ കാമാ അധികുട്ടനട്ഠേന, **സപ്പസിരോപമാ** സപ്പടിഭയട്ഠേന, **ഉക്കോപമാ** തിണുക്കൂപമാ അനുദഹനട്ഠേന. തേനാഹ **''അനുദഹന്തീ''**തി. **അട്ഠികങ്കലസന്നിഭാ** അപ്പസ്സാദട്ഠേന.

മഹാവിസാതി ഹലാഹലാദിമഹാവിസസദിസാ. **അഘമൂലാ**തി അഘസ്സ ദുക്ഖസ്സ മൂലാ കാരണഭൂതാ. തേനാഹ **''ദുഖപ്ഫലാ''**തി.

രുക്ഖപ്ഫലൂപമാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനം ഫലിഭഞ്ജനട്ഠേന. **മംസപേസൂപമാ** ബഹുസാധാരണട്ഠേന. **സുപിനോപമാ** ഇത്തരപച്ചുപട്ഠാനട്ഠേന മായാ വിയ പലോഭനതോ. തേനാഹ **''വഞ്ചനിയാ''**തി, വഞ്ചകാതി അത്ഥോ. **യാചിതകൂപമാ**തി യാചിതകഭണ്ഡസദിസാ താവകാലികട്ഠേന.

സത്തിസൂലൂപമാ വിനിവിജ്ഝനട്ഠേന. രുജ്ജനട്ഠേന **രോഗോ** ദുക്ഖതാസുലഭത്താ. **ഗണ്ഡോ** കിലേസാസുചിപഗ്ഘരണതോ. ദുക്ഖുപ്പാദനട്ഠേന **അഘം**. മരണസമ്പാപനേന **നിഘം. അങ്ഗാരകാസുസദിസാ** മഹാഭിതാപനട്ഠേന. ഭയഹേതുതായ ചേവ വധകപഹൂതതായ ച **ഭയം വധോ** നാമ, കാമാതി യോജനാ.

അക്ഖാതാ അന്തരായികാതി ''സഗ്ഗമഗ്ഗാധിഗമസ്സ നിബ്ബാനഗാമിമഗ്ഗസ്സ ച അന്തരായകരാ''തി ചക്ഖുഭൂതേഹി ബുദ്ധാദീഹി വുത്താ. **ഗച്ഛഥാ**തി അനികരത്തം സപരിസം വിസ്സജ്ജേതി.

കിം മമ പരോ കരിസ്സതീതി പരോ അഞ്ഞോ മമ കിം നാമ ഹിതം കരിസ്സതി അത്തനോ **സീസമ്ഹി** ഉത്തമങ്ഗേ ഏകാദസഹി അഗ്ഗീഹി ഡയ്ഹമാനേ. തേനാഹ **''അനുബന്ധേ ജരാമരണേ''**തി. **തസ്സ** ജരാമരണസ്സ സീസഡാഹസ്സ, **ഘാതായ** സമുഗ്ഘാതായ, **ഘടിതബ്ബം** വായമിതബ്ബം.

ഛമന്തി ഛമായം. **ഇദമവോച**ന്തി ഇദം ''ദീഘോ ബാലാനം സംസാരോ''തിആദികം സംവേഗസംവത്തനകം വചനം അവോചം.

ദീഘോ ബാലാനം സംസാരോതി കിലേസകമ്മവിപാകവട്ടഭൂതാനം ഖന്ധായതനാദീനം പടിപാടിപവത്തിസങ്ഖാതോ സംസാരോ അപരിഞ്ഞാതവത്ഥുകാനം അന്ധബാലാനം ദീഘോ ബുദ്ധഞാണേനപി അപരിച്ഛിന്ദനിയോ. യഥാ ഹി അനുപച്ഛിന്നത്താ അവിജ്ജാതണ്ഹാനം അപരിച്ഛിന്നതായേവ ഭവപബന്ധസ്സ പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി, ഏവം പരാപി കോടീതി. **പുനപ്പുനഞ്ച രോദത**ന്തി അപരാപരം സോകവസേന

രുദന്താനം. ഇമിനാപി അവിജ്ജാതണ്ഹാനം അനുപച്ഛിന്നതംയേവ തേസം വിഭാവേതി.

അസ്സു ഥഞ്ഞം രുധിരന്തി യം ഞാതിബ്യസനാദിനാ ഫുട്ഠാനം രോദന്താനം അസ്സു ച ദാരകകാലേ മാതുഥനതോ പീതം ഥഞ്ഞഞ്ച യഞ്ച പച്ചത്ഥികേഹി ഘാതിതാനം രുധിരം. **സംസാരം അനമതഗ്ഗതോ** സംസാരസ്സ അനു അമതഗ്ഗത്താ ഞാണേന അനുഗന്ത്വാപി അമതഅഗ്ഗത്താ അവിദിതഗ്ഗത്താ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സത്താനം **സംസരതം,** അപരാപരം സംസരന്താനം സംസരിതം **സരാഹി,** തം "കീവ ബഹുക"ന്തി അനുസ്സരാഹി, അട്ഠീനം സന്നിചയം സരാഹി അനുസ്സര, ഉപധാരേഹീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി ആദീനവസ്സ ബഹുഭാവഞ്ച ഉപമായ ദസ്സേതും **"സര ചതുരോദധീ"**തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **സര ചതുരോദധീ ഉപനീതേ അസ്സുഥഞ്ഞരുധിരമ്ഹീ**തി ഇമേസം സത്താനം അനമതഗ്ഗസംസാരേ സംസരന്താനം ഏകേകസ്സപി അസ്സുമ്ഹി ഥഞ്ഞേ രുധിരമ്ഹി ച പമാണതോ ഉപമേതബ്ബേ ചതുരോദധീ ചത്താരോ മഹാസമുദ്ദേ ഉപമാവസേന ബുദ്ധേഹി ഉപനീതേ സര സരാഹി. **ഏകകപ്പമട്ഠീനം, സഞ്ചയം വിപുലേന സമ**ന്തി ഏകസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ ഏകസ്മിം കപ്പേ അട്ഠീനം സഞ്ചയം വേപുല്ലപബ്ബതേന സമം ഉപനീതം സര. വുത്തമ്പി ചേസം -

> "ഏകസ്സേകേന കപ്പേന, പുഗ്ഗലസ്സട്ഠിസഞ്ചയോ;
> സിയാ പബ്ബതസമോ രാസി, ഇതി വുത്തം മഹേസിനാ.
>
> "സോ ഖോ പനായം അക്ഖാതോ, വേപുല്ലോ പബ്ബതോ മഹാ;
> ഉത്തരോ ഗിജ്ഝകൂടസ്സ, മഗധാനം ഗിരിബ്ബജേ"തി. (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൨);

മഹിം ജമ്ബുദീപമുപനീതം. കോലട്ഠിമത്തഗുളികാ, മാതാ മാതുസ്വേവ നപ്പഹോന്തീതി ജമ്ബുദീപോതിസങ്ഖാതം മഹാപഥവിം കോലട്ഠിമത്താ ബദരട്ഠിമത്താ ഗുളികാ കത്വാ തത്ഥേകേകാ "അയം മേ മാതു, അയം മേ മാതുമാതൂ"തി ഏവം വിഭാജിയമാനേ താ ഗുളികാ മാതാ മാതൂസ്വേവ നപ്പഹോന്തി, മാതാ മാതൂസു അഖീണാസ്വേവ പരിയന്തികാ താ ഗുളികാ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യും, ന ത്വേവ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ സംസരതോ സത്തസ്സ മാതുമാതരോതി . ഏവം ജമ്ബുദീപമഹിം സംസാരസ്സ ദീഘഭാവേന ഉപമാഭാവേന ഉപനീതം മനസി കരോഹീതി.

തിണകട്ഠസാഖാപലാസന്തി തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച സാഖാപലാസഞ്ച. **ഉപനീത**ന്തി ഉപമാഭാവേന ഉപനീതം. **അനമതഗ്ഗതോ**തി സംസാരസ്സ അനമതഗ്ഗഭാവതോ. **ചതുരങ്ഗുലികാ ഘടികാ**തി ചതുരങ്ഗുലപ്പമാണാനി ഖണ്ഡാനി. **പിതുപിതുസ്വേവ നപ്പഹോന്തീ**തി പിതുപിതാമഹേസു ഏവ താ ഘടികാ നപ്പഹോന്തി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇമസ്മിം ലോകേ സബ്ബം തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച സാഖാപലാസഞ്ച ചതുരങ്ഗുലികാ കത്വാ തത്ഥേകേകാ "അയം മേ പിതു, അയം മേ പിതാമഹസ്സാ"തി വിഭാജിയമാനേ താ ഘടികാവ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യും, ന ത്വേവ അനമതഗ്ഗേ സംസാരേ സംസരതോ സത്തസ്സ പിതുപിതാമഹാതി. ഏവം തിണഞ്ച കട്ഠഞ്ച സാഖാപലാസഞ്ച സംസാരസ്സ ദീഘഭാവേന ഉപനീതം സരാഹീതി. ഇമസ്മിം പന ഠാനേ -

“അനമതഗ്ഗോയം , ഭിക്ഖവേ, സംസാരോ, പുബ്ബാ കോടി ന പഞ്ഞായതി അവിജ്ജാനീവരണാനം സത്താനം തണ്ഹാസംയോജനാനം സന്ധാവതം സംസരതം. തം കിം മഞ്ഞഥ, ഭിക്ഖവേ, കതമം നു ഖോ ബഹുതരം, യം വാ വോ ഇമിനാ ദീഘേന അദ്ധുനാ സന്ധാവതം സംസരതം അമനാപസമ്പയോഗാ മനാപവിപ്പയോഗാ കന്ദന്താനം രോദന്താനം അസ്സുപസ്സന്നം പഗ്ഘരിതം, യം വാ ചതൂസു മഹാസമുദ്ദേസു ഉദക”ന്തിആദികാ (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൬) - ‘അനമതഗ്ഗപാളി’ ആഹരിതബ്ബാ.

സര കാണകച്ഛപന്തി ഉഭയക്ഖികാണം കച്ഛപം അനുസ്സര. **പുബ്ബസമുദ്ദേ അപരതോ ച യുഗഛിദ്ദ**ന്തി പുരത്ഥിമസമുദ്ദേ അപരതോ ച പച്ഛിമുത്തരദക്ഖിണസമുദ്ദേ വാതവേഗേന പരിബ്ഭമന്തസ്സ യുഗസ്സ ഏകച്ഛിദ്ദം. **സിരം തസ്സ ച പടിമുക്ക**ന്തി കാണകച്ഛപസ്സ സീസം തസ്സ ച വസ്സസതസ്സ വസ്സസതസ്സ അച്ചയേന ഗീവം ഉക്ഖിപന്തസ്സ സീസസ്സ യുഗച്ഛിദ്ദേ പവേസനഞ്ച സര. **മനുസ്സലാഭമ്ഹി ഓപമ്മ**ന്തി തയിദം സബ്ബമ്പി ബുദ്ധുപ്പാദധമ്മദേസനാസു വിയ മനുസ്സത്തലാഭേ ഓപമ്മം കത്വാ പഞ്ഞായ സര, തസ്സ അതീവ ദുല്ലഭസഭാവത്തം സാരജ്ജഭയസ്സാപി അതിച്ചസഭാവത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം - “സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, പുരിസോ മഹാസമുദ്ദേ ഏകച്ഛിഗ്ഗള്ഹം യുഗം പക്ഖിപേയ്യാ”തിആദി (മ॰ നി॰ ൩.൨൫൨; സം॰ നി॰ ๖.൧൧൭).

സര രൂപം ഫേണപിണ്ഡോപമസ്സാതി വിമദ്ദാസഹനതോ ഫേണപിണ്ഡസദിസസ്സ അനേകാനത്ഥസന്നിപാതതോ കായസങ്ഖാതസ്സ **കലിനോ,** നിച്ചസാരാദിവിരഹേന **അസാരസ്സ** രൂപം അസുചിദുഗ്ഗന്ധം ജേഗുച്ഛപടിക്കൂലഭാവം സര. **ഖന്ധേ പസ്സ അനിച്ചേ**തി പഞ്ചപി ഉപാദാനക്ഖന്ധേ ഹുത്വാ അഭാവട്ഠേന അനിച്ചേ പസ്സ ഞാണചക്ഖുനാ ഓലോകേഹി. **സരാഹി നിരയേ ബഹുവിഘാതേ**തി അട്ഠ മഹാനിരയേ സോളസഉസ്സദനിരയേ ച ബഹുവിഘാതേ ബഹുദുക്ഖേ മഹാദുക്ഖേ ച അനുസ്സര.

സര കടസിം വഡ്ഢേന്തേതി പുനപ്പുനം താസു താസു ജാതീസു അപരാപരം ഉപ്പത്തിയാ പുനപ്പുനം കടസിം സുസാനം ആളഹനമേവ വഡ്ഢേന്തേ സത്തേ അനുസ്സര. “വഡ്ഢന്തോ”തി വാ പാളി, ത്വം വഡ്ഢന്തോതി യോജനാ. **കുമ്ഭീലഭയാനീ**തി ഉദരപോസനത്ഥം അകിച്ചകാരിതാവസേന ഓദരികത്തഭയാനി. വുത്തഞ്ഹി “കുമ്ഭീലഭയന്തി ഖോ, ഭിക്ഖവേ, ഓദരികത്തസ്സേതം അധിവചന”ന്തി (അം॰ നി॰ ൪.൧൨൨). **സരാഹി ചത്താരി സച്ചാനീ**തി “ഇദം ദുക്ഖം അരിയസച്ചം…പേ॰… അയം ദുക്ഖനിരോധഗാമിനിപടിപദാ അരിയസച്ച”ന്തി ചത്താരി അരിയസച്ചാനി യാഥാവതോ അനുസ്സര ഉപധാരേഹി.

ഏവം രാജപുത്തീ അനേകാകാരവോകാരം അനുസ്സരണവസേന കാമേസു സംസാരേ ച ആദീനവം പകാസേത്വാ ഇദാനി ബ്യതിരേകേനപി തം പകാസേതും **“അമതമ്ഹി വിജ്ജമാനേ”**തിആദിമാഹ. തത്ഥ **അമതമ്ഹി വിജ്ജമാനേ**തി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന മഹാകരുണായ ഉപനീതേ സദ്ധമ്മാമതേ ഉപലബ്ഭമാനേ. **കിം തവ പഞ്ചകടുകേന പീതേനാ**തി പരിയേസനാ പരിഗ്ഗഹോ ആരക്ഖാ പരിഭോഗോ വിപാകോ ചാതി പഞ്ചസുപി ഠാനേസു തിഖിണതരദുക്ഖാനുബന്ധതായ സവിഘാതത്താ സഉപായാസത്താ കിം തുയ്ഹം പഞ്ചകടുകേന പഞ്ചകാമഗുണരസേന പീതേന? ഇദാനി വുത്തമേവത്ഥം പാകടതരം കരോന്തീ ആഹ - **“സബ്ബാ ഹി കാമരതിയോ, കടുകതരാ പഞ്ചകടുകേനാ”**തി , അതിവിയ കടുകതരാതി അത്ഥോ.

യേ പരിളാഹാതി യേ കാമാ സമ്പതി കിലേസപരിളാഹേന ആയതിം വിപാകപരിളാഹേന ച സപരിളാഹാ മഹാവിഘാതാ. **ജലിതാ കുഥിതാ കമ്പിതാ സന്താപിതാ**തി ഏകാദസഹി അഗ്ഗീഹി പജ്ജലിതാ പക്കുഥിതാ ച ഹുത്വാ തംസമങ്ഗീനം കമ്പനകാ സന്താപനകാ ച.

അസപത്തമ്ഹീതി സപത്തരഹിതേ നേക്ഖമ്മേ. **സമാനേ**തി സന്തേ വിജ്ജമാനേ. ''ബഹുസപത്താ''തി വത്വാ യേഹി ബഹൂ സപത്താ, തേ ദസ്സേതും **"രാജഗ്ഗീ"**തിആദി വുത്തം. രാജൂഹി ച അഗ്ഗിനാ ച ചോരേഹി ച ഉദകേന ച ദായാദാദിഅപ്പിയേഹി ച രാജഗ്ഗിചോരഉദകപ്പിയേഹി സാധാരണതോ തേസംഖേവോപമാ വുത്താ.

യേസു വധബന്ധോതി യേസു കാമേസു കാമനിമിത്തം മരണപോഥനാദിപരിക്കിലേസോ അന്ദുബന്ധനാദിബന്ധോ ച ഹോതീതി അത്ഥോ. **കാമേസൂ**തിആദി വുത്തസ്സേവത്ഥസ്സ പാകടകരണം. തത്ഥ **ഹീ**തി ഹേതുഅത്ഥേ നിപാതോ. യസ്മാ കാമേസു കാമഹേതു ഇമേ സത്താ വധബന്ധനദുക്ഖാനി അനുഭവന്തി പാപുണന്തി, തസ്മാ ആഹ - **"അസകാമാ"**തി, കാമാ നാമേതേ അസന്തോ ഹീനാ ലാമകാതി അത്ഥോ. ''അഹകാമാ''തി വാ പാഠോ, സോ ഏവത്ഥോ. അഹാതി ഹി ലാമകപരിയായോ ''അഹലോകിത്ഥിയോ നാമാ''തിആദീസു വിയ.

ആദീപിതാതി പജ്ജലിതാ. **തിണുക്കാ**തി തിണേഹി കതാ ഉക്കാ. **ദഹന്തി യേ തേ മുഞ്ചന്തീ**തി യേ സത്താ തേ കാമേ ന മുഞ്ചന്തി, അഞ്ഞദത്ഥു ഗണ്ഹന്തി, തേ ദഹന്തിയേവ, സമ്പതി ആയതിഞ്ച ഝാപേന്തി.

മാ അപ്പകസ്സ ഹേതൂതി പുപ്ഫസ്സാദസദിസസ്സ പരിത്തകസ്സ കാമസുഖസ്സ ഹേതു വിപുലം ഉളാരം പണീതഞ്ച ലോകുത്തരം സുഖം **മാ ജഹി** മാ ഛഡ്ഡേഹി. **മാ പുഥുലോമോവ ബളിസം ഗിലിത്വാ**തി ആമിസലോഭേന ബളിസം ഗിലിത്വാ ബ്യസനം പാപുണന്തോ ''പുഥുലോമോ''തി ലദ്ധനാമോ മച്ഛോ വിയ കാമേ അപരിച്ചജിത്വാ **മാ പച്ഛാ വിഹഞ്ഞസി** പച്ഛാ വിഘാതം ആപജ്ജസി.

സുനഖോവ സങ്ഖലാബദ്ധോതി യഥാ ഗദ്ദുലേന ബദ്ധോ സുനഖോ ഗദ്ദുലബന്ധേന ഥമ്ഭേ ഉപനിബദ്ധോ അഞ്ഞതോ ഗന്തും അസക്കോന്തോ തത്ഥേവ പരിബ്ഭമതി, ഏവം ത്വം കാമതണ്ഹായ ബദ്ധോ, ഇദാനി **കാമം** യദിപി കാമേസു താവ **ദമസ്സു** ഇന്ദ്രിയാനി ദമേഹി. **കാഹിന്തി ഖു തം കാമാ, ഛാതാ സുനഖംവ ചണ്ഡാലാ**തി **ഖൂ**തി നിപാതമത്തം. തേ പന കാമാ തം തഥാ കരിസ്സന്തി, യഥാ ഛാതജ്ഝത്താ സപാകാ സുനഖം ലഭിത്വാ അനയബ്യസനം പാപേന്തീതി അത്ഥോ.

അപരിമിതഞ്ച ദുക്ഖന്തി അപരിമാണം ''ഏത്തക''ന്തി പരിച്ഛിന്ദിതും അസക്കുണേയ്യം നിരയാദീസു കായികം ദുക്ഖം. **ബഹൂനി ച ചിത്തദോമനസ്സാനീ**തി ചിത്തേ ലബ്ഭമാനാനി ബഹൂനി അനേകാനി ദോമനസ്സാനി ചേതോദുക്ഖാനി. **അനുഭോഹിസീ**തി അനുഭവിസ്സസി. **കാമയുത്തോ**തി കാമേഹി യുത്തോ, തേ അപ്പടിനിസ്സജ്ജന്തോ. **പടിനിസ്സജ അദ്ധുവേ കാമേ**തി അദ്ധുവേഹി അനിച്ചേഹി കാമേഹി വിനിസ്സജ അപേഹീതി അത്ഥോ.

ജരാമരണബ്യാധിഗഹിതാ, സബ്ബാ സബ്ബത്ഥ ജാതിയോതി യസ്മാ ഹീനാദിഭേദഭിന്നാ സബ്ബത്ഥ ഭവാദീസു ജാതിയോ ജരാമരണബ്യാധിനാ ച ഗഹിതാ, തേഹി അപരിമുത്താ, തസ്മാ **അജരമ്ഹി** നിബ്ബാനേ വിജ്ജമാനേ ജരാദീഹി അപരിമുത്തേഹി കാമേഹി കിം തവ പയോജനന്തി യോജനാ.

ഏവം നിബ്ബാനഗുണദസ്സനമുഖേന കാമേസു ഭവേസു ച ആദീനവം പകാസേത്വാ ഇദാനി നിബ്ബത്തിതം നിബ്ബാനഗുണമേവ പകാസേന്തീ **"ഇദമജര"**ന്തിആദിനാ ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി. തത്ഥ **ഇദമജര**ന്തി ഇദമേവേകം അത്തനി ജരാഭാവതോ അധിഗതസ്സ ച ജരാഭാവഹേതുതോ അജരം. **ഇദമമര**ന്തി എത്ഥാപി എസേവ നയോ. **ഇദമജരാമര**ന്തി തദുഭയമേകജ്ഝം കത്വാ ഘോമനാവസേന വദതി. **പദ**ന്തി വട്ടദുക്ഖതോ മുച്ചിതുകാമേഹി പബ്ബജിതബ്ബതോ പടിപജ്ജിതബ്ബതോ പദം. സോകഹേതൂനം അഭാവതോ സോകാഭാവതോ ച **അസോകം**. സപത്തകരധമ്മാഭാവതോ **അസപത്തം**. കിലേസസമ്ബാധാഭാവതോ **അസമ്ബാധം**. ഖലിതസങ്ഖാതാനം ദുച്ചരിതാനം അഭാവേന **അഖലിതം**. അത്താനുവാദാദിഭയാനം വട്ടഭയസ്സ ച സബ്ബസോ അഭാവാ **അഭയം**. ദുക്ഖൂപതാപസ്സ കിലേസസ്സാപി അഭാവേന **നിരുപതാപം**. സബ്ബമേതം അമതമഹാനിബ്ബാനമേവ സന്ധായ വദതി. തഞ്ഹി സാ അനുസ്സവാദിസിദ്ധേന ആകാരേന അത്തനോ ഉപട്ഠഹന്തീ തേസം പച്ചക്ഖതോ ദസ്സേന്തീ വിയ "ഇദ"ന്തി അവോച.

അവിഗതമിദം ബഹൂഹി അമതന്തി ഇദം അമതം നിബ്ബാനം ബഹൂഹി അനന്തഅപരിമാണേഹി ബുദ്ധാദീഹി അരിയേഹി അധിഗതം ഞാതം അത്തനോ പച്ചക്ഖം കതം. ന കേവലം തേഹി അധിഗതമേവ സന്ധായ വദതി, അഥ ഖോ **അജ്ജാപി ച ലഭനീയം** ഇദാനിപി അധിഗമനീയം അധിഗന്തും സക്കാ. കേന ലഭനീയന്തി ആഹ **"യോ യോനിസോ പയുഞ്ജതീ"**തി, യോ പുഗ്ഗലോ യോനിസോ ഉപായേന സത്ഥാരാ ദിന്നഓവാദേ ഠത്വാ യുഞ്ജതി സമ്മാപയോഗഞ്ച കരോതി, തേന ലഭനീയന്തി യോജനാ. **ന ച സക്കാ അഘടമാനേനാ**തി യോ പന യോനിസോ ന പയുഞ്ജതി, തേന അഘടമാനേന ന ച സക്കാ, കദാചിപി ലദ്ധും ന സക്കായേവാതി അത്ഥോ.

ഏവം ഭണതി സുമേധാതി ഏവം വുത്തപ്പകാരേന സുമേധാ രാജകഞ്ഞാ സംസാരേ അത്തനോ സംവേഗദീപനിം കാമേസു നിബ്ബേധഭാഗിനിം ധമ്മകഥം കഥേതി. **സങ്ഖാരഗതേ രതിം അലഭമാനാ**തി അണുമത്തേപി സങ്ഖാരപവത്തേ അഭിരതിം അവിന്ദന്തീ. **അനുനേന്തീ അനികരത്ത**ന്തി അനികരത്തം രാജാനം സഞ്ഞാപേന്തീ. **കേസേ ച ഛമം ഖിപീ**തി അത്തനോ ഖഗ്ഗേന ഛിന്നേ കേസേ ച ഭൂമിയം ഖിപി ഛഡ്ഡേസി.

യാചതസ്സാ പിതരം സോതി സോ അനികരത്തോ അസ്സാ സുമേധായ പിതരം കോഞ്ചരാജാനം യാചതി. കിന്തി യാചതീതി ആഹ **"വിസ്സജ്ജേഥ സുമേധം, പബ്ബജിതും വിമോക്ഖസച്ചദസ്സാ"**തി, സുമേധം രാജപുത്തിം പബ്ബജിതും വിസ്സജ്ജേഥ, സാ ച പബ്ബജിത്വാ വിമോക്ഖസച്ചദസ്സാ അവിപരീതനിബ്ബാനദസ്സാവിനീ ഹോതൂതി അത്ഥോ.

സോകഭയഭീതാതി ഞാതിവിയോഗാദിഹേതുതോ സബ്ബസ്മാപി സംസാരഭയതോ ഭീതാ ഞാണുത്തരവസേന ഉത്രാസിതാ. **സിക്ഖമാനായാ**തി

സിക്ഖമാനായ സമാനായ ഛ അഭിഞ്ഞാ സച്ഛികതാ, തതോ ഏവ അഗ്ഗഫലം അരഹത്തം സച്ഛികതം.

അച്ഛരിയമബ്ഭുതം തം, നിബ്ബാനം ആസി രാജകഞ്ഞായാതി രാജപുത്തിയാ സുമേധായ കിലേസേഹി പരിനിബ്ബാനം അച്ഛരിയം അബ്ഭുതഞ്ച ആസി. ഛളഭിഞ്ഞാവ സിദ്ധിയാ കഥന്തി ചേ **പുബ്ബേനിവാസചരിതം, യഥാ ബ്യാകരി പച്ഛിമേ കാലേ**തി, പച്ഛിമേ ഖന്ധപരിനിബ്ബാനകാലേ അത്തനോ പുബ്ബേനിവാസപരിയാപന്നചരിതം യഥാ ബ്യാകാസി, തഥാ തം ജാനിതബ്ബന്തി.

പുബ്ബേനിവാസം പന തായ യഥാ ബ്യാകതം, തം ദസ്സേതും **"ഭഗവതി കോണാഗമനേ"**തിആദി വുത്തം. തത്ഥ **ഭഗവതി കോണാഗമനേ**തി കോണാഗമനേ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേ ലോകേ ഉപ്പന്നേ. **സങ്ഘാരാമമ്ഹി നവനിവേസമ്ഹീ**തി സങ്ഘം ഉദ്ദിസ്സ അഭിനവനിവേസിതേ ആരാമേ. **സഖിയോ തിസ്സോ ജനിയോ, വിഹാരദാനം അദാസിമ്ഹാ**തി ധനഞ്ജാനീ ഖേമാ അഹഞ്ചാതി മയം തിസ്സോ സഖിയോ ആരാമം സങ്ഘസ്സ വിഹാരദാനം അദമ്ഹ.

ദസക്ഖത്തും സതക്ഖത്തുന്തി തസ്സ വിഹാരദാനസ്സ ആനുഭാവേന ദസവാരേ ദേവേസു ഉപപജ്ജിമ്ഹ, തതോ മനുസ്സേസു ഉപപജ്ജിത്വാ പുന സതക്ഖത്തും ദേവേസു ഉപപജ്ജിമ്ഹ, തതോപി മനുസ്സേസു ഉപപജ്ജിത്വാ പുന ദസസതക്ഖത്തും സഹസ്സവാരം ദേവേസു ഉപപജ്ജിമ്ഹ, തതോപി മനുസ്സേസു ഉപപജ്ജിത്വാ പുന സതാനി സതക്ഖത്തും ദസസഹസ്സവാരേ ദേവേസു ഉപപജ്ജിമ്ഹ, കോ പന വാദോ മനുസ്സേസു. ഏവം മനുസ്സേസു ഉപ്പന്നവാരേസു കഥാവ നത്ഥി, അനേകസഹസ്സവാരം ഉപപജ്ജിമ്ഹാതി അത്ഥോ.

ദേവേസു മഹിദ്ധികാ അഹുമ്ഹാതി ദേവേസു ഉപപന്നകാലേ തസ്മിം തസ്മിം ദേവനികായേ മഹിദ്ധികാ മഹാനുഭാവാ അഹുമ്ഹ. **മാനുസകമ്ഹി കോ പന വാദോ**തി മനുസ്സത്തലാഭേ മഹിദ്ധികതായ കഥാവ നത്ഥി. ഇദാനി തമേവ മനുസ്സത്തഭാവേ ഉക്കംസതം മഹിദ്ധികതം ദസ്സേന്തീ **"സത്തരതനസ്സ മഹേസീ, ഇത്ഥിരതനം അഹം ആസി"**ന്തി ആഹ. തത്ഥ ചക്കരതനാദീനി സത്ത രതനാനി ഏതസ്സ സന്തീതി സത്തരതനോ, ചക്കവത്തീ, തസ്സ സത്തരതനസ്സ. ഛദോസരഹിതാ പഞ്ചകല്യാണാ അതിക്കന്തമനുസ്സവണ്ണാ അപത്തദിബ്ബവണ്ണാതി ഏവമാദിഗുണസമന്നാഗമേന ഇത്ഥീസു രതനഭൂതാ അഹം അഹോസിം.

സോ ഹേതൂതി യം തം കോണാഗമനസ്സ ഭഗവതോ കാലേ സങ്ഘസ്സ വിഹാരദാനം കതം, സോ യഥാവുത്തായ ദിബ്ബസമ്പത്തിയാ ച ഹേതു. **സോ പഭവോ തം മൂല**ന്തി തസ്സേവ പരിയായവചനം. **സാവ സാസനേ ഖന്തീ**തി സാ ഏവ ഇധ സത്ഥുസാസനേ ധമ്മേ നിജ്ഝാനക്ഖന്തീ. **തം പഠമസമോധാന**ന്തി തദേവ സത്ഥുസാസനധമ്മേന പഠമം സമോധാനം പഠമോ സമാഗമോ, തദേവ സത്ഥുസാസനധമ്മേ അഭിരതായ പരിയോസാനേ നിബ്ബാനന്തി ഫലൂപചാരേന കാരണം വദതി. ഇമാ പന ചതസ്സോ ഗാഥാ ഥേരിയാ അപദാനസ്സ വിഭാവനവസേന പവത്തത്താ അപദാനപാളിയമ്പി സങ്ഗഹം ആരോപിതാ.

ഓസാനഗാഥായ **ഏവം കരോന്തീ**തി യഥാ മയാ പുരിമത്തഭാവേ ഏതരഹി ച കതം പടിപന്നം, ഏവം അഞ്ഞേപി കരോന്തി പടിപജ്ജന്തി. കേ ഏവം കരോന്തീതി ആഹ - **"യേ സദ്ദഹന്തി വചനം അനോമപഞ്ഞസ്സാ"**തി,

ഞേയ്യപരിയന്തികഞാണതായ പരിപുണ്ണപഞ്ഞസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ വചനം യേ പുഗ്ഗലാ സദ്ദഹന്തി "ഏവമേത"ന്തി ഓകപ്പന്തി, തേ ഏവം കരോന്തി പടിപജ്ജന്തി. ഇദാനി തായ ഉക്കംസഗതായ പടിപത്തിയാ തം ദസ്സേതും **"നിബ്ബിന്ദന്തി ഭവഗതേ, നിബ്ബിന്ദിത്വാ വിരജ്ജന്തീ"**തി വുത്തം. തസ്സത്ഥോ - യേ ഭഗവതോ വചനം യാഥാവതോ സദ്ദഹന്തി, തേ വിസുദ്ധിപടിപദം പടിപജ്ജന്താ സബ്ബസ്മിം ഭവഗതേ തേഭൂമകേ സങ്ഖാരേ വിപസ്സനാപഞ്ഞായ നിബ്ബിന്ദന്തി, നിബ്ബിന്ദിത്വാ ച പന അരിയമഗ്ഗേന സബ്ബസോ വിരജ്ജന്തി, സബ്ബസ്മാപി ഭവഗതാ വിമുച്ചന്തീതി അത്ഥോ. വിരാഗേ അരിയമഗ്ഗേ അധിഗതേ വിമുത്തായേവ ഹോന്തീതി.

ഏവമേതാ ഥേരികാദയോ സുമേധാപരിയോസാനാ ഗാഥാസഭാഗേന ഇധ ഏകജ്ഝം സങ്ഗഹം ആരൂള്ഹാ "തിസത്തതിപരിമാണാ"തി. ഭാണവാരതോ പന ദ്വാധികാ ഛസതമത്താ ഥേരിയോ ഗാഥാ ച. താ സബ്ബാപി യഥാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സാവികാഭാവേന ഏകവിധാ, തഥാ അസേഖഭാവേന ഉക്ഖിത്തപലിഘതായ സംകിണ്ണപരിക്ഖതായ അബ്ബൂള്ഹേസികതായ നിരഗ്ഗലതായ പന്നഭാരതായ വിസഞ്ഞുത്തതായ ദസസു അരിയവാസേസു വുട്ഠവാസതായ ച, തഥാ ഹി താ പഞ്ചങ്ഗവിപ്പഹീനാ ഛളങ്ഗസമന്നാഗതാ ഏകാരക്ഖാ ചതുരാപസ്സേനാ പണുന്നപച്ചേകസച്ചാ സമവയസട്ഠേസനാ അനാവിലസങ്കപ്പാ പസ്സദ്ധകായസങ്ഖാരാ സുവിമുത്തചിത്താ സുവിമുത്തപഞ്ഞാ ചാതി ഏവമാദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൪൮) നയേന ഏകവിധാ.

സമ്മുഖാപരമ്മുഖാഭേദതോ ദുവിധാ. യാ ഹി സത്ഥുധരമാനകാലേ അരിയായ ജാതിയാ ജാതാ മഹാപജാപതിഗോതമിആദയോ, താ സമ്മുഖാസാവികാ നാമ. യാ പന ഭഗവതോ ഖന്ധപരിനിബ്ബാനതോ പച്ഛാ അധിഗതവിസേസാ, താ സതിപി സത്ഥുധമ്മസരീരസ്സ പച്ചക്ഖഭാവേ സത്ഥുസരീരസ്സ അപച്ചക്ഖഭാവതോ പരമ്മുഖാസാവികാ നാമ. തഥാ ഉഭതോഭാഗവിമുത്തിപഞ്ഞാവിമുത്തിതാവസേന. ഇധ പാളിയാഗതാ പന ഉഭതോഭാഗവിമുത്തായേവ. തഥാ സാപദാനനാപദാനഭേദതോ. യാസഞ്ഹി പുരിമേസു സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു പച്ചേകബുദ്ധേസു സാവകബുദ്ധേസു വാ പുഞ്ഞകിരിയാവസേന കതാധികാരതാസങ്ഖാതം അത്ഥി അപദാനം, താ സാപദാനാ. യാസം തം നത്ഥി, താ നാപദാനാ. തഥാ സത്ഥുലദ്ധൂപസമ്പദാ സങ്ഘതോ ലദ്ധൂപസമ്പദാതി ദുവിധാ. ഗരുധമ്മപടിഗ്ഗഹണമ്ഹി ലദ്ധൂപസമ്പദാ മഹാപജാപതിഗോതമീ സത്ഥുസന്തികാവ ലദ്ധൂപസമ്പദത്താ സത്ഥുലദ്ധൂപസമ്പദാ നാമ. സേസാ സബ്ബാപി സങ്ഘതോ ലദ്ധൂപസമ്പദാ. താപി ഏകതോഉപസമ്പന്നാ ഉഭതോഉപസമ്പന്നാതി ദുവിധാ. തത്ഥ യാ താ മഹാപജാപതിഗോതമിയാ സദ്ധിം നിക്ഖന്താ പഞ്ചസതാ സാകിയാനിയോ, താ ഏകതോഉപസമ്പന്നാ ഭിക്ഖുസങ്ഘതോ ഏവ ലദ്ധൂപസമ്പദത്താ മഹാപജാപതിഗോതമിം ഠപേത്വാ. ഇതരാ ഉഭതോഉപസമ്പന്നാ ഉഭതോസങ്ഘേ ഉപസമ്പദത്താ.

ഏഹിഭിക്ഖുദുകോ വിയ ഏഹിഭിക്ഖുനിദുകോ ഇധ ന ലബ്ഭതി. കസ്മാ? ഭിക്ഖുനീനം തഥാ ഉപസമ്പദായ അഭാവതോ. യദി ഏവം യം തം ഥേരിഗാഥായ സുഭദ്ദായ കുണ്ഡലകേസായ വുത്തം -

> "നിഹച്ച ജാണും വന്ദിത്വാ, സമ്മുഖാ അഞ്ജലിം അകം;
> ഏഹി ഭദ്ദേതി മം അവച, സാ മേ ആസൂപസമ്പദാ"തി. (ഥേരീഗാ॰ ൧൧൧);

തഥാ അപദാനേപി -

> “ആയാചിതോ തദാ ആഹ, ഏഹി ഭദ്ദേതി നായകോ;
> തദാഹം ഉപസമ്പന്നാ, പരിത്തം തോയമദ്ദസ”ന്തി. (അപ॰ ഥേരീ ൨.൩.൪൪);

തം കഥന്തി? നയിദം ഏഹിഭിക്ഖുനിഭാവേന ഉപസമ്പദം സന്ധായ വുത്തം. ഉപസമ്പദായ പന ഹേതുഭാവതോ യാ സത്ഥു ആണത്തി, സാ മേ ആസൂപസമ്പദാതി വുത്തം.

തഥാ ഹി വുത്തം അട്ഠകഥായം “ഏഹി, ഭദ്ദേ, ഭിക്ഖുനുപസ്സയം ഗന്ത്വാ ഭിക്ഖുനീനം സന്തികേ പബ്ബജ്ജ ഉപസമ്പജ്ജസ്സൂതി മം അവോച ആണാപേസി. സാ സത്ഥു ആണാ മയ്ഹം ഉപസമ്പദായ കാരണത്താ ഉപസമ്പദാ അഹോസീ”തി. ഏതേനേവ അപദാനഗാഥായപി അത്ഥോ സംവണ്ണിതോതി ദട്ഠബ്ബോ.

ഏവമ്പി ഭിക്ഖുനിവിഭങ്ഗേ ഏഹി ഭിക്ഖുനീതി ഇദം കഥന്തി? ഏഹിഭിക്ഖുനിഭാവേന ഭിക്ഖുനീനം ഉപസമ്പദായ അസഭാവജോതനവചനം തഥാ ഉപസമ്പദായ ഭിക്ഖുനീനം അഭാവതോ. യദി ഏവം, കഥം ഏഹിഭിക്ഖുനീതി വിഭങ്ഗേ നിദ്ദേസോ കതോതി? ദേസനാനയസോതപതിതഭാവേന. അയഞ്ഹി സോതപതിതതാ നാമ കത്ഥചി ലബ്ഭമാനസ്സാപി അനാഹടം ഹോതി.

യഥാ അഭിധമ്മേ മനോധാതുനിദ്ദേസേ (ധ॰ സ॰ ൧൬൦-൧൬൧) ലബ്ഭമാനമ്പി ഝാനങ്ഗം പഞ്ചവിഞ്ഞാണസോതപതിതതായ ന ഉദ്ധടം കത്ഥചി ദേസനായ അസമ്ഭവതോ. യഥാ തത്ഥേവ വത്ഥുനിദ്ദേസേ ഹദയവത്ഥു, കത്ഥചി അലബ്ഭമാനസ്സാപി ഗഹണവസേന. തഥാ ഠിതകപ്പിനിദ്ദേസേ. യഥാഹ -

> “കതമോ ച പുഗ്ഗലോ ഠിതകപ്പീ? അയഞ്ച പുഗ്ഗലോ സോതാപത്തിഫലസച്ഛികിരിയായ പടിപന്നോ അസ്സ, കപ്പസ്സ ച ഉഡ്ഡയ്ഹനവേലാ അസ്സ, നേവ താവ കപ്പോ ഉഡ്ഡയ്ഹേയ്യ, യാവായം പുഗ്ഗലോ ന സോതാപത്തിഫലം സച്ഛികരോതീ”തി (പു॰ പ॰ ൧൭).

ഏവമിധാപി അലബ്ഭമാനഗഹണവസേന വേദിതബ്ബം, പരികപ്പവചനഞ്ഹേതം സചേ ഭഗവാ ഭിക്ഖുനിഭാവയോഗ്യം കഞ്ചി മാതുഗാമം ഏഹി ഭിക്ഖുനീതി വദേയ്യ, ഏവമ്പി ഭിക്ഖുനിഭാവോ സിയാതി. കസ്മാ പന ഭഗവാ ഏവം ന കഥേസീതി? തഥാ കതാധികാരാനം അഭാവതോ. യേ പന “അനാസന്നസന്നിഹിതഭാവതോ”തി കാരണം വത്വാ “ഭിക്ഖൂ ഏവ ഹി സത്ഥു ആസന്നചാരീ സദാ സന്നിഹിതാവ, തസ്മാ തേ ‘ഏഹിഭിക്ഖൂ’തി വത്തബ്ബതം അരഹന്തി, ന ഭിക്ഖുനിയോ”തി വദന്തി, തം തേസം മതിമത്തം. സത്ഥു ആസന്നദൂരഭാവസ്സ ഭബ്ബാഭബ്ബഭാവാസിദ്ധത്താ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

> “സങ്ഘാടികണ്ണേ ചേപി, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ഗഹേത്വാ പിട്ഠിതോ പിട്ഠിതോ അനുബന്ധോ അസ്സ പദേ പദം നിക്ഖിപന്തോ, സോ ച ഹോതി അഭിജ്ഝാലു കാമേസു തിബ്ബസാരാഗോ ബ്യാപന്നചിത്തോ

പദുട്ഠമനസങ്കപ്പോ മുട്ഠസ്സതി അസമ്പജാനോ അസമാഹിതോ വിബ്ഭന്തചിത്തോ പാകതിന്ദ്രിയോ , അഥ ഖോ സോ ആരകാവ മയ്ഹം, അഹഞ്ച തസ്സ. തം കിസ്സ ഹേതു? ധമ്മഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു ന പസ്സതി, ധമ്മം അപസ്സന്തോ ന മം പസ്സതി.

“യോജനസതേ ചേപി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു വിഹരേയ്യ. സോ ച ഹോതി അനഭിജ്ഝാലു കാമേസു ന തിബ്ബസാരാഗോ അബ്യാപന്നചിത്തോ അപ്പദുട്ഠമനസങ്കപ്പോ ഉപട്ഠിതസ്സതി സമ്പജാനോ സമാഹിതോ ഏകഗ്ഗചിത്തോ സംവുതിന്ദ്രിയോ, അഥ ഖോ സോ സന്തികേവ മയ്ഹം, അഹഞ്ച തസ്സ. തം കിസ്സ ഹേതു? ധമ്മഞ്ഹി സോ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു പസ്സതി, ധമ്മം പസ്സന്തോ മം പസ്സതീ”തി (ഇതിവു॰ ൯൨).

തസ്മാ അകാരണം ദേസതോ സത്ഥു ആസന്നാനാസന്നതാ. അകതാധികാരതായ പന ഭിക്ഖുനീനം തത്ഥ അയോഗ്യതാ. തേന വുത്തം - “ഏഹിഭിക്ഖുനിദുകോ ഇധ ന ലബ്ഭതീ”തി. ഏവം ദുവിധാ.

അഗ്ഗസാവികാ, മഹാസാവികാ, പകതിസാവികാതി തിവിധാ. തത്ഥ ഖേമാ, ഉപ്പലവണ്ണാതി ഇമാ ദ്വേ ഥേരിയോ അഗ്ഗസാവികാ നാമ. കാമം സബ്ബാപി ഖീണാസവത്ഥേരിയോ സീലസുദ്ധിആദികേ സമ്പാദേന്തിയോ ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു സുപട്ഠിതചിത്താ സത്തബോജ്ഝങ്ഗേ യഥാഭൂതം ഭാവേത്വാ മഗ്ഗപടിപാടിയാ അനവസേസതോ കിലേസേ ഖേപേത്വാ അഗ്ഗഫലേ പതിട്ഠഹന്തി. തഥാപി യഥാ സദ്ധാവിമുത്തതോ ദിട്ഠിപ്പത്തസ്സ പഞ്ഞാവിമുത്തതോ ച ഉഭതോഭാഗവിമുത്തസ്സ പുബ്ബഭാഗഭാവനാവിസേസസിദ്ധോ ഇച്ഛിതോ വിസേസോ, ഏവം അഭിനീഹാരമഹന്തതാപുബ്ബയോഗമഹന്തതാഹിസസന്താനേ സാതിസയഗുണവിസേസസ്സ നിപ്ഫാദിതത്താ സീലാദീഹി ഗുണേഹി മഹന്താ സാവികാതി മഹാസാവികാ. തേസുയേവ പന ബോധിപക്ഖിയധമ്മേസു പാമോക്ഖഭാവേന ധുരഭൂതാനം സമ്മാദിട്ഠിസമ്മാസമാധീനം സാതിസയകിച്ചാനുഭാവനിബ്ബത്തിയാ കാരണഭൂതായ തജ്ജാഭിനീഹാരതായ സക്കച്ചം നിരന്തരം ചിരകാലസമ്ഭൂതായ സമ്മാപടിപത്തിയാ യഥാക്കമം പഞ്ഞായ സമാധിമ്ഹി ച ഉക്കംസപാരമിപ്പത്തിയാ സവിസേസം സബ്ബഗുണേഹി അഗ്ഗഭാവേ ഠിതത്താ താ ദ്വേപി അഗ്ഗസാവികാ നാമ. മഹാപജാപതിഗോതമിആദയോ പന അഭിനീഹാരമഹന്തതായ പുബ്ബയോഗമഹന്തതായ ച പടിലദ്ധഗുണവിസേസവസേന മഹതിയോ സാവികാതി മഹാസാവികാ നാമ. ഇതരാ ഥേരികാ തിസ്സാ വീരാ ധീരാതി ഏവമാദികാ അഭിനീഹാരമഹന്തതാദീനം അഭാവേന പകതിസാവികാ നാമ. താ പന അഗ്ഗസാവികാ വിയ മഹാസാവികാ വിയ ച ന പരിമിതാ, അഥ ഖോ അനേകസതാനി അനേകസഹസ്സാനി വേദിതബ്ബാനി. ഏവം അഗ്ഗസാവികാദിഭേദതോ തിവിധാ. തഥാ സുഞ്ഞതവിമോക്ഖാദിഭേദതോ തിവിധാ.

പടിപദാദിവിഭാഗേന ചതുബ്ബിധാ. ഇന്ദ്രിയാധികവിഭാഗേന പഞ്ചവിധാ. തഥാ പടിപത്തിയാദിവിഭാഗേന പഞ്ചവിധാ. അനിമിത്തവിമുത്താദിവസേന ഛബ്ബിധാ. അധിമുത്തിഭേദേന സത്തവിധാ. ധുരപടിപദാദിവിഭാഗേന അട്ഠവിധാ. വിമുത്തിവിഭാഗേന നവവിധാ ദസവിധാ ച. താ പനേതാ യഥാവുത്തേന ധുരഭേദേന വിഭജ്ജമാനാ വീസതി ഹോന്തി, പടിപദാവിഭാഗേന വിഭജ്ജമാനാ

ചത്താലീസ ഹോന്തി. പുന പടിപദാഭേദേന ധുരഭേദേന വിഭജ്ജമാനാ അസീതി ഹോന്തി. അഥ വാ സുഞ്ഞതാവിമുത്താദിവിഭാഗേന വിഭജ്ജമാനാ ചത്താലീസാധികാനി ദ്വേസതാനി ഹോന്തി. പുന ഇന്ദ്രിയാധികവിഭാഗേന വിഭജ്ജമാനാ ദ്വിസതുത്തരസഹസ്സം ഹോന്തീതി. ഏവമേതാസം ഥേരീനം അത്തനോ ഗുണവസേനേവ അനേകഭേദഭിന്നതാ വേദിതബ്ബാ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന ഹേട്ഠാ ഥേരഗാഥാസംവണ്ണനായം വുത്തനയേനേവ ഗഹേതബ്ബോതി.

സുമേധാഥേരീഗാഥാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മഹാനിപാതവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നിഗമനഗാഥാ

ഏത്താവതാ ച -

“യേ തേ സമ്പന്നസദ്ധമ്മാ, ധമ്മരാജസ്സ സത്ഥുനോ;
ഓരസാ മുഖജാ പുത്താ, ദായാദാ ധമ്മനിമ്മിതാ.

“സീലാദിഗുണസമ്പന്നാ, കതകിച്ചാ അനാസവാ;
സുഭൂതിആദയോ ഥേരാ, ഥേരിയോ ഥേരികാദയോ.

“തേഹി യാ ഭാസിതാ ഗാഥാ, അഞ്ഞബ്യാകരണാദിനാ;
താ സബ്ബാ ഏകതോ കത്വാ, ഥേരഗാഥാതി സങ്ഗഹം.

“ആരോപേസും മഹാഥേരാ, ഥേരീഗാഥാതി താദിനോ;
താസം അത്ഥം പകാസേതും, പോരാണട്ഠകഥാനയം.

“നിസ്സായ യാ സമാരദ്ധാ, അത്ഥസംവണ്ണനാ മയാ;
സാ തത്ഥ പരമത്ഥാനം, തത്ഥ തത്ഥ യഥാരഹം.

“പകാസനാ **പരമത്ഥദീപനീ,** നാമ നാമതോ;
സമ്പത്താ പരിനിട്ഠാനം, അനാകുലവിനിച്ഛയാ;
ദ്വാനവുതിപരിമാണാ, പാളിയാ ഭാണവാരതോ.

“ഇതി തം സങ്ഖരോന്തേന, യം തം അധിഗതം മയാ;
പുഞ്ഞം തസ്സാനുഭാവേന, ലോകനാഥസ്സ സാസനം.

“ഓഗാഹേത്വാ വിസുദ്ധായ, സീലാദിപടിപത്തിയാ;
സബ്ബേപി ദേഹിനോ ഹോന്തു, വിമുത്തിരസഭാഗിനോ.

“ചിരം തിട്ഠതു ലോകസ്മിം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാസനം;
തസ്മിം സഗാരവാ നിച്ചം, ഹോന്തു സബ്ബേപി പാണിനോ.

“സമ്മാ വസ്സതു കാലേന, ദേവോപി ജഗതീപതി;
സദ്ധമ്മനിരതോ ലോകം, ധമ്മേനേവ പസാസതൂ”തി.

ബദരതിത്ഥവിഹാരവാസിനാ **ആചരിയധമ്മപാലത്ഥേരേന**

കതാ

ഥേരീഗാഥാനം അത്ഥസംവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഥേരീഗാഥാ-അട്ഠകഥാ നിട്ഠിതാ.